

ankara

IBM

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KILIÇ ALİ PAŞA VE ZAMANINDA OSMANLI DEVLETİ'NİN
DENİZLERDEKİ FAALİYETLERİ**

Zeynep ERGİNSOY

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Mehmet Ali Çakmak

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ BİLİM DALI**

TEMMUZ - 2019

**KILIÇ ALİ PAŞA VE ZAMANINDA OSMANLI DEVLETİ'NİN
DENİZLERDEKİ FAALİYETLERİ**

Zeynep ERGİNSOY

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ 2019

..... Zeynep Erginsoy..... tarafından hazırlanan "Kulu. Ali... ve
Zamanın... Osmanlı Devleti'nin... Devri'ndeki... Sosyal... adlı tez çalışması aşağıdaki jüri
tarafından ~~OY BİRLİĞİ~~ / OY ÇOKLUĞU ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
..... Tarih..... Anabilim Dalında
..... Yeniceğir Tarhi..... Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul
edilmiştir.

Danışman: Unvanı Adı SOYADI Prof. Dr. Melmet Ali Cenkmenek
Anabilim Dalı, Üniversite Adı Sos. Bil. Eğitimi, Gazi Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum .....

Başkan : Unvanı Adı SOYADI Prof. Dr. Ahmet Güneş
Anabilim Dalı, Üniversite Adı Yeniceğir Tarhi AHBÜ
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum .....

Üye : Unvanı Adı SOYADI Prof. Dr. Mustafa Alkan
Anabilim Dalı, Üniversite Adı Yeniceğir Tarhi AHBÜ
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum .....

Tez Savunma Tarihi: 26.07.2013

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....
Prof. Dr. Figen ZALF
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanların akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Zeynep ERGİNSOY

26.07.2019

Kılıç Ali Paşa ve Zamanında Osmanlı Devleti'nin Denizlerdeki Faaliyetleri
(Yüksek Lisans Tezi)

Zeynep ERGİNSOY

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Temmuz 2019

ÖZET

İtalya'da dünyaya gelen ve korsanlarca kaçırılarak gemilerde forsalık yapan Giovan Dionigi Galeni daha sonra Müslüman olarak Uluç Ali ismini almış ve levend taifesine katılmıştır. Uzun yıllar levendlik yapan Uluç Ali Reis denizlerdeki başarıları sebebiyle fener almaya layık görülmüş ve Osmanlı donanmasına katılmıştır. Birçok deniz savaşında yararlılık gösteren Uluç Ali Paşa, Lepanto Deniz Savaşı ile kariyerinin zirvesine çıkmıştır. Osmanlı donanması için büyük bir kayıp olan bu savaştan kendi filosunu kurtararak kısmi bir başarı elde eden Paşa, II. Selim tarafından kaptan-ı deryalık görevi ile onurlandırılmış ve Padişah tarafından "Uluç" olan lakabı "Kılıç" olarak değiştirilmiştir. Kaptan-ı derya tayin edildikten sonra ilk görevi donanmanın yeniden inşası olan Paşa, bu görevini büyük bir başarıyla yerine getirmiştir. Yeni inşa edilen donanmada bir takım değişiklikler yaparak gemileri daha hızlı ve daha güçlü hale getirmiş, çıktığı seferlerden başarı ile dönmüştür. Kıbrıs, Lepanto, Tunus seferleri gibi önemli savaşlarda büyük başarı gösteren Kılıç Ali Paşa, büyük ve meşhur kaptanlar arasında yerini almıştır. II. Selim ve III. Murat olmak üzere iki padişah döneminde on altı yıl boyunca Osmanlı donanmasının kaptan-ı deryalığını yapan Kılıç Ali, ölene kadar bu görevinde kalmıştır. 1587'de İstanbul'da ölen Paşa'nın denizlerdeki başarılarının yanında İstanbul tophanede inşa ettirdiği, büyük mimar Mimar Sinan'ın eseri olan Kılıç Ali Paşa Camii ile mirası günümüzde de devam etmektedir. Bu çalışmanın amacı Osmanlı tarihleri, konuyla ilgili tespit edilen belgeler ve güncel kaynaklara dayanarak Kılıç Ali Paşa ve Osmanlı donanmasının onun dönemindeki deniz faaliyetlerini incelemektir.

Bilim Kodu : 117514
Anahtar Kelimeler : Kılıç Ali Paşa, Korsanlık, Kaptan-ı derya, Osmanlı, Deniz Savaşı
Sayfa Adedi : 142
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mehmet Ali Çakmak

Naval Activities Of Kılıç Ali Pasha And Ottoman Empire in His Time

(M. Sc. Thesis)

Zeynep ERGİNSOY

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL FOR ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

July 2019

ABSTRACT

Giovan Dionigi Galeni born in Italy, kidnapped by pirates to work as a galley slave who after a while converted to Islam, named Uluj Ali and joined to levend community. After serving long years as a levend, he earned a lantern which was a symbol of statue within Ottoman Naval Forces and joined to the Navy. He succeeded in many Naval wars but Lepanto Naval War which was actually a great loss for Ottoman Naval Forces however Uluj Ali Pasha managed to save his fleet was his greatest achievement. After this partial success he was granted a title of “Kaptan-ı Derya” which currently equivelance to Chief Admiral and changed his nickname Uluj to sword “Kılıç” by Sultan Selim The Second, empire of the time. As a “Kaptan-ı Derya” his first task was rebuilding the Navy which he succesfully overcome. Also while building a new navy he made some contributions in the designs of the vessels which made the ships faster and more powerful. Those contributions brought fruitful results in his campains including Cyprus, Lepanto and Tunusia which elevated him among the legendary admirals. He hold the position of “Kaptan-ı Derya” for 16 years in the era of 2 empires, Sultan Selim the second and Sultan Murat the third until his death in 1587. Alongside with his Naval successes, his contribution to historical Ottoman architecture of Kılıç Ali Paşa Mosque which designed by Mimar Sinan still stands in Tophane, İstanbul. The purpose of this thesis is to research naval activities of Kılıç Ali Pasha and Ottoman Empire in his period under the light of Ottoman history, remained, revealed and current documents.

Science Code : 117514

Key Words : Uluj Ali, Piracy, Kaptan-ı derya, Chief Admiral, Ottoman, Naval War

Page Number : 142

Supervisor : Prof. Dr. Mehmet Ali Çakmak

TEŞEKKÜR

Çalıőmalarım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen aileme, destekleriyle her zaman yanımda olan arkadaşlarım ve tüm sevdiklerime minnettarım. Tez çalışma sürecimde değerli yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren, kıymetli tecrübelerinden faydalandığım danışmanım Prof. Dr. Mehmet Ali ÇAKMAK 'a teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR.....	xi
1. GİRİŞ	1
2. KORSAN NEDİR? OSMANLI'DA KORSANLIK VE DONANMA	5
2.1. Osmanlı Donanması Hakkında Genel Bilgiler	6
2.1.1. Tuhfetü'l-Kibâr Fî Esfâri'l-Bihâr'a Göre Donanma Gemileri Çeşitleri ve Halkı.....	7
2.1.1.1. Çektiri çeşitleri.....	7
2.1.1.2. Kalyon.....	7
2.1.1.3. İlkin Mavuna	7
2.1.1.4. Baştarda.....	8
2.1.1.5. Ortalık Baştarda	8
2.1.1.6. Kadirga.....	8
2.1.1.7. Mavuna.....	9
2.1.2. Tuhfetü'l-Kibâr Fî Esfâri'l-Bihâr'a Göre Osmanlı Donanması ve Donanma Güzergâhı.....	9
2.1.3. Osmanlı Donanmasının Sefere Çıkışı ve Sefer Hazırlıkları	11
3. KILIÇ ALİ PAŞA KİMDİR?.....	15
3.1. Kılıç Ali Paşa'nın Denizcilik Kariyerinde Etkili İsimler Olan Barbaros Hayrettin ve Turgut Reis Hakkında	15
3.1.1. Barbaros Hayrettin Paşa.....	15
3.1.2. Turgut Reis	16
3.2. Kılıç Ali Paşa'nın Hayatı.....	18

3.3. Kılıç Ali Paşa ve İspanyol İstihbarat Servisi İlişkileri	23
3.4. Kılıç Ali Paşa Eserleri	26
3.4.1. Kılıç Ali Paşa Cami	27
3.4.2. Kılıç Ali Paşa Vakfıyesi	29
3.5. Kılıç Ali Paşa'nın Ölümünden Sonra Yazılan Edebi Eserler	39
4. KILIÇ ALİ PAŞA'NIN ZAMANINDA OSMANLI DONANMASININ DENİZLERDEKİ FAALİYETLERİ.....	41
4.1. Osmanlı Donanmasının Akdeniz'deki Faaliyetleri	41
4.1.1. Kılıç Ali'nin Turgut Reis Maiyetine girmesi ve Mehdiye savunması ile Trablusgarp Seferi.....	41
4.1.2. Cerbe Seferi ve Kılıç Ali Paşa'nın Rolü.....	42
4.1.3. Malta Kuşatması ve Kılıç Ali Paşa'nın Trablusgarp Beylerbeyi Oluşu ...	48
4.1.4. Osmanlı Devletinin Moriskolara Yardım göndermesinde Kılıç Ali Paşa'nın Rolü	52
4.1.5. Kıbrıs Seferi ve Adanın Alınmasında Kılıç Ali Paşa'nın Etkisi.....	55
4.1.5.1. Kıbrıs'ın önemi	55
4.1.5.2. Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'a sefer kararı almasının nedenleri56	
4.1.5.3. Venedik'e ultiatom verilmesi.....	59
4.1.5.4. Sefer için Şeyhülislam'dan fetva istenmesi	59
4.1.5.5. Venedik'in müttefik bulma çabaları	61
4.1.5.6. Osmanlı Devletinin sefer hazırlığı	62
4.1.5.7. Leftari kalesinin alınması.....	63
4.1.5.8. Lefkoşa'nın alınması.....	63
4.1.5.9. Lefkoşa kuşatması sırasında Kılıç Ali Paşa'nın Tunus'u aldığı haberinin gelmesi	64
4.1.5.10. Girne ve Baf kalesinin teslim olması	65
4.1.5.11. Magosa kuşatması	65
4.1.5.12. Kıbrıs'a zorunlu göç ettirilme	69
4.1.6. Lepanto (İnebahtı) Savaşı ve Kılıç Ali Paşa.....	70

4.1.6.1. Osmanlı donanmasının Lepanto'ya gidişi.....	70
4.1.6.2. Kutsal ittifak.....	72
4.1.6.3. İki tarafın askeri durumu.....	73
4.1.6.4. Kutsal ittifak donanmasının Korfu'ya geldiğinin öğrenilmesi..	73
4.1.6.5. Osmanlı savaş meclisi müzakerelerinde Kılıç Ali Paşa.....	74
4.1.6.6. Osmanlı donanması savaş düzeni	75
4.1.6.7. İttifak donanması ile Osmanlı donanmasının mücadelesinde Kılıç Ali Paşa'nın rolü	76
4.1.6.8. Lepanto Savaşı sonrası Osmanlı donanması ve ittifak donanmasının verdiği kayıplar.....	78
4.1.6.9. Osmanlı donanmasının başarısızlığının nedenleri	79
4.1.6.10. Kılıç Ali Paşa'nın savaşın sonucunu İstanbul'a bildirmesi	81
4.1.6.11. Lepanto savaşının sonucunun Osmanlı ve Avrupa üzerinde etkisi	82
4.1.7. Kılıç Ali Paşa'nın Kaptan-ı Derya Tayin Edilmesi ve Donanmanın Yeniden İnşası.....	84
4.1.8. Kaptan-ı Derya Kılıç Ali Paşa'nın Sevk ve İdaresinde Gerçekleşen 1572 Seferi	87
4.1.9. Akdeniz'de Osmanlı Donanmasının Ertesi Yıllık Faaliyetleri ve Venedik ile Osmanlı Arasında Barış Anlaşması İmzalanması.....	90
4.1.10. Tunus'un Alınması	93
4.1.10.1. Osmanlı hâkimiyeti öncesinde Tunus	93
4.1.10.2. Barbaros Hayreddin Paşa'nın Tunus'a seferi.....	94
4.1.10.3. Tunus'un Kılıç Ali Paşa tarafından alınışı.....	96
4.1.10.4. İspanyolların Tunus'a tekrar egemen olması.....	97
4.1.10.5. Tunus üzerine II. Felipe – Don Juan de Austria çekişmesi.....	98
4.1.10.6. Osmanlıların Tunus'un alınması için hazırlıkları	100
4.1.10.7. Don Juan de Austria'nın Tunus'a yardım gönderme çalışmaları	101
4.1.10.8. Tunus'un Osmanlılar tarafından alınışı.....	101

4.1.10.9. Tunus seferinden sonra Akdeniz’de Osmanlıların ve İspanyolların durumu	103
4.1.11. Kılıç Ali Paşa’nın Kaptan-ı Deryalıği Döneminde Donanma-yı Hümayun’un Karadeniz’deki Faaliyetleri.....	106
4.1.11.1. Faş kalesinin yapımı.....	106
4.1.11.2. Kılıç Ali Paşa komutasında Osmanlı donanmasının Kırım seferi.....	107
4.1.11.2.1. I. Süleyman döneminde Kırım Hanları ile ilişkiler.	107
4.1.11.2.2. Osmanlı donanmasının Kırım’a seferi.....	108
4.1.11.3. Kılıç Ali Paşa’nın İbrahim Paşa ile Trablus’tan İstanbul’a dönüşü ve İbrahim Paşa’nın sağdııcı olması.....	110
5. SONUÇ.....	113
KAYNAKLAR.....	117
EKLER.....	121
EK-1. İstanbul Deniz Müzesinde Kılıç Ali Paşa’nın yağlı boya tablosu.....	122
EK-2. Kılıç Ali Paşa’nın Le Castella kasabasındaki büstü.....	123
EK-3. Kılıç Ali Paşa Camii’nin XIX. yüzyıl ortalarında çizilen gravürü.....	124
EK-4. Kılıç Ali Paşa Camii’nin günümüzdeki hali.....	125
EK-5. Kılıç Ali Paşa Vakfiyesi örneği	126
EK-6. Kılıç Ali Paşa Vakfiyesi örneği	127
EK-7. Pirî Reis Kitab-ı Bahriyesinde Malta.....	128
EK-8. Pirî Reis Kitab-ı Bahriyesinde Moton ve Koron Kaleleri.....	129
EK-9. Pirî Reis Kitab-ı Bahriyesinde Kıbrıs Adası.....	130
EK-10. Piri Reis Kitab-ı Bahriyesinde Lepanto Sahili.....	131
EK-11. Kıbrıs’a Anadolu’dan insan nakledip yerleştirilmesine dair ferman	132
EK-12. Barbaros Hayrettin Paşa.....	133
EK-13. Turgut Reis	134
EK-14. Kılıç Ali Paşa Hicviyesi.....	135
ÖZGEÇMİŞ	142

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış olan bazı kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda verilmiştir.

Kısaltmalar	Açıklamalar
A. NŞT.	Tahvil Kalemi Defteri
A.g.e.	Adı geçen eser
A.g.m.	Adı geçen makale
B.O.A.	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
d.	Defter
H.	Hüküm
Haz.	Hazırlayan
n.	Numara
S.	Sayfa
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı

1. GİRİŞ

16. yüzyılda Osmanlı denizciliği altın çağını yaşamış özellikle Akdeniz sahasında büyük bir güç haline gelmiştir. Osmanlı'nın Hac yolları, ticaret yolları, Mısır ve Cezayir gibi önemli eyaletlerine hâkim olabilmesi için Akdeniz'de hâkimiyet şarttı. Akdeniz hâkimiyeti konusunda Osmanlı'nın en büyük rakibi İspanyollar olmuştur. Denizcilik konusunda çok gelişmiş olan İspanyollar ile mücadele edebilmek için Osmanlı donanmasının tecrübeli denizcilere ihtiyacı vardı. Ticaret için önemli bir yer olan Akdeniz'e hâkim olmak hayati bir durum olmuş, Sultan Süleyman bunun farkında olarak Akdeniz'e ehemmiyet göstermiştir. Bunun için Barbaros Hayrettin Paşa'nın Osmanlı donanmasına katılmasını sağlamış ve Hayrettin Paşa'nın Osmanlı Donanmasının kaptan-ı deryası oluşu Osmanlı Devletinin Akdeniz hâkimiyeti için büyük bir adım olmuştur. Osmanlı'nın denizlerdeki başarısı hem Hayrettin Paşa sayesinde hem de ondan sonra gelen yetiştirdiği denizciler sayesinde devam etmiştir. Hayrettin Paşa ve Turgut Reis'in yetiştirdiği Osmanlı donanmasının en başarılı ve meşhur kaptan-ı deryalarından birisi Kılıç Ali Paşa'dır.

Kılıç Ali Paşa Osmanlı denizciliğine önemli katkılar yapmış büyük kaptanlardan biridir. Levend kökenli olması, Barbaros Hayrettin ve Turgut Reis gibi büyük denizciler ile birçok sefere çıkması dolayısıyla derin bir denizcilik tecrübesine sahip kaptan deryalardandır. Her ne kadar Osmanlı donanmasında kaptan-ı deryalık makamı için kişinin denizcilik tecrübesi olması şartı aranmasa da bunun donanmanın başarısını etkileyen önemli faktörlerden biri olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Başarısızlıkla sonuçlanan Malta kuşatması ve özellikle Kılıç Ali Paşa'nın burada gösterdiği başarı sayesinde Kaptan-ı Deryalık makamına getirildiği Lepanto deniz savaşı bunun en önemli göstergelerinden birisidir.

Kılıç Ali Paşa Levend geleneğinden yetişerek gelen son Osmanlı kapudanlarından. Bu gelenekten yetişmiş olması savaşlarda pratik ve taktiksel düşünmesini sağlamış bu sayede çıktığı seferlerde başarısız olmamıştır. Tabi ki Paşa'nın mühtedi ve leventlikten yetişmiş yani meslekten Türk olması, milletten Türk olanlarla ve eğitimli kesim olan Enderunlularla arasında bir husumetin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ancak Paşa'nın tecrübesi sayesinde Osmanlı donanmasında birçok değişiklikler yapılmış, Osmanlı gemileri daha hızlı ve güçlü hale getirilmiştir.

Yapılan araştırmalarda YÖK veri tabanına kayıtlı Kılıç Ali Paşa ile ilgili bilgi veren tez bulunamamıştır. Kılıç Ali Paşa üzerine yapılmış iki çalışma vardır bunlardan biri Fevzi Kurtoğlu'nun "Kılıç Ali Paşa" adlı eseri diğeri ise Ali Haydar Emir'in "Kılıç Ali ve Lepanto"

isimli eserleridir. Eserler 1931 ve 1935 tarihlerinde yayınlamış oldukları için güncel değildir ve günümüz mecralarında ulaşımı kolay olmayan eserlerdir.

Bu çalışmanın amacı Osmanlı tarihleri ve günümüzde yapılan çalışmalarda ortaya çıkan güncel bilgiler ışığında on altıncı yüzyılın en önemli kaptanlarından ve Osmanlı devletinin kaptan-ı deryası Kılıç Ali Paşa hakkında daha güncel ve kolay ulaşılabilir bir çalışma ortaya koymaktır.

Çalışmaya başlarken öncelikle Kılıç Ali Paşa'nın yaşadığı dönem ile alakalı literatür taraması yapılmış ve yapılan okumalarla Paşa hakkında detaylı bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Döneme ait Paşa hakkında salt bilgi içeren belge bulunmadığı için dönem kaynaklarından Paşa hakkındaki bilgiler tasnif edilmiştir. Kaynaklarda Paşa'nın şahsına ve ailesine dair ayrıntılı bilgi bulunmaması dolayısıyla özellikle katıldığı savaşlar incelenerek bunlar üzerinde durulmuştur.

Çalışmamız sırasında denizcilik ve deniz savaşları ile ilgili bilgilerde Kâtip Çelebi'nin Tuhfetü'l-Kibar Fî Esfâri'l-Bihâr adlı eseri temel alınmıştır. Bundan hariç Peçevi Tarihi, Tarih-i Selanikî, Kühü'l Ahbâr gibi Osmanlı tarihlerinden yararlanılmıştır. Yabancı yazarlı Osmanlı tarihlerinden J. Von Hammer'in Osmanlı İmparatorluğu Tarihi ve Caroline Finkel'in Rüyadan İmparatorluğa Osmanlı isimli eserleri incelenmiştir. Özellikle Kılıç Ali Paşa'nın İspanyol istihbaratı ile ilişkileri ile ilgili bölümde Emilio Sola'nın "Cervantes Döneminde Magripli, Mürtet ve İspanyol Gizli Ajanları", Emrah Safa Gürkan'ın "Habsburg Gizli Servisinin Hedefinde Bir Osmanlı Paşası Calabria'lı Uluç Ali" adlı makalelerinden faydalanılmıştır. Ayrıca Paşa'nın hayattayken yaptırdığı caminin vakıf belgesi incelenmiştir.

Üç ana bölüm ve ekler olarak tasarlanan çalışmada öncelikle korsanlık kavramı ve Osmanlıda korsanlık ele alınmış daha sonra korsanlık geleneğinden gelen iki büyük Osmanlı kaptanı Barbaros Hayrettin ve Turgut Reis hakkında genel bir bilgi verilmiştir. Konunun anlaşılmasına katkı sağlayacağı için Osmanlı gemilerinin çeşitleri, gemi halkı ve Osmanlı donanmasının sefere çıkış geleneği hakkında kısaca bilgi verilmiştir

Tezin ikici bölümünde ise Kılıç Ali Paşa'nın şahsından bahsedilmiştir. Özellikle İtalyan asıllı olan Paşa'nın İspanyol istihbaratı ile ilişkileri üzerinden paşa hakkında daha ayrıntılı bilgi verilmeye çalışılmıştır. İkinci bölümün sonunda ise Kılıç Ali Paşa'nın yaşarken yaptırdığı mimari eserlere ayrıca paşanın ölümünden sonra yazılan edebi eserlere yer verilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünü oluşturan kısım Paşa'nın askeri faaliyetlerini içermektedir. Özellikle bu bölümde bulunan Lepanto Savaşı Paşa'nın kariyerinde bir dönüm noktasıdır. Ayrıca Osmanlı donanması içinde önemli bir yer teşkil eden Lepanto Savaşı üzerinde detaylı bir şekilde durulmaya çalışılmıştır. Bu bölümde Paşa'nın katıldığı ve katkı sağladığı bütün savaflara değinilmeye çalışılmıştır.

Ekler bölümünde ise Paşa'nın Tophane'de yaptırdığı Kılıç Ali Paşa Camii'nin vakfiyesi verilmiştir. Ayrıca Paşa'nın ölümünden sonra yazılmış olan hicviyeye yer verilmiştir. Hicviye Paşa hakkında dikkat çekici detaylar ve eleştiriler içerdiğinden dolayı önemli bir eserdir. Bunlardan hariç konu ile alakalı bulunan resim ve haritalara yer verilmiştir.

2. KORSAN NEDİR? OSMANLI'DA KORSANLIK VE DONANMA

Korsan kelimesi Arapça olup İtalyanca corsaro kelimesinden gelmiştir. Korsan kelimesi denizlerde düşman gemilerine ve denizlerden sahillere akınlar yapan haydutları ifade etmek için kullanılmıştır.¹

15. yüzyılda Osmanlı denizciliğine dair en dikkat çeken detay korsanlığın bu dönemde ortaya çıkmış olmasıdır. Osmanlıda korsanlığın ön plana çıkmasının en büyük nedenlerinden biri ise Akdeniz'de isimsiz deniz korsanlarının yarı resmi olarak faaliyete başlaması olmuştur. Ancak Avrupa'nın deniz korsanları ile Osmanlı'nın deniz korsanları arasında büyük bir fark vardır. Osmanlılar için korsanlar İslam hukukunun kurallarına uyan, mücadelelerini gaza ve cihat için yapan savaşçılar olarak görülmüştür. Bu sebeple Osmanlı'da korsanlara levend ya da gönüllü levend adı verilmiştir. Levendler Osmanlı devleti adına ya da kendi adlarına savaştıkları zamanda İslam hukukuna göre savaşmışlar ve bu savaşları inanç savaşı olarak görülmüştür. İslam hukukuna aykırı davranan levendler harami levendler olarak nitelendirilmiş ve bu yüzden cezalandırılmışlardır. Osmanlı devleti Akdeniz'de etkin bir güç haline gelmeye başlayınca korsan gemilerini devlet donanmasıyla birleştirmiş bu sayede daha güçlü bir donanma elde etmiştir. Korsanlar, Osmanlı donanması sefere çıktığı zamanlarda donanma ile birleşerek sefere çıkmış bunun haricindeki zamanlarda bağımsız olarak faaliyetlerini devam ettirmişlerdir. Bu sayede Osmanlı donanması zamanla İspanya ile boy ölçüşecek güce ulaşmıştır.²

Korsanlar savaş zamanında düşman devletin ticaret gemilerine saldırarak deniz ticaretini sekteye uğratarak böylece düşman devlete maddi zarar vermek üzere kullanılmışlardır. Geçici olarak göreve alınan korsan gemileri ve korsanlık yapmak isteyen kaptanlar bayrağını taşıyacakları devlete başvurarak izin istiyordu bu izin belgesi ve yapılan anlaşmalarla korsanlara belli bir yasal çerçeve çizilmiş oluyordu. Bu anlaşmalarda yapılan korsanlık faaliyetlerinde elde edilen ganimetin nasıl paylaşılacağı gibi korsan faaliyetlerini kontrol eden maddeler bulunuyordu. Anlaşmalar sayesinde korsan saldırısına uğrayan taraflar korsanların bağlı olduğu devlete şikâyetlerini bildirebilmiş böylece haklarını arayabilme

---

¹ Bostan, İ. (2010). Osmanlı Denizcilik Tarihi İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Tarih Lisans Programı Ders Notları, İstanbul, S.183

² Bostan, İ. (2006). Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği. (1. Basım) İstanbul: Kitap Yayınevi S.24-25

imkânı bulmuşlardır.³ Devletlerle yapılan anlaşmalar sayesinde aslında korsanlık illegal bir iş olmaktan çıkarak daha legal bir zemine oturmuştur.

XVI. yüzyılda Batı Akdeniz’de korsanlık için şartların çok elverişli hale gelmesi, Doğu Akdeniz’deki korsanların buraya akınlar yapmasına yol açmıştır. Osmanlı devletinin önemli denizcilerinden olan Kemal, Burak, Oruç, Hızır, Turgud, Aydın, Kurdoğlu Müslihiddin, Çifud Sinan gibi denizciler öncelikle yerel yönetimlerle anlaşmış daha sonra ise kendileri bağımsız olarak örgütlenmişlerdir. Bu örgütlenmelerle Batı Akdeniz’de Osmanlı Korsanları söz sahibi olmuşlardır. Osmanlı korsanları Anadolu, Ege Adaları ve Arap vilayetlerinden geldikleri gibi aralarında Sicilya, Sardinya, Korsika ve Güney İtalya kıyılarından gelen denizcilerde bulunmaktaydı. Feodal düzenin ve toprak azlığının oluşturduğu zorlu yaşam şartlarından kaçarak korsanlığın geliştiği yerlere gidip ihtida etmiş ve kendi memleketlerine dahi akınlar düzenlemişlerdir. Kuzey Afrika’ya göç ederek buradaki korsanlar arasına katılan denizcilerden yükselip çok önemli görevlere gelen birçok Osmanlı kaptanı da olmuştur. Venedikli Uluç Hasan Paşa ve Kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa bunun en önemli örnekleridir.⁴

2.1. Osmanlı Donanması Hakkında Genel Bilgiler

Bu kısımda Osmanlı donanması ve donanma ile ilgili genel bilgiler verilmiş ve bazı terimler açıklanmıştır. Kılıç Ali Paşa ve diğer Osmanlı kaptan-ı deryaları dönemindeki Osmanlı donanması gemi çeşitleri, donanma güzergâhı ve donanma sefer hazırlıkları hakkındaki gerekli bilgilere değinilmiştir. İlerleyen yıllar içinde gemiler üzerinde ihtiyaca binaen bir takım değişiklikler yapılmıştır. Sefer güzergâhları ve sefer hazırlıkları aşağıda belirtilen gelenek üzere olmakla birlikte zaman zaman değişiklik göstermiştir. Osmanlı denizcilik geleneğine dair bilgiler verilerek ilerleyen konularda geçen denizcilik ile ilgili terimlerin anlaşılmasına yardımcı olması amaçlanmıştır.

---

³ Atauz, A.D. (2012). “Haçlı Korsanlar: Saint Jean Şövalyeleri ve Akdeniz’de Haydutluk”, *Kebikeç*, C.33, S.205-206

⁴ Gürkan, E.S. (2012). “Batı Akdeniz’de Osmanlı Korsanlığı ve Gaza Meselesi”, *Kebikeç*, S.33 S.183

2.1.1. Tuhfetü'l-Kibâr Fî Esfâri'l-Bihâr'a Göre Donanma Gemileri Çeşitleri ve Halkı

2.1.1.1. Çektiri çeşitleri

Oturak sayısı bakımından birbirinden ayrılır ve adlandırılır.

On oturaktan on yediye varınca firkate, her küreği ikişer-üçer adam çeker. On sekiz-on dokuz oturağa pergende denilir. On dokuzdan yirmi dört oturağa kadar olana kalite denir. Yirmi beş oturaklı olan ise kadirga olarak isimlendirilmiştir, her bir küreğini dörder adam çeker. Yirmi altı oturaktan otuz altı oturağa kadar olan gemilere başarda denir, karpuz kışlı olur. Her küreğini beşer, altışar, yedişer adam çeker. Bu gemilerin yüksek ve enli olanına mavuna denilmiştir. İki kat olup altı mavuna, üstü kalyon olan gemiye ise köke denilmiştir.⁵

2.1.1.2. Kalyon

Birçok kalyon çeşidi vardır ancak sadece burtun adı verilen çeşidi kullanılmıştır. Kalyon tarzı gemiler daha çok Avrupalılar tarafından kullanılmıştır. Polikadan⁶ İspanya'nın savaş gemileri olan karakaya varıncaya kadar birkaç çeşidi vardır.⁷

2.1.1.3. İlk Mavuna

Uzunluğu altmış beş ziradır. Yirmi karış kış yüksekliği, on iki karış baş yüksekliği vardır ve yedi buçuk karışta kuşak⁸ bağlanır. Mavunalar yirmi dört parça top taşır. Yat ve yarağını tamamladıktan sonra halkı önce denizcilik işinde maharetli, tecrübeli bir reis kapudan ve hepsine baş ve buğ olarak hükmeder. Mavunalarda dört usta dümenci ve kırk nefer halatçı bulunur. Bu gemilerde yelken ve tirinkete kullanılmıştır. Gemide bir odabaşı bulunur. Bunlara aylıklarından hariç bin beş yüz akçe daha verilir. Yirmi altı oturaklı geminin her bir küreğinde yedişer adamdan üç yüz altmış dört kürekçi bulunur. Kanatlar üstünde iki kürek arasına manka denilirdi. Her manka da üçer neferden yüz elli nefer savaşçı ve otuz nefer usta topçu ile toplam altı yüz nefer bulunurdu.⁹

⁵ Kâtip Çelebi. (2007). Deniz Savaşları Hakkında Büyüklere Armağan (Tuhfetü'l-Kibâr fî Esfâri'l-Bihâr). (1. Basım) İstanbul: Kabalcı Yayınevi, S.182

⁶ Polika: Akdeniz tipi bir gemi.

⁷ Kâtip Çelebi. a.g.e., S.182

⁸ Kuşak: Gemilerin çevresini kuşatan, daha güçlü ve sağlam madenden yapılan çember.

⁹ Kâtip Çelebi. a.g.e., S. 182-183

2.1.1.4. Baştarda

Paşa baştardasının uzunluğu yetmiş arřın¹⁰ dır; daha sonraki yıllarda yetmiş iki arşına çıkarmışlardır. Baştarda otuz altı oturaklıdır. Mavuna gibi küreğini yedişer adam çeker ve mankasında er savaşçı oturur. Baştardalar  fenerli oluşuyla meşhurdur. Halkı beş yüz nefer kürekçi, iki yüz on altı savaşçı, ayrıca gemici ve topularıyla toplam sekiz yüz kadar neferdir. Denizcilikte başarılı ve yetenekli olanlar, baştardaya reis yapılırdı.¹¹

2.1.1.5. Ortalık Baştarda

Yirmi altı oturaklı ve uzunluğu elli yedi zirâdır. Gemideki görevli sayısı da geminin büyüklüğüyle orantılıdır. Hünkâr gemisi olarak adlandırılan başka bir çeşit baştarda da vardır. Bu gemi  fenerlidir. Bir vezir donanma serdarı olup kapudan tayin edilirse bu gemiye biner. Direkleri ve kürekleri yeşil renklidir, bayrağı da yeşil olur; direk başında alemi vardır. Vardiyambařı¹² bu geminin reisi olması kanundur.¹³

2.1.1.6. Kadıręa

Bir kadiręanın iki bodoslaması¹⁴ arasının uzunluğu eskiden elli beş zirâ olmasına rağmen son dönemlerde yapılan kadiręalar elli altı zirâ yapılmıştır. Ne kadar uzun olursa o kadar iyi görünür. Yirmi iki karış ambar ağzının eni, on sekiz karış kı yüksekliği, on beş karış baş yüksekliği ve altı karış bir parmak kuşak yüksekliğidir. Eskiden yapılan kadiręalar birer karış eksik yapılırdı ve karpuz kılı değildir. Daha sonra fırtınaya daha iyi dayanabilmesi için üzerinde değişiklikler yapılmıştır.

Her kadiręada başarılı bir reis ki kapudan olur ve hepsini kumanda eder ayrıca ve haritaya ve pusulaya bakmak kaptanın görevidir. Tirinkete kullanmak¹⁵ için yirmi alatı (halatı) vardır ki her biri odabaşıdır.¹⁶ İki usta dümenci, bir usta yelkenci ve onun buyruğunda iki

¹⁰ Arşın: Dirsekten orta parmağın ucuna kadar olan uzunluk.

¹¹ Katip elebi. a.g.e., S.183

¹² Vardiyambaşı: gemi süvarisi olan azep reisi. Bu süvari reisi, sonradan kaptan olurdu.

¹³ Katip elebi, a.g.e., S.183

¹⁴ Bodoslama: Gemilerin başını ve kıçını teşkil etmek üzere omurganın baş ve kı yanından kaldırılan ağaçtan ya da demirden yapılan stnlardan her biri. Bir geminin iskeletinde, omurgasında bir destek, kazık.

¹⁵ Trinkete kullanmak: Geminin pruva direğinin birinci serenine bağlanan ve trinkete denilen yelkeni, rüzgâra ve buyruğa göre açmak, indirmek ya da toplamak.

¹⁶ Odabaşı: Azep bölükleri subaylarından olup, onlara kumanda eden reisten, geminin asıl kumandanından sonra gelir.

kişi vardır, bunlara kömi denilir, büyüğü silistire çalar, küçüğü yelkenle ilgilenir. İki kürek yapıcısı, iki kalafatçı ve iki neccar her gemide bulunur, tamamı otuz beş kişidir. Ve yirmi beş oturak, kırk dokuz kürektir, biri ocak yerine¹⁷ gider, dörder kattan yüz doksan altı kürekçi ve yüz savaşçı bulunur. Toplamda bir kadirga da üç yüz otuz nefer bulunur. Bu sayı duruma göre eksiltiilip arttırılabilir.¹⁸

2.1.1.7. Mavuna

Mavuna da üç yüz nefer bulunur.

Genelde kırk parça gemi, altı mavuna ile bir donanmanın askeri on altı bin dört yüz nefer olur. Bunların on bin beş yüzü kürekçi, beş bin üç yüzü savaşçıdır. Yirmi tane bey gemisinde de yüzer nefer savaşçı olursa tamamı yedi bin kadar savaşçı asker olur. Eğer mankalar, minkale hanesi¹⁹ gibi boş olmazsa eksik ya da fazla olarak sefere çıkan donanmalar bu hesaba göre hesaplanır ve nefer sayısı aşağı yukarı hesaplanabilir.²⁰

2.1.2. Tuhfetü'l-Kibâr Fî Esfâri'l-Bihâr'a Göre Osmanlı Donanması ve Donanma Güzergâhı

İlk önce Beşiktaş'tan Yedikule'ye gidilerek askerin yerleşmesi için orada bir-iki gün kalınır. Oradan hareket edilerek Ereğli ve Marmaradan Ekinlik, Gelibolu ve Boğazhisar taşrasında Piyale Paşa Bahçesi selvilikleri birer yatak liman ve kırkar-altmışar mil mesafededir. Buralarda mutlaka kalınır. O selvilikte bir gün durulup su alınır. Sandalları karşıda bulunan Boğazhisar'a göndererek gemi yağlamak için otuzar tomruk çıra alınır çünkü başka yerde bulmak mümkün değildir. Ve o limana varılınca iki kalite karavula gider ve donanmadan iki-üç mil alarga yatar. Çünkü Boğaz'dan dışarıda donanmanın ani baskınla saldırıya uğrama ihtimali yüksektir. Boğazdan çıktıktan sonra donanmanın kaldığı her yerde bu şekilde yapılarak her an tetikte olunur. Daha sonra sabah namazından sonra kalkıp başlarda ortada, öteki gemiler çevresinde kulukça tavuk yavrularını kanadı altına alıp yürüdüğü gibi yavaş yavaş ilerlerler. Ulak gemisi gibi süratle gitmezler ve söylenen karavul kaliteleri üç mil ileri gidip gördükleri varsa işaretle bildirirler. Ve tersane kethüdası ardında karavula olup on tane

¹⁷ Ocak yeri: Bir geminin bağlı olduğu yer; devletin asıl donanmasına katılan ve sancak beylerinden birine ait olan geminin bağlı olduğu yer.

¹⁸ Kâtip Çelebi, a.g.e., S. 183-184

¹⁹ Minkale hanesi: Minkale (iletki), üzerine dereceler çizilmiş yarım veya bütün daire şeklinde bir geometri aletidir ki bununla açılar ölçülür veya belli derecelerde açılar çizilir.

²⁰ Kâtip Çelebi, a.g.e., S.184

kadırga ile başlarda donanmanın ardından gider. Geceleri bir fener yakılır. Gücsüz düşen gemiler ve fırtınadan yelkeni yırtılıp sereni kırılan gemiler yedeğe alınarak yardımda bulunmak için donanmanın gerisinden giderler. Donanmanın hareketinden sonra iki bey gemisi kalarak askerlerin geride bıraktığı malzemeler olması ihtimaline karşın donanmadan bir saat sonra hareket eder.²¹

Baba Burnu'ndan öte Sivrice Liman, Midilli ve Sakız'a varılır. Oradan Rumeli kıyısına sarınıp Ağrıboz, Moton'dan Avarin'e varılır. Avarin, Osmanlı Donanmasının toplandığı yer ve meydanbaşdır. İki tane kalite düşman tarafına malumat almak için gönderilir. Mesine ve Avarin'e karşı karşıya beş yüz mil yer düşman donanmasının toplandığı yer ve meydanbaşdır. Papa, Malta, Duka ve İspanya gemileri oraya gelerek Venedik'le haberleşirler, eğer tehlikeli bir durum olduğunu öğrenirlerse limandan çıkmayarak burayı korurlar. Eğer söz konusu bir tehlike yoksa geri dönerler. Ancak gücsüz düşmüş gemileri burada bırakırlar. İncir Limanı ve daha yukarıdan açılarak üç günde bir su alırlar.²²

Adalar Arası'nda sabah namazını kılmayınca donanma hareket etmeyip eğer öğleden sonra bir limana ulaşabilecek mesafedeysse hareket ederler, daha uzak mesafede olan limana gitmezler. Donanma engin olmayınca gece denizde yatmaz, engin olmayınca denizde yatmanın sakıncası vardır. Ama enginde Rodos'tan İskenderiye arası beş yüz mildir, hava iyi olursa iki gece yol gidilerek varılır, iyi olmazsa üç-dört gecede gidilir. Moton'dan, Avarin'den Mağrip Tarabulus'u arası yedi yüz mildir, eyyam olursa üç gece denizde gidip olmazsa beş-altı günde geçilir. Enginde hareket edileceği zaman gemilere fırtına çıkması halinde gece her gemiye fenerini yakması tembihlenir. Feneri almamış olan gemiler de birer fener asarlar. Bunun sebebi fırtınada gemilerin birbirine çarpmasını engellemektir. Ayrıca böylece her geminin gittiği mesafeyi gece-gündüz hesaplayarak haritaya bakarlar. Eğer ters bir rüzgârla rotadan farklı bir yere giderlerse haritaya bunu işaretleyerek yola devam ederler. Hesaplamaya göre akşamüstü kıyıya kırk-elli milden az kalmışsa Arap kıyıları alçak yerler olduğu için yelkenleri aşağı indirerek gemileri serdümende bırakırlar böylece gemi kendi kendine gider. İskandil ile suyun yüksekliğini ölçerek denizin dibi yirmi-otuz kulaç gelirse orada gemiler karaya oturmaması için demir atılır. Kadırga tipi gemiler alçak yerlerde demir

---

²¹ Kâtip Çelebi, a.g.e., S.177

²² Kâtip Çelebi, a.g.e., S.177-178

atmak zorundadır. Ama kalyon tıramola edip döner volta çalar²³, zira kadirga uzundur, voltaya²⁴ elvermez. Sabah olunca gereğince hareket edilir.²⁵

Bir seferde ihtiyaca göre, iki kez, üç ayda –bir gemi yağlanır. Önce Sakız’dan kalkıp Rumeli kıyılarında Ağrıboz, oradan Motan ve Avarin’e varıp orada yağlarlar ve bir kez de Anadolu kıyısında Foça Limanı’nda yağlanır. Önce donanma gemilerini yağlanıp Bey gemileri denizde limanı korurlar. Donanma gemilerinin yağlanma işleminin bitmesinden sonra bey gemileri de yağlanır. Hepsini birden yağlamak çok sakıncalıdır. Yağlı gemi ile yağsız geminin hız farkı iki kattır. Eski yağlı bir saatte on mil kat ederse, yeni yağlı yirmi mil kat eder. Eğer kadirga yeni yağlanmışsa ve rüzgâr uygunsa on beş saatte iki yüz mil yol alır.²⁶

2.1.3. Osmanlı Donanmasının Sefere Çıkışı ve Sefer Hazırlıkları

II. Bayezid döneminden beri Osmanlı donanmasının her yıl ilkbaharda denize açılması âdet haline gelmiştir. Bu gelenek on dokuzuncu yüzyılın ortalarına kadar devam etmiştir. Bu seferler yabancı korsanların saldırılarına karşı sahilleri korumak amacıyla yapılmıştır. Osmanlı donanması ilkbaharda sefere çıkmak için kış mevsiminden itibaren hazırlıklara başlar, teçhizatı tamamlanan gemiler alarga edilirdi. Kaptan-ı deryanın denize çıkacağı zaman yaklaşınca tersane emini, Bab-ı âlî’ye gelerek teçhizi tamamlanan gemilerin alarga edilmeleri için sadrazamdan müsaade isterdi, müsaade edilmesi üzerine münecimbaşının uygun gördüğü uğurlu bir zamanda gemiler alarga edilirdi.²⁷

Donanma belli bir merasim ve teşrifat üzerine sefere çıkardı. Bu merasim şu şekildedir; donanmanın tersaneden çıkmasına karar verilince vezirler, şeyhülislam, kazaskerler, nişancı, defterdarlar ve yeniçeri ağası davet üzerine sabah namazından sonra kendi kayıklarıyla tersaneye gelerek kaptanıderyanın odasında oturlardı. En son sadrazam gelir ve kaptanıderya sadrazamı iskelede karşılayarak önüne düşer ve odasına getirirdi. Veziriazam gelerek tersane emini ve tersane kethüdasına donanmanın bütün ihtiyaçlarının ve levazimatının tamamlanıp tamamlanmadığını sorardı. Her şeyin tamamlandığı cevabını

²³ Karşısından gelen rüzgâr yönünde gemiyi yürütebilmek için nöbetleşe trinkete ve mayıstra yelkenlerini değiştirerek gemiyi bir sancak bir iskele yönüne döndürmek; gemiyi karşıdan gelen rüzgâr yönünde yürütmek için rüzgârın doğrultusuyla bir açı meydana getirecek şekilde bir iskele bir sancak istikametinde yürütmek üzere yelken kullanarak rüzgâra karşı yol almak.

²⁴ Rüzgâra doğru giden bir geminin yönü ya da rüzgâr yüzünden yön değiştirmesi.

²⁵ Kâtip Çelebi, a.g.e., S.178

²⁶ Kâtip Çelebi, a.g.e S.179

²⁷ Uzunçarşılı, İ.H. (1988). Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı. (3. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, S.437

aldıktan sonra tersane kethüdası, tersane emini, kâtip ve diğerlerine teşrifata uygun olarak hil'atlar giydirilirdi. Padişahın donanmanın çıkışına izin verdiği haberinin gelmesiyle vezirler ve diğer devlet erkânı kaptan-ı deryanın baştardasına giderlerdi.²⁸

Kaptan-ı deryanın baştardasına gidişte belli bir merasim ile yapılırdı. Buna göre; kaptan paşanın odasından öncelikle tersane ve devlet erkânı çıkararak veziriazama selam dururlar en son sadrazam elinde sedef asası ile kaptan paşanın odasından çıkarak sağa sola selam vermek sureti ile ilerlerdi veziriazamın ardından belli bir sıra ile vezirler ve ulemâ onu takip ederdi. Bu alayın ve veziriazamın en önünde reis-ül-küttab, Çavuşbaşı ve elinde asâsıyla tersane kethüdası onların ardında ise yine elinde asâ bulunan kaptan-ı derya giderdi. Kaptan paşa baştardasına gelindiği zaman Paşa, sancağ-ı şerifin dibinde durarak sahil ve iskelelerdeki halkı selamlardı. Baştarda ile Sirkeci iskelesine geçilir buradan sadrazam ve kaptan-ı derya kendi kayıklarıyla Yalı köşküne gelmiş olan padişah tarafından kabul edilirdi. Padişahın huzurunda kaptan paşaya samur kürklü seraser kaplı hil'at ve donanma erkânına, tersane ağasına, çorbacılara, gemi kaptanlarına da hil'atler giydirildikten sonra sadrazam, kaptan-ı derya, şeyhülislam, ulema ve devlet ricali tekrar baştardaya binerek Beşiktaş'a hareket ederlerdi. Kaptan paşa yine sancak dibinde durarak Yalı köşkü karşısına geldiğinde padişahı selamlar ve kurusıkı toplar atılırdı. Beşiktaş'ta Barbaros Hayrettin Paşa'nın türbesi önüne gelinerek burada selam verilir burada demir atılırdı. Kaptan paşa baştardasıyla Beşiktaş'a gelen heyete tersane emini tarafından Dolmabahçe'de ziyafet verilirdi. Bu ziyafet sırasında ya da ziyafetten sonra sadrazam tarafından kaptan paşa, tersane emini, tersane kethüdası, baştarda kaptanı, liman reisleri, tersane reisleri, cânib efendi, tersane ruznâmçecisi ve diğerlerine hil'atler giydirilir bu merasimden sonra kaptan paşaya veda edilerek gelenler kayıklarıyla Beşiktaş'tan ayrılırlardı.²⁹

Donanma Beşiktaş'ta demirledikten sonra duruma göre bazen aynı gün bazen bir iki gün içinde buradan hareket ederdi. Ancak kanuna göre donanma Beşiktaş'ta en fazla üç gün kalabilirdi. Buradan Yedikule'ye hareket eden donanma, Yedikule'de bir iki gün askerin yerleşmesini ve donanmanın eksiklerinin tamamlanmasını beklerdi. Daha sonra denize açılan donanma savaş düzeni alarak sefere devam ederdi.³⁰

Seferini tamamlayan donanma padişah tarafından verilen müsaade ile kışa yakın geri döner öncelikle Kurşunlu mahzen önüne demirlerdi. Donanmanın Haliç'e girmesi ve Yalı

---

²⁸ Uzunçarşılı, a.g.e., S.438

²⁹ Uzunçarşılı, a.g.e., S.439-440

³⁰ Uzunçarşılı, a.g.e., S.440

köşkünde yapılacak merasim müneccimbaşının uygun gördüğü bir saatte yapılırdı. Sadrazam bu durumu padişaha arz ederek müsaadesini almasıyla donanma top şenlikleri yaparak padişahı selamlayıp tersane önüne demirlerdi.³¹

Donanma geldikten sonra Kurşunlu mahzen önüne demirleyeceği gün sadrazam bir at donatarak kaptanıderyaya gönderir, kaptan paşa bu ata binerek yirmi nefer çuhadar ve on nefer mehterle doğruca Bab-ı âliye gelirdi. İki gün sonra donanma giderken yapılan merasimin aynısı tekrarlanarak kaptan paşa Yalı köşküne gelir burada padişahın huzuruna çıkardı. Bundan sonra kaptan paşa bir alayla birlikte tersaneye giderdi. Bu sırada kaptan paşaya Kurşunlu mahzen önünde tersane emini tarafından kahve ve buhur ikram edilir ve tersane emini tarafından kaptan paşaya asası verilirdi. Tersanede kullandığı bu asayı aldıktan sonra Divanhâneye giden kaptan paşanın tersane halkı tarafından hoş geldin anlamında eteği öpülürdü. Bu merasim yapılırken mehterhâne çalar ve Tersane ricaline hil'atlar giydirilirdi. Kaptan paşanın donanma ile birlikte sadrazamı ziyaret edişinden birkaç gün sonra sadrazam tersaneye giderek iade-i ziyaret ederdi.³²

---

³¹ Uzunçarşılı, a.g.e., S.443

³² Uzunçarşılı, a.g.e., S.443-444

3. KILIÇ ALİ PAŞA KİMDİR?

XVI. yüzyıl; Barbaros Hayreddin, Turgut Reis gibi başarılı Osmanlı denizcilerinin sahnede olduğu bir dönem olmuştur. Uluç (Kılıç) Ali için bu başarılı denizcilerin ve Barbaros'un yetiştirdiği kaptanların sonuncusudur diyebiliriz. Osmanlı denizcilik tarihinin iki önemli ismi olan Barbaros Hayrettin ve Turgut Reis, Kılıç Ali Paşa'nın da içinde bulunduğu levendlik geleneğinden yetişen Osmanlı denizcilerinin önemli birer örneğidir. Kılıç Ali Paşa'nın denizcilik kariyerine büyük katkısı olan bu kişilerden aşağıda kısaca bahsedilmiştir.

3.1. Kılıç Ali Paşa'nın Denizcilik Kariyerinde Etkili İsimler Olan Barbaros Hayrettin ve Turgut Reis Hakkında

3.1.1. Barbaros Hayrettin Paşa

Asıl adı Hızır olan Hayrettin Paşa'nın 1466'da dünyaya geldiği tahmin edilmektedir. Midillili bir sipahi olan Yakub Bey'in dört oğlundan birisidir. Yakub Bey'in oğullarından denizlere ilk açılan Oruç ve İlyas olmuştur. Anadolu, Suriye ve Mısır sahillerine sefer yapan Oruç ve İlyas'a daha sonraki yıllarda bir gemi ile Hızır'da katılmış ve Selanik sahillerinde faaliyet göstermiştir. Daha sonra Tunus sultanının izniyle Halku'l-vâd'a yerleşen Oruç ve Hızır kardeşlere 1513'teki ilk deniz seferlerinde gösterdikleri başarı nedeniyle filoları ile birlikte Kurdoğlu Muslihiddin ve Muhyiddin reisler katılmıştır. İspanyol tehdidine karşı tehlikede olan Afrika halklarının yardım isteği üzerine Barbaros kardeşler Cezayir'e yerleşmiş ve kardeşi oruç Reis'in ölümü üzerine Hızır Reis Cezayir Sultanı olmuştur. Ancak elindeki küçük kuvvetle İspanyollara karşı mücadele edemeyeceğini anlayan Hızır Reis Osmanlıya iltihak etmek istemiş, Cezayir halkının koruma talep etmesi üzerine I. Selim, Hızır Reis'e emirlik beratı ve bir miktar destek kuvvet göndermiş ayrıca Anadolu'dan istediği kadar asker toplamasına da izin vermiştir. Osmanlı'ya iltihak ettikten sonra Hızır Reis, Hayrettin ismiyle anılmaya başlamıştır. İspanya donanması amirali Andrea Doria'nın 1532'de Mora kıyılarındaki Koron'u ele geçirmesiyle Akdeniz'de büyük çatışmaların fitili ateşlenmiştir. Akdeniz'deki İspanyol etkinliğinden çekinen Sultan Süleyman tecrübeli ve başarılı denizci Barbaros Hayrettin'i İstanbul'a davet ederek kaptan-ı deryalık görevini vermiştir.³³

³³ Bostan, İ. (2014) İstanbul'un 100 Denizcisi. (1. Baskı). İstanbul: Dörtbudak Yayınları, S.47-48

Osmanlı denizciliğinin gücünün zirvede olduğu dönem I. Süleyman dönemi olmuştur. I. Süleyman döneminde Osmanlı hizmetine giren Barbaros Hayrettin Paşa, Osmanlı donanmasına çok büyük katkılar yapmıştır. Hayrettin Paşa tersaneleri ıslah edip genişletmiş, donanmadaki eksikleri tamamlayıp yeni bir düzen oluşturmuştur. Yabancı ülkelerin gemilerini dikkatle inceleyen tecrübeli denizci, Osmanlı donanmasını buna göre şekillendirmiştir. Avrupa'nın en ünlü amirali Andrea Doria'nın komutasında bulunan Haçlı donanmasını Preveze'de yenilgiye uğratan (1538) Hayrettin Paşa böylece Akdeniz'de Osmanlı üstünlüğünü sağlamıştır.³⁴

1543 yılında Marsilya'da karaya asker çıkarıp Tolon'a giden ve daha sonra da İspanya'ya bağlı olan Nice'i ele geçiren Barbaros Hayrettin Paşa bu sırada Cenevizlilerin elinde esir bulunan Turgut Reis'in de serbest bırakılmasını sağlamıştır. Bu tarihten sonra Osmanlı Devleti'nin Avusturya ve İspanya ile anlaşma yapması üzerine Hayrettin Paşa bir daha deniz seferine çıkmamıştır. Seksen yaşlarında bulunan Paşa, 4 Temmuz 1546'da ölmüş Beşiktaş'taki türbesine defnedilmiştir.³⁵

Barbaros Hayrettin Paşa'nın ölümünden sonra bir süre Sokullu Mehmet Paşa kaptan-ı derya olmuş daha sonra Rumeli beylerbeyliğine atanmasıyla bu göreve vezir-i âzam Rüstem Paşa'nın kardeşi Sinan Paşa getirilmiştir. Sinan Paşa'nın kaptan-ı deryalığa getirilmesinden levend gemilerinin reisleri ve Barbaros Hayrettin ile birlikte çalışan kaptanlar memnun olmamıştır. Sinan Paşa'nın ölümü üzerine kaptanların sevdiği, başarılı ve meşhur denizci Piyale Paşa tayin edilmiştir. Barbaros Hayrettin Paşa'nın yetiştirdiği birçok önemli Osmanlı denizcisi vardır bunlardan en meşhurları Turgut Reis, Uluç Ali Reis, Hasan Reis ve Salih Reislerdir.³⁶

3.1.2. Turgut Reis

Menteşe sancağının Seravalos köyünde 1487 yılında doğduğu tahmin edilen Turgut Reis, Veli adlı bir çiftçinin oğludur. Genç yaşta denizciliğe ilgi duymuş ve yetenekli oluşu sayesinde kısa sürede levendlerin arasına katılmıştır. Denizciler arasında Turgutça, Batılılar tarafından ise Dragut olarak tanınmıştır. Orta ve Batı Akdeniz'de gaza faaliyetlerinde bulunan Barbaros kardeşlerle birlikte seferlere katılmıştır. 1540 yılında Korsika adasına

³⁴ Halaçoğlu, Y. (2014). XIV – XVII. Yüzyıllarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı. (7. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, S.62-63.

³⁵ Bostan. a.g.e. S.51

³⁶ Uzunçarşılı, İ.H. (2016). Osmanlı Tarihi. (11. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları C.II, S.383

düzenlediği bir sefer sırasında gemilerini yağlarken Andrea Doria'nın yeğeni Giannettino Doria tarafından Turgut Reis ve beraberindeki on üç gemi esir edilmiştir. 1543 yılında Barbaros Hayrettin Paşa'nın Fransa'ya yardım harekâtı esnasında Ceneviz'i tehdit etmesi üzerine serbest bırakılmıştır. Turgut Reis, Barbaros Hayrettin Paşa'nın birçok iltifatına mahzar olmuştur. Hatta Hayrettin Paşa kendi yedek gemisini Turgut Reis'e vermiştir. Batı Akdeniz'e yaptığı başarılı seferler sayesinde çok fazla ganimet elde etmiş filosunu büyüterek yirmi beş gemiye ulaşmıştır. Başarılarıyla dikkat çeken Turgut Reis, Akdeniz levendleri kapudanı yapılmıştır.³⁷

Akdeniz'deki gazaları sırasında on sekiz kadirga ele geçirmiş, Manya Burnu'nda iki Venedik barçasına el koyduğu ve karşılaştığı bir Venedik barçası saygı gösterip hediye sunmadığı için barçayı topa tutarak içindekileri kılıçtan geçirmiştir. Turgut Reis'in bu faaliyetlerini Venedik balyosunun Rüstem Paşa'ya şikâyet etmesi üzerine İstanbul'a çağırılan Turgut Reis, Rüstem Paşa'nın kendisini kardeşi Sinan Paşa'nın rakibi olarak gördüğü için hoşlanmadığını düşündüğü için İstanbul'a gitmemiştir.³⁸

Trablusgarb'ın fethine karar verildiği zaman Sultan Süleyman, Turgut Reis'i İstanbul'a davet etmiş ve Trablusgarp'ın alınması durumunda ömrünün sonuna kadar beylerbeyliğini Turgut Reis'e vermeyi vadedmiştir. Turgut Reis'in katkıları sayesinde 1551'de Trablusgarp alınmıştır. Ancak beylerbeyliğe Hadım Murat Ağa getirilmiştir. Bunun üzerine filosu ile birlikte Cezayir'e gitmeye karar veren Turgut Reis ile birlikte diğer kapudanların da gitmesi yalnız kalan Sinan Paşa'yı telaşlandırmıştır. Uluç Ali Reis gibi ünlü denizcilerin ricaları üzerine İstanbul'a gitmeyi kabul eden Turgut Reis burada Karlılı Sancakbeyliğine tayin edilmiş ve 40 kadirgalık filosu ile Ege Denizi'nin muhafazası görevi verilmiştir.³⁹

1555 yılında Sultan Süleyman'ın İran Seferinden dönüşünde Osmanlı hazinesine birçok değerli hediyeler sunan Turgut Reis'in başarılı seferlerinden ötürü kapudanlık payesini hak ettiğini düşünen padişahı Rüstem Paşa bu fikirden vazgeçirmiştir. Rüstem Paşa, Turgut Reis'in İstanbul'da idari bir görev istemediğini söylemiş böylece bir kere daha Turgut Reis'in iyi bir makama gelmesini engellemiştir. Ancak Trablusgarb Beylerbeyi Murat Paşa'nın öldüğü haberini alan Turgut Reis, Edirne'ye gitmek üzere yola çıkan Sultan Süleyman'ın önüne geçerek bizzat Trablusgarb Beylerbeyliğini istemiş böylece 1556'da Trablusgarb Beylerbeyliğine tayin edilmiştir. 1560'ta Cerbe'nin alınmasında büyük rol

---

³⁷ Bostan, a.g.e. S.65-67

³⁸ Bostan, a.g.e. S.65-67

³⁹ Bostan.i. (2012). *Turgut Reis*. TDV İslam Ansiklopedisi (C.41). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları S.417-418

oynayan Turgut Reis, daha sonraki yıllarda Osmanlı kaptan-ı deryası ve veziriazamı olan Cigalazade Sinan Paşa'yı da bu sırada (1561) esir ederek İstanbul'a göndermiştir.⁴⁰

1565'te Malta seferine çıkan Osmanlı donanmasına rehberlik etmekle görevlendirilen Turgut Reis, ilerleyen bölümlerde Malta Seferinde bahsedileceği üzere Mustafa Paşa'nın hatalı savaş stratejisi yüzünden başarısız olan Malta seferi sırasında 1565 yılında ölmüştür. Cenazesi Trablusgarb'a gönderilen Turgut Reis daha sonra burada inşa edilecek olan türbesine defnedilmiştir. Turgut Reis'in hazinesi eksiksiz olarak ailesine teslim edilmiştir.⁴¹

3.2. Kılıç Ali Paşa'nın Hayatı

Avrupalılar tarafından Occhiali adıyla bilinen Uluç Ali, lakabı olan "Uluç"⁴² kelimesinden anlaşılacağı üzere bir mühtedir. Uluç Ali Paşa'nın kaptan-ı derya olduktan sonra yaptırdığı caminin vakfiyesinde de baba adının Abdülmennan olarak belirtilmiş olması da mühtedi olduğunun göstermektedir.⁴³ Asıl adı Giovan Dionigi Galeni olan Uluç Ali Reis Kalabriye'de doğmuştur.⁴⁴ Bir rivayete göre 1520 yılında papaz olmak için Napoli'ye giderken Cezayirli Ali Ahmed Reis tarafından esir edilmiştir.⁴⁵ Sola'ya göre adı Dionisio Galea olup, Kalabriyalı mütevazı bir aileden gelen Uluç Ali, Ali Ahmet Reis'e esir düştüğünde Colonnas burnuna yakın Licasteli adlı bir kasabada gemi taşımacılığı ve balıkçılık yapıyordu.⁴⁶ Giam Battista Gennaro Grossi'ye göre ise gerçek adı Luca Galeni olan bu denizci Calabria bölgesindeki Crotone kasabasından Barbaros Hayreddin tarafından kaçırılmıştır.⁴⁷ İspanyol muhbirlere göre Dionisio Galea, 28 Ağustos 1536'da 18 yaşındayken dul olan annesi Pippa da Chicco ve 7 yaşındaki kardeşi Juseli Mayumet ile esir düşmüştür. Kardeşi daha sonra İstanbul'a yerleşmiş ve orada evlenmiş, annesi ise İtalya'ya geri dönmüş, 1567 yılında da ölmüştür.⁴⁸ Bir başka rivayete göre ise Uluç Ali, Turgut Reis gibi Anadolu Türklerindedir, İtalyan asıllı sanılması Avrupalılar tarafından Occhiali olarak

⁴⁰ Bostan, a.g.e. S.65-67

⁴¹ Bostan, a.g.e. S.65-67

⁴² Arapçada, Arap olmayan, müşrik, dinsiz ve imansız anlamına gelen bu kelime, Kuzey Afrika sularında Müslüman ve Hristiyan ticaretine karşı aynı şiddetle hareket eden ve Arap olmayan korsanlara genellikle Uluç ismi verilmiştir. Emir, A.H. (1931). Kılıç Ali ve Lepanto. *Deniz Mecmuası*, C.322, S.2

⁴³ Kılıç Ali Paşa Vakfiyesi, 574 numaralı defter, Sıra 21, Sayfa 48, H. 989 / M. 1581-82, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

⁴⁴ Uluç Ali'nin doğduğu bölgede bulunan İtalya'nın Le Castella kasabasına bir büstü yapılmıştır. Bkz. Ekler

⁴⁵ Bostan, İ. (2010). Osmanlı Denizcilik Tarihi İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Tarih Lisans Programı Ders Notları, İstanbul, S.185

⁴⁶ Sola, E. (1993). "Cervantes Döneminde Magripli, Mürted ve İspanyol Gizli Ajanları", S.692

⁴⁷ Calabresi İllustri. (31 Marzo 2012). Sabato, 6-7

⁴⁸ Sola. a.g.m. S.692

tanınması dolayısıyla olmuştur.⁴⁹ Tabi ki Occhiali isminin kulağa İtalyanca gibi gelmesi sebebiyle Paşa'nın İtalyan asıllı sanıldığı iddiası diğer rivayetlere göre fazlasıyla güçsüz kalmaktadır. Ayrıca 1520 yılında kaçırılırken yirmili yaşlarında olduğu halde okuma yazma bilmemesi⁵⁰ ve denizcilikte gösterdiği başarılar düşünülürse Uluç Ali'nin Papaz okuluna giden bir öğrenci değil de İtalya sahillerinde yaşayan bir balıkçı ya da denizcilikle uğraşan biri olması ihtimali daha kuvvetlidir.

Uluç Ali'nin İtalyan asıllı olduğu bilgisini destekleyen şeylerden biri Türkçeye çok hâkim olmaması ve zaman zaman İtalyanca kelimeler kullanıyor olmasıdır. İtalyanca konuşmasına dair ölümünden sonra yazılan bir hicviyede geçen “Kimse yumuşadamaz-ıdı no didükten sonra”⁵¹ dizesinden, Uluç Ali'nin İtalyanca hayır anlamına gelen “no” kelimesini hala günlük dilinde kullandığını ve anadilinde hayır demek olan no kelimesini söyledikten sonra asla sözünden dönmediğini anlıyoruz. Ayrıca Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde geçen bir kısımda, Paşa'nın Tophane'de yaptırdığı caminin vaazını Türkçesi iyi olmadığı için anlamadığından ve bu durumun Paşa ile birlikte Cuma namazına gitmiş olan Vezirler arasında espri konusu olduğundan şöyle bahsetmiştir;

“zarifler arasında meşhurdur ki Kılıç Ali Paşa uluç adamı olduğundan dili Frenk lehçesi imiş. Bu camii tamamlandığında, bütün vezirler ve vekiller ilk cumasında camie toplanmış, na'thân aşırı bir nağme ile na't-ı şerif okurken hemen Ali Paşa ayak üzere kalkıp na'thâna seslenerek,

“Nedir bu gû gû gû ve hin kû kû ? bu meyhane mi, yâ cânım bozahâne mi ?” diye feryat eder. Yanındaki vezirler,

“Sultânım bizim Hazret-i Peygamberi medh eder” dediklerinde,

“Ya bizim Muhammed Efendi bu gû gû gû medh eder kâyil mi ?” der.

“Kâyildir sultânım” derler.

“Ya bu minberde bizim hünkârcı Murâd Sultân medh eder kaç akçe yapar” derler.

“Yâ hünkârcı mı büyük yoksa bizim Hazret-i Muhammed Efendici mi büyük ?” der.

“Sultânım Hazret-i Muhammed büyüktür” derler.

---

⁴⁹ Danişmend, İ.H. (2011). İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi. (2. Baskı). İstanbul: Doğu Kütüphanesi, C.III, S.142

⁵⁰ Gürkan. E.S. (2012). “Batı Akdeniz’de Osmanlı Korsanlığı ve Gaza Meselesi”. *Kebikeç*, C.33, S.183

⁵¹ Gedik. N. (2017). “Gemici Dili ile Kılıç Ali Paşa Hicviyesi”. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, C.37, S.154

“Tiz Muhammed Efendi gû gû gûci hümkâr gû gû gûci berâber kırk akçan olsun ve bizim Portakal Bunduki altun ulûfe alsın” dedikleri latîfeler ile ile’l-ân zürefâlar mâbeyninde dâstândır. Böyle bir mu’tekid uluç âdemi imiş her cum’a câmi’in taşra yan soffasında oturup (cümle) fukaraya bir kîse tasadduk edermiş”⁵²

Ailesine dair erkek kardeşi ve annesinin ismi haricinde kaynaklarda pek bilgi bulunamamış olmakla birlikte Hugh Bicenno eserinde Lepanto savaşında Osmanlı donanmasının sol kanadında savaşan kişilerin bir listesini vermiş burada Kara Bey adlı bir denizcinin Uluç Ali Paşa’nın oğlu olduğunu belirtmiştir.⁵³ Kara Bey’in Lepanto savaşı sırasında öldüğünü de belirten Bicenno’nun eserinde bu listeden başka Kara Bey’in Uluç Ali’nin oğlu olduğunu destekleyen bir bilgi yoktur. Lepanto savaşından filosunu kurtararak çıkan tek başarılı kaptan olan Uluç Ali Paşa’nın bir oğlu olduğuna ve bu savaş esnasında oğlunu kaybettiğine dair incelenen hiçbir kaynakta bilgi bulunamamıştır. Lepanto’nun tek galibi olarak görülen paşanın özellikle bu savaş sırasında böyle bir kayıp yaşaması halinde bunun göz ardı edilebilecek bir durum olma ihtimali pek olmadığı için paşanın hiç çocuğu olmaması kuvvetle muhtemeldir.⁵⁴ Bu fikri destekleyen şeylerden biri Paşa’nın vakfiyesinde vakfın tevliyetini azatlı kölesi ve kendisi de bir mühtedi olan Murat Ağa’ya ve onun çocuklarına bırakmış olmasıdır.⁵⁵ Ayrıca incelenen bir tezde Lepanto savaşında Uluç Ali Paşa ile birlikte savaşan ve oğlu olduğu belirtilen Hasan Bey adlı bir denizciden bahsedilmiştir.⁵⁶ Burada bahsedilen Hasan Bey’in Barbaros Hayrettin Paşa’nın oğlu olan Barbaroszâde Hasan Paşa olduğu ve Uluç Ali ile birlikte savaşarak Lepanto savaşından kısmî bir zaferle çıktıkları konusuna Lepanto savaşının anlatıldığı bölümde değinilmiştir.

Uluç Ali, Rum asıllı olan Ali Ahmet Reis’e esir düştükten sonra uzun yıllar kürekçilik yapmıştır. Forsa olduğu sırada muhtemelen bir deri rahatsızlığından ötürü kel kalmış diğer forsalar tarafından “pis, pinti” anlamına gelen “fartax” lakabı takılmıştır. Sola’ya göre bu sebepten dolayı kimse onunla yemek yemek hatta kürek çekmek bile istememiştir. Müslüman olup Ali ismini alışı da kendisine tokat atan bir leventten intikam almak istemesi

⁵² Evliya Çelebi, (2004). Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: İstanbul. C.1. (3. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, S.401-402

⁵³ Bichenno, H. (2003). Crescent And Cross The Battle of Lepanto 1571. (1. Baskı). Londra: Cassell & Co, S. 317

⁵⁴ Sicilli Osmanî’de Kılıç Ali Paşa’nın evladı ve varisi olmadığı belirtilmiştir. Süreyya, M. (1996). Sicilli Osmanî. (Çev. S.A. Kahraman, Haz. N. Akbayan). (1. Basım) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları

⁵⁵ Kılıç Ali Paşa Vakfiyesi, 572 numaralı defter, Sıra 48, Sayfa 124, H. 984 / M. 1576-77, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

⁵⁶ Ballı. F. (2004). *İnebahtı Deniz Seferi’nin Akdeniz Dünyasındaki Önemi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, S.45

üzerine olmuştur.⁵⁷ Müslüman oluşundan sonra kariyerinde yükselişe geçmiştir. 1548’de Turgut Reis’in maiyetine girerek onunla 1549 Mehdiye savunmasında, 1550 Cerbe akınlarında ve 1551 Trablusgarp seferinde savaşmış ve çok başarılı olmuştur.⁵⁸ Turgut Reis başarılı akınları sayesinde zenginleşmiş ve böylece gemi sayısı bir hayli artmıştır. Yirmi beş parça gemiyle denizlere açılan Turgut Reis, Osmanlı donanmasının kaptan-ı deryası Sinan Paşa ile birlikte yaptığı seferlerde gemi sayısının ve ateş gücünün fazlalığıyla Kapudan Sinan Paşa’nın dikkatini çekmiş, ilerde daha da güçlenip devlete tehlike oluşturmasından endişelenerek İstanbul’a çağırmıştır. Turgut Reis, sekiz parça gemi ve beraberinde maiyetindeki; Uluç Ali, Gazi Mustafa, Hasan Gülle, Mehmed Reis, Sancaktar Reis, Deli Cafer ve Kara Kadı isimli reislerle İstanbul’a gelmiştir. Burada Turgut Reis’e Karlı-ili sancağı ve maiyetindeki reislere ise yetmiş-seksen akçe ulûfe ve fener⁵⁹ verilmiştir.⁶⁰ Daha sonra Kapudan Piyale Paşa maiyetinde birçok sefere çıkan Uluç Ali, Piyale Paşa’nın tavsiyesiyle Beled-i Unnâb Kaidliğine getirilmiştir.⁶¹ Ancak hakkında yapılan bazı şikâyetler ve Cezayir Beylerbeyi Salih Paşa ile anlaşamaması üzerine, Salih Paşa’nın emriyle teftiş için Cezayir’e götürülürken İstanbul’a kaçmış ve burada 40 akçe ulûfe ile hassa reisliğine tayin edilmiştir.⁶²

1560 Cerbe Seferinde önemli hizmetler vermiş olan Uluç Ali Paşa İskenderiye beyi olarak katıldığı Malta Kuşatmasında Turgut Reis’in ölmesi üzerine Trablusgarp beylerbeyi olmuştur (1565).⁶³ 1568 yılına kadar Trablusgarp beylerbeyliği yapmış,⁶⁴ daha sonra ise 1568-1571 yılları arasında Cezayir-i Garb beylerbeyliği yapmıştır.⁶⁵ 1571’de Osmanlı donanması İspanya, Venedik ve Papalığın oluşturduğu İttifak donanmasına İnebahtı’da yenilmiş ancak Uluç Ali bu yenilgide başarı gösteren tek kaptan olmuştur. Gösterdiği başarı sebebiyle 28 Ekim 1571’de II. Selim tarafından Cezayir beylerbeyi ve kapudanpaşa tayin edilmiştir.⁶⁶ “Uluç” lakabı ise padişah tarafından “Kılıç” a çevrilmiştir.⁶⁷ Lepanto’da Osmanlı donanmasının neredeyse tamamının kaybedilmesiyle II. Selim yeni donanmanın

---

⁵⁷ Sola. a.g.m. S.691-692

⁵⁸ Bostan. a.g.e. S.185-186

⁵⁹ Fenerli kapudanlara her yıl mirîden ikisi bir okka gelir yirmi beşer sarı balmumu verilir ki gece yakılıp fenersiz gemilerin önüne düşerler. Bkz. Katip Çelebi S.187

⁶⁰ Katip Çelebi. (2007). Deniz Savaşları Hakkında Büyüklere Armağan Tuhfetü’l-Kibâr Fî Esfârî’l-Bihâr. (1. baskı). İstanbul: Kabalcı Yayınevi, S.88

⁶¹ Kurtoğlu. F. (1935). Kılıç Ali Paşa. İstanbul: Sebat Matbaası, S. 511

⁶² Bostan. a.g.m. S.185-186

⁶³ Bostan. İ. (2014). İstanbul’un 100 Denizcisi. (1. Baskı). İstanbul: Dörtbudak Yayınları, S.76

⁶⁴ BOA. MD. 7, 1625

⁶⁵ Gürkan. E.S. (2016). “Habsburg Gizli Servisinin Hedefinde Bir Osmanlı Paşası Calabria’lı Uluç Ali”. *Deniz Mecmuası*, S.113

⁶⁶ BOA. MD. 12, 1088

⁶⁷ Bostan. a.g.e. S.76

inşasının derhal başlamasını emretmiş ve Kılıç Ali Paşa bu işle bizzat ilgilenmiş, donanmada bir takım değişiklikler yapmıştır. Kısa süre içinde inşa edilen donanma sefer mevsimi geldiğinde sefere çıkmak için hazırlanmıştır. 1572’de denize açılan donanma küçük birkaç yağma saldırısından sonra İstanbul’a geri dönmüştür. Ertesi yıl da sefere çıkan donanma büyük bir çatışma yaşamadan sefer mevsimini bitirmiştir. 1574’te Tunus’un İspanyollar tarafından alınması üzerine Kılıç Ali Paşa, Koca Sinan Paşa ile Halku’l-vâd seferine çıkmış, İtalya ve Sicilya sahillerini yağmaladıktan sonra Tunus’a giderek burası İspanyollardan geri alınmıştır. 1579’da Şirvan seferine çıkan Osmanlı ordusunu desteklemek için donanmayla denize açılan Kılıç Ali Paşa, Gürcistan sahiline Faş kalesini yaptırmıştır. 1584’te Kırım Hanı Mehmet Giray Osmanlı Devletine itaat etmemesi yüzünden görevinden azledilmiş, III. Murad, Mehmet Giray yerine Konya’da esir tutulan kardeşi İslam Giray’ı tahta geçmesi için Kılıç Ali Paşa ile Kefe’ye göndermiştir.⁶⁸

1574’ten sonra Osmanlı Devletinin askeri politikasını değiştirmesiyle denizlerdeki etkinliği azalmıştır. Sahilleri koruma amaçlı ve yağma amaçlı yapılan seferler haricinde Osmanlı donanması büyük bir sefere çıkmamıştır. Böylece yaşı epey ilerlemiş olan paşanın ölümüne kadar olan zamanı sakin geçmiştir. Kılıç Ali Paşa 25 Haziran 1587⁶⁹, de vaki olan ölümüne kadar Osmanlı donanmasının kaptanı-ı deryası olmayı sürdürmüştür.⁷⁰ Ölüm sebebi olarak neredeyse doksan yaşında olması sebebiyle cinsel münasebetlerin doktorlar tarafından yasaklanmasına rağmen buna aldırış etmemesi gösterilmiştir. Selânikî, Kılıç Ali Paşa’nın ölüm sebebini şöyle aktarmıştır; “*sinni doksana karîb olmağın hırs-u tûl-i emel munis-i tabiisi olmuş idi ve hasnâ cevâri mukarenetinden kaçmayup anunla üns-ü ülfete mukayyed idi; tabib ise tenbîh idüp zinhâr sohbet-i zenândan perhiz itmek vâcibdür, ömr-i nâzenîn ele girmez deyü tenbîh itmiş iken memnu olmayup ol gice mülâabe ile bîkr cariyeye mübâşeretinde ruhu bedebinden âlem-i ukbâya tayrân olduğu haberi Dîvân’a geldi.*”⁷¹ Büyük miktarda servete sahip olan Paşa’nın 500.000 altın civarındaki malları devlet hazinesine aktarılmıştır.⁷² Kılıç Ali Paşa’nın yaşamı boyunca birçok hayır işi yaptığı ve birçok fakire de yardım ettiği rivayet edilmiştir.⁷³ İstanbul Tophane’de bir cami inşa ettirmiş olan Paşa yine buradaki türbeye defnedilmiştir.⁷⁴

⁶⁸ Bostan. a.g.e. S.78

⁶⁹ Ölümü ile ilgili farklı tarihler vardır; Hammer 27 Haziran tarihini verirken Danişmend 21 Haziran tarihini vermektedir.

⁷⁰ Bostan. a.g.e. S.78

⁷¹ Selânikî. M.E. (1999). Tarih-i Selânikî. (2. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, S.186

⁷² Hammer. J.V. (2008). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*. (3. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları, S.327

⁷³ Danişmend. a.g.e. S.143

⁷⁴ Kurtoğlu. a.g.e. S.591-592

3.3. Kılıç Ali Paşa ve İspanyol İstihbarat Servisi İlişkileri

16. yüzyılda Osmanlılar ile Habsburglar arasında çok fazla casusluk faaliyeti olmuştur. Özellikle Akdeniz’de birbirinin zorlu rakibi olan iki devlet rakibinin topraklarında geniş istihbarat ağı tesis etmek için çaba sarf etmiş ve bunu başarmışlardır. Elbette iki devletinde bir diğerinin siyasi ve askeri hareketlerini önceden bilmeleri onlar için büyük önem arz etmiştir. 1560’daki Cerbe savaşında yaşanan yenilgiden sonra II. Philip Osmanlıların Akdeniz’de güçlenmesi karşısında bir casusluk ve sabotaj teşkilatı kurma mecburiyetini hissetmiştir.⁷⁵ İspanyollar bu casus ihtiyacını, Mostaganem yenilgisi ve 1560’ta yaşanan Cerbe yenilgisi sonrası İstanbul’da ve Cezayir’de sayısı fazlasıyla artan Hristiyan esirlerden ve fidye vererek esirleri kurtaranlardan ayrıca Osmanlı topraklarına gelen tüccarlardan ve mürtetlerden karşılamıştır. İspanyol istihbaratının Osmanlı topraklarındaki en önemli isimleri Juan Agostino Gilli, Fransa Sefiri ve Venedikli Balyosların yakın arkadaşı olan ve İstanbul’daki önemli makamlardaki kişilerle yakın ilişkileri olan Adam di Franchi, tüccarları ve esirleri esaretten kurtaran Maria Renzo de San Remo olmuştur.⁷⁶ Hristiyanlar haricinde Müslüman korsanlarda Habsburglara casusluk yapmıştır. Her ne kadar levendler din için savaşan kahramanlar olarak görülmüşse de Akdeniz korsanlarında kişisel çıkarlar sadakatten önce gelmiştir. Habsburg kıyılarını yağmalamaya giden korsanlar buralarda Osmanlı devletine ait bilgileri paylaşmaktan sakınmamışlardır.⁷⁷

Elde ettiği başarılarla Osmanlılar kadar Habsburgların da dikkatini çeken Kılıç Ali Paşa hakkında İspanyol casusları araştırmalar yapmış ve ona yakınlaşmanın yollarını aramıştır. Habsburg casuslarının Kılıç Ali ile ilk temasları 1568 yılında olmuştur. Bu sırada Cezayir-i garb beylerbeyi olan Paşa’nın mühtedi oluşu ve çevresindeki Hristiyanlara çok iyi davrandığına dair gelen haberler, İspanya Kralı II. Philip’e Kılıç Ali’yi kendi taraflarına çekebileceklerini düşündürmüştür. Bunun üzerine II. Philip, Kılıç Ali’nin akrabalarının ya da ona yakın birilerinin bulunmasını istemiştir. Kılıç Ali ile bağlantı kurulabilecek bir akraba bulunamaması üzerine Paşa’nın köylüsü ve eski kölesi olan Giovanni Battista Ganguza’yı bularak esir kurtarmak için Cezayir’e giden keşişlerle birlikte Cezayir’e Kılıç Ali ile görüşmeye göndermişlerdir. Habsburglar Kılıç Ali Paşa’ya Cezayir’i teslim etmesi karşılığında aristokrasi arasına kabul edilip Kont ya da Marki unvanlarından birini seçebileceğini ve Napoli Krallığı tarafından verilecek yıllık 12.000 düka gelir teklif

⁷⁵ Gürkan. a.g.m. S.113-114-688

⁷⁶ Sola. a.g.m. S.689

⁷⁷ Gürkan. a.g.m. S.115

etmişlerdir. Kılıç Ali Paşa konusunu şansa bırakmak istemeyen Habsburglar aynı zamanda Batı Akdeniz limanlarında ticaret yapan beş kardeşten oluşan Gasparo Corso ailesini de Kılıç Ali'yi ikna için görevlendirmişlerdir. Bu ailenin planına göre Kılıç Ali ile Gasparo Corso ailesinin akrabası ve Kılıç Ali'nin kâhyası olan Memi Corso, Catania adlı bir reis ve Osmanlı himayesinde yaşayan Fas şehzadesi Abdülmelik temasta olacaktı. İspanyolların bu planın başarılı olacağına dair ümitlerini, meslekten Türk⁷⁸ olan Kılıç Ali'nin Cezayir yeniçerileri ile ciddi sorunlar yaşaması ve yeniçerilerin Kılıç Ali'nin görevden alınarak yerine Barbaros'un oğlu Hasan Paşa'nın getirilmesi isteklerini İstanbul'a bildirmeleri gelişmesi yeşertmiştir.⁷⁹ Elbette ki görevden alınmış, prestijini kaybetmiş ve yeniçerilerin düşmanlığını kazanmış olan bir Paşa İspanyolların gözüne daha kolay bir lokma gibi gelmiştir.

İspanyolların Kılıç Ali ile görüşmeye gönderdiği casuslar haricinde Kılıç Ali'nin yakınındaki adamlarının birçoğu da İspanyol ajanlarla işbirliği içinde olmuştur. Özellikle Paşa'nın evlatlığı ve aynı zamanda vekilharıcı olan Murat Ağa bunların başında gelmiştir. Diğerleri ise Lombaryalı Süleyman Ağa (Antônio de Vale), İngiliz Komorat Ağa (Carlo Daniel), San Juan tarikatından iki Fransız ve babası Goleta'da kaptan olan bir İspanyol olmak üzere beş tane mürtetten oluşmuştur.⁸⁰ Bunlardan başka Paşa'nın, Sinan (Juan Briones) ve İngiliz Haydar (Robert Drever) adlı iki adamı Osmanlı donanmasından mektuplar yazıp muhbirlik yaparak Habsburglara bilgi vermişlerdir. Hatta Sinan kaçıp ülkesine geri dönmenin planını yapmış ancak başarılı olamamıştır. Ancak Kılıç Ali'nin adamlarından Pedro Brea adlı biri gayri resmî Habsburg elçisi Giovanni Margliani'nin muhbirliğini yapmış ve bir süre sonra da önce Napoli'ye sonra da İspanya'ya kaçmıştır. Pedro Brea'nın ailesini ise Habsburg elçileri Venedik'e getirmiştir.⁸¹

Osmanlı donanması ile İttifak donanması arasında yaşanan Lepanto Savaşından kendi maiyetindeki gemileri kurtararak başarı gösteren tek kaptan olan Kılıç Ali bu olaydan sonra kaptan-ı deryalıkla ödüllendirilmiştir. Sonraki yıl sefer mevsiminde donanmayı yeni baştan inşa eden ve başarılı bir sefer yaparak Osmanlı gücünü gösteren Kılıç Ali, Akdeniz'de yaptığı seferlerle Avrupalılar için Berberi bölgesini elinde tutan Osmanlı sarayının en güçlü

⁷⁸ Bu dönemde korsanlar arasında meslekten Türk olma ve milletten Türk olma tabiri kullanılırdı. Meslekten Türk olma; Korsika, Sardinya, Sicilya ve Güney İtalya gibi Hristiyan memleketlerindeki ekonomik sıkıntılıların ve feodal düzenin eziciliğinden kaçan mühtedilerin oluşturduğu korsanlar. Milletten Türk olma; Müslüman olarak doğan korsanlar. Gürkan. a.g.m. S.115

⁷⁹ Gürkan. a.g.m. S.116-117

⁸⁰ Sola a.g.m. S.694

⁸¹ Gürkan. E.S. (2012). "Batı Akdeniz'de Osmanlı Korsanlığı ve Gaza Meselesi". *Kebikeç*, S.33, S.185-186

adamı olarak görülmüştür.⁸² Böylece İstanbul'a yerleşmiş olan Kılıç Ali Paşa'nın kapısını Habsburg ajanları çalmaya devam etmiş ve onu Osmanlı devleti yerine gerçek kralı olan II. Philip'e itaat etmeye davet etmişlerdir.⁸³

Casusluk tekliflerinin yanında Kılıç Ali Paşa'ya yapılan suikast teşebbüsleri de olmuştur. İspanyol casuslarının Napoli'ye bildirdiklerine göre, Şubat 1574'te Kılıç Ali'nin üç mühtedi adamı Hristiyan kölelerle anlaşarak Paşa'yı öldürtüp kendi memleketlerine kaçma planı yapmışlardır. Plana göre köleler Kılıç Ali'nin odasının altını kazıp havaya uçuracakken yakalanmışlardır. Yakalanan suikastçılar burunları ve kulakları kesildikten sonra idam edilmiştir. Bir rivayete göre ise yakalananların bir kısmı kazığa oturtulmuş bir kısmı da döve döve öldürülmüştür. Bu olayda İspanyolların desteği olmadığı anlaşılmış olsa da bir yıl sonra yapılan başka bir suikast girişimi Habsburgların desteği ile yapılmıştır. 1575 Ağustosunda Doğu Akdeniz'deki Habsburg casuslarından olan Francisco Peloso, Sicilya Kral Naibi Terranova Dükü'ne İstanbul'a giderek Kılıç Ali'yi ve bazı reislerini zehirleme üstelik Osmanlı baruthanesini ateşe verme planı ile gelmiştir. Dük, Peloso'yu bazı patlayıcılar ile İstanbul'a yollamışsa da Sicilya'da yapay zehir bulunamadığı için suikast planı başarıya ulaşamamıştır.⁸⁴ Bundan başka daha evvel bahsettiğimiz Habsburg ajanları İngiliz Haydar (Robert Drever) ve Sinan (Juan de Briones) da Habsburglara efendilerini öldürmeyi teklif etmişlerdir. Bu teklife II. Philip sıcak bakmış olsa da 1581'de Osmanlılarla yapılan ateşkese zarar vereceğini düşünerek vazgeçmiştir. İspanyolların, bir yandan Kılıç Ali'yi kendi tarafına çekmeye çalışırken diğer yandan suikast planları yapması ya da yapılan suikast planlarını desteklemesi Habsburgların Paşa'nın ölümünün mubah olduğunu düşünmesinden ileri gelmiştir. Habsburglara göre Kılıç Ali Hristiyanlık inancından vazgeçerek Tanrıya ve başka bir hükümdara hizmet ederek de İspanya Kralına ihanet etmiş böylece ölümü hak etmiştir.⁸⁵

1578'de başlayan Osmanlı-İran savaşının uzamasından dolayı 1581'den sonra Osmanlıların Fas siyasetine devam edememesi Türk donanmasının Akdeniz'de aktif olmasını engellemiştir. İspanyollar ise Flandradaki isyanlarla, sürekli güçlenen İngiltere ve Fransa iç savaşında Protestanlara karşı desteklediği Katoliklerle meşgul olmuştur. İki devletinde birbiri ile savaşmak için yeterli gücü olmadığı için 1581'de ateşkes imzalamışlardır. Ateşkesin imzalanmasından sonra Kılıç Ali Paşa, Habsburg istihbaratının hedefinden

---

⁸² Sola. a.g.m. S.693

⁸³ Gürkan. a.g.m. S.185

⁸⁴ Gürkan. a.g.m. S.118

⁸⁵ Gürkan. a.g.m. S.119

çıkılmıştır.⁸⁶ Nitekim bu ateşkes anlaşmasından önce Habsburgların İstanbul'a Kılıç Ali ile görüşmesi için yolladığı Paşa'nın eski esirlerinden olan Jamie Losada 1575 yılının sonlarında ölmeden evvel Otranto'da yazdığı raporla Kılıç Ali'nin İspanyol tekliflerine sıcak bakmadığını, Paşanın, Padişahın kendisine her istediğini verdiğini Losada'nın yaptığı tekliflerden vazgeçmesini söylediğini yazmıştır. Ancak Sola'ya göre Paşa hakkındaki casusluk faaliyetlerine son veren Habsburglar Kılıç Ali'nin ölüm emrini vermişlerdir. Kılıç Ali Paşa'nın, kardeşi Carlo'nun da herkesçe Habsburg ajanı olduğu bilinen Cenevizli Cigala tarafından öldürüldüğünü aktarmıştır.⁸⁷

Kılıç Ali Paşa kendisine Habsburglar tarafından yapılan teklifleri kabul etmemiş olsa da çok yakınında bulunan ve casusluk yaptıkları herkesçe bilinen kişileri yanında barındırmıştır. Örneğin Memi Corso isimli kâhyasının yaptığı görüşmeler Cezayir'de kulaktan kulağa yayılmış bir casus olduğu neredeyse tüm Cezayir'e malum olmuştur. Öyle ki 1569'da Tunus Seferine giderken Kılıç Ali yerine Memi kâhyayı bırakmış, buna karşılık casusluğuyla tanınan kâhyadan sürekli şüphelenen yeniçeriler, onu adeta sarayına hapsetmişlerdir.⁸⁸ Kılıç Ali Paşa'nın kendisiyle görüşmeye gelen Habsburg casuslarına karşı sert bir tavır almaması da dikkat çekici bir noktadır. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda Kılıç Ali, Osmanlı Devletine ihanet etmek istememişse de ayağına gelen bir fırsatı da kesin bir şekilde geri çevirmek istememiştir. Bu durum Paşa'nın ömrü boyunca bir b planını cebinde tutmak istemesi şeklinde yorumlanabileceği gibi savaş meydanında sıklıkla yaptığı gibi paşanın taktiksel bir planı olabileceği de göz ardı edilmemelidir.

3.4. Kılıç Ali Paşa Eserleri

Kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa'nın Cami, hamam, kütüphane ve türbe olmak üzere inşa ettirdiği birçok yapı vardır. Bahsedilen yapılar İstanbul'da inşa edilmiş olup, birçoğu hala günümüzde de mevcuttur. Bu yapılar özellikle büyük Türk mimar, Mimar Sinan tarafından inşa edilmiş olduğu için de ayrı bir önem arz eder. Mimar Sinan'ın ömrünün son zamanlarında inşa ettiği bu yapılar, ünlü mimarın sanatının büyüklüğünün görülmesi açısından da önemlidir.

---

⁸⁶ Gürkan. a.g.m. S.119

⁸⁷ Sola. a.g.m. S.694

⁸⁸ Gürkan. a.g.m. S.117

3.4.1. Kılıç Ali Paşa Cami

Kaptan-ı Derya Kılıç Ali Paşa'nın yaptırdığı cami, avlusunun doğu ve kuzey kapılarının üzerinde bulunan kitabelere göre 1580 yılında tamamlanmıştır. Kılıç Ali Paşa Camisi XVI. yüzyıldan günümüze kadar gelmiş ve bu zaman içinde ilk yapısı bozulmamış bir eserdir. Sadece caminin minaresi Kırım savaşıdan önce gövdesinin altından itibaren yenilenmiş, 1959 – 1960 yılları arasında ise caminin tamamı yenilenmiştir.⁸⁹

Mimar Sinan'a ait eserlerin listelerinin bulunduğu Tezkiretü'l-Bünyan, Tezkiretü'l Ebaiye ve Tuhfetü'l Mimarın'de adı geçen Kılıç Ali Paşa Camisinin yapıldığı yıllarda Mimar Sinan'ın seksen yaşını aşmış olduğu bilinmektedir.⁹⁰

Evliya Çelebi Seyahatnâmesinde Kılıç Ali Paşa Camiin'den şöyle bahsetmiştir; “*Sanki selâtin camiüdür. Deniz kıyısında bir düz geniş yerde tek kat şirin bir camidir ki İstanbul'da benzeri yoktur. Hemen tıpkı tıpkısına Büyük Ayasofya tarzında yapılmıştır. Ancak iki yan kapı ve bir kible kapısı vardır.*”⁹¹

İstanbul limanındaki gemilerden Beyoğlu tarafına çıkışı sağlayan en önemli iskelenin başında bulunan Kılıç Ali Paşa külliyesi, dış avlu duvarıyla çevrili bir cami, büyük bir medrese ve tek hamamdan oluşmuştur. Paşa, bu külliyesinin dışında, Haliç kıyısında Fener İskelesi yakınında bir çifte hamam da inşa ettirmiş ancak bugün bu hamamdan hiç iz kalmamıştır. Ayrıca Beşiktaş'ta bir mescidi ile Yenisaray'da bir başka hamamı daha olduğu bazı kaynaklarca aktarılmışsa da bugün bu eserlerden de hiçbir iz kalmamıştır. Kılıç Ali Paşa Cami'nin, son cemaat yeri sütunlara dayanan kemerlerin taşıdığı beş kubbe ile örtülmüştür. Caminin harimi burada Ayasofya'nın mimari düzeninin bir benzerinin uygulandığını göstermektedir. Mimar Sinan bu camide Osmanlı dönemi Türk mimarisi ile Ayasofya'nın planını iyi bir şekilde harmanlayarak farklı bir üslup ortaya koymuştur. Ancak Mimar Sinan'ın Ayasofya yorumlamasının estetik ve statik anlamda daha kusursuz olduğunu, bu yapının Ayasofya'nın daha gelişmiş bir yorumu olduğunu söylemek mümkündür.⁹²

Kılıç Ali Paşa Caminin son cemaat yeri, içi, mihrabın etrafı ve kible duvarı XVI. yüzyıl İznik çinileriyle süslenmiştir. Mihrap ve minber ise beyaz mermerden işlenmiştir. Caminin denize

⁸⁹ Özsayiner. Z.C. “ Tophane Kılıç Ali Paşa Camisi Yazıları”. *Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği* web: <http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/2547/001580528010.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

⁹⁰ Özsayiner. a.g.m. S.17

⁹¹ Evliya Çelebi, a.g.e. S.401

⁹² Eyice. S. (2002). *Kılıç Ali Paşa Külliyesi*. TDV İslam Ansiklopedisi (C.25). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, S.412-414

daha yakın olan yerinde ve kible tarafında sekizgen biçiminde olan Kılıç Ali Paşa'nın türbesi kesme taştan inşa edilmiştir. Türbenin üstünü iç içe çift kubbe örtmüştür. Derince bir nişin içinde olan türbenin girişinin karşısında iki sütun, giriş nişinin masif duvarlarına ve kubbeyi taşıyan kemerlere destek olmuştur. Bahsedilen bu yapı itibariyle Paşa'nın türbesi eşine sık rastlanmayan farklı bir mimari üslupla inşa edilmiştir.⁹³

Kılıç Ali Paşa Külliyesinin içinde bulunan medrese, hamam gibi yapılar kötü bir şehir planlaması sonucu XIX. yüzyılda yapılan binalarla sınırlanmıştır. Ayrıca girişin önündeki zeminin yükseltilmesiyle medrese çukurda kalmıştır. Mimar Sinan'ın eserlerinden olduğu konusunda neredeyse emin olunan medrese binasının Sinan'ın eserlerini bildiren tezkirelerde bulunmaması ilginçtir. Kare planlı, revaklı avlu etrafında kuzeyde olan biri giriş bölümünde olmak üzere on sekiz kubbe ile örtülü ve on yedi hücreden oluşan bu yapıyı, belki de Mimar Sinan tasarlamış ancak bina 1588'de onun ölümünden sonra bitirilmiş olduğu için tezkirelere kaydedilmemiştir. Kılıç Ali Paşa medresesi uzun yıllar Çocuk Esirgeme kurumunun hizmetine verilerek dispanser olarak kullanılmıştır. Çocuk Esirgeme kurumunun kullanımı sırasında birçok değişikliğe uğrayan medrese 1995'te tahliye edilmiş olsa da yapılan değişikliklerle olduğu gibi bırakılmış, bina bakımsız ve perişan hale gelmiştir. Daha sonra bir vakıf medreseyi restore edip kültür merkezi olarak kullanmayı teklif etmişse de bu kabul edilmemiş bina özel bir kuruluşa verilerek harap biçimde kendi haline terk edilmiştir.⁹⁴

Kılıç Ali Paşa medresesi içinde Debbağzâde İbrâhim Efendi tarafından bir de kütüphane kurulmuştur. 1801 yılında, medresenin bir odasında tesis edilen bu kütüphane diğer kütüphanelerde bulunmayan özelliklere sahiptir. Müderris olan Debbağzâde İbrâhim Efendi, çoğunluğunu tefsir ilmine ait eserlerin oluşturduğu 753 kitabı kütüphaneye vakfetmiştir. Tamamı 999 yazma ve 72 basma eserden oluşan kütüphane uzun süre Kılıç Ali Paşa medresesinin bir odasında okuyucuların istifadesine sunulmuş, 1914'te I. Dünya Savaşı sırasında ise birçok kütüphaneye yapıldığı gibi Sultan Selim Kütüphanesine, 1918'de ise Süleymaniye kütüphanesine nakledilmiştir. Kılıç Ali Paşa kütüphanesinin kitapları hala Süleymaniye Kütüphanesinde muhafaza edilmektedir.⁹⁵

16 Şubat 1583'te tamamlandığı düşünülen Kılıç Ali Paşa hamamı uzun yıllar evsizlerin geceleri kaldığı bir yer olarak kullanılmıştır. Bu sebeple İstanbul'un tarihinde özel bir öneme

---

⁹³ Eyice. a.g.m. S.413-414

⁹⁴ Eyice. a.g.m. S.414

⁹⁵ Erünsal. İ.E. (2002). *Kılıç Ali Paşa Kütüphanesi*. TDV İslam Ansiklopedisi (C.25). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. S.415

sahip olmuştur. Kılıç Ali Paşa hamamı, Mimar Sinan'ın eserlerinin yer aldığı tezkirelerde geçtiğine göre cami ile hamam arasındaki medresenin de aynı zamanda tasarlandığı şüphesizdir. Hamam yıllar sonra harap halinden kurtarılarak restore edilmiş ve bugün hizmet verecek hale getirilmiştir. Kılıç Ali Paşa'nın ikinci ve Kaptan Ali Paşa hamamı adıyla bilinen hamamı, Haliç kıyısındaki Fener mahallesinde inşa edilmiş bir çifte hamamdı. Ancak bu hamam tarihi ve ne sebeple olduğu bilinmeyen bir şekilde ortadan kaldırılmıştır. Kılıç Ali Paşa'nın bir de sıbyan mektebi inşa ettirdiğinden bazı kaynaklarda bahsedilse de bunun hakkında hiçbir bilgi yoktur.⁹⁶

3.4.2. Kılıç Ali Paşa Vakfiyesi

Vakıflar arşivinde Kılıç Ali Paşa vakfına ait iki belge bulunmuştur.

İncelenen ilk belge hicri 984 Muharrem (miladi: Nisan 1576) tarihli olup, 572 numaralı defterin 124. Sayfasında ve 48. Sırasında bulunmaktadır. Bahsedilen bu belgede ilk önce dünya hayatının geçiciliğinden bahsedilerek ahiret hayatı ile ilgili tavsiyeler verilmiş ve Vakfın kurucusu olan kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa'ya dualar edilmiştir. Daha sonra is vakfedilen araziler ve bu arazilerin nerelerde olduğu belirtilerek arazilerin üzerindeki yapılara dair ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Belgenin sonunda söz konusu vakfa zarar verecek kişilere beddua edilmiş, vakfa faydalı kişilere ise hayır duaları edilmiştir.

Evâsıt-ı Rebû'l-âhir 989 (miladi: Mayıs 1581) tarihli, 574 numaralı defterin 48. Sayfa ve 21. Sırasında bulunan ikinci belgede ise dünya hayatının geçiciliği hatırlatarak çeşitli tavsiyeler verilmiş ve İslamiyet'te hayır yapmanın öneminden bahsedilmiştir. Vakfın kurucusu olan Kılıç Ali Paşa'ya methiyeler düzülerek dualar edilmiştir. Daha sonra ise aylık gelirleri vakfa bağlanan malların tamamı verilmiş, ayrıca vakıf için çalışacak kişilerin görevleri günlük olarak verilecek maaşın miktarı ve caminin giderleri için gereken paranın miktarı belgede belirtilmiştir.

Yukarıda genel olarak içeriğinden bahsedilen vakıf belgelerinde geçen gerekli bilgiler aşağıda ayrıntısıyla verilmiştir.

İstanbul'un Galata semtine bağlı Beşiktaş'taki Sinan Paşa Mescidi Mahallesinde bulunan üç avlu üstündeki binalarla birlikte vakfedilmiştir.⁹⁷

---

⁹⁶ Eyice. a.g.m. S.414

⁹⁷ Kılıç Ali Paşa Vakfiyesi, 572 numaralı defter, Sıra 48, Sayfa 124, H. 984 / M. 1576-77, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

Birinci avluda iki katlı bir bina olup üstte karşılıklı iki oda ve bunların altında koridor mevcuttur. Ayrıca yine üst katta yedi hücre olup, hücrelerin altında depo ve koridor bulunmaktadır. Merdiven altında su kuyusu, bir hamam, bir diğer su kuyusu ve iki mahzeni ayrıca beş mahzeni, bir mutfuğı ve iki tuvaleti bulunmaktadır.⁹⁸

İkinci avluda bulunan bina yine iki katlı olup üst katta karşılıklı iki oda ve bu odalardan birinin içinde bir hücre diğerinin içinde ise iki hücre bulunmaktadır. Bahsedilen iki odanın altında bir depo olup yine odaların sağ tarafında bir hücre ve sol tarafında üç hücre, bir sofa, bir depo bulunmaktadır. Bahsedilen odaların önünde iki hücre ve bir sofa, başka bir koridor ve sol tarafında ayrıca bir depo, bir hamam, bir su kuyusu, aşağı katta ise altı hücre ve ikişer tuvalet mevcuttur.⁹⁹

Üçüncü avluda ise aralarında sofa olan karşılıklı iki oda bulunmaktadır. Bu odaların her birinde küçük birer salon, bir koridor ve güzel bir havuz, iki kiler, bir büyük mutfak, un işlerine bakan değirmenciler için bir oda, esirler ve gayrimüslimler için yapılmış yirmi altı hücresi bulunan yeni bir hapisane ve bir mutfak, bir tuvalet ve üzerinde dokuz hücresi bulunan yeni bir hapisane bulunmaktadır. Ayrıca kapının yanında bir hücre ve üst katta sekiz hücre, bir mutfak ve üç tane fırın, bir buğday mahzeni, bir tuvalet ve deniz tarafında üzerinde üç tane hücresi bulunan bir liman, bir sofa ve sofaya ait büyük dış kapının üstünde ayrı bir hücre ve üst katta iki hücre, aşağı katta dört hücre bulunmaktadır. Bu hücrelerin her birinin içinde ikişer hücresi bulunan karşılıklı iki yüksek oda ve yüksek dört hücre bir sofa ve bir balkon, aşağı katta yedi hücre, bir mutfak ve dolabı ile birlikte bir su kuyusu ve bir tuvalet bulunmaktadır. Ayrıca yine burada meyve ağaçları, üst katta üç oda, yine her birinin içinde birer küçük hücre bulunan üst katta iki hücre, hapisane ile birlikte dört hücre ve altında deposu bulunan bir hücre, bir mutfak, bir su kuyusu, bir tuvalet ve yolun yakınında aralarında sofası bulunan karşılıklı iki oda, bir su kuyusu ve güzel bir köşk. Köşkün yanında üst katta bir hücre, bir depo ve bir mutfak, bir fırın, bir başka su kuyusu ve bir tuvalet mevcuttur. Bu arazinin sınırı kible tarafından deniz kenarına güney ve batı taraflarından bir tarafı denize giden yola, doğuda Durmuş oğlu Mehmed Çelebi mülkünde son bulmaktadır.¹⁰⁰

---

⁹⁸ Kılıç Ali Paşa Vakfiyesi, 572 numaralı defter, Sıra 48, Sayfa 124, H. 984 / M. 1576-77, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

⁹⁹ Kılıç Ali Paşa Vakfiyesi, 572 numaralı defter, Sıra 48, Sayfa 124, H. 984 / M. 1576-77, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

¹⁰⁰ Kılıç Ali Paşa Vakfiyesi, 572 numaralı defter, Sıra 48, Sayfa 124, H. 984 / M. 1576-77, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

Yukarıda sözü geçen arazilerin vakfedildiği vakfin mütevelliliğini, değiştirme, çoğaltma, azaltma tasarruflarını sağ oldukça vakfin sahibi Kılıç Ali Paşa'ya ondan sonra ise karşılıksız olarak mütevelliliğini Kılıç Ali Paşa'nın azatlı kölesi olan Abdülkerim oğlu Murat Ağa'ya ondan sonra ise bulunduğu yerin yöneticisinin izniyle Murat Ağanın oğullarına ve onların oğullarına devretmiştir. Hepsinin ölmesi durumunda ise vakfin mütevelliliği Medine-i Münevvere vakıflarının mütevellilerine geçmek şartıyla devredilmiştir.¹⁰¹

Vakıf belgesinde vakfedilen arazi ve mütevellilerin bilgisi verildikten sonra vakfin kapatılması veya vakfa zarar verecek herhangi bir şey yapan kişilere lanetler edilmiş, vakfa yardımcı olan kişilere ise hayır duaları edilmiştir.

Hicri 984 yılı muharrem ayı başında (1576 Nisan ayı) vakıf, şahitler huzurunda kaydedilmiştir.¹⁰²

Yapılan Kılıç Ali Paşa Camiinin vakfı için vakfedilen mallar şunlardır;¹⁰³

- 1) Camii haremde bulunan üç taraftan ana yola bitişik sekiz dükkânın tamamı,
- 2) Bir kısmı camiinin haremde, bir kısmı camiinin güney tarafında, camii haremi içinde ve ana yola bitişik on sekiz dükkânın tamamı,
- 3) Kırk dört dükkân, üst katta elli altı hücre, iki depo, beş büyük depo ve dökümhane adıyla bilinen menzilin tamamı. Bahsedilen dükkânların sınırları ana yol, merhum Topçubaşı adıyla bilinen Bali Ağa Vakfı, Âlâta suru hendeği ve denizle çevrilidir,
- 4) Bahsedilen camii batı tarafında on dört dükkân kalıncaya kadar, kırk dört dükkândan yıkılanların yerine yalnız yirmi altı tane kalıncaya kadar yüksek hücrelerden yıkılanların yerlerine vakfin yaptırdığı, kubbeleri yüksek hamam ve ona ek olarak faydalanılan yapıların tamamı,
- 5) Daha evvel bahsedilen akarın, Galata Suru ile deniz yakınında ve Ayasofya Vakfına ait arsa ve selhâne adıyla bilinen iki dükkânın tamamı,
- 6) Bahsedilen camiinin yakınında Topçular adıyla bilinen taifenin hücreleri karşısında on yedi dükkân, başhane denilen dükkânın ve zemindeki yirmi yedi hücrenin, ikinci kattaki on dokuz hücrenin, Berme adıyla bilinen elli küçük geminin konulması için boş arsa

¹⁰¹ Kılıç Ali Paşa Vakfıyesi, 572 numaralı defter, Sıra 48, Sayfa 124, H. 984 / M. 1576-77, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

¹⁰² Kılıç Ali Paşa Vakfıyesi, 572 numaralı defter, Sıra 48, Sayfa 124, H. 984 / M. 1576-77, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

¹⁰³ Kılıç Ali Paşa Vakfıyesi, 574 numaralı defter, Sıra 21, Sayfa 48, H. 989 / M. 1581-82, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

olan liman ile tamamının uzunluğu yüz dokuz, genişliği altmış zira miktarındadır. Arazi denizle ve üç tarafından ana yolla sınırlıdır.

- 7) Konstantiniyye şehrinde bulunan Beşiktaş'ta vakıf tarafından yapılan ve vakıfla meşhur olan, ana yola, Hasan Ağa mülküne ve (...) ¹⁰⁴ mülküne bitişik bulunan bu yer ve buraya ait bütün ek yapıların tamamı ile hamamın tamamı,
- 8) Galata dışında , Tophane mahallelerinden Defterdâr Ebulfazl Mahallesinde bulunan, sınırı Zaim Mustafa Bey bin Abdullah mülküne ve ana yola bitişik, ortalarında bir sofa ve her birinin yanında birer sofası bulunan iki yüksek odaya, bunların altında iki yer odasına, bunların arasında bir sofaya ve iki taraflarında birer sofaya, bir su kuyusuna, bir tuvaleta ve bahsedilen odaların altında bir bodrum ile bir ahıra ve bir gölgeliğe sahip, yıllık kirası sekiz dirhem olan vakıf arsası üzerindeki menzil binasının tamamı,
- 9) Galata dışındaki Defterdâr Ebulfazl Camii yakınında bulunan, sahibi sayesinde meşhur olduğu için sınırı belirlenmemiş yüksek ve zeminde dokuz hücrenin tamamı,
- 10) Konstantiniyye mahallelerinden bir mahallede (Üsküplü Çeşmesi Mahallesi olması muhtemeldir) Üsküplü Çeşmesi adı ile bilinen çeşmenin karşısında bulunan, sınırı Mustafa Kızı Hüma Hatun mülküne, Bali oğlu Hıdır mülküne ve iki taraftan ana yola bitişik dükkânın tamamı,
- 11) Konstantiniyye mahallelerinden Hoca Üveys Mahallesinde bulunan, sınırı Mehmed Kethüda bin (...) ¹⁰⁵ mülküne , iki taraftan özel bir yola ve iki taraftan ana yola bitişik, iki yer odasına, dört hücreye, üç mahzene, iki mutfağa, bir su kuyusuna, iki tuvalete, iki yüksek odaya, kapının üstünde hücreye ve bunların üzerinde balkon denilen bir yere sahip menzilin tamamı,
- 12) Konstantiniyye mahallelerinden Üsküplü mahallesinde bulunan sınırı üç taraftan ana yola, Zaim Ahmed Subaşı bin Abdullah mülküne ve Seferikoz mülküne dayanan, bir ekmek fırını, iki yer odası, bir yüksek odaya, bir su kuyusu, bir tuvalete ve bir avluya sahip menzilin tamamı,
- 13) Konstantiniyye mahallelerinden Maroğlu Mahallesinde bulunan, sınırı merhume Fatma Hatun Vakfına, Akşeytan lakabıyla meşhur olan Yahudi Paşa mülküne ve ana yola bitişik üç avluya sahip menzilin tamamıdır. Birinci avlu üzerinde büyük bir oda ve yanı başında iki hücre bulunan, bir depo ve üzerinde iki hücre bulunan bir dükkânı ve

---

¹⁰⁴ Belgede boş bırakılmış.

¹⁰⁵ Belgede boş bırakılmış.

bir mutfağı bulunmaktadır. İkinci avluda Kemer denilen eski bir bina, bunun üstünde iki yüksek oda ve bunların yanında iki hücre, yanında ise üç hücre bulunan yüksek bir oda, bir mutfak, iki hücre ve bir mahzeni mevcuttur. Üçüncü avlu ise kendisi ile Sinan Paşa Vakfı arasında müşterek bir duvara, su kuyusuna ve diğer birçok faydalanacağı ortak yapıya sahiptir.

- 14) Konstantiniyye mahallelerinden, Hubyar Mahallesinde olan sınırı Cebecibaşı Vakfına ve iki taraftan merhum Eflâk Mustafa Paşa Vakfına ve diğer ana yola bitişik büyük bir odaya, bunun yanında bir mutfağı, karşısında iki hücre ve altında berber dükkânı bulunan diğer bir hücreye ve altında ipekçi dükkânı ve iki yan tarafında iki oda bulunan büyük bir sofaya, üzerinde bir hücre bulunan diğer bir mutfağa, üç mahzene, suyu akan bir su kuyusuna ve bir tuvalete sahip menzilin tamamı,
- 15) Konstantiniyye mahallelerinden, Hacı İsa Mahallesinde bulunan sınırı Yanbolu ve Simo mülklerine, iki taraftan ana yola ve diğer taraftan Şahzade Hatun Vakfına bitişik olan, iki yer odası ve iki yüksek odaya, beş hücreye ve Horasani değirmeni denilen bütün ek yapılar ve yollar, bir değirmen, bir su kuyusu, bir tuvalet ve bir fırına sahip menzilin tamamı,
- 16) Galata suru içinde Ayayorgi Mahallesinde bulunan, sınırı Defterdâr İbrahim Çelebi Vakfına ve Kurşunlu Mahzen olarak bilinen miri mahzene, ana yola ve Şahiddâr Hâtûn Vakfı'na ait ve yıllık kirası doksan dokuz dirhem olan, Büyük Ayasofya Vakfına ait bir arsa üzerine inşa edilmiş olan altlı ve üstlü beş hücreye, iki yer mahzenine ve iki tuvalete sahip menzilin tamamı,
- 17) Galata'ya bağlı Akındıburnu Köyünde bulunan, sınırları Oruç bin (...) ¹⁰⁶ mülküne ve Tomay mülküne, biri denize bitişik olan, diğer iki taraftan ise ana yolda son bulan ve her birinin at ile dönen bir değirmeni bulunan dört tane fırına, üzerinde çardak olan bir dükkana, bir bahçeye, bir su kuyusuna ve bir parça boş arsaya sahip menzilin tamamı,
- 18) Galata Kazasına bağlı Beşiktaş Köyünde bulunan, sınırı Tekerlek Mustafa bin Ali bağına ve iki taraftan ana yola bitişik, boyu yirmi eni elli zira büyüklüğünde ve adı geçen vakfin camiine akan bir pınarı da içine alan bağın tamamı,
- 19) Evvelki bağın bitişik sınırı olan, bu bağa ve çaya ve ana yola bitişik olan bağın tamamı,

---

¹⁰⁶ Belgede boş bırakılmış.

- 20) Bu iki bağ içinde bulunan, bahsedilen Tekerlek Mustafa mülküyle, Kūlahçı Cafer bin Abdullah mülküyle, nehre ve ana yol ile sınırlı, bir su dolabına sahip bostanın tamamı,
- 21) Adı geçen köyde, adı geçen mevkide bulunan sınırı Hacı Cafer bin (...) ¹⁰⁷ mülküne, bahsi geçen tekerlek Mustafa mülküne, Mehmed Çelebi bin Mahmud mülküne ve nehre bitişik bahçenin tamamı,
- 22) İstanbul kapılarından Fenârkapusı yakınında bulunan, vakfın kullanılamaz halde satın alıp tamir edip, kullanılır hale getirdiği ve vakıf ile meşhur olduğu için sınırları belirlenmemiş olan hamamın tamamı,
- 23) Bu hamamın yanında bulunan, sınırı Sinan Vakfına, Kosteveled (...) ¹⁰⁸ mülküne, Koste oğlu Angili mülküne ve ana yola bitişik hücrelerin tamamı,
- 24) Tamamı ismi geçen hamam yakınında bulunan, sınırları iki taraftan ana yola, hamama ve Sinan bin (...) ¹⁰⁹ hücrelerinde sona eren üç dükkanın ve bunların üzerindeki dört hücrenin tamamı,
- 25) Karasi'ye bağlı olan (...) ¹¹⁰ Kazasında bulunan her birinin sınırları her taraftan denizde son bulan, Merkeb, Sarıcasu, Burğaz, Kuşçağa, Çiçek adalarından oluşan Yond Adaları adıyla bilinen, birbirine yakın olan bu adalar ve onlara bağlı köyler, bağlar, bahçeler, mezarların tamamı ile birlikte beş ada.

Bu adaların tamamı hicri 988 Cemâziyelâhir tarihli (miladi 1580 Temmuz- Ağustos) Sultan Murad Hân bin Sultân Selim Hân bin Sultan Süleyman Hân tarafından adı geçen vakfa verilen temliknamede hiçbir gizliliğe ve şüpheye meydan bırakmayacak şekilde yazılı olup çekişme ve aksi iddia bulunmaksızın vakfın sıralı mülkleri arasındadır.

- 26) Sıkıbe Livasında bulunan Sisam adası adıyla bilinen, her tarafından denizle sınırlı olan, adaya bağlı olan köyler, bağlar, bahçeler, mezarların tamamı, adı geçen sultanın bahsedilen vakfa devretmesiyle hiçbir çekişme ve aksi iddia olmaksızın vakfın sıralanmış olan mülkleri arasına dâhil olmuştur. Tüm bunlar ve ayrıntısıyla gayet açık bir şekilde temlikname içinde bulunan adanın tamamı,

Vakıf, bu vakıfnâmede bahsedilen malın eski ve yeni bütün hududu ile bunlara ait olan kilerleri, mutfakları, ilave yerler ve meslekleriyle bahsedilsin bahsedilmesin, yazılsın

---

¹⁰⁷ Belgede boş bırakılmış.

¹⁰⁸ Belgede boş bırakılmış.

¹⁰⁹ Belgede boş bırakılmış.

¹¹⁰ Belgede boş bırakılmış.

yazılmasın diğerk zorunlu olan ihtiyaç maddeleriyle kesin olarak şer’i hükümle ve yürürlükte olan kanun ile tuttu ve vakfetti.¹¹¹

Vakıf için görevlendirilen kişiler;¹¹²

Bu vakfedilen malın tamiri ve yasal bir şekilde gelirlendirilmesi, geliri teslim alma, alışveriş ve ödeme gerektiren vakıf işlerini, bağlamak, çözmek, kabul etmek, reddetmek, toplamak, dağıtmak ve bu gibi az, çok vakfın genel işleri ile ilgilenmek için; güvenilir, dürüst, şahitliği güvenilir, doğru kararlar alabilen, görevini layıkıyla yerine getirebilen, dine bağlılığı ile bilinen, korumacı sıfatına sahip, sorumlu olduğu görevi yerine getirmede kusur etmeyecek kendisine düşen vazifeyi yerine getirmede gevşek davranmayacak, vakfın gelirleri ve masrafları ile ilgili en açık yolu takip ederek bunlarını düzenini sağlamak için çalışan, vakfın tamirâtı ve helal, meşru bir şekilde istiğlâl edilmesi için layıkıyla ciddiyet ve gayret gösterecek bir mütevellinin tayin edilmesi ve bu kişiye her gün yirmi beş dirhem ücret verilmesini, bu görev için vakfın mütevellisinden ya da onun soyundan birileri talip olursa onların atanmasını, eğer olmaz ise dışarıdan birinin atanmasını şart kılmıştır.¹¹³

Bu vakıf için zeki, güvenilir, dürüstlüğüyle tanınan, sözüne sadık, hesap ve kâtiplik kurallarına vâkıf, kıyamet gününün azabından korkan, sonraya bırakmadan azı, çoğu defterine yazacak bir kâtip tayin edilip kendisine her gün yedi dirhem ücret verilmesi,¹¹⁴

Dürüstlüğüyle tanınan, dinine bağlı, temiz, vakıf işlerinde son derece çalışkan, vakfın işlerini sabah akşam düzenleme konusunda daima ciddiyetle hareket eden, topladığı vakıf gelirlerini az ya da çok, hepsini getirip vakitlice mütevelliyeye teslim etme konusunda ciddiyetle hareket etmek üzere vakıf gelirlerini toplayacak bir görevli tayin edilerek bu kişiye her gün altı dirhem ücret ödenmesi,¹¹⁵

İstanbul’da müftü olan kişinin bu vakıf üzerinde nazır olmasını ve nezaret ücreti olarak müftüye her gün beş dirhem ücret verilmesi,¹¹⁶

---

¹¹¹ Kılıç Ali Paşa Vakfiyesi, 574 numaralı defter, Sıra 21, Sayfa 48, H. 989 / M. 1581-82, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

¹¹² Kılıç Ali Paşa Vakfiyesi, 574 numaralı defter, Sıra 21, Sayfa 48, H. 989 / M. 1581-82, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

¹¹³ Kılıç Ali Paşa Vakfiyesi, 574 numaralı defter, Sıra 21, Sayfa 48, H. 989 / M. 1581-82, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

¹¹⁴ Kılıç Ali Paşa Vakfiyesi, 574 numaralı defter, Sıra 21, Sayfa 48, H. 989 / M. 1581-82, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

¹¹⁵ Kılıç Ali Paşa Vakfiyesi, 574 numaralı defter, Sıra 21, Sayfa 48, H. 989 / M. 1581-82, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

¹¹⁶ Kılıç Ali Paşa Vakfiyesi, 574 numaralı defter, Sıra 21, Sayfa 48, H. 989 / M. 1581-82, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

Bahsi geçen vakfa, dinine bağlı, dünyalık işlerle alakadar olmayan, bilgeliği ile bilinen bir kişinin, tüm İslam âleminde alışılmış bir üslup ile Cuma ve bayram günlerinde hutbe vermek için bahsedilen camiye bir hatip tayin edilip her gün on dirhem ücret verilmesi,¹¹⁷

Takva sahibi, temiz, dindar, dini hükümler ile hareket eden, ilim sahibi, namazın esaslarına, farzlarına, sünnetlerine ve tüm kurallarına, adabına, hayrına vakıf bir kişinin imam tayin edilerek beş vakit farz namazlarda ve cemaatle kılındığı bilinen diğer namazlarda, Müslüman cemaate imamlık yapması ve sabah namazından sonra Kur'ân-ı kerimden mülk suresini okuyarak sevaplarını vakfın ruhuna bağışlaması için kendisine her gün on dirhem ücret verilmesi ,¹¹⁸

Namaz vakitlerine vakıf, iyi ahlaklı, dini bütünlüğü ile bilinen, güzel sesli ve güzel okuyan, ezan okuma usulünde usta olanlardan dört tane müezzin tayin edilip, bu kişiler ikişer ikişer nöbetleşe her gün cami ve minarede abdestli olarak ezan okuması için her birine her gün yedişer dirhem ücret verilmesi,¹¹⁹

Cuma ve bayram namazlarında alışılmış olan usul ile az evvel söz edilen müezzinlerle beraber selâtü selâm okumak ve bunlardan biri söz edilen namazı cami haricinde kılıp, namazda açıkça yüksek sesle tekbir almak ve ikisinin de cami içinde müezzinlerle birlikte görevini yerine getirmek için güzel ses ve hoş nağmeye sahip üç kişi tayin edilip her gün her birine birer buçuk dirhem ücret ödenmesi,¹²⁰

Namaz vakitlerini müezzinlere haber vermek üzere, namaz vakitlerine vakıf bir kişinin muvakkit tayin edilip kendisine her gün dört dirhem ücret ödenmesi,¹²¹

Kur'ânı kerîm hafızlarından ve kırâat ve tecvîd ilmi hususunda iyi sekiz kişi tayin edilip, bunlardan Kur'an bilgisi fazla olanın diğerlerinin reisi tayin edilmesi ve bunlardan her biri, Cuma günlerinde Cuma namazından evvel, güzel ses ile kulağa hitap edecek şekilde Kur'an'dan on ayet veya vaktin müsaadesine göre daha fazla ayet okumak üzere, bu hafızların reisine her gün üç, bu hafızlardan birinin Cuma namazından sonra Bakara

---

¹¹⁷ Kılıç Ali Paşa Vakfıyesi, 574 numaralı defter, Sıra 21, Sayfa 48, H. 989 / M. 1581-82, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

¹¹⁸ Kılıç Ali Paşa Vakfıyesi, 574 numaralı defter, Sıra 21, Sayfa 48, H. 989 / M. 1581-82, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

¹¹⁹ Kılıç Ali Paşa Vakfıyesi, 574 numaralı defter, Sıra 21, Sayfa 48, H. 989 / M. 1581-82, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

¹²⁰ Kılıç Ali Paşa Vakfıyesi, 574 numaralı defter, Sıra 21, Sayfa 48, H. 989 / M. 1581-82, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

¹²¹ Kılıç Ali Paşa Vakfıyesi, 574 numaralı defter, Sıra 21, Sayfa 48, H. 989 / M. 1581-82, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

suresinin sonundan Amenerrasulu ayetini okumak üzere her gün üç, geri kalan hafızlardan her birine ise her gün ikişer dirhem verilmesi,¹²²

Cuma günleri Kur'an tilavetinden sonra Na't-ı Nebeviyi okumak için sesi güzel, nağmesi hoş bir kişinin nâthân tayin edilip kendisine her gün dört dirhem ücret verilmesi,

Na't-ı şerîf-i nebevîden sonra herkesin anlaması için açıklama işini yapacak dindar birinin tercüman tayin edilip her gün üç dirhem ücret verilmesi,¹²³

Bahsi geçen cami içinde bulunan ve gayet sanatlı kürsü üzerinde adet olunduğu üzere Cuma ve bayram günlerinde halka vaaz vererek onları iyiliğe teşvik etmek ve kötülükten uzak tutmak ancak Resûl-i muazzam salla'llâhü aleyhi ve's-sellem'den rivayet olunan; "kolaylık gösteriniz, güçlük göstermeyiniz, müjdeleyiniz, ürkütmeyiniz." hadisini örnek alarak, bahsettiği konuda korkutmadan ve zorlaştırmadan, şer'i hükümlere uygun hareket eden, tatlı sözlü, güler yüzlü ve herkesçe makbul olan, usule ve İslami eserlere hâkim bir kişi vaiz tayin edilip her gün kendisine on dört dirhem ücret verilmesi,¹²⁴

Kur'ânı kerimin yüceliğini, kudretini ve gökten gelen ululuğunu bilmeyen, anlayan çocuklardan ve gençlerden değil ancak yaşını başını almış hafızların takva sahibi olanlarından ve Kur'an'ın emirlerine uygun yaşayan otuz kişi tayin edilerek, bunların her gün sabah namazından sonra toplanarak, hızlı ve acele ile değil sakin ve düzgün bir tilavette merasimi yapıp, gereken tilavete riayet ederek her biri Kur'an-ı kerimden birer cüz okuyup tilavet sevabını adı geçen vakfın ruhuna hediye etmesi ve bu kişilerden biri diğerlerine reis tayin edilmesi, reisten hariç olanlara her gün ikişer dirhem ücret verilmesi^{125, 126}

Her gün öğle namazından sonra Kur'an-ı kerimden on ayet okumak için Kur'an'ı iyi bilen biri tayin edilip her gün iki dirhem ve ikinci namazından sonra Amme suresini okumak için Kur'an'ı iyi bilen başka bir kişi tayin edilip buna da her gün iki dirhem ve her akşam namazından evvel, ihtiyaç sahiplerini fakirlikten kurtaran Elvâkı'a suresini okumak için bir başka kişi tayin edilip her gün iki dirhem ve Hind odu yapıp ve yakıp camiye getirerek Cuma ve bayramlarda alışıldığı üzere, özellikle ecza-yı şerife tilaveti sırasında okuyanların

---

¹²² Kılıç Ali Paşa Vakfıyesi, 574 numaralı defter, Sıra 21, Sayfa 48, H. 989 / M. 1581-82, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

¹²³ Kılıç Ali Paşa Vakfıyesi, 574 numaralı defter, Sıra 21, Sayfa 48, H. 989 / M. 1581-82, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

¹²⁴ Kılıç Ali Paşa Vakfıyesi, 574 numaralı defter, Sıra 21, Sayfa 48, H. 989 / M. 1581-82, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

¹²⁵ Reisin görevi belirtilmemiştir.

¹²⁶ Kılıç Ali Paşa Vakfıyesi, 574 numaralı defter, Sıra 21, Sayfa 48, H. 989 / M. 1581-82, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

önlerine koymak için bir buhurcu tayin edilip kendisinin vazifesi ve odunun bedeli olmak üzere her gün beş dirhem ve ecza-yı şerifeyi muhafaza etmek ve bunların sandukasını okuyacak kişilerin önlerine getirip koymak, Kur'an okuması bittikten sonra kaldırıp yerine koymak, bunları okuyanları tilavet sırasında kontrol etmek ve dinen uygun ve geçerli bir nedeni olmaksızın bu kişilerden görevini bırakanlar olursa gelmediği günlere birer nokta koyarak bu günleri ücretinden düşmesi için bunu ertelemeyen mütevelliyeye haber vermek için bir kişi (noktacı) tayin edip her gün bir dirhem ücret verilmesi.¹²⁷

Camide Kur'an-ı kerimi iyi muhafaza etmek için dindar, güvenilir bir kişi tayin edilip her gün dört dirhem ve camide bulunup ihtiyaç duyulduğunda kapıları kilitleyip açmak, ihmal etmeden vaktinde kandilleri, çıraları yakmak, camiye süpürmek, temizliğini yapmak gibi hizmetleri yapmak için ricalden dört kişi tayin edilip her gün her birine altışar dirhem ve biri caminin haremını süpürüp son derece temiz bulundurmak, diğeri de tuvaleti süpürmek için ricalden iki hizmetkâr tayin edilip her gün dörder dirhem ücret verilmesi.¹²⁸

Taşçılıktan, yapıcılıktan ve marangozluktan anlayan bir kişi tayin edilip vakfın genel tamirat ve düzeltme işlerine bakmak, bunları kontrol ederek, küçük bir gözden kaçırma yüzünden büyük zararların meydana gelmesine sebep olmamak için vakıf mallarında ufacık bir sorun gördüğünde hemen onu tamir etmek için her gün dört dirhem ücret verilmesini, su yollarının ıslahı hakkında bilgisi olan bir kişi tayin edilip su yollarında bir arıza ortaya çıktığında derhal onu tamir ve ıslah etmesi için dört dirhem ücret verilmesini şart kıldı.¹²⁹

Adı geçen vakfın cami kandillerinin ve çıralarının yağlarına her gün on dirhem, hasırına her gün on beş dirhem, süpürme işleri, pamuk, bez gibi aydınlatma işleri için gereken malzemeye her gün bir buçuk dirhem verilmesini ve mihrabın yan taraflarına konacak büyük ber'ât mumlarına her sene bin dört yüz kırk dirhem harcanmasını şart kıldı.¹³⁰

Yukarıda bahsi geçen İstanbul Tophane'de bulunan Kılıç Ali Paşa Camii ve hamamı günümüzde hala varlığını sürdürmektedir.

---

¹²⁷ Kılıç Ali Paşa Vakfiyesi, 574 numaralı defter, Sıra 21, Sayfa 48, H. 989 / M. 1581-82, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

¹²⁸ Kılıç Ali Paşa Vakfiyesi, 574 numaralı defter, Sıra 21, Sayfa 48, H. 989 / M. 1581-82, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

¹²⁹ Kılıç Ali Paşa Vakfiyesi, 574 numaralı defter, Sıra 21, Sayfa 48, H. 989 / M. 1581-82, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

¹³⁰ Kılıç Ali Paşa Vakfiyesi, 574 numaralı defter, Sıra 21, Sayfa 48, H. 989 / M. 1581-82, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

3.5. Kılıç Ali Paşa'nın Ölümünden Sonra Yazılan Edebi Eserler

Kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa'nın ölümünden sonra paşa hakkında bir hicviye ve iki şiir kaleme alınmıştır. Bu eserler arasında ilginç bilgiler içermesi bakımından en dikkat çekici olan hicviyedir.¹³¹

Kılıç Ali Paşa hakkında yazılan hicviyenin bir nüshası Fransa Milli Kütüphanesi, Türkçe yazmaları bölümündeki XVII. yüzyılda derlenmiş olduğu düşünülen bir mecmuanın içinde bulunmaktadır. Hicviyenin bir başka nüshası ise Topkapı Sarayı Kütüphanesindedir ancak hicviyenin sadece 53 beytinin bulunduğu bu nüsha Fransız Milli Kütüphanesinin nüshasına göre eksiktir. Hicviye, Kılıç Ali Paşa'nın ölümünden sonra kaleme alınmıştır. Şiirin yazarının kim olduğu bilinmiyor olsa da şiirin içinde verilen detaylardan yazarının Kılıç Ali Paşa'nın emrindeki denizcilerden biri olduğunu düşündürmektedir. Hicviyenin şairinin mahlası olup olmadığı konusunda bir bilgi bulunmamakla birlikte yapılan tezkire ve kaynak taramalarında Kılıç Ali Paşa hakkında böyle bir hicviyenin kaleme alındığına dair bir kayıt bulunamamıştır. Şiirin yazıldığı dönemin şairleri arasından böyle bir şiiri yazabilecek şair de tespit edilememiştir. Hicviyeyi yazan şair bir mahlasa sahipse bile özellikle mahlasını kullanmamış olabilir. Hicviyenin içeriği incelendiğinde yazarın, Kılıç Ali Paşa'yı kaptan-ı derya oluşundan önce de tanıdığı anlaşılmaktadır, bu sebeple yazarın Garp ocaklarında yetiştiği söylenebilir. Osmanlı donanmasına bağlı bir levendin kaptan-ı derya hakkında yazdıkları hoş karşılanmayacağından ismini saklama ihtiyacı duymuş olması kuvvetle muhtemeldir. Ancak Garp ocaklarında yetişmiş bir levendin Terci'i-Bend yazacak kadar klasik şiir sanatına hâkim olması çok sık rastlanacak bir durum olmadığından şairin kimliği hakkında net bir fikir beyan etmek de mümkün değildir.¹³²

Kılıç Ali Paşa'nın ölümünden sonra Şair Tâlibî;

“Gitti bu dâr-ı fenadan kapudân”¹³³ sözünü yazmıştır.

Şair Ulvî ise şu dizeleri yazmıştır;

Ali Paşa'ya çün Kılıç dediler

Ol durur düşmana cefâ kılıcı

---

¹³¹ Bkz. Ekler, S.129-134

¹³² Gedik. N. (2017). “Gemici Dili ile Kılıç Ali Paşa Hicviyesi”. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 37, S.145-146

¹³³ Gitti bu dünyadan kaptan.

Tiğ-i kahrile bir çalmada hemân

Niçe serdârların serin kılıcı

Dedim ey Ulvî fethine târih

Arşâ asdın Ali gibi Kılıcı¹³⁴ ¹³⁵

---

¹³⁴ Ayvansarâyî, H. (1985) Mecmuâ-i Tevârih. (haz. Fahri Ç. Derin – Vâhid Çabuk). (1. Basım) İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, S.183-304

¹³⁵ Ali Paşa'ya düşmana cefa olduğu için Kılıç dediler, bir darbede nice serdarları mağlup etti, dedim ey Ulvî fethine tarih arşa astın Ali gibi kılıcı.

4. KILIÇ ALİ PAŞA'NIN ZAMANINDA OSMANLI DONANMASININ DENİZLERDEKİ FAALİYETLERİ

4.1. Osmanlı Donanmasının Akdeniz'deki Faaliyetleri

4.1.1. Kılıç Ali'nin Turgut Reis Maiyetine girmesi ve Mehdiye savunması ile Trablusgarp Seferi

Kılıç Ali Müslüman olduktan sonra özgürlüğüne kavuşmuş ve başarıları sayesinde denizciler arasında ismi duyulmaya başlamıştır. Böylece Kılıç Ali 1548'de Turgut Reis'in maiyetine girmiştir.

Yirmi beş gemiye kumanda eden Turgut Reis, bütün Türk ve Arap korsanlarını etrafına toplamış ve Cerbe adasını kendisine hareket üssü yapmıştır. Tunus hükümdarı Mevlây Ahmed ile bir anlaşma yaparak erzak ve cephane karşılığında ganimetlerden pay teklif etmiştir. Bu anlaşmadan sonra Tunus ile Trablus arasındaki bazı yerleri işgal etmiş, daha sonra 1544'te Turgut Reis için mühim bir yer olan Mehdiye şehrini işgal etmiştir. Ancak bu işgal Avrupa'da duyulunca hemen Andrea Doria kumandasında bir donanma tesis edilerek Mehdiye'ye gönderilmiştir. Andrea Doria uzunca süren bir kuşatmadan sonra burayı geri almayı başarmış Turgut Reis'in yardım gönderme çabaları ise işe yaramamıştır.¹³⁶

İspanyol komutan Andrea Doria Mehdiye'yi aldıktan sonra Cerbe'yi kuşatmasıyla Turgut Reis, Kılıç Ali kumandasındaki iki gemiyle buradan ayrılmış Ağrıboz'a giderek burada emir beklemiştir. Kılıç Ali, Turgut Reis'i bıraktıktan sonra armağanlar ve para yüklü gemileriyle İstanbul'a giderek Sultan Süleyman'a Hristiyan donanmasının geldiğini haber vermiştir.¹³⁷ Cezayir dolayısıyla bölge ile yakından ilgilenen Osmanlı burada güçlü bir İspanya istemiyordu bu sebeple 1551 yılı ilkbaharında doksan kadırgadan oluşan bir Osmanlı gücü Ağrıboz'da Turgut Reis'in donanmasıyla birleşmiştir. Bu birleşmiş donanma ile Hristiyan donanmasının merkezi olan Malta'yı kuşatmak için harekete geçmişlerdir. Osmanlı donanmasının kaptan-ı deryası olan Rüstem Paşa'nın kardeşi Sinan Paşa ve Turgut Reis arasında anlaşmazlık çıkınca Sinan Paşa, askeri Malta'dan gemilere alarak ayrılmış, Turgut Paşa ile birlikte Trablusgarp'a gelmişlerdir. Malta şövalyelerinin elinde olan Trablusgarp

¹³⁶ Uzunçarşılı. İ.H. (2016). Osmanlı Tarihi. (11. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu yayınları, C. III, S.385

¹³⁷ Hammer. a.g.e. S.213-214

denizden ve karadan kuşatılarak 14 Ağustos 1551’de alınmıştır.¹³⁸ Trablusgarp’ın Osmanlı hâkimiyetine girmesiyle Mehdiye’de buraya bağlanmıştır.¹³⁹

Bu seferlerle başarısını iyice kanıtlamış olan Turgut Reis ve maiyetindeki reisler İstanbul’a çağırılmışlardır. Turgut Reis’e Karlı-ili sancağı verilirken maiyetindeki Kılıç Ali, Gazi Mustafa, Hasan Gülle, Mehmed Reis, Sancaktar Reis, Deli Cafer ve Kara Kadı isimli reislere yetmişer-seksener akçe ulûfe ve fener verilmiştir.¹⁴⁰

4.1.2. Cerbe Seferi ve Kılıç Ali Paşa’nın Rolü

Akdeniz’de bulunan ve Mağrib karasularının en büyük adası olan Cerbe, Tunus’un doğusundaki Kabis körfezine ana karadan 2 kilometre uzaklıkta bulunmaktadır.¹⁴¹ Daha evvel bahsedildiği üzere Turgut Reis’in hareket üssü olarak kullandığı Cerbe, Andrea Doria’nın kumandasındaki Hristiyan donanmasının gelişiyle İspanyolların eline geçmiştir. Daha sonra Osmanlı donanması, Piyale Paşa kumandanlığında ve maiyetindeki Turgut Reis ve Salih paşayla İtalya sahillerini yağmalamış, Reçyo şehrini almış ve Afrika Sahilinde bulunan Oran’ı İspanyolların elinden alarak sefer mevsimini sona erdirmiştir. Osmanlı donanmasının denizlerdeki bu aktif faaliyetleri Papalık, İspanya ve İtalya’yı bir ittifaka itmıştır.¹⁴²

Osmanlı donanması Moton ve Koron civarındayken büyük bir Hristiyan barçasına rastlamış ve reisini Frengistan’dan haber almak için sorguya çekmişlerdir. Barçanın reisi Malta Hristiyanlarının üslerinden biri olan Trablus’u kaybettikten sonra Hristiyan devletlere mektuplar yazarak yardım istediklerini ve Trablusgarp’ı geri almak için ittifak teklifinde bulduklarını ayrıca Trablusgarp’ta Turgut Reis ile Arap halkı arasında anlaşmazlıklar olduğu için Arapların da Hristiyanlardan yardım istediğini söylemiştir. Barçanın reisi İspanyolların ağırlıkta olduğu, elli-altmış barça, kadirge ve başarda ve elli-altmış tane ya da daha fazla barça ve karavela denilen gemileri ile yakıp yıkmak için Arap kıyılarına gitme niyetinde olduklarını belki de şimdiye dek gittiklerini söylemiştir. Alınan bu haberlerin gerçekliğini teyit etmek için kaptan paşa, gönüllü reislerden bazılarını Avrupa kıyılarına

¹³⁸ Uzunçarşılı. a.g.e. S.385-386

¹³⁹ Kavas. A. (2003). *Mehdiye*. TDV İslam Ansiklopedisi (C.28) Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. S.387-389

¹⁴⁰ Çelebi. a.g.e. S.88

¹⁴¹ Özcan. A. (1993). *Cerbe*. TDV İslam Ansiklopedisi (C.7). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. S.391-392

¹⁴² Uzunçarşılı. a.g.e. S.387

göndermiştir. Casuslar aracılığıyla iki tarafta birbirlerinin hareketlerini takip etmiştir. Hristiyan donanması deniz mevsiminin geçmesi sebebiyle dağılmış gibi yaparak Mesina'daki Sakuza kalesinin limanına çekilmişlerdir. Osmanlı donanması ise denizlerde fırtınanın başlaması ve düşman donanmasının da çekildiği düşüncesiyle İstanbul'a geri dönmüştür.¹⁴³

İspanyolları Cerbe Seferine çıkmak için teşvik eden şeylerden biri 1559'da İspanya ile Fransa arasında yapılan Cateau Cambresis anlaşması olmuştur. Bu anlaşma ile Fransa ve İngiltere arasındaki savaş sona ermiş böylece Osmanlı-Fransa dayanışmasının sona ermesiyle Osmanlı kışın Fransa limanlarında kışlama olanağını kaybetmiştir. II. Philip bu sebeple Osmanlı donanmasının güçsüz düşeceğini düşünerek 1560'da Cerbe Seferine karar vermiştir.¹⁴⁴

Hristiyan devletlerin oluşturduğu İttifak donanmasının hazırlıklarından haberdar olan Osmanlılar, donanmanın hazırlıklarını yaparken bir yandan siyasi olarak nasıl bir taktik uygulaması gerektiğini tartışıyordu. Osmanlı devleti Cerbe'de bulunan Berberi kabilelere ayet ve hadis içerikli mektuplar göndererek Hristiyanlarla işbirliği yapmalarını telkin etmiş ve olası bir İspanyol saldırısına karşın Trablusgarp'ın önde gelenlerinden Osmanlı donanması bölgeye gelmeden evvel Hristiyan ordusu harekete geçerse Trablusgarp beylerbeyi Turgut Paşa'ya destek olmalarını istemiştir. Cerbe'ye gönderilecek mektuplar Berberi kabilelerini tanıyıp dillerini iyi bilen hassa reislerinden Said Reis aracılığı ile gönderilerek daha ılımlı bir tavır takılmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda Turgut Reis'e bölgenin ileri gelenleri ile iyi geçinmesi emredilmiştir. Bu emir üzerine Turgut Paşa, Berberi kabilelerin önde gelenleriyle arasını iyi tutmak için şahsi hazinesinden 1100 sikke florin altını dağıtmıştır.¹⁴⁵

Osmanlı donanmasının İstanbul'a dönmesiyle harekete geçen Hristiyan donanması Arap kıyılarına gelerek Arap halkına haber göndermiştir. Bu donanmanın kıyılarına geldiği haberi Arap halkı arasında korkuya sebep olmuş, berberi kabilelerin ileri gelenleri Hristiyanlarla işbirliği yapma isteklerinden pişman olarak Sultan Süleyman'a yardım etmesi için mektup göndermişlerdir. Bunun üzerine Turgut Reis, İlyas adlı bir adamını bölge halkının durumunu öğrenmek üzere göndermiştir.¹⁴⁶ Siyasi olarak başarıya ulaşıp bölge halkını kendi tarafına

¹⁴³ Zekeriyazade. (1975). Ferah Cerbe Fetihnamesi. İstanbul: Hilâl Matbaacılık S.22-23-24

¹⁴⁴ Atauz. A.D. "Haçlı Korsanlar: Saint Jean Şövalyeleri ve Akdeniz'de Haydutluk". *Kebikeç*. S.33, S.213

¹⁴⁵ Tabakoğlu. H.S. (2016). *Akdeniz'de Osmanlı-İspanya Rekabeti, 1560-1574 Teşkilat, Deniz gücü ve Savaş*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 276-277

¹⁴⁶ Zekeriyazade. a.g.e. S.25-26

çeken Osmanlılar hızla donanma hazırlığına girişerek donanma eksiklerini tamamlamışlardır.

Papalık, İspanya, Toskana büyük dükalığı, Ceneviz Cumhuriyeti, Malta Şövalyeleri ve bazı İtalya devletlerinin oluşturduğu İttifak donanması 200 gemi ve 30.000 askerden mevcut olup donanmanın kumandanlığını Andrea Doria'nın yeğeni Giovanni Andrea Doria, ordu komutanlığını ise İspanyol asilzadelerden Don Aivaro de Sandi yapmıştır. Cerbe seferinin başkomutanlığına ise Sicilya umumi valisi ve Mediha Coeli dukası olan Jean de la Cerda getirilmiştir.¹⁴⁷ Trablus önüne gelen düşman donanmasına Arap halkı destek vermeyeceklerini bildirmiş içeriden bir destek olmadan Turgut Paşa'yı yenip burayı ele geçiremeyeceklerini bilen ittifak donanması Cerbe önüne gitmişlerdir. Sait Reis ve Trablus şehrinin kadısı bu durumu haber vermek için birer mektup yazmışlar ve Kılıç Ali Reis'e vermişlerdir. İlkbahara yakın, denizin fırtınalı olduğu bir dönemde mektupları götürmek için denize açılan Kılıç Ali sağ salim İstanbul'a ulaşmış ve iyi haberi Padişaha ulaştırmıştır. Bu iyi habere sevinen padişah I. Süleyman Kılıç Ali'ye günde yüz akçe aylık bağlamıştır. Kılıç Ali'nin İstanbul'a hareket ettiği sırada Cerbe'de olan Turgut Reis, Trablusgarp'a geri dönmüş Kılıç Ali'nin alelacele yola çıkışını uygun bulmayan Turgut Reis ayrıntılı arzlar yazarak iki gemi ile İstanbul'a haberciler yollamıştır. Turgut Reis'in gönderdiği arzları alan Sultan Süleyman donanmanın yola çıkması emrini vermiştir. Osmanlı donanması, Cezayir Beylerbeyi Piyale Paşa'nın kumandanlığında yetmiş dört parça¹⁴⁸ gemi ile 4 Nisan 1560'ta sefere çıkmıştır.¹⁴⁹

15 Mart 1560'da Cerbe adası İspanyollara teslim olmuştur.¹⁵⁰ Cerbe kalesinde çok az miktarda asker olduğu için ancak bir gün dayanabilmiş, Turgut Reis'e bağlı Arap şeyhi eşyaları ve silahları ile kaleden ayrılma şartıyla burayı teslim etmiştir. Kaleyi teslim eden Arap şeyhinin Osmanlılarla Hristiyan Avrupalılara vergi vermek arasında bir fark görmediği rivayet edilmiştir.¹⁵¹

Osmanlı donanması Bibercik¹⁵² limanındayken Turgut Paşa'dan gelen bir firkate İttifak donanmasının Trablusgarp'tan çekilip Cerbe önüne gittiğini bildirmiştir. Donanmanın eksiklerini tamamlamaya çalışan Piyale Paşa, 24 gemi ile Tershane-i Âmire Kethüdasını

¹⁴⁷ Danişmend. a.g.e. S.448-449

¹⁴⁸ Hammer'e göre bu sayı 120 parça kadırgadır. Bkz. Hammer Tarihi S.214

¹⁴⁹ Zekeriyazade. a.g.e. S.32-33

¹⁵⁰ Hammer. a.g.e. S.214

¹⁵¹ Danişmend. a.g.e. S449-450

¹⁵² Makronisos adası.

Kolos ve Orios iskelesine peksimet yüklemesi için, Ağrıboz sancak beyi olan Nasuh beyi de askerlerini gemilere yüklemekle görevlendirmiştir. Piyale Paşa gemilerin yağlanmasını beklerken Kılıç Ali Reis ve Kaya Çelebi'yi iki gemi ile Venedik'e bağlı Çuka adasına malumat alması için görevlendirmiştir. Piyale Paşa adadakilerin İttifak donanmasına haber göndermek için fırkate gönderirlerse diye Kılıç Ali'nin gözlemesini emretmiştir. Kılıç Ali denize açıldıktan bir gün sonra duyulan top sesleri üzerine Piyale Paşa, Ali Pertek Bey ve Mahmut Çavuş adlı reisleri ve beraberinde iki gemiyi top seslerinin geldiği yöne malumat almaya göndermiştir. Piyale Paşa'ya gelen habere göre Çuka adasına malumat almaya gönderilen Kılıç Ali Reis burada büyük bir düşman barçasına rastlamış, bu sırada Kılıç Ali Reis ile gönderilen gemiler yanında olmadığı için yalnız olan Reis kılık değiştirip gemi direğine çıkarak çevreyi gözlerken düşman barçasından Kılıç Ali Reis üzerine top atışı yapılmıştır. Top, Kılıç Ali Reis'in çok yakınından geçmiş Reis bayılarak düşmüştür. Kılıç Ali'nin ayılıp aşağı inmesinin ardından ikinci top atışını yapan düşman barçası Reis'in gemisinin bir direğini uçurmuştur. Kılıç Ali'nin de düşman donanmasına ateş açmasıyla karşılıklı otuzdan fazla top atışı yapılmıştır. Kılıç Ali ile birlikte gelen gemiler bu çatışmanın haberini alınca Çuka kalesi önünden ayrılıp Kılıç Ali Reis'in yardımına gelmişler, Piyale Paşa'nın malumat için gönderdiği gemilerinde gelişiyle düşman barçasını sağlam bir şekilde ele geçirerek yedeğe almışlardır. Bu savaşta elli beş tane asker esir alınmış, kırk üç parça da top ele geçirilmiştir.¹⁵³

Piyale Paşa Cerbe Adasına 12 mil kala demir atmış, Cerbe'ye bir fırkate göndererek İttifak donanmasının ne durumda olduğuna dair haber alınmıştır. İttifak donanmasına ise Malta adasından bir fırkate gelmiş Osmanlı donanmasının Cerbe önüne geldiğini haber vermiştir.¹⁵⁴ Osmanlı donanmasının Cerbe önüne geldiği haberini alan İttifak donanması bir savaş konseyi toplamış ve hareket planı yapmıştır. Gemilerde az su bulunduğunu, yelkenli gemilerle kadirgaların birlikte rahat manevra yapamayacaklarını ve askerlerin hasta ve yorgun olmalarına karşın Osmanlıların gücünün taze olduğunu söyleyen Gian Andrea Doria donanmayı kaybetme riskine girmek istememiştir. Scipion Doria kadirgaların açık denize doğru 10-12 mil ilerlemelerini, Osmanlı donanmasının görünmediği takdirde kalan askerleri ve su almak için kıyıya dönülmesini önermiş bu öneri kabul edilmiştir. 11 Mayıs sabahı 7-8 mil açılmış olan İttifak donanması, Scipion Doria komutasındaki üç kadirgalık öncü kuvvetin haber getirmesini beklemiş, Osmanlı donanmasını gören öncü kuvvet, La Real'e

---

¹⁵³ Zekeriyazade. a.g.e. S.40-41

¹⁵⁴ Zekeriyazade. a.g.e. S.46-47

giderek Gian Andrea Doria'ya Osmanlıların geldiğini bildirmiştir. Kaleye dönmeye çalışan Andrea Doria'nın kadirgası karaya oturmuş ve bir filika ile kaleye dönmek zorunda kalmıştır. Osmanlı donanmasını gören İttifak donanması ikiye bölünmüş bir kısmı deniz tarafına kaçmaya çalışırken bir kısmı kaleye kaçmaya çalışmıştır. Cerbe önlerindeki İttifak donanmasının dağılmış bir biçimde olmasıyla Osmanlı donanması birçok gemiyi ele geçirmiş ve kolay bir zafer kazanmıştır. İspanyollar donanma komutanının gemisi olan La Real'i, Sicilya, Papalık, Napoli kaptanlarının bulunduğu birçok kadirga ve çok sayıda denizci ile asker kaybetmişlerdir.¹⁵⁵ İttifak donanmasının bu kadar kolay ele geçirilmesinin nedeni bir deniz savaşı beklememeleridir¹⁵⁶. Osmanlı donanmasının yaklaştığını haber alan Andrea Doria ve filo komutanları derhal demir alınması gerektiğini söylemiş olmalarına rağmen Juan de la Cerda askerlerin gemilere bindirilmesi işine devam etmiş ve vakit harcamıştır. Gian Andrea Doria ise çatışma ihtimalini göz önünde bulundurarak bu durumda alınacak düzeni ve savaş taktiğini donanmaya bildirmemiştir.¹⁵⁷

Piyale Paşa denizde kazanılan zaferi İstanbul'a bildirmek için, Hz. İsa'nın çarmıha gerili resminin olduğu bir sancağı denizde sürükleyen bir kadirga göndermiştir. Habsburg elçisi Busbecq bu haber üzerine Osmanlıların; "*İspanyollar da yenildikten sonra bize karşı duracak güç kaldı mı?*" dediklerini aktarmıştır. I. Süleyman başarısından dolayı kılıç ve hilat gönderdiği Piyale Paşa'ya en kısa sürede Cerbe kalesini almasını emretmiştir.¹⁵⁸

20 kadirga, 27 nakliye gemisi batmış, yanmış ve karaya vurmuş sadece 7 kadirgası Cerbe kıyısına kaçarak kurtulan, donanmasının geri kalan kısmı Napoli hıdivinin kadirgasıyla İtalya'ya doğru kaçmış olan Hristiyan ordusu Cerbe kalesine çekilmiştir.¹⁵⁹ Kalede Don Alvaro de Sandi kumandasında İspanyol, İtalyan, Alman ve Malta¹⁶⁰ askerlerinden oluşan 7-8 bin asker bulunuyordu. Deniz zaferini Turgut Reis'e haber veren Piyale Paşa, Turgut Reis'i beklerken kaleyi kuşatmıştır. Turgut Reis, kara kuvvetleriyle savaşın dördüncü günü Trablus'tan Cerbe'ye gelmiştir. Donanma-yı hümâyun beyleri, sipahiler, yeniçeriler, azepler ve reisler ayrılarak kırkar kürekçi ile Cerbe adasına inmişlerdir.¹⁶¹

---

¹⁵⁵ Tabakoğlu. a.g.e. S.281-282

¹⁵⁶ Guilmartin'e göre İttifak donanması disiplinli bir şekilde savaş düzeni alabilseydi donanmalarında bulunan ağır kadirgalar ve kalyonlar sayesinde ayrıca Cerbe kalesinin toplarının da desteğiyle Osmanlı donanmasına direnebilirdi. Bkz. Tabakoğlu a.g.e. S.282-283

¹⁵⁷ Tabakoğlu. a.g.e. S.282-283

¹⁵⁸ Tabakoğlu. a.g.e. S.282-283

¹⁵⁹ Hammer a.g.e. S.214-215

¹⁶⁰ Danişmend. a.g.e. S.451-452

¹⁶¹ Zekeriyazade. a.g.e. S. 54

Osmanlı ordusu kale etrafına hendekler ve metrisler kazmış gemilerden 10-15 parça top indirip savaş hazırlığına başlamışlardır. Siperleri ilerleten Osmanlılarla düşman ordusu arasında parça parça çarpışmalar yaşanmıştır. Osmanlı askerleri kaleye her yaklaşmasında 1000 civarı Hristiyan askeri kaleden çıkarak hücum edip geri çekilerek yıpratma taktiği uygulamıştır. Hristiyan donanmasından Osmanlılara sığınan bazı tutsaklar kale içinde suyun az olduğunu savaşı kazanmak için Osmanlıların kale etrafındaki su kuyularını ele geçirmelerini söylemişlerdir. Böylece Osmanlı ordusu düşman tabyalarına yakın olan su kuyularını almaya karar vermiştir. 4 Haziran 1560'ta bir su kuyusunun alınması için çarpışma olmuş su kuyusu ele geçirilmiştir. Ancak bu kuyudan başka sakladıkları bir su kuyusu olduğunu Kılıç Ali Reis'in tespit etmesiyle bir çarpışma daha yaşanmış ele geçirilen kuyu toprakla doldurularak kapatılmıştır.¹⁶²

Kılıç Ali ve Ali Pertek Bey'in siperleri deniz kıyısına kadar gelmiş, Hristiyan gemilerinin hisara gelmesini, hisardaki askerlerinde denize ulaşmasını engellemişlerdir. Su kuyularına ulaşımı engellenmiş olan kaledeki Hristiyan askerleri yer altına tüneller kazarak su kuyularına ulaşıyor bu tünellerde dinleniyorlardı. Kılıç Ali Reis bu durumu fark etmiş, kuyularını tespit ederek yeniçerilerle kuyuların olduğu yere ani bir baskın yapmış ve tünelde dinlenen askerleri de öldürmüşlerdir.¹⁶³ Daha sonra Osmanlılar kalenin iki yanında, deniz tarafında olan siperlere 7-8 top yerleştirmiş ve kadırgaları top ateşine tutmuşlardır. Yapılan bu saldırıdan düşman büyük zarar görmüş, topları etkisiz hale getirilmiş ve kadırgaları hasar almıştır. Artık kadırgalardan destek alamayacak olan kaleye Osmanlı ordusunun saldırıları artmıştır.¹⁶⁴ Kalenin kuşatması 80 gün sürmüştür, sadece ilk ay kaleye 12.000 gülle ve 40.000 ok atılmıştır. Hristiyan ordusunun cesareti azalmış, kaleden kaçan asker sayısı her gün biraz daha artmıştır. 31 Temmuzda Don Alvaro de Sandi bir sandalla Sicilya'ya kaçmaya çalışırken yakalanmış ve esir edilmiştir. Ordu komutanının kaçma teşebbüsü sonrası esir edilmesi kaledeki askerlerin direnişini kırmış böylece kale teslim olmuştur.¹⁶⁵ Kocaeli Beylerbeyi Ali Pertek Bey ve kaleyi koruyacak miktarda asker bırakılarak Piyale Paşa ve Osmanlı donanması 5 Ağustos 1560'ta Cerbe'den ayrılmıştır. Osmanlı donanması 27 Eylül 1560'ta İstanbul'a gelerek Tersane-i Âmireye girmiştir.¹⁶⁶ Düşmandan alınan 19 kadırğa direksiz ve dümensiz bir şekilde çekilerek getirilmiş, üzerinde haç ve resim olan Hristiyan bayrakları denize atılarak teşhir edilmiştir. Don Alvaro de Sandi ve esir edilen diğer

---

¹⁶² Zekeriyazade. a.g.e. S.65

¹⁶³ Zekeriyazade. a.g.e. S.69-70

¹⁶⁴ Tabakoğlu. a.g.e. S.287-288

¹⁶⁵ Hammer. a.g.e. S.214-215

¹⁶⁶ Zekeriyazade. a.g.e. S.94-102

komutanlar Piyale Paşa'nın gemisiyle İstanbul'a getirilmiş sokaklarda dolaştırılıp halka gösterildikten sonra hapsedilmişlerdir. Bundan hariç Piyale Paşa'nın Cerbe'den getirdiği esir sayısının 4000 kadar olduğu söylenmiştir.¹⁶⁷ Habsburg elçisi Busbecq'in aracılığı ve Veziriazam Ali Paşa'nın anlayışlı davranması üzerine esirlerin durumu iyileşmiş bir kısmı serbest bırakılmış, Alvaro, Sanchio ve Berenge'nin Busbecq ile Avusturya'ya dönmesine izin verilmiştir.¹⁶⁸ Sultan Süleyman, Piyale Paşa'ya birçok iltifatta bulunmuşsa da "*Kendisine vezaret payesi verilir ise, tez olmuş olup, rütbe-i vezaret tereddi bulur.*" diyerek beylerbeyliği görevine yeni gelmiş olduğu için Paşa'ya vezirlik rütbesi vermemiştir. Ancak Paşa'yı oğlu şehzade Selim'in kızı Gevher Sultan ile evlendirerek hanedanın damadı yapmıştır.¹⁶⁹ Kılıç Ali Reis ise Cerbe savaşında ölmüş olan tersane kethüdası ve Suğla beyi olan Süheyil Bey'in yerine tersane kethüdalığı görevine getirilmiştir.¹⁷⁰

Cerbe yenilgisi İspanyollara büyük bir ders olmuş ve onları yeni bir stratejiye itmiştir. İspanyollar Akdeniz'de Osmanlılara üstün gelmek ve hâkim güç olmak için güçlü bir kadirge filosuna sahip olmak zorunda olduğunu anlamış ve bu minvalde hazırlıklarına başlamıştır.¹⁷¹ Daha sonra göreceğimiz üzere bu amaç İspanyolların uzun süre devlet politikasını şekillendirmiş ve başarılı da olmuşlardır.

4.1.3. Malta Kuşatması ve Kılıç Ali Paşa'nın Trablusgarp Beylerbeyi Oluşu

Akdeniz'de Sicilya ile Afrika arasında, Sicilya kıyılarına 100, Tunus kıyılarına 300 km uzaklıkta bulunan Malta¹⁷² hakkında Piri Reis Kitâb-ı Bahriye adlı eserinde çevresi altmış beş mil olup İspanya'ya tabi altmış köylü mamur bir yer olduğunu, karada Medine adlı büyük bir kalesinin bulunduğunu belirtmiştir. Adada bulunan Moranso (Mersa Musceto) limanı ve büyük limanın girişindeki Buruka (Rikasoli) kalesinden ve tabii bir liman olan Marsalşolok'dan bahsetmiştir. Türklerin burada bulunan Gozo (Koza) adasına küçük Malta dediğini ve Malta ile Gozo arasında Comino (Kamuna) adlı küçük bir adanın da bulunduğunu belirtmiştir. Müslümanlar, Aglebîler döneminde Malta'ya hâkim olmuş (870), oradaki hâkimiyetleri sırasında adanın merkezi olan Melita şehrinin ismini Medine olarak değiştirmişlerdir. 1249'da II. Frederik'in kararıyla Müslümanlar adadan çıkarılmıştır. Bu

¹⁶⁷ Danişmend. a.g.e. S.452

¹⁶⁸ Hammer. a.g.e. S.215

¹⁶⁹ Aksun, Z. N. (1994). Osmanlı Devletinin Tahlili, Tenkidi, Siyasi Tarihi. C.I, S.326-327

¹⁷⁰ Kurtoğlu. a.g.e. S.512

¹⁷¹ Tabakoğlu. a.g.e. S.271-272

¹⁷² Tuncel. M.(2003). *Malta*. TDV İslam Ansiklopedisi (C.27). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. S.538-539

olaydan 300 yıl sonra Osmanlılar ile birlikte Müslümanlar tekrar adaya gelmeye çalışmıştır. I. Süleyman'ın 1522'de St. Jean Şövalyeleri'ni Rodos'tan çıkarmasıyla İspanya Kralı V. Carlos 1530'da Şövalyeleri bu adaya yerleştirmiştir. Birgu şehrine yerleşen şövalyeler St. Angelo kalesini tahkim etmiş ve Senglea şehrine St. Michel kalesini yapmışlardır. Şehirlerin etrafını surla çevirerek müstahkem bir hale getiren St. Jean Şövalyeleri adeta burada yeni bir Rodos inşa etmişlerdir. Büyük liman ve Mersa Muscet gibi iki önemli limanın korunması için ise 1552'de St. Elmo kalesini inşa etmişlerdir. Malta halkı ve St. Şövalyelerinin Osmanlı ile karşılaşmaları Turgut Reis'in 1540'ta Gozo, 1541'te Malta'ya yaptığı yağmalarla olmuştur. Sinan Paşa 1551'de Trablusgarp'ın fethine giderken Turgut Reis ile birlikte Malta'ya uğrayarak surların dışındaki yerleri ve Gozo adasını yağmalamış ve Gozo'yu ele geçirmiştir. 1560'taki Cerbe seferinde de Piyale Paşa, Gozo adasına uğrayıp donanma için erzak temini yapmış ve burayı yağmalamıştır. Malta, Müslüman esirlerin getirilip hapsedildiği ve zaman zaman inşaatlarda çalıştırıldığı bir esir kampı niteliği taşımaya başlamıştır.¹⁷³

Malta Şövalyeleri Akdeniz'de Müslüman hacıların gemilerine, tüccarlara ve yolculara zarar verdiği için Osmanlı devleti Malta'ya sefer yapmaya karar vermiştir. 1565 Mart ayı¹⁷⁴ sonuna doğru donanma-yı hümayun bu maksatla sefere çıkmıştır.¹⁷⁵ Anadolu ve Rumeli askerleri ile yüz elli parça kadirga ve kaliteden¹⁷⁶ oluşan donanmaya Piyale Paşa serdar tayin edilmiş, seferin kumandanlığı ise dördüncü vezir Kılızahmedlü Mustafa Paşa'ya verilmiştir.¹⁷⁷ Osmanlı ordusunda yeniçeriler ile beraber 35.000 kara askeri bulunuyordu.¹⁷⁸ Osmanlı donanması 19 Mayıs 1565'te Marsa Cirokko önüne gelmiştir.¹⁷⁹ Trablusgarp beyi olan Turgut Reis, Malta adasını, kalelerin zayıf noktalarını ve siper kazılması gereken yerleri çok iyi bildiği için padişah I. Süleyman ordu komutanlarına Turgut Reis'in söylediklerinin harfiyen yapılmasını emretmiştir. Ancak Turgut Reis donanmasını tamamlayamadığı için Osmanlı donanmasıyla aynı anda Malta'ya gelememiştir. Bunun üzerine kapudan Piyale Paşa, Turgut Paşa gelene kadar saldırıya başlanmaması gerektiğini söylemişse de Serdar

---

¹⁷³ Bostan. a.g.e. S 158-159

¹⁷⁴ Bu tarih bazı kaynaklara göre farklıdır örneğin Peçevi 1562 yılını verirken Hammer 1565 Nisanının ilk günü sefere çıktığını yazmıştır.

¹⁷⁵ Kâtip Çelebi. a.g.e. S. 100

¹⁷⁶ Peçevi'ye göre bu sayı 300 Parça gemidir. Hammer'e göre gemi sayısı 181 dir. İdris Bostan'a göre ise 250 parçadır.

¹⁷⁷ Gökyay. O.Ş. (1982). Kâtip Çelebi Yaşamı, Kişiliği ve Yapıtlarından Seçmeler. (1. Baskı). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, S. 134

¹⁷⁸ Bostan. a.g.e. S.159

¹⁷⁹ Hammer. a.g.e. S.217

Mustafa Paşa¹⁸⁰ onu dinlemeyerek karaya asker çıkarmıştır.¹⁸¹ 20.000 askeri ve 5 sahra topunu karaya çıkartarak Saint Elme kalesini kuşatmıştır. Bundan beş gün sonra, İskenderiye Beylerbeyi olan Kılıç Ali Paşa 6 kadirga ve 900 kişilik bir kuvvetle İskenderiye'den gelmiştir. 2 Haziranda Malta'ya her birinde 10 kişinin bulunduğu 13 kadirga ve 810 savaşıyı taşıyan 10 kalyota ile Turgut Paşa gelmiştir.¹⁸² Turgut Paşa'nın Malta'nın alınması için yarar sağlamayacak olan Saint Elme'nin kuşatılmasına sinirlenerek şöyle söylediği rivayet edilir; “*Senterme alunduğunun faidesi nedür? Asıl Malta kal'asına sarılmak gerek idi; on Senterme dahî binâ itsenüz Malta'nın kendi alunmayınca zabtı nice mümkündür? Bârî ben gelünce katlanamadunuz mu? Ya çünkü isti'câl ile geldünüz, himmeti Malta'ya sarfidemedünüz mü?*”. Ancak Saint Elme kuşatmasını kaldırmak şimdiye kadar harcanan cephaneyi ve asker zayıyatının boşa gitmesi demek olup ayrıca düşman askerinin moralini yükselteceği için savaşın seyrini kötü etkileyeceğini düşünen Turgut Paşa kuşatmaya devam etmiştir. Turgut Paşa, Marsa Muscietto limanına hâkim tepelere ve limanın batı ucuna toplar yerleştirerek Saint Elme'yi büyük bir top ateşine tutmuştur. Malta adasının bu burnuna Paşa'nın adı verilerek “Pointe Dragut”¹⁸³ ismiyle anılmıştır.¹⁸⁴ Yapılan top atışları başarıya ulaşmamış Turgut Reis genel bir hücum emri vermiştir. Ancak Saint Angelo kulesinden atılan bir gülle taşa çarparak Trablus beylerbeyi Turgut Paşa'nın başına isabet etmiş, paşanın ağzından, burnundan ve kulaklarından kan gelmiştir.¹⁸⁵ Turgut Paşa dört gün kendini bilmeden yatmış beşinci gün ölmüş¹⁸⁶, kendisinin beş kadirgasıyla cenazesi Trablus'a götürülerek oraya gömülmüştür.¹⁸⁷ Turgut Paşa'nın yaralanmasından sonra kuşatmanın komutasını Mustafa Paşa almış, 23 Temmuz 1565'te -ki Turgut Reis'te bu tarihte ölmüştür-kale alınmıştır.¹⁸⁸

Saint Elme alındıktan sonra Osmanlı ordusu vakit kaybetmeden Malta kalesinin kuşatmasına başlamıştır. 1 Temmuz tarihinde Mustafa Paşa otuz yıldır bir Türk kadirgasında çalışan bir köle vasıtasıyla St. Jean Şövalyelerinin üstad-ı azamı Jean de la Valette Parisot'a kaleyi teslim etmesi teklifinde bulunmuştur. Jean de la Valette haberciye kale önüne kazılmış

---

¹⁸⁰ Danişmend Kızıl Ahmedlü Mustafa Paşa'nın yetmişini geçmiş ve kendini beğenmiş biri olduğu halde bu kadar önemli bir görev verilmesinin hata olduğunu söylemiştir. Hatta Vezir-i Âzam Semiz Ali Paşa'nın donanmayı kontrol ettikten sonra Mustafa Paşa gibi bir esrarkeşin bu görevi başaramayacağını söylediğini aktarmıştır. Bkz. Danişmend. S.467-468

¹⁸¹ Peçevi. İ. (1981). Peçevi Tarihi. (1. Baskı). Ankara: Başbakanlık Matbaası, S. 289

¹⁸² Hammer. a.g.e. S. 217

¹⁸³ Günümüzde de Tigné burnu olarak bilinen bu burnun en uç noktası Dragut Point olarak biliniyor.

¹⁸⁴ Danişmend. a.g.e. S.468-469

¹⁸⁵ Hammer. a.g.e. S.217

¹⁸⁶ Hammer'e göre Turgut Reis yaralandığı anda ölmüştür (16 Haziran 1565).

¹⁸⁷ Kâtip Çelebi. a.g.e. S.100

¹⁸⁸ Kâtip Çelebi. a.g.e. S.101

hendekleri göstererek; “*işte efendine bırakabileceğim yer bundan ibarettir; gelsin, yeniçeri cesetleriyle doldursun.*” diyerek geri göndermiştir. Her iki tarafta askerlere psikolojik baskı yapmak, savaşı kazanacaklarına olan inançlarını yok etmek için esirleri kullanmışlardır. Osmanlılar esirlerin cesetlerini parçalayıp organlarını haç şeklindeki tahtalara mıhlamış, St. Jean Şövalyeleri ise esirleri öldürüp daha sonra kafalarını gülle gibi Osmanlı ordusu üzerine atmışlardır.¹⁸⁹

12 Temmuz’da Cezayir-i Garb Beylerbeyi Hasan Paşa 25 kadirge ile gelerek donanmaya katılmıştır.¹⁹⁰ Hasan Paşa’nın gelişi Osmanlı ordusuna taze bir kuvvet ve manevi anlamda da güç getirmiş Saint Michel kalesine karadan ve denizden on büyük hücum yapılmıştır. 7 Ağustos günü Saint Michel kalesinin Castille burcu alınmış ancak kalenin diğer kısımları alınmadığı için burası kaybedilmiş daha sonra birkaç defa daha bu burç alınmış olsa da elde tutulamamıştır.¹⁹¹

Malta’da Şövalyelerin Osmanlı saldırılarına başarılı bir şekilde direndiği sırada Sicilya kral naibi adakilerin yardımına göndermek üzere bir ordu toplamış, Ağustos ortasına kadar kaleyi zapt edememeleri halinde Osmanlıların geri çekileceğini düşünen II.Felipe, 20 Ağustosta Messina’daki ihtiyat birliklerinin Malta’ya yardıma gitmesine razı olmuştur. İspanyollar 7 Eylül’de büyük bir mukavemetle karşılaşmadan adaya 9600 asker çıkarmayı başarmışlardır.¹⁹² Mustafa Paşa, aylardır süren kuşatmaya direnen St. Jean şövalyelerinin bu gelen yardımla çok daha fazla direnebileceğini ve Osmanlı askerinin yorgunluğu, mühimmat yetersizliği ayrıca sefer mevsiminin bitiyor oluşu sebebiyle Malta kalesini alamayacağını anlamış ve 12 Eylül¹⁹³ günü kuşatmayı kaldırmıştır.¹⁹⁴ Ayrıca rivayete göre Serdar Mustafa Paşa kara askerlerine yüreklendirici sözler söylemiş, vaatlerde ve ihsanlarda bulunmuştur. Buna karşılık kaptan Piyale Paşa’yı önemsememiş, donanmadaki askerlere hiçbir ihsanda bulunmamıştır. Piyale Paşa da Mustafa Paşa’yı sayıp dinlememiştir. Bu durum aralarına soğukluk girmesine sebep olmuştur.¹⁹⁵ Şüphesiz savaşta askerler için bulunulan ihsanlar ve cesaret verici konuşmalar önemli bir motivasyon kaynağıdır. İki paşa arasında yaşanan bu çekişme ve soğukluk ayrıca orduda denizci ve karacı askerlere ayrı muamele yapılması

---

¹⁸⁹ Hammer. a.g.e. S.218

¹⁹⁰ Bostan. a.g.e. S.160

¹⁹¹ Danişmend. a.g.e. S.475

¹⁹² Hess. A. (2010). Unutulmuş Sınırlar 16. Yüzyıl Akdeniz’inde Osmanlı-İspanyol Mücadelesi. (1. Baskı). İstanbul: Küre Yayınları, S.119

¹⁹³ Hammer’e göre bu tarih 11 Eylül, Danişmend’e göre 8 Eylül dür.

¹⁹⁴ Hess. a.g.e. S.119

¹⁹⁵ Peçevi. a.g.e. S.289

ordunun bir bütün olarak hareket etmesini kesinlikle etkileyecek bir durumdur. Ordunun tek vücut hareket edememesi başarısızlığın önemli sebeplerinden biridir.

Osmanlı donanması dönüş yolunda 14 Ekim 1565'te Midilli, 22 Ekim Kilidülbahir'e ve 31 Ekim'de de İstanbul'a varmıştır.¹⁹⁶ İstanbul'a gelen iki paşa savaşta başarısızlık sebebiyle birbirlerini suçlamışlardır. Donanma askerleri; "*top atıldıkça serdar, uyur sabredin derlerdi topçu ve asker neylesin*" diyerek suçu Mustafa Paşa'ya yüklemişlerdir.¹⁹⁷ Başarısızlığı sonucu vezirlikten azledilen Mustafa Paşa 300.000 akçeyle emekli edilmiş ayrıca Hicaz'a ve hacca gitmek için izin isteyen paşaya izin verilmiştir. Mustafa Paşa hacca gittikten sonra ölmüştür.¹⁹⁸

Osmanlı sultanı I. Süleyman başarısız geçen bu seferden sonra yeni bir sefer için hazırlık yapılması emri vermiş ve bir süredir faal olmayan Gelibolu tersanesinin faaliyete geçirilerek on sekiz gözlü yeni bir tersane kurulmasını istemiştir. Padişah, Turgut Reis'in ölümünden sonra Trablusgarp beylerbeyi tayin edilen Kılıç Ali Paşa'yı ve Cezayir-i Garb beylerbeyi Hasan Paşa'yı savaşta yaralı hizmetlerinden dolayı tebrik etmiştir. Ayrıca Rodos beyine gelecek yılın ilkbaharına çıkılacak sefer için imkânı olan levendlerin 18-25 oturaklı gemiler yaptırılmalarını emretmiştir.¹⁹⁹

4.1.4. Osmanlı Devletinin Moriskolara Yardım göndermesinde Kılıç Ali Paşa'nın Rolü

Ortaçağ'dan beri İspanya'da Müslümanlar için kullanılan Moro ismine "-isco" ekinin getirilmesiyle XV. yüzyılın sonlarından itibaren kullanılmaya başlayan Morisco ismi "Müslümanlığa mensup / Müslümanlardan geriye kalan kişi" anlamında kullanılmıştır. Moriskolar Endülüs topraklarında yaşayan Müslümanlar olup çok büyük bir kısmı İspanyolların baskısı yüzünden din değiştirmek zorunda kalmıştır. İspanyol kaynaklarında din değiştiren bu halkın eskiden beri Hristiyan olanlarla karıştırılmaması için "Yeni Hristiyanlar" (Christianos nuévos) ismiyle bahsedilmiştir. XVI.- XVII. yüzyıl İspanya tarihinde önemli bir yere sahip olan Moriskolar, toplum içinde bürünmek zorunda oldukları Hristiyan kimliği ve ancak gözden uzak zamanlarda yaşayabildikleri Müslüman kimliği olarak çift kimlikli bir yaşam sürmek zorunda kalmışlardır. İspanyol devleti Moriskoların

---

¹⁹⁶ Bostan. a.g.e. S.160

¹⁹⁷ Kâtip Çelebi a.g.e. S.102

¹⁹⁸ Hammer. a.g.e. S.247

¹⁹⁹ Bostan. a.g.e. S.160

Hristiyanlığı tamamen kabul etmesi için birçok yasak koymuştur. İslami usullere göre kesim yapan mezbahalar ve kasaplar kapatılmış, Arap isim ve unvanların kullanılması, Arapça konuşmak ve Arapça kitapların bulundurulması, çocukların sünnet edilmesi, kadınların İslami şartlara göre giyinmesi yasaklanmıştır. Altı yaşından küçük çocuklar Hristiyan gibi yetiştirilmek üzere manastırlara alınmıştır. Bu kurallara uyulup uyulmadığını kontrol etmek için Morisko nüfusunun fazla olduğu Gırnatada, Valencia gibi şehirlere engizisyon mahkemeleri kurulmuştur. Moriskoların Ramazan ayında gündüz vakti kendine sunulan yemeği yememesi, domuz eti yememesi, Cuma günü temizlik yapması, evini kilitlemesi, çocuğuna Müslüman ismi vermesi, “Allah”, “Muhammed” kelimelerini kullanması ya da yatak odasında haç bulundurmaması gibi sebepler engizisyonda yargılanması için yeterli olmuştur. Engizisyon mahkemesine suçunu itiraf eden kişiler para cezası, mal müsaderesi, kürek mahkûmluğu ya da yakılarak ölüm gibi cezalara çarptırılmışlardır. Ancak engizisyon mahkemesinin cezaları ya da rahiplerin çabaları Moriskoların asimile olması için yeterli olmamıştır. Özellikle I. Süleyman döneminde Osmanlıların Akdeniz’de hatırı sayılır bir güce sahip olması Moriskoları Müslüman kimliklerine daha bağlı hale getirmiştir. Barbaros Hayrettin, Turgut Reis, Piyale Paşa, Salih Paşa gibi Türk denizcileri İspanya kıyılarına seferler düzenleyerek birçok Moriskoyu Kuzey Afrika’ya taşımışlardır. I. Karlos’tan sonra tahta geçen II. Felipe asimilasyon faaliyetlerinin başarılı olması için 1567’de yeni yasaklar getirmiştir. Buna göre; Moriskoların yaşadığı yerlere on ikişer tane Hristiyan aile yerleştirilecek, Moriskolar üç yıl içinde Arapçayı tamamen bırakarak İspanyolca öğrenecek, kadınlar Hristiyan kadınları gibi giyinecek, evlerde Arapça kitap bulundurulmayacak, kendi müziklerini ve danslarını icra etmeyecek ayrıca çocuklarını kilise okullarına göndereceklerdir. Bu yasaklar silsilesi ile engizisyon daha fazla baskı yapmaya başlamış, moriskoların Gırnatadaki mülklerine el koyulmuştur. Tüm bu baskılara dayanamayan Gırnata Moriskoları II. Felipe’nin ülkesindeki iç isyanlarla meşgul olmasını fırsat bilerek, vaftiz ismi Cordova de Valor olan Muhammed b. Ümeyye’nin önderliğinde 1568’de ayaklanmışlardır.²⁰⁰ 1568 Noel’inin arifesinde Alpujarras Dağlarında çıkan bu isyan II. Felipe’nin sarayında paniğe neden olmuştur. İspanyollar, Osmanlıların bu isyana destek vermek için bölgeye Osmanlı donanmasının müdahale etmesinden çekinmiştir.²⁰¹ Osmanlılar, Moriskolara, Cezayir-i garb beylerbeyi Kılıç Ali Paşa vasıtasıyla yardım

²⁰⁰ Özdemir, M. (2005). *Moriskolar*. TDV İslam Ansiklopedisi (C.30). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. S.288-291

²⁰¹ Arnold, T.F. (2003). “16. Yüzyıl Avrupa’sında Savaş: Devrim ve Rönesans, Top, Tüfek ve Süngü”. Jeremy Black (Editör). *Top, Tüfek ve Süngü Yeniçağda Savaş Sanatı 1453-1851*. 1. Baskı İstanbul: Kitap Yayınevi, S.40

göndermiştir. Kıbrıs savaşına hazırlanan Osmanlıların yaptığı bu yardım pek büyük çaplı olmasa da Moriskolara moral olmuştur. İspanyol ordusunun büyük bir kısmı Flandra ve İtalya’da olduğu için İspanya’da bulunan kuvvetler isyanı bastırmada yetersiz kalmış, bunun üzerine II. Felipe, Don Juan de Austria’yu göreve çağırmıştır. Austria, Sancho de Leyva komutasında bulunan İspanyol filosuna isyancıların dışarıdan yardım almasını önlemek için İspanya kıyılarını abluka altına almalarını emretmiştir. Bu önlem üzerine Kılıç Ali Paşa’nın daha rahat yardım göndermesini sağlamak için Moriskolar, Malaga limanını ele geçirmeyi amaçlamıştır. Ancak İspanyol kara ve deniz ordusu isyan eden Moriskolara karşı büyük başarılar elde ederek isyanın sonuna kadar 100’e yakın gemi ele geçirmişlerdir. 1570’e kadar süren bu isyanda Moriskolar İspanyol ordusunun baskılarına daha fazla dayanamayarak barış istemek zorunda kalmışlardır. İsyandan bittikten sonra Gırnata’daki Müslüman nüfusunu İspanya’nın diğer bölgelerine dağıtmış daha sonra 1609 yılında ise bütün Müslümanların İspanya’dan sürgün edilmesi kararı alınmıştır.²⁰²

Osmanlıların bu isyana Kılıç Ali Paşa marifetiyle küçük çaplı yardımları hariç bir desteği olmadığını söylemek yanlış olmaz. Kıbrıs seferine odaklanmış olan II. Selim Moriskolara yardım etme işini Kılıç Ali Paşa’ya vermiş, Paşa ise Habsburg donanmasının İspanya’da oluşunu fırsat bilerek Tunus’a saldırmış ve burayı kolaylıkla ele geçirmiştir.²⁰³ Donanmayı Kıbrıs’a hazırlamakta olan Osmanlılar, Venediklilere, Endülüs’e müdahale edeceğini söyleyerek bunu bir aldatma taktiği olarak kullanmışlardır.²⁰⁴ Belki de II. Felipe’nin Osmanlı müdahalesinden korkmasının sebebi bu söylenti olmuştur. Kıbrıs seferi için hazırlanan donanmanın büyüklüğü düşünülürse bu donanmanın Moriskolara yardıma gitmesi İspanyollara büyük bir darbe olabilirdi ancak bu sadece Osmanlıların Kıbrıs seferini kamufle etmek için yaptığı bir taktik olarak kalmıştır. Osmanlıların Endülüs Müslümanlarına yardım etmek yerine ticaret yollarını güvence altına almak için bir sefer yapmayı tercih etmesi ekonomik açıdan bakıldığında uygun bir tavır olacağı gibi Müslümanların koruyuculuğu - Padişâh-ı ruy-ı zemin zillullah-i fi’l-arz sıfatına- ters düşmektedir.

---

²⁰² Tabakoğlu. a.g.e. S.316-317

²⁰³ Gürkan. a.g.m. S.33

²⁰⁴ Gürkan. a.g.m. S.39

4.1.5. Kıbrıs Seferi ve Adanın Alınmasında Kılıç Ali Paşa'nın Etkisi

4.1.5.1. Kıbrıs'ın önemi

Adını bir çiçekten, ya Kiniras'ın kızından ya da aşk ilahesi Kiplis'ten almış olan Kıpros Adası en bilindik şehirleri Amatuzya, Payfa ve Salaminya isimleriyle de tanınmıştır. Topraklarının çok verimli olması ve mitolojiye göre Tanrıça Afrodit'in oturduğu yer olması sebebiyle tarihçiler ve şairler, verimli, zengin, bayındır, gönül açıcı, çekici, sefalı, kutsal ve ilahi sıfatlarını da burası için sık sık kullanmışlardır.²⁰⁵

Kıbrıs'ın genişliği 70, uzunluğu 132 mil, çevresi ise 650 mil tutmaktadır. Akdeniz'in doğu ucuna ve Kilikya ile Suriye sahillerine yakın olan Kıbrıs'ın denize doğru iki çıkıntısı vardır. Ada, şekil olarak koyun postuna, bazen kalkan veya yunus balığına benzetilmiştir.²⁰⁶ Yıllar içinde birçok medeniyete ev sahipliği yapan Kıbrıs XVI. yüzyılda Osmanlılara karşı temkinli bir siyaset güden Venedik'in hâkimiyetindeydi.²⁰⁷

Kıbrıs tuz, şeker ve pamuk üretimi açısından önemli bir yer olmuştur.²⁰⁸ Anadolu'ya çok yakın olması, Suriye'de biten kervan yollarına yakınlığı Kıbrıs'ı stratejik ve ekonomik bakımdan mühim bir yer haline getirmiştir.²⁰⁹ Osmanlılar önce Suriye (1516) daha sonra ise Mısır'ı (1517) almış ve Memlûk devletine son vermişlerdir. İstanbul ile Suriye ve Mısır arasındaki bağlantının güvenliği için Kıbrıs önemli bir nokta olmuştur.²¹⁰

Kıbrıs Fransız Lusignan krallarının egemenliğinde olup, I. Haçlı seferinden sonra Suriye kıyılarında ortaya çıkan Katolik derebeyliklerinin sonuncusu olmuştur. Kıbrıs yönetimi, toprağa bağlı Rum Ortodoks kölelerini kaldıran ürünün en az üçte biri oranında vergilendiren ve haftada üç günü bulan angaryaya koşan zalim ve zorba bir sömürge yönetimi oluşturmuştur. Bu gaddarlığı tetikleyen iki şey olmuştur; bunlardan biri Rumların dinine karşı duyduklarını aşâğılama hissi, ikincisi ise Kıbrıs'ın kuzeyde 50 kilometre doğuda ise 100 kilometre yakınına gelmiş olan Osmanlılardan duyulan korku olmuştur. Bu yüzden Kıbrıs yönetimi sağlam bir egemenlik kurmak ve kendisini güvende hissetmek için acımasız

---

²⁰⁵ Hammer. a.g.e. S.265

²⁰⁶ Hammer. a.g.e. S.265

²⁰⁷ Bilgin. F. (2015). "Kıbrıs'ın Fethi için Yapılan Hazırlıklar (Arşiv Belgelerine Göre)". *Mukaddime*, 6(1), 80

²⁰⁸ Bilgin. a.g.m. S.80-81

²⁰⁹ Goffman. D. (2014). *Osmanlı Dünyası ve Avrupa*. (4. Baskı). İstanbul: Kitap Yayınevi, S.194

²¹⁰ Bilgin. a.g.m. S.81

bir tavır sergilemiştir. Ancak onların bu tavrı Kıbrıslıların Osmanlı donanmasının adaya düzenlediği seferi desteklemesine neden olmuştur.²¹¹

4.1.5.2. Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'a sefer kararı almasının nedenleri

1566'da Sigetvar seferinde babası I. Süleyman'ın ölümü ve kardeşi ile yaşadığı büyük taht mücadelesinden sonra ve kardeşinin taraftarının çok olması sebebiyle tahta geçişi çok sancılı olan Şehzade Selim kardeşlerine bakıldığında çok istenen bir padişah değildi ve kendisinden büyük başarılar beklenmiyordu. Sultan II. Selim'e babasından sadece devasa bir imparatorluk değil aynı zamanda padişah otoritesine karşı gün geçtikçe daha çok sesini yükselten bir muhalefet de miras kalmıştır. 1453'ten bu yana Osmanlı merkezi otoritesinin güçlenmesi ile orantılı olarak bu sistemin içinde yer alan devlet adamları da gücünü arttırmıştır. II. Selim'in tahta çıktığı dönemde Osmanlı devlet adamları birçok hizbe ayrılmış, birbirlerine cephe almış ve devletin faydası ve devamlılığı için çalışmak yerine kendi menfaatlerine hizmet etmeye başlamışlardır. Özellikle Sokullu Mehmet Paşa ve destekçileri bugüne kadar sahip oldukları imtiyazları II. Selim döneminde de devam ettirmek için yeni padişahın tahta çıkmasıyla ulufelerine zam isteyen yeniçerileri desteklemiştir. Böylece Sokullu, bozulmaya başlamış ve yeni tahta çıkan padişahın otoritesi için tehdit oluşturan yeniçeri ocağının desteğini alarak padişaha karşı elinde bir güç bulundurmış olacaktı. II. Selim'in zam isteklerini geri çevirmesi üzerine ayaklanan yeniçeriler padişahı şahsi hazinesinden para ödemeye mecbur bırakmışlardır. Ayaklanarak istediklerini elde eden yeniçeriler aynı yıl içinde maaşlar hususunda bir kere daha ayaklanmışlardır. II. Selim, yeniçeriler ve devlet adamlarından oluşan bu hizbi alt etmek ve şahsi hazinesinin güvenliği için bir sefer yapmak zorunda olduğunu anlamıştır.²¹² Hatta bu hizbi alt etmek için ilk önce padişahın bizzat sefere çıkması gündeme gelmişse de daha sonra bu fikirden vazgeçilmiştir.²¹³ Ancak yapılacak bu sefer maddi ve manevi açıdan büyük bir gelir getirmesi ve padişahın kudretini ispat edebilmesi için büyük bir sefer olmak zorundaydı. Kıbrıs ile ilgili yaşanan sorunlar bu adayı Osmanlıların hedefi haline getirmiştir. Kıbrıs civarında dolaşan korsanlar, Mısırdan pirinç ve tahıl, Suriye'den ise değerli eşyalarla yüklü gemilere saldırarak yağmıyorlar daha sonra Kıbrıs'ın korunaklı limanlarına, koylarına ve ırmak ağızlarına sığınıyorlardı. Venedikliler ise bu yağmaları din uğruna yapılan savaşlar

---

²¹¹ Goffman. a.g.e. S.194-195

²¹² Hess. a.g.e. S.124-125

²¹³ BOA. MD., 12, H. C.28

olarak görerek onları korumaktan geri durmamışlardır. Osmanlılar bu duruma misilleme olarak Kıbrıs'ın kıyı kasabalarına saldırarak yağmalamışlardır. İki devlet arasında karşılıklı yaşanan bu durum sürekli hale gelmiştir. Buna karşılık Venedik devleti yapılan bu yağmaları inkâr yoluna gitmiş, divan-ı hümayun toplantılarına katılan Venedik Balyosu Osmanlı gemilerine yapılan saldırıları kendi vatandaşlarının değil Malta ve Mesine korsanlarının yaptığını öne sürmüştür.²¹⁴

Osmanlı devletini büyük bir imparatorluk haline getiren fetihlerden biri ve mali açıdan en çarpıcı olanı şüphesiz Mısır olmuştur. 1525'te bu eyaletin Osmanlı hazinesine katkısı 400.000 duka civarında olmuştur ve bu rakam XVI. yüzyıl boyunca devamlı bir artış göstermiştir. Mısır'ın yıllık vergisini İstanbul'a taşıyan gemiler İspanyollara çok cazip gelmiş ve bu gemilere sürekli olarak saldırı düzenlemişlerdir. Osmanlıların bu gemilerin güvenle İstanbul'a varmasını sağlamasının tek yolu Kıbrıs'ı ele geçirmektir. Öte yandan bakıldığında ise Osmanlılar batıda sonu belirsiz bir macera yerine zahmetsiz bir zafer olan Kıbrıs'ı tercih etmeleri, İmparatorluğun ekonomisinin Macaristan'dan Kızıldeniz ve Basra körfezine uzanan topraklardan toplanan vergilere bağımlı olması olmuştur.²¹⁵

Bir rivayete göre Kıbrıs'ın fethine karar verilmesinin sebeplerinden birinin I. Süleyman'ın ölmeden evvel Kıbrıs'ın fethini vasiyet etmesi olmuştur. II. Selim'in Kıbrıs'ı almak istemesine dair olan genel kanı, herkese malum olmuş olan sultanın işret âlemlerine çok düşkün olması olmuştur. II. Selim'in Amasya'daki şehzadeligi sırasında, Mısır'a şeker, pirinç, at ve diğer bazı şeylerin temini için gönderdiği adamları fırtına nedeniyle Kıbrıs'a sığınmıştır. Şehzadenin adamlarının Venedikliler tarafından yakalanarak mallarına el konulması, iki devlet arasında bulunan anlaşmaya rağmen malların geri iadesinde zorluk çıkarmaları, şehzadenin Kıbrıs'taki Rumlardan adanın tahkimatı ve askeri durumu ile ilgili bilgi toplayarak Kıbrıs'ın alınması için plan yapmaya başlamasına sebep olmuştur.²¹⁶

II. Selim'in Kıbrıs'a sefer isteğinin birçok destekçisi olmakla birlikte sefere karşı çıkanlarda vardı. Bunların başında Sadrazam Sokullu Mehmet Paşa gelmiştir. Sokullu'nun Kıbrıs seferine karşı çıkmasının nedenleri şöyle sıralanabilir;

İspanya'daki Morisko isyanına destek verilerek Avrupa Hristiyanlığına bir darbe vurulabilecek, Kuzey Afrika'da Osmanlı egemenliği kurulacak ve İspanyolların bölgeden tamamen çıkarılması mümkün olabilecektir.

---

²¹⁴ Goffman. a.g.e. S.195-196

²¹⁵ Hess. a.g.e. S.129

²¹⁶ Selaniki. a.g.e. S.77

Sokullu Mehmet Paşa bu dönemde Süveyş kanalını açarak, Akdeniz donanmasının Hint yoluna girmesini sağlayacak ve böylece I. Süleyman döneminde Portekizlilerle girilen mücadelede başarılı olunabileceğini savunmuştur.

Kubbe vezirleri arasında Kıbrıs seferinin destekçisi olanlar Lala Mustafa Paşa ve Piyale paşa olmuştur. Lala Mustafa Paşa şehzade Bayezid ile Şehzade Selim'in taht mücadelesi esnasında Şehzade Selim'in veliahtlığını desteklemiş, bunu sağlamak için türlü entrikalar çevirmiştir. Bu hizmetlerine karşılık Selim'den sadaret vaadi almış olan Lala Mustafa Paşa, Sokullu Mehmet Paşa için büyük bir rakip olmuştur. II. Selim'in Kıbrıs serdarlığını Lala Mustafa Paşa'ya vermesi halinde "Kıbrıs Fatih'i" unvanı kazanacak olan Paşa, Sokullu'nun makamını koruması için büyük bir tehlike haline gelecektir.²¹⁷

Lala Mustafa Paşa ve Piyale Paşa'dan başka Kıbrıs seferini destekleyen bir diğer kişi Yahudi kökenli Yasef Nassi olmuştur. Portekiz doğumlu bir Yahudi olan Nassi Hristiyanlığı kabul etmiş ve Don Juan Miques adını almıştır. Daha sonra I. Süleyman döneminde kardeşi ile birlikte İstanbul'a gelmiştir.²¹⁸ Hakkında 1554 yılında İstanbul'a gelirken Fransız devletinden tavsiye mektupları getirdiğine dair bir rivayet vardır. Bir başka rivayete göre ise Nassi'nin Salamon isimli bir hekim olan babası oğlundan önce İstanbul'a gelerek saraya kadar çıkmıştır.²¹⁹ İstanbul'a geldikten sonra eski dinine dönen Don Miques bu yüzden burada Yasef Nassi ismini kullanmıştır. Nassi güzel armağanlarla, borç para vererek ve özellikle nefis şaraplarıyla II. Selim'in büyük sevgisini kazanmış, henüz Şehzade olduğu yıllarda Kütahya'dayken Yasef Nassi, Selim'in sırdaş nedimlerinden birisi olmuştur. Şehzade olduğu yıllarda II. Selim'in aklına Kıbrıs fethini sokanın Nassi olduğuna dair bir rivayet vardır. II. Selim padişah olduğu dönemlerde de Yasef Nassi'ye karşı olan sevgisini devam ettirmiştir. II. Selim Nassi'ye Naksos Dukası unvanı vermiş, bu ada ile birlikte on iki Kiklad adasının dukalığına gelmiş olan Nassi ile Venediklilerin Akdeniz adalarındaki üstünlüklerine de son verilmiştir.²²⁰ Yasef Nassi İstanbul'a kendisinden bir yıl önce gelmiş olan halası "Dona Gracia Nassi" ile beraber bir banka açmış ve büyük bir servet sahibi olmuştur. Siyonizm'e benzer fikirleri olan Nassiler Avrupa'da Papalığın baskısı ve

---

²¹⁷ Danişmend. a.g.e. S.554-555

²¹⁸ Hammer. a.g.e. S.263

²¹⁹ Danişmend. a.g.e. S.555-556

²²⁰ Hammer. a.g.e. S.263

engizisyon korkusu ile yaşayan Yahudiler ve “Marrano”²²¹ ları bir araya getirerek başka bir memlekete yerleştirmeyi düşünmüşler ancak başarılı olamamışlardır.²²²

4.1.5.3. Venedik’e ultiatom verilmesi

II. Selim önce Venedik Balyos’una Kıbrıs ile ilgili şikâyetlerini bildirmek için çevirmen Mahmut’u göndermiştir.²²³ Daha sonra elçi sıfatıyla konuyu müzakere etmek için 28 Mart 1570’te Kubad Çavuş’u Kıbrıs’a göndermiştir.²²⁴ II. Selim Bosna ve Hersek beylerine ise Kubad Çavuş dönene kadar bölgeyi terk etmemeleri emrini vermiştir. Kubad Çavuş’un Venediklilere Kıbrıs adasını teslim etmeleri teklifi senato tarafından reddedilmiştir.²²⁵ Senatonun Osmanlı ultiatomunu reddetmesinden önce Venedik’in Saint Marcos şehrindeki bir barut deposunun Osmanlı casuslarınca patlatıldığı iddia edilmiştir. 13 Eylül 1569 gece yarısı barut deposu patlatılmış, bu patlamayla birçok ev ve kilise yıkılmış, insanlar ölmüş ve limandaki birçok savaş gemisi hasar gördüğü gibi Venediklilerin önemli bir barut stoku da yok edilmiştir.²²⁶

4.1.5.4. Sefer için Şeyhülislam’dan fetva istenmesi

Kıbrıs seferine çıkmaya karar veren II. Selim bu sırada Venedik ile Osmanlı sulh halinde olduğundan Kıbrıs’ın fethi anlaşmaya aykırı bir hareketti. Venedik- Osmanlı arasındaki anlaşmayı ihlal etmek demek olan bu seferin yasal bir zemine oturması için padişah II. Selim, dönemin Şeyhülislamı Ebussuûd Efendi’den fetva istemiştir. II. Selim’in sefer hakkındaki sorusu ve Şeyhülislam’ın fetvası aşağıda verilmiştir.

Soru: Eskiden bir vilayet İslam ülkesinden olup bir zaman sonra bunu yere batası kâfir alup medreselerini ve mescitlerini yıkarak kâfir töresiyle dopdolu eylese, İslam dinini horlasa ve dünyanın dört yanına çirkin davranışlarını yaysalar; dinin sığınağı olan padişah hazretleri

²²¹ Marrano: 14. Ve 15. Yüzyıllarda İspanya ve Portekiz’de hâkim Katolik çoğunluğun, çeşitli baskılar uygulayarak Yahudileri Katolikleştirme politikasının sonucu olarak ortaya çıkmış, toplumsal alanda Hristiyan kimliği sergilemelerine rağmen özel hayatlarında Yahudiliğin inanç ve ibadet prensiplerine bağlı kalmaya çalışan çift kültürlü insanlara verilen isimdir. Bkz. Salihoğlu

İspanyolca “domuz” ve “necis” anlamlarını içeren bir tabir. Bkz. Hess S.135

²²² Danişmend. a.g.e. S.555-556

²²³ Hammer a.g.e. S.264

²²⁴ Ballı. F. (2004). *İnebahtı Deniz Seferi’nin Akdeniz Dünyasındaki Önemi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. S.28

²²⁵ Bostan. İ. (2006). *Beylikten İmparatorluğa Osmanlı denizciliği*. (1. Baskı). İstanbul: Kitap Yayınevi S.87-88

²²⁶ Danişmend. a.g.e. S.557

İslam hamiyeti gereğince, o ülkeyi yerle bir olası kâfirler elinden alıp İslam ülkesine katmaya kalkışsa; eskiden bu kâfirlerin ellerinde olan başka vilayetlerle barış yapıldıkta ellerine verilen ahitnâmede adı geçen vilayet de bulunmağla, bu arı şeriatın adı geçen ahitnâmeyi bozmaya yönelmelerine engel olur mu?

Cevap: Engel olmak ihtimali yoktu. İslamların padişahının –Tanrı onun yardımcılarını yüceltsin- kâfirlerin barış yapması o zamanda şeriatça olur ki bütün Müslümanlara yararı ola; olmayınca barış asla şeriate uymaz. Yararı görülüp sonsuz yahut geçici olduktan sonra, yarar görülen zamanda bozulması daha yararlı görülse elbette bozmak gerek olur. Allah'ın elçisi hazretleri –üzerine selam olsun- hicretinin altıncı yılında [627/28] on yıla değin yapup Hazret-i Ali –Tanrı onu ululasın- müekket ahitnâme yazup andlaşma kesinleştikten sonra gelecek yıl bozmayı daha yararlı görüp hicretin sekizinde [629/30] üzerlerine varup Mekke'yi fetih buyurmuşlardı. Âlemlerin tanrısının halifesi hazretleri bu işe girişmelerinde, Tanrı elçiliğinin kendisine sığındığı ulu kişinin yüce sünnetlerine uymuşlardır. Bunu yazan Tanrı'nın küçük kulu Ebussuûd.²²⁷

Ayrıca Ebussuûd Efendi Edirne'de II. Selim'in yaptırmakta olduğu caminin giderlerinin Müslümanlardan değil, Hristiyanlardan alınmasının İslam'ın ruhuna uygun olacağını padişaha söylemiş ve bu konuda bir de fetva vermiştir.²²⁸ Bu fetvadan sonra Osmanlı donanmasının eksikleri tamamlamaya başlanmış, ordunun yiyecek ihtiyacını karşılamak üzere zahire temini ve sefer sırasında hemen hemen üç yıl yetecek kadar silah ve mühimmat hazırlanmaya başlanmıştır.²²⁹

Kıbrıs seferi çok masraflı bir sefer olup, hazırlıklar için ciddi miktarda paraya ihtiyaç vardı. Bu paranın temini için Osmanlılar, Avrupa eyaletlerindeki Ortodoks Kilisesine ait manastır ve kiliseleri satmışlardır. Osmanlılar için Ortodoks Hristiyanlar, Katolik Habsburglar tarafından temsil edilen Latinlere karşı güvenebileceği ve işbirliği yapabileceği bir cephe olmuştur. 1568'de II. Selim'in kiliselere el koyması Ortodoks kilisesine zarar vermek için yapılmamıştır. Bu uygulama Ebussuûd'un toprak mülkiyeti sistemine dair bir politikasıdır. İstimlâk edilen kilise ve manastırlar daha sonra satın alınabiliyor böylece de hazine kâr ediyordu. Ancak uygulanan bu politika sonucu zengin manastırlar ayakta kalmış, fakir olanlar ise istenilen fiyatı veren başkalarının eline geçmiştir.²³⁰

²²⁷ Kâtip Çelebi. a.g.e. S.108-109

²²⁸ Hammer. a.g.e. S.264

²²⁹ Bostan. a.g.e. S.87-88

²³⁰ Finkel. C. (2007). Rüyadan İmparatorluğa Osmanlı. (3. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları S.145-146

Osmanlı devleti bir yandan askeri hazırlıklarını tamamlarken diğer yandan siyasi olarak da savaş için hazırlanıyordu. Osmanlı ordusunun Kıbrıs'a çıkarken halk tarafından bir direnişle karşılaşmaması ve halkın desteğini sağlamak için Kıbrıs halkına mektuplar göndermiştir. Osmanlı devleti İçel beyine Kıbrıs halkına mektuplar göndererek temas kurmasını ve desteklerini almaya çalışmasını emretmiştir. Bu mektuplara göre halk Osmanlı ordusuna dostluk göstermesi karşılığında Kıbrıs alındığı zaman bura halkının tımarları, evleri ve mülklerine dokunulmayacağı ancak direniş gösterecekleri takdirde hepsinin öldürülerek çocuk ve kadınlarının esir edilecekleri söylenmiştir.²³¹ Osmanlı devleti bu mektuplarla halkın gözünü korkutarak Kıbrıs'ın alınışını kolaylaştırmaya çalışmıştır. Kıbrıs halkının Osmanlı askerine direnç göstermesi halinde bu durum adanın ele geçirilmesini zorlaştırarak buradaki Venedik askerlerinin de direnişini güçlendirecektir. Osmanlı devleti halkı kendi tarafına çekerek sadece kale içindeki askerle mücadele etmeyi hedeflemiştir.

4.1.5.5. Venedik'in müttefik bulma çabaları

Yalnız başına Osmanlılarla mücadele edemeyeceğini bilen Venedik, Papalık, Avusturya, Fransa, Almanya ve Floransa'ya mektuplar göndererek Hristiyanlık adına yardım istemiş, Kıbrıs'ın kaybedilmesi halinde doğu Akdeniz'deki Hristiyan varlığının silineceğini belirtmiştir.²³² Ancak Avusturya Habsburgları 1568'de Macaristan'da Osmanlılarla barış anlaşması imzalamışlar, İspanya Habsburgları ise adanın stratejik bir önemi olmadığını düşünüyor ayrıca 1565'te Malta'da kendisine destek sağlamayan Venedik'e yardım etmek istemiyorlardı. Bugüne kadar Venedik Osmanlıya karşı oluşturulan ittifaklara katılmak yerine Osmanlı ile iyi ilişkiler kurmayı tercih etmişti.²³³ İspanya Kralı II. Philip'i ikna etmek için Papa V. Pius devreye girerek İspanyol din adamı ve Papalık elçisi Luis de Torres'i göndermiş, Venedik kalelerinin Katolik krallığının ön savunma hatları olduğunu söyleyerek ittifaka katılmasını sağlamıştır.²³⁴ Aynı zamanda Venedik, Kuzey Afrika'da İspanyollara yardım edeceği sözünü vermiştir.²³⁵ Ancak İspanyollar hatta Papalık, Venedik'in çıkarları söz konusu olduğunda nasıl hareket edeceğinden pek emin değillerdi, Venedik'in son ana kadar Osmanlılarla anlaşmaya varacağından kuşkuluyorlardı. İspanya ve Venedik arasındaki bu güven problemi ittifakın oluşum sürecini fazlaca etkilemiştir. Mart 1571'de

---

²³¹ Bostan. a.g.e. S.90

²³² Bilgin. a.g.m. S.85-86

²³³ Finkel. a.g.e. S.146

²³⁴ Bilgin. a.g.m. S.85-86

²³⁵ Finkel. a.g.e. S.146

son aşamasına gelmiş olan ittifakta hala iki devlet arasındaki problemler devam etmiş hatta Venedikliler, İspanyolların direkt Venedik'e saldıracaklarından şüphelenmişlerdir.²³⁶

4.1.5.6. Osmanlı Devletinin sefer hazırlığı

Casuslardan ve Venedikli esirlerden Papalık, İspanya, Portekiz ve Venedik'in kurduğu ittifak donanmasını öğrenen Osmanlılar, Cezayir beylerbeyine bütün gemileri ve askerleriyle donanmaya katılması ve İttifak donanmasının Kıbrıs'a geçmesini engellemesini emretmiştir. Osmanlı devleti, Kıbrıs ile ilgili hareketlerin bilinmemesi için bir takım tedbirler almışlardır. Öncelikle adaya gidiş gelişi engellemeye çalışmışlar, önemli ticaret merkezlerindeki Venedik Balyoslarını tutuklatmışlardır. Venediklilerin Bosna ve Hersek topraklarına tecavüzlerini bahane ederek Osmanlılar Halep ve Mısır'daki Venedik konsoloslarını hapsedirmiş, Kıbrıs'a gidip gelen tüccarları, konsolosun adamlarını ve tespit edilen casusları hemen yakalamaları, ellerinde mektup ya da yazılı bir belge bulunursa el koyularak en kısa zamanda İstanbul'a gönderilmeleri emredilmiştir. Aynı zamanda Osmanlı casusları Kıbrıslıların sefer hakkında bilgisi olup olmadığını öğrenmeye çalışmıştır.²³⁷

Kıbrıs seferine katılmaları için Cezayir-i Bahr-i Sefid eyaleti ile Anadolu, Rumeli, Rum, Zülkadriye, Karaman, Halep, Şam ve Trablusşam eyaletleri çağrılmış ancak bu eyaletlere ait bazı sancaklar bölgeye yapılacak bir saldırı ihtimaline karşın yerlerinde bırakılmış²³⁸ sefere katılmamışlardır.²³⁹

Ordunun yiyecek ihtiyaçlarını karşılamak için birçok eyaletin kadısına orduya yiyecek temin etmesi için emirler gönderilmiştir.²⁴⁰

Donanma hazırlanmış ve seferin serdarlığına beşinci vezir Lala Mustafa Paşa tayin edilmiştir. Anadolu beylerbeyi İskender Paşa ve Karaman beylerbeyi Hasan Paşa ve Sivas beylerbeyi Behram Paşa, Maraş valisi Mustafa Paşa, Halep beylerbeyi Derviş Paşa, Sehrizul'dan ayrılma Muzaffer Paşa ve Rumeli beylerinden Tırhala, Yanya, Mora Elbasan ve Prezrin sancakları beyleri, askeri ile beş bin yeniçeri Yahya adındaki kethüdarları ile cebesi ve topçu ve biraz bölük halkı bu işe verilip deniz yanını korumak için üçüncü vezir Piyale Paşa'nın da gitmesi emredilmiştir. Yüz seksen parça kadirga, on mavuna ve yüz yetmiş parça

²³⁶ Ballı. a.g.e. S.35

²³⁷ Bostan. a.g.e. S.88-89

²³⁸ BOA. MD., 12, H. C.27

²³⁹ Bostan. a.g.e. S.88-89

²⁴⁰ BOA. MD., 12, H. C.16- C.18- C.46- C.48

karamürsel ile hepsi üç yüz altmış parça²⁴¹ gemiden oluşan donanmaya Müezzinzade Ali Paşa Kapudan tayin edilmiştir.²⁴² Osmanlı donanması Kıbrıs seferine üç parça halinde çıkmıştır. Birinci filonun başında bulunan Murad Reis 25 gemiden oluşan filosu ile birlikte Rodos'u üs edinmek üzere görevlendirilmiş, asıl vazifesi düşman donanması hakkında bilgi toplamak ve Kıbrıs'a deniz yolu ile yapılması muhtemel yardımları önlemektir. Mart 1570'de İstanbul'dan ayrılan Murad Reis kumandasındaki filo Ege adaları arasında ve Girit taraflarında keşif hareketlerinde bulunmuştur. Donanmanın ikinci büyük kısmını oluşturan Piyale Paşa komutasındaki filo, 65 başarda ve kadirga ile nakliye amaçlı 30 kalyon türü gemi ile birlikte 26 Nisan 1570'te İstanbul'dan ayrılmıştır. Filonun asıl vazifesi düşman donanmasını bulduğu yerde vurmak ve Kıbrıs'a gitmelerini engellemektir. Donanmanın üçüncü grubu olan ve Kıbrıs serdarı Lala Mustafa Paşa ile Kapudan Müezzinzade Ali Paşa'nın emrinde bulunan 36 kadirga, 12 çektiri, 8 mavna ve hayvan taşımak için 40 gemi ile asker, yiyecek ve top taşımak üzere 40 karamürselden oluşan filo 16 Mayıs 1570²⁴³ Salı günü Beşiktaş'tan yola çıkmıştır.²⁴⁴

4.1.5.7. Leftari kalesinin alınması

2 Temmuz Pazar günü Limasol koyuna çıkan Osmanlı askeri bir direnişle karşılaşmamış ilk uyarıda kale teslim olmuştur. Serdar Mustafa Paşa halkın can ve mal güvenliğini korumuş hiç kimseye bir zarar verilmemiştir ancak Venedikliler bir gece Leftari'ye baskın yapmış ve bura halkının birçoğunu öldürmüşler, kadın ve çocukları ise dağlara çıkarmışlardır.²⁴⁵

4.1.5.8. Lefkoşa'nın alınması

4 Temmuz Piyale Paşa vezaret sırasında Lala Mustafa Paşa'dan daha yüksek rütbeli olmasına ve hanedanın damadı olmasına rağmen bir miktar askerle karaya çıkıp serdar Lala Mustafa Paşa'nın otağını kurmuş, ertesi günde bir saygı ve yüceltme göstergesi olarak Serdarı otağına götürmüştür.²⁴⁶ Kıbrıs halkı Serdar Lala Mustafa Paşa'yı büyük bir sevinçle karşılamış, Osmanlı ordusunu kendilerine zulüm eden Katoliklerin elinden kurtaracak bir

²⁴¹ Selanikî Osmanlı donanmasının sayısının 208 gemi olduğunu söylemiştir. Hammer ise donanmanın toplam 160 yelkenliden oluştuğunu aktarmıştır.

²⁴² Kâtip Çelebi. a.g.e. S.109

²⁴³ Peçevi'ye göre donanmanın sefere çıkış tarihi 3 Ağustos 1570 tir. Bkz. Peçevi. S.344

²⁴⁴ Bostan. a.g.e. S.90

²⁴⁵ Hammer. a.g.e. S.266

²⁴⁶ Peçevi. a.g.e. S.345

güç olarak görmüşlerdir.²⁴⁷ Adaya inen serdarı sefere katılmış olan paşalar bir merasimle selamlamışlardır. Selamlama merasimi yapıldıktan sonra paşalar bir toplantı yaparak nasıl hareket edeceklerini tartışmışlardır. Bu toplantı da Piyale Paşa öncelikle Magosa'nın kuşatılması gerektiğini söylemiş ancak Lala Mustafa Paşa daha merkezi olması dolayısıyla Lefkoşa kalesinin kuşatılacağını söylemiştir. Daha üst makamda bulunmasına rağmen Piyale Paşa serdara muhalefet etmemiş ve emre itaat etmiştir. Lefkoşa kalesinin kuşatma kararı alınca Piyale Paşa donanmaya dönerek, yardım için adaya gelecek düşman donanmasının önünü kesmek ve Halep ile Şam vilayetinden gelecek askerleri Kıbrıs'a getirmek için denize açılmıştır. Müezzinzade Ali Paşa ise aslen yeniçeri ağası olduğu için kara savaşlarındaki tecrübesinden dolayı Lefkoşa'nın kuşatılması görevini almıştır. Ancak Piyale Paşa'nın adadan uzaklaşması adadaki askerler arasında düşmanın Kıbrıs'a yardım göndereceği söylentisinin çıkmasına ve huzursuzluğa neden olmuştur. Denize açılan Piyale Paşa'ya uygun bir anda Girit'i yağmalaması emredilmiş olsa da çıkan huzursuzluklar üzerine Girit'e uğramadan Kıbrıs'a dönen Piyale Paşa, adayı kuşatma altında tutmuş ve buradan uzaklaşmamıştır. 44 gündür süren kuşatmanın 45. günü²⁴⁸ olan 9 Eylül 1570'te Mustafa Paşa son bir hücum yaparak kaleyi ele geçirmiştir. Yine aynı gün Kıbrıs beylerbeyliği kurulmuş ve Avlonya beyi Muzaffer Paşa bu göreve atanmıştır. 12 Eylül 1570 günü Lefkoşa'nın en büyük kalesi camiye çevrilmiştir. Kalenin alınmasıyla birçok ganimet ve 20.000 esir alınmıştır.²⁴⁹

4.1.5.9. Lefkoşa kuşatması sırasında Kılıç Ali Paşa'nın Tunus'u aldığı haberinin gelmesi

1568'de II. Selim tarafından Cezayir-i garb Beylerbeyi tayin edilen Kılıç Ali Paşa'nın Kara Hoca adındaki reisi Lefkoşa kuşatması sürerken Kıbrıs'a gelerek Tunus'un alındığı haberini getirmiştir. Daha evvel bahsedilen İspanya'da çıkan Morisko ayaklanması ile meşgul olan İspanyol donanmasının yokluğunu fırsat bilen Kılıç Ali Paşa beylerbeyi bulunduğu Cezayir ile Trablusgarp eyaletlerinin arasında bulunan ve İspanyol hâkimiyetindeki Tunus'a saldırarak burayı almış ancak Tunus'un en müstahkem mevkiisi olan La Goletta da denilen Halkulvad'ı alamamıştır. Tunus'tan ayrılıp Osmanlı donanması ile buluşmak üzere denize açılan Kılıç Ali Paşa, yol üzerinde karşılaştığı 4 Malta kadırgasını ele geçirmiş ve hasar

²⁴⁷ Goffman. a.g.e. S. 196-197

²⁴⁸ Peçevi'ye göre Lefkoşa kuşatmanın 51. günü alınmıştır. Bkz. Peçevi. S.345

²⁴⁹ Bostan. a.g.e. S.92-99

gören gemilerini onarmak için Tunus'a geri dönmüştür.²⁵⁰ Tunus'a dönmek zorunda kalan Kılıç Ali Paşa adamlarından Kara Hocayı ele geçirdiği Malta gemilerinin bayraklarıyla beraber Tunus'un alındığı haberini ulaştırması için Lefkoşa'ya göndermiştir. Lala Mustafa Paşa, Kılıç Ali'nin gönderdiği bu bayrakları Lefkoşa surları altında açtırmış, bu görüntü aylardır kuşatma altında olan Venedik askerlerinin moralini bozarak kalenin düşüşünü kolaylaştırmıştır.²⁵¹

4.1.5.10. Girne ve Baf kalesinin teslim olması

Lefkoşa'nın alınması sırasında ölen Venedikli komutanların kesik başlarının Girne kalesine gönderilmesi üzerine, askerlerin canlarının bağışlanması karşılığında Lala Mustafa Paşa'ya Girne ve Baf kalesinin anahtarlarını teslim edilmiştir.²⁵² 11 Eylül 1570'te Girne Sancağı hassa reislerinden Kaid Mustafa'ya, Baf ise 15 Eylül 1570'te yine hassa reislerinden olan Recep Reis'e verilmiştir.²⁵³

Lefkoşa kalesi alınmadan önce Ağustos ayında Piri Reis Venediklilerin savaş hazırlığına dair malumat almak için Girit tarafına gitmiş burada aldığı bir firkateden esir ettiği adamı İstanbul'a götürerek sorgulamıştır. Bu esirden aldığı bilgilere göre 130 gemilik Venedik donanması, 49 İspanya ve 11 Papalık gemisiyle birleşerek bir İttifak donanması oluşturmuş ancak donanmada ortaya çıkan bir hastalık yüzünden Girit'ten çıkamamış ve Lefkoşa'nın Osmanlılar tarafından alındığı haberi üzerine harekete geçmemiştir.²⁵⁴

4.1.5.11. Magosa kuşatması

16 Eylül 1570'te Magosa'ya hareket eden Serdar Lala Mustafa Paşa 21 Eylül'de²⁵⁵ Magosa'ya ulaşmış ve hemen kuşatmaya başlamıştır. Deniz kıyısında ve sert kaya üzerine yapılmış sarp bir kale olan Magosa Kalesi'ne karadan derin bir hendek kazılarak buraya gidişgeliş yolu kesilmiştir. Bu sırada veziriazam Mehmet Paşa'nın kalyonu adaya getirdiği yiyecekleri karaya boşaltmış, buradan ganimetler ve tutsaklar gemiye yüklenmiştir. Bu sırada gemi içindeki barut fiçilerinin ateş almasıyla gemi, yanında bulunan iki barça ile birlikte infilak etmiştir. Geminin içinde bulunan askerler ve tüccarlar aynı zamanda gemide

---

²⁵⁰ Hammer. a.g.e. S. 267

²⁵¹ Kâtip Çelebi a.g.e. S. 110-111

²⁵² Peçevi. a.g.e. S. 345

²⁵³ Bostan. a.g.e. S.92-99

²⁵⁴ Bostan. a.g.e. S.92-99

²⁵⁵ Kâtip Çelebi'ye göre Magosa kalesi 13 Eylül 1570'te kuşatılmıştır. Bkz. Çelebi. S.111

bulunan 700-800 tane cariye ve gemiye yüklü olan mal ve yiyecekler patlamada kaybedilmiştir.²⁵⁶

Piyale Paşa, donanma ile kaleyi denizden kuşatmış olsa da donanmanın demirlemesi için geniş bir liman olmaması ve kuşatmanın uzun sürme ihtimalini göz önünde bulundurarak Arap Ahmet Bey'i 40 kadirga ile Magosa'da bırakarak donanma ile buradan ayrılmıştır. 7 Ekim 1570'te Kıbrıs'tan ayrılan Piyale Paşa, Rodos ve Girit tarafını korumak ve burada bir miktar gemi bırakarak İstanbul'a gitmeyi planlamış ama hava şartları müsaade etmediğinden Girit'e ulaşamamıştır. İstanbul'dan Müezzinzade Ali Paşa'ya gelen emirde düşman donanması dağılmadan İstanbul'a dönülmemesi, düşman donanmasının dağılıp geride 30-40 gemi bırakması durumunda ise Osmanlı donanmasından 40 gemi bırakılarak donanmanın İstanbul'a dönmesi söylenmiştir. Müezzinzade Ali Paşa ve Piyale Paşa, Rodos beyini 40 gemi ile Kıbrıs'ta bıraktıktan sonra donanmanın kışı geçirmesi için İstanbul'a gitmişlerdir.²⁵⁷

Donanmanın İstanbul'a gidişinden sonra Mustafa Paşa, Magosa kalesinin kuşatmasını devam ettirmiş ve kaleye bütün ulaşım yollarını kestirmiştir. Bu önlemlere rağmen 23 Ocak 1571'de 12 Venedik gemisi adaya bir miktar asker ve cephane çıkarmayı başarmıştır. Ayrıca bu gemiler birkaç Osmanlı gemisini batırmış, İstanbul'dan asker aylığını getiren gemiyi de ele geçirmişlerdir. Padişah yaşanan bu durumdan adayı korumakla görevli Sakız ve Rodos beylerini sorumlu tutarak Sakız beyinin başını kestirmiş, Rodos beyinin ise fenerini almıştır.²⁵⁸ Magosa kalesinin fethi için daha fazla askere ihtiyaç duyan Osmanlı devleti çeşitli sancaklara hükümler göndererek asker takviyesi istemişleridir.²⁵⁹

Piyale Paşa yerine göreve getirilen ikinci vezir Pertev Paşa 1571 Mart'ında²⁶⁰ iki yüz elli Parça kadirga ve mavna ile sefere çıkmıştır. Pertev Paşa'da tıpkı Müezzinzade Ali Paşa gibi denizci değildir. Yeniçeri ağalığından donanma kaptanlığına getirilmiştir.²⁶¹ İttifak donanmasının, Osmanlı donanmasından daha önce Kıbrıs'a varıp buradaki Osmanlı askerlerine saldırma ihtimaline karşı donanma normal sefer mevsiminden daha evvel sefere çıkmıştır. Bu yüzden gemilerde bir hayli asker ve kürekçi eksikliği bulunuyordu. Donanma 1571 Nisan başında Magosa'ya varmış, adaya getirilen cephane ve erzak teslim edildikten

---

²⁵⁶ Kâtip Çelebi. a.g.e. S.111-112

²⁵⁷ Tabakoğlu. a.g.e. S. 317-318

²⁵⁸ Hammer. a.g.e. S.268

²⁵⁹ BOA. MD., 12, H. 178

²⁶⁰ BOA. MD., 12, H. 183

²⁶¹ Danişmend. a.g.e. S.564

sonra²⁶² tekrar denize açılarak Rodos tarafına düşmanın yolunu kesmeye²⁶³ gitmiştir.²⁶⁴ Kılıç Ali Paşa'ya saldırı ihtimaline karşı sahilleri koruması ve daha sonra donanmaya katılması emredilmiştir. Kılıç Ali Paşa 27 Mayıs 1571'de Eğriboz'da Osmanlı donanmasına katılmış²⁶⁵, donanma 200 Kadırğa ve 100 fırkate olmak üzere toplam 300 gemiye ulaşmıştır. Eğriboz'da gemiler tamiri yapıp yağlandıktan sonra 3 Haziran 1571'de Girit'e doğru yola çıkmıştır.²⁶⁶ Osmanlı donanması Akdeniz'de fetih ve yağma hareketlerine başlamıştır. Karadağ sahilinde ve Venedik hâkimiyetinde bulunan, Budva, Bar, Ülgün kaleleri Rumeli serdarı vezir Ahmet Paşa ve Rumeli beylerbeyi Hüseyin Paşa'nın karadan desteğiyle fethedilmiştir. Bundan başka Korfu, Kefalonya, Zanta, Çuka ve Sicilya adaları yağmalanmış birçok şehir yakılıp yıkılarak çok fazla miktarda ganimet elde edilmiştir. Daha sonra donanma sefer mevsiminin sona ermesiyle İstanbul'a dönmeyip Lepanto (İnebahtı) körfezinde kışlamak²⁶⁷ için buraya gitmiştir.²⁶⁸

Magosa kalesinin başkomutanlığında Marko Antonyo Bragadino bulunuyordu. Bragadino kalede bulunan 8000 kişiyi bezginlik verici konuşmalar yapılması ve fazla erzak tüketimi olması sebebiyle dışarı atmıştır. Osmanlı askeri bu 8000 kişinin güvenli bir şekilde geçip gitmelerine ve adanın köylerine yerleşmelerine izin vermiştir. Kaleden çıkarılmalar sonucu burada yarısı İtalyan ve yarısı Rum olmak üzere 7000'e yakın adam kalmıştır.²⁶⁹

Magosa kalesi 74 top ile birkaç yerinden dövülmüş ve birkaç yerden lağım lar açılmıştır. 28 Mayıs 1571'de Kilis beyi olan Canbolat Bey Magosa kalesine lağım kazdırıp patlatmıştır. Çok büyük çarpışmalar yaşansa da kale alınamamıştır. 30 Haziran 1571'de yine bir koldan patlatılan lağım la açılan gedikten Osmanlı askeri kaleye saldırmış ancak başarı elde edilememiştir. Daha sonra serdar Mustafa Paşa hendekleri toprakla doldurtmuş ancak Venedik askerleri lağım kazarak hendek altındaki toprağa barut döşemişlerdir. Osmanlı askerinin geçişi sırasında patlatılan lağım yüzünden on bin kadar Osmanlı askeri ölmüştür. Ölenler arasında Malatya beyi Ferhat Bey, Ayıntap, Kars, Divriği beyleri de bulunuyordu. Kâtip Çelebi'nin aktardığına göre bugüne kadar lağım patlamasından hiç bu kadar asker kaybedilmemiştir ve bu büyük kaybın sebebi sorumsuzluktur. Askerlerin geçişinden önce nakkabların yerin altını kontrol etmemiş olması yüzünden birçok asker ölmüş ve bu olay

---

²⁶² BOA. MD., 12, H. 184

²⁶³ BOA. MD., 12, H. 186

²⁶⁴ Kâtip Çelebi. a.g.e. S.112

²⁶⁵ BOA. MD. 12, H. 15

²⁶⁶ Ballı. a.g.e. S.37

²⁶⁷ BOA. MD. 12, H.206

²⁶⁸ Danişmend. a.g.e. S.565-566

²⁶⁹ Hammer. a.g.e. S.268

askerin korkmasına yol açmıştır.²⁷⁰ Bu patlama sırasında Hristiyan askerleri Bragadino'nun surların içine yaptırdığı topraktan istihkâmlara çekilmişlerdir. Ancak kale içinde hiç yiyecek kalmamış halk binek hayvanlarının etini yemek zorunda kalmıştır. Kıtlığa daha fazla dayanamayacaklarını anlayan Bragadino yapılacak başka bir hücumdan korkarak beyaz bayrak çekerek teslim anlaşmasını kabul etmiştir. Osmanlılardan serasker kethüdası ve yeniçeri ağası kethüdası rehine olarak kaleye gönderilmiş, karşı taraftan ise iki Venedik soylusu Osmanlı ordusuna gönderilmiştir.²⁷¹

4 Ağustos 1571²⁷², de yapılan anlaşmanın şartları şöyledir;

Muhafızlar, silahlarıyla, eşyalarıyla, beş parça topla ve büyük rütbeli komutanlarının üç atıyla dışarı çıkacaklar ve hemen Girit Adası'na götürüleceklerdir.

Halk, şehri bırakıp bütün eşyalarıyla gitmekte serbesttir.

Kalanların mallarına, canlarına dokunulmayacaktır.

Muhafızların götürülmeleri işine ayrılan 14 Osmanlı gemisi hemen limana girmiş, diğer gemiler 3 mil uzağa çekilmişlerdir.²⁷³

Üç gün içinde bütün askerler adadan ayrılmış sadece Bragadino ve diğer yüksek rütbeli komutanlar kalmıştır. Osmanlı ordugâhına gelen Bragadino ve komutanları Lala Mustafa Paşa ile görüşmüş Mustafa paşa, Kıbrıs halkını Venedik'e taşıyacak gemilerin güvenliğini garantiye almak istemiştir. Paşa, Bragadino'ya *"Bu kadar gemi ki size verildi. Deryada donanmanız var; gemileriniz bize vasıl olunca rehin tarikiyle bir beğ kalsın."* demiştir. Buna karşılık Venedik komutanı Bragadino'nun, *"Bir beğ değil, bir kelb alamazsın."* cevabını vermesi üzerine iki komutan arasında tartışma yaşanmıştır. Daha sonra Mustafa Paşa anlaşma sırasında kendisine teslim edilmesini istediği Venedik elindeki 50 Türk esirin nerede olduğunu sormuştur. Bragadino buna cevaben; *"Onların cümlesi benim değil idi; her biri beğlerden ve asker halkından birinin idi, vire gecesi katletmişler."* demiş, kendi elindeki esirin ne olduğu sorusuna ise *"Onlar katledince, ben dahi katlettim."* cevabını vermiştir. Tüm bunlara karşılık Mustafa Paşa; *"Bu takdirde vireyi sen bozmuşsun! Var akıbetini gör."* diyerek Venedik asilzadelerinden 10 kişiyi derhal idam ettirmiş, Müslümanları işkence ile öldürdüğü bilinen Bragadino aynı işkencelerle öldürülmüştür. İlk önce kulaklarıyla burnu kesilmiş, Türk esirlerine toprak taşıdığı yerlerde kendisine de toprak taşıtırılmış ve nihayet

---

²⁷⁰ Gökyay. a.g.e. S.146-147

²⁷¹ Hammer. a.g.e. S.268-269

²⁷² Uzunçarşılı. a.g.e. S.14-15

²⁷³ Hammer. a.g.e. S.269-270

kendi idam usulü de kendisine aynen tatbik edilerek birkaç gün sonra derisi yüzülmek suretiyle hayatına son verilmiştir. Venedik'e götürülmek üzere gemilere bindirilen Venedikliler ise esir alınmış ve tüm mallara ganimet olarak el koyulmuştur.²⁷⁴

Hammer'e göre, Magosa'nın alınmasından sonra Osmanlı askerleri şarap mahzenlerinin kapılarını kırmış, bolca Kıbrıs şarabı içerek sarhoş olmuşlardır. Serdar Lala Mustafa Paşa'da kiliselere karşı küçültücü hareketlerde bulunmuş, Bragadino'nun idamını camiye çevrilen bir kilisenin açılışını yaptığı Cuma günü gerçekleştirmiştir.²⁷⁵

Artık bir Osmanlı eyaleti olan Kıbrıs beylerbeyliğine Avlonya sancakbeyi Muzaffer Paşa tayin edilmiş, buraya Tarsus, Alâiye ve İçel sancakları ilhak edilmiştir. Kıbrıs'a yeterli miktarda askeri kuvvet ve cephane bırakılmıştır.²⁷⁶

4.1.5.12. Kıbrıs'a zorunlu göç ettirilme

Osmanlı devleti Kıbrıs'ta bulunan Rumlara tebaası gibi davranmıştır. Venediklilerin yönetimine nazaran halktan çok daha az vergi almış, halk için büyük bir eziyet olan angaryayı ve tuz vergisini kaldırmıştır.²⁷⁷ Ada savaş dolayısıyla ekonomik olarak kötü durumda olduğu için bir müddet vergi alınmamasına karar verilmiş, Kıbrıs'taki Türk nüfusunun arttırmak için Konya, Karaman²⁷⁸, Niğde, Kayseri, Antalya, Bozok, Alâiye, Manavgat, İçel sancak ve kazalarından zorunlu göçler yapılmıştır.²⁷⁹ Göç edenlerden üç yıl vergi alınmayacağı söylenmiştir. Kıbrıs'taki yerli Hristiyanlardan devlete ihanet ettiği düşünülen üç yüz kişiyi de Antalya'ya yerleştirmiştir. Kıbrıs'a daha sonra da Anadolu eyaletinden ve Adana, Tarsus ve Sis'den de göçmen sevk olunmuştur.²⁸⁰ Ancak yine de Kıbrıs'a göç ettirilenler ya geri kaçıyor ya da görevliler kendilerini yakalamadan evvel saklanıp göçmüyorlardı. İklim şartlarının kötü olması ve toprakların bereketsizliği halkın buraya göçmeyi istememesine sebep olmuştur. Sonunda Osmanlılar problem çıkaran ve istenmeyen kişileri buraya sürmüşlerdir.²⁸¹ Bu kişiler arasında Kızılbaşlığa sempati duyduğundan şüphelenilen Türkmenler, isyan eden medreseliler, eşkıyalar ve gözden

²⁷⁴ Aksun. a.g.e. S.355-356

²⁷⁵ Hammer. a.g.e. S.270

²⁷⁶ Uzunçarşılı. a.g.e. S.14-15

²⁷⁷ Goffman. a.g.e. S.198

²⁷⁸ BOA. MD. 12, H. 302

²⁷⁹ Çakır, İ.E. (2006). *10 Numaralı Mühimme Defterinin Transkripsiyon ve değerlendirmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum. BOA. MD. 10, 379

²⁸⁰ Uzunçarşılı. a.g.e. S.15

²⁸¹ Çakır, a.g.e., BOA. MD. 10, 307

düşmüş olan memurlar vardı. Bu uygulama biraz acımasızca görünüyorsa da devlet açısından iyi bir göç politikasıdır. Suçluların buraya göç ettirilmesiyle ülkede asayiş daha kolay sağlanacağı gibi hapishanede bulunan insan sayısının azalmasının devlete bir rahatlama yaşatacağı kesindir. Böylece anakarada güvenlik sağlanırken Kıbrıs'ında hızlı bir şekilde Türkleşmesi ve böylece adaya daha kolay hâkim olunması sağlanmıştır. Osmanlı kurulduğu günden beri başarılı iskân politikasıyla topraklarını kendine bağlı tutmayı başarmış bir devlettir.

4.1.6. Lepanto (İnebahtı) Savaşı ve Kılıç Ali Paşa

Korint körfezi girişinde, Mora yarımadasındaki Patras şehrinin karşısında Yunan ana karası kıyısında olan bu kasabaya Epakto, Lepanto ve Osmanlılar zamanında İnebahtı isimleri verilmiştir. Osmanlılar, II. Bayezid döneminde 1499 yazında Lepanto'yu kuşatma altına almışlardır. Lepanto açıklarında olan Osmanlı donanması denizden kuşatma yapan kara kuvvetlerine destek olmuş ve Venedik donanmasıyla savaşmıştır. Osmanlı kuvvetlerine daha fazla direnemeyen Venedikliler 26 Ağustos'ta Lepanto'yu Osmanlılara teslim etmişleridir. Buraya bir kadı ve sancak beyi atayan Osmanlılar, Lepanto'yu Osmanlı donanmasının önemli bir üssü haline getirmişlerdir.²⁸²

4.1.6.1. Osmanlı donanmasının Lepanto'ya gidişi

Osmanlıların Kıbrıs'a saldıracakları haberi üzerine burayı savunmak için Papalık, Venedik, İspanya bir İttifak donanması kurmuş ancak bu donanma hazırlık aşamasındayken Osmanlı devleti Kıbrıs'ı almıştır. Osmanlılara karşı tek başına mücadele edemeyeceğini bilen Venedikliler, Kıbrıs'ı kaybetmenin acısıyla Adriyatik'teki Osmanlı kıyılarına saldırıp buraları ele geçirme planı yapmıştır. 1571 Şubatında İttifak donanmasının Kefalonya ve Zaklise taraflarında olduğu haber alınmış bunun Üzerine Osmanlı donanması asker ve kürekçi eksiğini tamamlamamış olmasına rağmen erkenden sefere çıkmıştır.²⁸³ İkiye ayrılan Osmanlı donanmasından Müezzinzade Ali Paşa'nın komutasındakiler Nisan sonlarında Magosa'ya varıp getirdiği mühimmatı teslim ederek, on beş-yirmi gemiyi burada bıraktıktan

²⁸² Kiel. M. (2000). *İnebahtı*. TDV İslam Ansiklopedisi (C.22). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. S.285-287

²⁸³ Bostan. İ. (2000). *İnebahtı DenizSavaşı*. TDV İslam Ansiklopedisi (C.22). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. S.287-289

sonra İttifak donanmasının önünü kesmek için Rodos taraflarına açılmıştır.²⁸⁴ Donanmanın ikinci kolu olan Mart 1571'de donanma serdarı tayin edilen Pertev Paşa'nın emrindeki yüz yirmi dört gemilik filo ise 4 Mayıs'ta İstanbul'dan ayrılmıştır. Geride kalan gemiler ise Barbaros Hayrettin'in oğlu olan Cezayir-i Garb beylerbeyi Hasan Paşa'nın komutasında denize açılmıştır.²⁸⁵

Arnavutluk ve Dalmaçya kıyılarına yapılacak olan fetih ve yağma harekâtına Mora, Yanya ve Delvine sancaklarının yardımcı olmaları emredilmiş. Ayrıca donanma serdarı olarak tayin edilmiş iki karacı paşanın yanına denizcilik tecrübeleri ve başarılarıyla ün salmış olan Cezayir-i Garb beylerbeyi Kılıç Ali Paşa'nın Cezayir'i bir düşman saldırısı ihtimaline karşı karadan ve denizden korumak için gerekli önlemleri aldıktan sonra donanmaya katılması emredilmiştir.²⁸⁶ 19 Mayıs 1571'de Sakız'a, 27 Mayıs'ta Eğriboz'a varan donanmaya bu gün Kılıç Ali Paşa altı başarda, bir kadirga ve on bir kalite ile katılmış, iki gemiyi ise Hacı Murad Reis ile birlikte İstanbul'a göndermiştir. Trablusgarp beylerbeyi Cafer Paşa ise bir kadirga ve bir kalite ile donanmaya katılmıştır. Donanma Eğriboz'da altı-yedi gün boyunca yağlanıp sefere hazırlığı tamamlandıktan sonra 3 Haziranda denize açılmış, birkaç gün sonra Pertev Paşa'nın donanmasıyla buluşarak Girit'e doğru gidilmiştir.²⁸⁷ Osmanlı donanmasının gemi sayısı 250-300 gemiydi ancak kürekçi ve asker sayısı bir hayli eksik olan donanmanın eksikliğini kapatmak için adalardan kürekçi temin edilmeye çalışılmıştır.²⁸⁸

Girit ve Kefalonya adasını yağmalayan Osmanlı donanması, Rumeli kıyısındaki Sobut, Ülgün, Bar hisarlarını almış ve İttifak donanması ile karşılaşmak için denizlerde dolaşmıştır. Ancak İttifak donanmasından bir haber alınmadığı için artık sefer mevsiminin sonuna gelinmesinden dolayı İttifak donanmasının da çekildiği düşünülerek, donanma 22 Eylül 1571'de Lepanto limanına demir atmıştır. Kış mevsiminin yaklaşmasından dolayı gemilerdeki asker ve kürekçilerin birçoğu dağılmış, kalan kısmı gemileriyle Lepanto'ya demirlemiştir.²⁸⁹

---

²⁸⁴ BOA. MD., 12, H. 211

²⁸⁵ Bostan. a.g.e. S.166-167

²⁸⁶ BOA. MD. 12, H. 367

²⁸⁷ Bostan. a.g.e. S.167

²⁸⁸ Bostan. İ. (2000). *İnebahtı Deniz Savaşı*. TDV İslam Ansiklopedisi (C.22). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. S.287-289

²⁸⁹ Kâtip Çelebi. a.g.e. S.114

4.1.6.2. Kutsal ittifak

1565-1570 yılları arasındaki 5 yıllık süreçte Akdeniz’de görülen sessizlik Osmanlıların Kıbrıs’a sefer yapma kararı ile bozulmuştur. 20 Mayıs 1571’de Papalık, Venedik ve İspanya arasında imzalanan kutsal İttifak’a göre; II. Selim “insanlık dışı, ortak düşman ve tiran imparator” sıfatları ile anılmış, Hristiyan dünyasının güvenliği için en ağır ve evrensel tehdit olan Türklerin Avrupa’dan çıkarılması gerektiği kararına varılmıştı. Üç yıl geçerli olacak bu anlaşmanın gereğince müttefikler her yıl 200 kadirga, 100 gemi, 50.00 piyade ve 4500 süvariden oluşan bir kuvvet oluşturmaya karar vermişlerdir. Ancak bu Kutsal İttifak her ne kadar Hristiyan dünyasının koruyuculuğu iddiasında olsa da bütün Hristiyan devletler bu ittifaka destek vermemişlerdir. Habsburgların Alman kanadının kralı olan Maximilian, kendi topraklarında Osmanlıların tehdidi altında olduğundan ittifaka askeri güç temin etmenin kendi güvenliğini zayıflatacağını düşünmüş olacak ki bu ittifaka yanaşmamıştır. Fransa ise Osmanlılar ile arasında olan dostluk ilişkilerini bozmaya hiç niyetli değildi. Portekiz’de İttifakın bir parçası olmak istememiş, Kraliçe I. Elizabeth’in hükümdarı olduğu Protestan İngiltere ise Papa V. Pius’un önderliğini yaptığı ve Katolik Hristiyanları bir araya getiren ittifaka dâhil olmayı düşünmemiştir.²⁹⁰

Kutsal ittifakın imzalandığı haberi ancak 6 Haziranda İspanya’ya ulaşmış ve İttifak donanmasının komutanı tayin edilen Don Juan de Austria bu tarihten sonra Madrid’den ayrılarak donanma hazırlıklarına başlamıştır. İttifak donanmasının sayısına dair kaynaklar arasında bir fikir birliği yoktur. Cesareo Fernandez Duro’nun yazdığı İspanya Donanma Tarihi’ne göre Kutsal ittifaka İspanyol donanmasından 90 kadirga, 24 gemi ve 50 firkate, Papalık tarafından 12 kadirga, 6 firkate, Venedik Cumhuriyetinden ise 106 kadirga, 6 mavna, 2 gemi, 20 firkate verilmiştir. Ayrıca bu 208 gemilik filo 80.000 kişiden oluşan asker ve kürekçi nüfusuna sahipti. Don Juan de Austria’nın yazdığı 16 Eylül 1571 tarihli bir mektuba göre 208 kadirga, 6 mavna, 24 gemi ve 26.000 piyade ile denize açılacaktır.²⁹¹ İdris Bostan’a göre ise İttifak donanması iki yüz kırk üç gemi ve 37.000 savaşıdan meydana gelmiştir.²⁹²

---

²⁹⁰ Tabakoğlu. a.g.e. S.319

²⁹¹ Tabakoğlu. a.g.e. S.321-324

²⁹² Bostan. a.g.e. S.168

4.1.6.3. İki tarafın askeri durumu

İki tarafın askeri gücü karşılaştırılacak olursa, Kutsal İttifak donanmasının 207-208 kadirgasına karşın Osmanlı donanması 230 kadirga ile sayıca üstün durumdadır. Ayrıca Osmanlı donanmasında bulunan hafif donanmanın, manevra kabiliyetini ve donanmanın hızını ciddi şekilde arttırdığını söylenebilir. Ancak bordasında 40 ile 60 arasında topa sahip olan 6 Venedik mavnası İttifak donanmasına büyük bir ateş gücü sağlayacaktır. Ayrıca İttifak donanmasının sahip olduğu 1200 parçaya yakın topa karşılık Osmanlı donanmasının sadece 750 parça topu bulunuyordu. Bu üstünlük asker sayısında da devam ediyordu, Osmanlıların yaklaşık 25.000 askeri bulunuyor, İttifak donanmasının ise 35.000'e yakın askeri vardı.²⁹³ Ancak tüm bu sayısal üstünlüklerin yanında Osmanlı donanması sefere çıkarken eksik olan kürekçi ve asker sayısını tamamlayamamış,²⁹⁴ donanma kıyılarından kürekçi ve asker almışsa da ancak bir kat adam tedarik edilebilmiştir.²⁹⁵ Bir de buna ek olarak sefer mevsiminin sonuna gelindiğinden birçok kürekçi ve asker izinli ya da izinsiz olarak donanmadan ayrılmıştır. Bütün yaz boyunca Girit ve Rodos kıyılarına sefer yapan Osmanlı donanması fazlasıyla yorulmuştur. Buna karşılık İttifak donanması sadece bu saldırı için hazırlanmış taze bir güce sahipti.

4.1.6.4. Kutsal ittifak donanmasının Korfu'ya geldiğinin öğrenilmesi

İttifak donanmasının sefere çıktığını öğrenen Osmanlı donanması bir yandan savaş hazırlığı yaparken²⁹⁶ diğer bir yandan İttifak donanması hakkında malumat almaya çalışmıştır. İttifak donanmasından haber almak için Messina'ya giden Kılıç Ali Paşa, ittifak donanmasının Korfu'da ²⁹⁷olduğunu öğrenmiştir.²⁹⁸ Kapudan Müezzinzade Ali Paşa'ya İttifak donanmasının, Osmanlı donanmasıyla savaşmak niyetinde olduğu ve daha sonra Osmanlı kıyılarına saldırılmayı planladığı bildirilmiştir.²⁹⁹ Padişah II. Selim, Kapudan Paşa'ya uygun bir fırsat kollayıp İttifak donanmasına saldırmasını emretmiştir.³⁰⁰ Bunun üzerine

²⁹³ Tabakoğlu. a.g.e. S.325

²⁹⁴ BOA. MD. 12, H. 317

²⁹⁵ Selanikî. a.g.e. S.82

²⁹⁶ BOA. MD. 12, H. 394

²⁹⁷ Bostancı, H.M. (2002), *19 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil -Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. BOA. MD.,19, H. 255, 668

²⁹⁸ Ballı. a.g.e. S.41

²⁹⁹ BOA. MD. 12, H. 396

³⁰⁰ Tabakoğlu. a.g.e. S.327-328

Müezzinzade Ali Paşa bir savaş meclisi toplayarak Osmanlı donanmasının hareket planını belirlemeye karar vermiştir.

4.1.6.5. Osmanlı savaş meclisi müzakerelerinde Kılıç Ali Paşa

Bu savaş meclisine,³⁰¹ serdar Pertev Paşa, Kapudan Ali Paşa, Cezayir-i garp beylerbeyi Kılıç Ali Paşa, Trablus beylerbeyi Cafer Paşa, Hayreddin Paşaoğlu Hasan Paşa, on beş sancak beyi ve tecrübeli reisler katılmıştır.³⁰²

Düşmanı kolayca yenebilecekleri fikrinde olan savaş konseyindeki paşalar arasında İttifak donanmasıyla savaşılması gerektiği fikri baskın gelmiştir. Hayreddin Paşaoğlu Hasan Paşa, Hristiyan donanmasının güçlü görünmesine rağmen, bir araya gelen bu filonun güçlü bir amaca hizmet etmek yerine bir prensin gösteriş için bir araya topladığı bir donanma olduğunu, ayrıca birbirine düşman olan ve anlaşamayan milletlerden meydana gelen bu donanmanın birlik içinde hareket edemeyeceğini söylemiştir. Daha öncede bu şekilde donanma meydana getiren bu devletlerin Preveze ve Cerbe savaşlarında Osmanlı donanmasını görür görmez kaçtıklarını hatırlatmıştır. Eğriboz beyi Ahmet Bey ise bu fikre karşı olarak, Kıbrıs zaferinin Hristiyanları birlik olmaya ittiğini, Hristiyan filosunun evvelki savaşlardan daha üstün bir durumda olduğunu söylemiştir. Morisko isyanını başarıyla bastıran Don Juan de Austria'nın bu savaşta başarısız olmayı göze alamayacağını şöhretini devam ettirmek için hiçbir fırsatı kaçırmayacağını da ekleyen Ahmet Bey Osmanlı donanmasının Lepanto kalesi topları altında kalmasının en güvenli ve doğru hareket olacağını söylemiştir.³⁰³ Savaş meclisinde bulunan tecrübeli denizci Kılıç Ali Paşa ise kesinlikle savaşa girilmemesi gerektiğini savunmuş, Kâtip Çelebi'ye göre Müezzinzade ile Kılıç Ali arasında şöyle bir diyalog geçmiştir; *“donanmamız eksiktir, altı ay kadar denizde gezmekle gemiler bozgundur. Eskiden Körfez'den İnebahtı'ya dönlüdükte, dönüştür diye sipah ve yeniçeri, izinli izinsiz dağılmışlardır. Boğaz Hisarları'ndan kâfir donanması içeri giremez, çıkılmak korkuludur” demiştir. Pertev Paşa'da bunu desteklemiştir. Buna karşılık Kapudan Paşa; “İslam gayreti, Padişahın şerefi yok mudur? Her gemiden beşer onar kişi eksik olmağla ne olur?” diyince başkaları da karşı çıkıp savaş yanlısı oldular.*

---

³⁰¹ BOA. MD. 12, H. 518

³⁰² Kâtip Çelebi. a.g.e. S.114-115

³⁰³ Tabakoğlu. a.g.e. S.332-333

Uluç Ali “düşman üzerine yürümeyi kararlaştırdığımızı göre, hiç olmazsa deniz tarafına gidelim” dedi. Kapudan Paşa “kıyı tutmak yeğdir” dedi.

Bunun üzerine çok tartışma olup Uluç Ali Paşa, “hani Hayreddin Paşa ile Turgutça Paşa ile savaş görenler, niçin söylemezler? Bir gemiye top dokunduğu gibi batması ihtimalinden karaya dönse gerek, ötekilerin bozgununa yol açar” dedi ama kabul ettiremedi. “Gemilerden fanusları, büyük bayrakları ve flandıraları giderin” diye öğüt verdi Kapudan Paşa alaya kalkışınca o da vazgeçti.³⁰⁴ Peçevi’ye göre Kapudan Müezzinzade Ali Paşa “bana İstanbul’dan üst üste gelen buyruklarda pek çok tehditlerle karşılaştım, ben değil mevkiimden başımdan korkarım” demiş³⁰⁵ ve savaşa karşı çıkan komutanlar Müezzinzade Ali Paşa’nın hücum fikrine daha fazla muhalefet etmemişlerdir.

4.1.6.6. Osmanlı donanması savaş düzeni

Osmanlı donanması da Kutsal İttifak donanması gibi merkez, sağ ve sol kanat olmak üzere üçe ayrılmaya karar vermiştir. Ortada³⁰⁶ Müezzinzade Ali Paşa, sol kanatta Kılıç Ali Paşa ve sağ kanatta ise İskenderiye beyi Şolok Mehmet Bey bulunacaktı. Her kanatta yaklaşık 60 kadirga bulunacak, merkez hattını ihtiyat kuvvetleri destekleyecektir. Osmanlı donanmasının savaş taktiği merkez hattın düşman saldırılarına direnirken kanatların düşman filosunun etrafını sarması üzerine kurulmuş, kadim Türk savaş taktiklerinden olan bir çeşit Hilâl taktiği gibi tasarlanmıştır. Özellikle hafif donanma olan kadirga ve kalyaların çoğu sol kanattaki Kılıç Ali Paşa’nın komutasına verilerek, düşman donanmasının kuşatılması amaçlanmıştır.³⁰⁷

---

³⁰⁴Kâtip Çelebi. a.g.e. S.115

³⁰⁵ Peçevi. a.g.e. S.350

³⁰⁶ Orta: Savaşta merkez; ordu başkumandanının bulunduğu yer. Osmanlı ordusu daha önceki İslam ordularındaki tertipleme gibi merkez, sağ kol, sol kol olarak üç parça olur; bunların önlerinde kademeli öncü kuvvetleri, gerilerinde de ağırlıklar ve ardçılar bulunurdu. Ordu bir hilal biçiminde kurulur, bu hilalin ortasında padişah, o yoksa başkumandan olarak sadrazam bulunur, yanlarda da Anadolu ve Rumeli eyaletleri kuvvetleri yer alırdı. Savaş Rumeli’nde ise Anadolu askeri sağda, Rumeli askeri solda yer alırdı. Savaş Anadolu’da olduğunda Anadolu askeri sol, Rumeli askeri sağ kanadı tutardı.

³⁰⁷ Tabakoğlu. a.g.e. S.326-327

4.1.6.7. İttifak donanması ile Osmanlı donanmasının mücadelesinde Kılıç Ali Paşa'nın rolü

7 Ekim 1571'de³⁰⁸ öğleden sonra İttifak donanması, Rumların Ekine (Sülük) dedikleri beş ada açıklarında görünmüştür. İttifak donanmasının keşif için Lepanto'ya gönderdiği firkateyn Osmanlı donanmasının yaklaştığını haber vermesi üzerine Don Juan gemisinin arka direğine yeşil bir bayrak asarak donanmaya savaş safına geçmesi emrini vermiştir. Lepanto boğazından çıkan Osmanlı donanması, boğaza yakın olan Kanlıburun denilen burnun ardına saklanmış olan İttifak donanmasının Barbarigo komutasındaki 53 kadırgalık sol kanadını fark etmemiştir. Bu sebeple Osmanlı donanması, İttifak donanmasının sayısı hakkında yanılmıştır.³⁰⁹ Düşman donanmasıyla direkt çarpışmanın iyi bir fikir olmadığını düşünen Kılıç Ali Paşa, Kapudan Müezzinzade Ali Paşa'ya haber gönderip “kâfirlerin barça ve mavunası, kale ve metristir; ilkin önünden savrulup sonra dönüp ya ardından ya böğründen girelim” demiş, Kapudan Paşa, “ben padişahın donanmasına kaçtı namını komazam” diyerek düşman üstüne direkt hücum etmiştir.³¹⁰ İlk olarak kıyıya yakın kuvvetler çatışmaya başlamıştır. Çatışma başlamadan önce Don Juan de Austria tüm donanma gemilerine savaş talimatlarını vermiştir. Buna göre merkez ve kanatlar arasında sadece gemilerin çarpışmasını önleyecek kadar boşluk bırakılacak bunun haricinde boşlukların genişlemesine izin verilmeyecektir. Böylece Osmanlı donanması İttifak donanmasının savaş nizamını bozamayacaktır. Savaş düzenini başarılı bir şekilde koruyan İttifak donanmasının arasından geçmek için Osmanlı donanması savaş düzenini bozmak zorunda kalmıştır. İttifak donanmasının sol kanadının komutanı olan Barbarigo gözünden ciddi bir ok darbesi almasına rağmen Osmanlı donanmasının sağ kanadını kıyıya doğru sıkıştırarak yok etmiştir. İki donanmanın merkez hattı karşılaşıncı İttifak donanmasının ön cepheye koyduğu mavnaların Osmanlı gemilerinin saldırısına karşı güçlü bir siper olduğunu fark eden Müezzinzade Ali Paşa, mavnaların arasından geçilebilmesi için gemilerin ayrılmasını emretmiştir. Mavnaların top ateşinden sadece bir Osmanlı kadırgası batmış ancak bu geminin batması Osmanlı savaş nizamının bozulmasına sebep olmuştur. Daha sonra savaş nizamını tekrar kuran Osmanlı gemileri, İttifak donanması gemilerini top ateşine tutmuş ancak güllerin birçoğu düşman gemilerine isabet etmemiş, gemilerin üstünden geçmiştir.

---

³⁰⁸ Kâtip Çelebi. a.g.e. S.115

³⁰⁹ Hammer. a.g.e. S.272-273

³¹⁰ Kâtip Çelebi. a.g.e. S.116

Buna karşın İttifak donanması, gemilerin mahmuzlarını kesmiş ve topları çok yakından ve alçaktan ateşleyerek Osmanlı gemilerini ıskalama ihtimalini en aza düşürmüşlerdir.³¹¹

Savaş meclisinde Kılıç Ali Paşa, Kapudan Ali Paşa'ya gemilere fener koyulmamasını tavsiye etmiş bununla düşman gemilerine saldırı için önemli paşaların özellikle kapudan paşanın gemisini açık adres göstermemeyi amaçlamıştır. Ancak bu tavsiyeyi önemsemeyen kapudan Müezzinzade Ali Paşa gemisine fenerlerini asmıştır. İttifak donanması gemide bulunan üç fenerden Kapudan paşanın gemisini ayırt etmiş ve iki barça paşanın baştardasını araya almıştır.³¹² Don Juan de Austria'nın "Real" i, Ali Paşa'nın "Sultana" sı birbirlerine bordalanmıştır. İki komutan arasındaki çatışma bir saatten fazla sürmüş, İttifak kuvvetleri kapudan paşanın baştardasının güvertesinin yarısını birkaç kere ele geçirdiyse de daha sonra geri çekilmek zorunda kalmıştır. Ancak kapudan Ali Paşa'nın bir kurşun darbesiyle yaralanmasından sonra Osmanlı donanmasının tereddüte düştüğünü fark eden ittifak donanması tüm gücüyle kapudan paşanın donanmasına saldırarak ele geçirmiş ve Müezzinzade Ali Paşa'nın da başını kesmişlerdir. Avlonya kaptanı Karagöz, Midilli sancak beyi Mahmutbey, yirmi dört gemiyle kapudan gemisinin yardımına gelmiştir. Artçı kuvvetleri de Don Juan'a destek olarak gelmiş, Avlonya kaptanı ve Pertev Paşa'nın kadirgaları ele geçirilmiştir.³¹³

Bu savaştaki tek başarılı manevrayı uyguladığı taktik sayesinde Kılıç Ali Paşa yapmıştır. Eski korsan olan Kılıç Ali Paşa gemisine alamet koymamış^{314 315} ve deniz tarafına açılmıştır. İttifak donanmasının sağ kanadına komuta eden Gian Andrea Doria filosuyla birlikte Kılıç Ali Paşa'yı takip etmiştir. İttifak donanmasının sol ve merkez kanadından ayrılmış olan Malta kaptanı, Kılıç Ali Paşa'nın filosuyla çatışmaya başlamıştır. Bu çatışmada Kılıç Ali galip gelmiş Malta kaptanının gemisini ele geçirerek başını kesmiştir.³¹⁶ Kılıç Ali Paşa, Don Juan'ın merkez hattının sağına hücum etmiş ancak Bazan komutasındaki ihtiyat kuvvetlerinin desteğiyle merkez hattı dağılmaktan kurtulmuştur. Kapudan Ali Paşa'nın

³¹¹ Tabakoğlu. a.g.e. S.333-334-335

³¹² Kâtip Çelebi. a.g.e. S.116

³¹³ Hammer. a.g.e. S.273-274

³¹⁴ Alamet koymamak: içinde donanma kumandanının bulunduğu saklamak ve bunun düşmanlar tarafından tanınmasını önlemek için başka zamanlarda takılan fener, bayrak gibi bir alamet koymamak. Bkz. Çelebi. S.116

³¹⁵ Fevzi Kurtoğlu, "Uluç Ali Paşa Cezayir'in alâmeti farikası olan beyaz pençe ile üzerinde bazı ayetler yazılı yeşil renkte bir sancak çekmişti." diye aktararak Paşa'nın gemisinde sancak olduğunu söylemiştir. Ancak bu Uluç Ali'nin savaşın başından beri gemilerde alamet bulundurulmamasına dair verdiği tavsiyelere zıt bir hareket olduğu için pek mantıklı gelmemektedir. Uluç Ali normalde savaşta bu sancağı kullanıyor olabilir ancak Lepanto'da kendini kamufle etmek önceliği olduğu düşünülüp Kâtip Çelebi'nin aktarımı da göz önünde bulundurularak bir sancak kullanmadığını söyleyebiliriz.

³¹⁶ Kâtip Çelebi. a.g.e. S.116

ölümünün duyulması üzerine Osmanlı donanmasında düzenin bozulması ve bir panik havasının hâkim olmasına sebep olmuştur. Savaşın kazanılamayacağını anlayan Kılıç Ali Paşa geri çekilme emri vermiştir. Havanın kararmaya başlaması ve savaş sırasında kürek mahkûmlarının serbest bırakılarak savaşa dâhil olması nedeniyle kadırgaların birçoğunun hareketsiz kalması yüzünden Kılıç Ali ile birlikte geri çekilen Osmanlı gemileri takip edilmemiştir.³¹⁷

4.1.6.8. Lepanto Savaşı sonrası Osmanlı donanması ve ittifak donanmasının verdiği kayıplar

Savaş sonrası Osmanlı donanmasından sadece Kılıç Ali Paşa'nın komutasında bulunan 30 gemi kurtulabilmiş, donanmanın kalan gemileri İttifak donanması tarafından ele geçirilmiş ya da batırılmıştır. İspanyol belgelerine göre Osmanlıların 30.000 askeri ölmüş ya da yaralanmıştır. Esir düşen 3486 kişinin yanında Osmanlı kadırgalarından 15.000'e yakın Hristiyan köle kurtarılmıştır.³¹⁸ Peçevi'nin aktardığına göre ise Osmanlılar bu savaşta yüz doksan parça gemi ve yirmi bine yakın asker kaybetmiştir.³¹⁹ Savaşta Kapudan Müezzinzade Ali Paşa hayatını kaybederken iki oğlu da esir düşmüştür. Pertev Paşa'nın ise gemisi batırılmış ve denize düşmüştür. Hasan Paşaoğlu Mahmut Bey tarafından bir kanca ile kurtarılıp gemiye alınan Pertev Paşa hizmetkâr elbisesi giydirilerek Preveze'ye çıkarılmış ve karadan Lepanto'ya gelmiştir.³²⁰ Bundan hariç birçok bey bu savaşta hayatını kaybetmiştir. Bunlar; Çorum beyi Gülâbî, Karahisar-ı Şarkî beyi Ahmed, Engürü beyi Mimarzade, Niğbolu beyi Ahmed, İnebahtı beyi Firdevs, Sakız beyi Abdülcebbar, Midilli beyi Hızır, Sığacık beyi Karabatak, Biga beyi Ali, Mısır İskenderiyesi beyi Şolok ve bir bey daha, on bir tane sancak beyi, tersane emini ve kethüdası. Kapudanlardan ise Dumdum Memi, Ali Müslüman ve başkaları ve bu sancakların sipahilerinin hemen hepsi ölmüştür.³²¹

Kutsal İttifak donanmasında ise 10-15 kadırga kaybedilmiştir. Ancak 8.000 ölü ve 21.000 yaralı sayısı insan kaybı çok fazla olmuştur.³²² Ayrıca savaşta donanma kumandanı Don Juan de Austria yaralanmış birçok İspanyol, İtalyan ve Maltalı asilzade hayatını kaybetmiştir. Savaşta yaralananlar arasında “Don Quijote” (Don Kişot) un yazarı olan

³¹⁷ Tabakoğlu. a.g.e. S.335-336

³¹⁸ Tabakoğlu. a.g.e. S.335-336

³¹⁹ Peçevi. a.g.e. S.352

³²⁰ Uzunçarşılı. a.g.e. S.19

³²¹ Kâtip Çelebi. a.g.e. S.116-117

³²² Tabakoğlu. H.S. (2017, 4-5 Mayıs). *Savaş Ekonomisi: İnebahtı'ya Giden Yolda İspanyol Monarşisi'nin Mali Hazırlıkları*. Uluslararası IX. Türk Deniz Ticareti Tarihi Sempozyumunda Sunuldu, İstanbul.

Miguel de Cervantes Saavedra da bulunuyordu. Bu sıralar yaklaşık 24 yaşında³²³ olan Miguel Cervantes İspanyol ordusuna gönüllü olarak katılmıştır. Ünlü yazar savaş sırasında sol kolunu kaybetmiş hatta Osmanlılara esir düşmüştür.^{324 325}

İttifak donanmasının bu kadar çok sayıda ölü ve yaralı olmasının sebebi savaşa kürekçilerin de dâhil edilmesi olabilir. Savaşçı olmayan ve bu konuda tecrübesi olmayan bu kölelerin tecrübeli Osmanlı askeri karşısında şansları olmayacağı açıktır. Deniz savaşlarında elde bulunan tüm insan gücünün kullanılması amacıyla, çoğunluğu kölelerden oluşan kürekçilere özgürlük vaat edilerek savaşa dâhil edilmesi sıklıkla yaşanan bir durumdur. Böylece kölelerin tüm gayretiyle savaşması sağlanıyordu. Ancak savaşta bir kürekçinin profesyonel bir asker kadar başarılı olması ve hayatta kalması olasılığı daha düşüktür.

Savaştan sonra İttifak donanması Osmanlı gemilerinden büyük ganimet ele geçirmiştir. Gemiler birkaç kere yağmalanmış olmasına rağmen hala gemilerin gizli köşelerinden altın ve mücevherler çıkmaya devam etmiştir. Altın ve mücevher gibi şeyler askerler ve kürekçiler arasında pay edilirken gemiler ve silahları İttifak kuvvetleri almıştır. Papalık, Venedik ve diğer İtalyan devletleri 59, İspanya 58 gemi alarak toplam 117 Osmanlı gemisi müttefikler arasında paylaşmıştır. Venediklilerin 5, İspanyolların 8 kalyata almasıyla 13 tane de kalyata ele geçirildiği böylece toplamda 130 sağlam Osmanlı gemisi ittifak donanması arasında paylaşmıştır. Kılıç Ali Paşa komutasında olan 30 gemi kurtulmayı başarmıştır, buradan 230 Osmanlı gemisinden 70 tanesinin kullanılmayacak durumda olduğu anlaşılmaktadır. 390 tane Osmanlı topu paylaşmış ayrıca Papalık ve Venedik 1801, İspanyollar 1685 olmak üzere 3486 esir müttefik devletler arasında paylaşmıştır.³²⁶ İttifak kuvvetleri, ele geçirdiği Osmanlı gemilerini fanusları kırık, sancakları ters çevrilmiş şekilde Avrupa'ya götürüp sahil kasabalarında gezdirmiştir.³²⁷

4.1.6.9. Osmanlı donanmasının başarısızlığının nedenleri

Başarısızlığın temel nedeni donanmanın savaşa hazırlıksız yakalanmış olması olabilir. Aslında İttifak donanması da Lepanto gibi bir savaşı beklemiyordu diyebiliriz. İttifak

³²³ Danişmend. a.g.e. S.581

³²⁴ Bostan. a.g.e. S.168-169

³²⁵ Cervantes bu savaştan ve esir hayatından çok etkilenmiş ünlü romanı Don Quijote'u Lepanto savaşından sonra 1605'te yazmış ve romanında bazı kısımları bu olaylardan esinlenerek yazmıştır. Ayrıca yazarın "Yüce Sultan" (La Gran Sultana) adlı Osmanlı Sarayından bahsedilen ve İstanbul'da geçen bir tiyatro eseri de vardır.

³²⁶ Tabakoğlu. a.g.e. S.336-337

³²⁷ Çerçi. F. (2000). Gelibolulu Mustafa Âli ve Kühü'l-Ahbâr'ında II. Selim, III. Murat ve III. Mehmet Devirleri (1. Baskı). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Matbaası

donanmasında büyük bir güç teşkil eden İspanyollar Kuzey Afrika kıyılarına sefer yapmak niyetindeyken Venedik ve Papalık direkt Osmanlı donanmasına saldırma taraftarıydılar. İki taraf arasında yapılan tartışmalar sonucu Osmanlı donanmasına saldırı kararı verilmiş,³²⁸ İttifak donanmasının hazırlığını geç tamamlaması sonucu sefer mevsiminin sonunda iki donanma ancak karşı karşıya gelebilmiştir. Ancak Osmanlılar tüm sefer mevsimi boyunca birçok yağma ve fetih yapmış bu süre boyunca İttifak donanmasına dair bir iz görmemiş böylece yorgun düşen donanmanın bir kısmı dağılmış kalan kısmı ise kışı geçirmek için Lepanto'ya çekilerek İttifak donanmasıyla yaşanacak bir savaşa ihtimal vermemişlerdir.

Bir başka neden ise daha önce bahsedildiği üzere Osmanlı donanmasının, İttifak donanmasının olası bir saldırısına fırsat vermemek için erkenden denize açılması ve bu yüzden gemilerde eksik kürekçi ve savaşçı olmasıdır. Gemilerdeki bu eksikliğin üzerine askerlerin dağılmaya başlamış olması da bu problemi büyütüştür. Bu problemlerin çözülemez noktaya gelmesi ise deniz savaşlarında tecrübesi olmayan Müezzinzade Ali Paşa'nın kapudanlığıdır. Kâtip Çelebi, Müezzinzade Ali Paşa'nın tecrübesizliği hakkında şunları söylemiştir; *Bu Kapudan Paşa aslında yarar ve gayretliydi; ama deniz savaşlarını görmeyüp korsanlık fennini bilmez, tanınmış, sert bir kimseydi. Kendisine gelen buyruklarda "elbette kâfirin donanması her nerdeyse üzerine varup karşılaşsın, yoksa öfkeme uğrar, azar yersin" diye ferman olduğundan bütün askeri kendi düşüncesine uydurup savaşa karar verdiler.*³²⁹ Paşa tecrübesizliğinin yanında tecrübeli denizcilerin önerilerini de dikkate almamıştır. Bunun Enderunlu Osmanlı askerleri ile alaylı korsanlar arasındaki çatışmadan kaynaklandığını söyleyebiliriz. İki grup arasında yaşanan bu rekabet Barbaros Hayrettin ile Lütfi Paşa ve Ayas Paşa arasında, Vezir-i Âzam Rüstem Paşa'nın kardeşi Sinan Paşa ile Turgut Paşa arasında da görülmüştür. Daha evvel bu çekişme Malta'da yaşanan başarısızlığa sebep olduğu gibi bu sefer de Lepanto gibi büyük bir hezimete neden olmuştur.³³⁰ Müezzinzade Ali Paşa, Kılıç Ali Paşa'nın tavsiyelerini dinleyerek buldukları coğrafyanın avantajlarından faydalanma ya da çeşitli taktiklerle düşmanı şaşırtma yoluna gitmiş olsa belki savaş sonucu daha farklı olabilirdi. Ancak daha evvel belirtildiği üzere Müezzinzade Ali Paşa'ya düşmana saldırması kesin olarak emredilmiş ve canıyla tehdit edilmiş olması da Osmanlı merkezinin, Paşa'nın savaş konusundaki hatalı kararlarının temel sebebidir. Emrah Safa Gürkan'a göre, *"İnebahtı felaketinin sorumlusu, şartları göz ardı eden ve merkezden*

---

³²⁸ Ballı. a.g.e. S.44

³²⁹ Kâtip Çelebi. a.g.e. S.115

³³⁰ Gürkan. a.g.m. S.32-33

emirler yollayan İstanbul'daki yöneticilerdir."³³¹ Svatopluk Soucek, Müezzinzade Ali Paşa'nın Lepanto körfezinden çıkarak İttifak donanması üzerine gitme kararının büyük bir hata olduğunu, Osmanlı donanmasının körfezde kalması durumunda kalelerden yapılacak top atışı ile İttifak donanmasına hasar verilecek ve kürekçilerinin de yorulacağını söylemiştir. Ayrıca Osmanlı donanmasının çok yıpranmış olduğunu ama güçlü bir donanmanın bile Lepanto gibi korunaklı bir yerden çıkmak istemeyip bunun avantajını kullanmayı tercih edeceğini ifade eden Soucek, Barbaros'un Preveze'deki istihkâmları iyi bir şekilde kullanmasının zaferi elde etmesine yardımcı olduğunu söylemiştir.³³²

Tüm bunların yanında savaş meclisinde yapılan görüşmede Barbaros Hayrettin'in Oğlu Hasan Paşa'nın da açıkça gösterdiği üzere Osmanlı devleti düşmanı küçük görmüştür. Bu sebeple Osmanlı donanmasının eksikleri önemsenmemiş, özellikle Kıbrıs gibi büyük bir zaferin özgüveniyle düşmanın kolayca alt edilebileceği düşünülerek hareket edilmiştir. İspanyol raporlarına göre Osmanlılar denizlerde düşmanlarına karşı zafer kazanmaya alışık olduklarından Hristiyanların cesaretini ve kuvvetini küçümsemişlerdir.³³³ Bu küçümsemenin sadece Müezzinzade Ali Paşa'ya değil diğer tecrübeli Osmanlı denizcilerine de hâkim olduğunu Kılıç Ali Paşa'nın savaş meclisinde yapılan tartışmada; "*hani Hayrettin Paşa ile Turgutça Paşa ile savaş görenler, niçin söylemezler?*"³³⁴ diye sinirlenerek diğer korsan kökenli denizcilere de çıkışmasından anlayabiliriz. Hristiyan donanmasını kolayca yenebilecekleri inancına sahip olan paşaların karşısında tedbiri elden bırakmak istemeyen ve savaş şartlarını daha realist değerlendiren Kılıç Ali Paşa ve taraftarları azınlıkta kalmış bu sebeple Müezzinzade Ali Paşa'nın fikirleri benimsenmiştir.

4.1.6.10. Kılıç Ali Paşa'nın savaşın sonucunu İstanbul'a bildirmesi

Düşman donanmasının Korfu'ya çekilmesiyle Lepanto'ya gelen Kılıç Ali Paşa, buraya sığınan gemilerle birleşmiş ve süratli bir gemiyi Padişaha yazdığı mektubu ulaştırması için İstanbul'a göndermiştir.³³⁵ II. Selim, Lepanto savaşının sonucunu 23 Ekim 1571'de Kılıç Ali Paşa'nın gönderdiği mektupla öğrenmiştir. Bu sırada kışı geçirmek için Edirne'ye giden II. Selim haberi alır almaz İstanbul'a geri dönmeye karar vermiştir. Padişah, Mora kıyılarının korunması için vezir Ahmet Paşa'ya ve Rumeli beylerine emirler göndermiştir. 17 Ekimde

³³¹ Gürkan. a.g.m. S.17

³³² Tabakoğlu. a.g.e. S.338

³³³ Tabakoğlu. a.g.e. S.339

³³⁴ Kâtip Çelebi. a.g.e. S.115

³³⁵ Kurtoğlu. a.g.e. S.580

Lepanto'da olan Pertev Paşa, savaşta hayatını kaybedenlerin yerine tayinler yapmış ve terakkilerde bulunmuştur. Ancak savaşa katılan askerlerden memnun olmayan II. Selim ve Sadrazam Sokullu Mehmet Paşa, Şeyhülislam Ebussuud Efendi'den bu konu hakkında fetva istemişlerdir.³³⁶ Ebussuud Efendi'ye Lepanto savaşına katılanlar hakkında; *“Bu mesele beyânında e'imme-i Haneftyyeden cevâb ne veçhiledir. Bu def'a donanma-i hümayûnla küffâr-ı hâk-sâr üzerine sefer edip kefere-i fecereye mukâbele ve mukâteleye mübâşeret edip cenk eden gâziler ve bazıları kaçıp giderken deryaya gark olmağla şehîdlik mertebesin bulur mu ve bazıları cenk etmeyip kaçıp gidenlerin dahi hakkında cevâb ne veçhiledir, beyân buyurulup müsâb oluna.”* diye sorulmuştur. Şeyhülislam ise *“cenk edenler hakkan gâzilerdir nasarahumu'llâhu Teâlâ ve eyyede hüm ve ol esnâda fevt olanlar hakkan şehîdlerdir radyallahu Teâlâ anhüm. Dünyâda ve âhiretde zikr-i cemîlleri ve ecri cezîlleri bî-nihâyedir. Kaçarken gark olanlar Hak hazretlerinin gadabı cânibine mübtelâlardır. Halâs olanlara dahi an-karîb erişir hazelehümü'llâhu Teâlâ, kaçıp kurtulanlar Hak Teâlâ hazretinin gadabına mü'ebbed mübtelâlardır.”*³³⁷ cevabını vermiştir. Mağlup olan donanmadaki zeamet ve tımar sahiplerine verilen terakkiler *“din-i Mübin hakkında yararlılıkları olmamakla”* iptal edilmiştir. Anadolu ve Rumeli beylerbeyine ise savaşa katıldığı iddiasıyla tımar isteyen zaim ve tımarlı sipahilerin ne zaman ve nerede donanmaya katıldığı, savaş sırasında ne durumda oldukları belli olmayanların tımar defterine işlenmemesi,³³⁸ sadece savaşa kesin olarak katıldığı belli olanların tımarlarının geri verilmesi emredilmiştir.³³⁹

4.1.6.11. Lepanto savaşının sonucunun Osmanlı ve Avrupa üzerinde etkisi

Avrupalılar ve Avrupalı tarih yazıcıları Kıbrıs'ın fethinin önemini küçültürken, Lepanto'ya büyük önem atfetmişlerdir. Lepanto'da, İttifak donanmasının kazandığı zaferle, 200 yıla yakın bir zamandır süren aşağılanmanın sona erdiğini ve artık Osmanlı vebasının bahtının tersine döndüğü düşülmüştür.³⁴⁰ Avrupa Katolikleri, yenilmez düşman olarak gördükleri Osmanlı'yı yenmelerine çok sevinmiş bu durumu kilise duvarlarına, katedral tavanlarına ve şapel gravürlerine yansıtmışlardır. Lepanto savaşını betimleyen şiirler ve yazılar yazılmış, tablolar yapılmış, kiliseler ve saraylar Lepanto savaşının tasvirleriyle süslenmiştir. Roma,

³³⁶ Bostan. a.g.e. S.169

³³⁷ A. NŞT. d., 1066

³³⁸ BOA. MD. 12, 1154

³³⁹ Ballı. a.g.e. S.50

³⁴⁰ Goffman. a.g.e. S.201

Napoli ve Venedik kiliseleri ayinler yapmıştır.³⁴¹ Ancak bu başarının devamı gelmeyecektir. Avrupalılar bu birliği devam ettiremeyecekler ve Lepanto zaferinden de büyük bir verim alamayacaklardır. Aslında bu savaşın en büyük ve en önemli sonucu, Osmanlı devletinin yenilebilir olduğunun görülmüş olmasıdır. Osmanlı her ne kadar bu kaybı tolere etmeye çalışmış olsa da yenilmez olduğuna dair olan inanç artık kaybolmuştur. Yine de Lepanto'nun henüz Osmanlı için bir son olmadığını Braudel şöyle ifade etmiştir; *“topraklarla çevrelenmiş, yolu kesilmiş şu sıvı dünyada, aslında uzun kıtasal kökler olan Türk köklerini yok etmeye yeterli olmayacaktır.”*³⁴²

Osmanlı devleti ise Lepanto yenilgisinde kaybedilen donanmanın yerine bir yenisini inşa etmek için bütün kaynaklarını ve dikkatini buna vermiştir. Ancak bu mağlubiyetten sonra Osmanlıların stratejisi değişmiş, I. Süleyman'ın götüğü Osmanlıların tüm dünyaya hâkim olması fikri kaybolmuş, Volga ve Hint Okyanusu seferlerinden vazgeçilmiş devlet tüm gücünü Akdeniz'de toplama kararı almıştır.³⁴³ Belki bu durum aslında Osmanlıların da yenilmezliklerine olan inançlarını yitirmelerinin bir sonucudur. Savaş öncesi kaybedeceklerine ihtimal vermeyip Hristiyan donanmasını ciddiye almayan Osmanlılar bu yenilgiyle muhtemelen artık eskisi kadar kudretli olmadıklarını görerek sarsılmışlardır.

1571 yılından sonra Akdeniz savaşlarının niteliği değişmiştir. Açık sularda büyük donanmaların dolaşması dönemi kapanmış, kendi adına çalışan küçük gruplar halindeki filolar, yalnız seyreden gemilere ve koruması olmayan yerlere saldırmaya başlamıştır. Bu dönemde deniz haydutları ve hükümetlerden izinli korsanlık yapanların yükselişe geçtiği bir dönem olmuştur. Saldırıya uğrayanlar için saldıran grubun hangi milletin bandırasını taşıdığına bir önemi yoktu çünkü bu korsan gemilerinde her milletten insanlar bulunabiliyor bu da saldırılan geminin hangi ülkeye ait olduğunu önemsizleştiriyordu. Zaten Venedik gemileri, Musevi ve Müslümanları ya da onların mallarını taşıyor, Osmanlı gemileri de Hristiyanların mallarını taşıyordu bu da korsanlara saldırmak için yeterli bahaneyi vermiştir. Lepanto sonrası Venedik ve Osmanlı'nın etkinliğinin azalmış olması sınırlar arası geçişi kolaylaştırmış bu da yağma ve kaçakçılık yapan bu grupların işine yaramıştır.³⁴⁴

---

³⁴¹ Ballı. a.g.e. S.55

³⁴² Ballı. a.g.e. S.58

³⁴³ Ballı. a.g.e. S.54

³⁴⁴ Goffman. a.g.e. S.202-203

4.1.7. Kılıç Ali Paşa'nın Kaptan-ı Derya Tayin Edilmesi ve Donanmanın Yeniden İnşası

Lepanto yenilgisinde başarı gösteren tek isim olan Kılıç Ali Paşa, 28 Ekim 1571'de Kapudan Paşalığa getirilmiş, Uluç olan lakabı padişah tarafından Kılıç'a çevrilmiştir. Aynı zamanda Cezayir beylerbeyi tayin edilen Kılıç Ali Paşa'ya³⁴⁵ ilk gönderilen emirler, savaştan kurtulan Osmanlı gemilerinin durumunun tespit edilmesi ve düşman donanmasının hareketlerinin takip edilmesi olmuştur. Hala denizlerde olan düşman donanmasının olası bir saldırısına karşın Eğriboz ve Sakız arasının korunması emredilmiştir. Padişah, Kılıç Ali Paşa'ya denizden yardım gitmesi için emirler göndermiştir.³⁴⁶ Aynı zamanda Rodos ve Sakız beylerine, düşman donanmasının Osmanlı kıyılarına saldırabileceği bildirilerek gerekli önlemlerin alınması, Akdeniz sahilindeki tüm kadırlara düşman faaliyetlerine karşı güvenlik önlemlerinin artırılması emredilmiştir. Pertev Paşa'ya da düşman donanmasının faaliyetlerinin öğrenilmesinden sonra kalan gemilerle ve Kılıç Ali Paşa ile birlikte İstanbul'a dönmeleri emredilmiştir.³⁴⁷

19 Aralık 1571'de kırk iki parça gemiyle İstanbul'a gelen Kılıç Ali Paşa, padişahın emriyle donanma inşasına başlamak için direkt Tersâne-i Âmire'ye gitmiştir.³⁴⁸ Kılıç Ali Paşa, Lepanto savaşında ele geçirdiği Malta kaptan gemisinin bandırasını zaferinin nişanesi olarak almış, İstanbul'a geldiğinde padişahın huzuruna çıkarak ona takdim etmiştir.^{349 350}

II. Selim, Kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa ve Sadrazam Sokullu Mehmet Paşa'ya Lepanto'da kaybedilen donanmanın yeniden inşa edilmesi görevini vermiştir. Başta Gelibolu, Haliç olmak üzere, Sinop, Çayağzı, Kefken Adası, Varna, Burgaz, Ahyolu, Rusçuk, İzmit, Gemlik, Edincik, Karabiga, Edremit, Ayasuluk, Milas, Bodrum, Antalya, Alaiye ve Rodos³⁵¹ tersanelerinde 50'si Anadolu, 50'si Rumeli'nde olmak üzere 100 tane gemi yapılması emredilmiştir.³⁵² Ayrıca Tersane-i Âmire'nin de genişletilmesi emredilmiş hatta padişah has bahçenin bir kısmını gemi yapımı için tahsis etmiş, ocak kurulabilecek yerlerde yeni ocaklar

³⁴⁵ BOA. MD. 12, H. 1088

³⁴⁶ BOA. MD. 12, H. 1121- 1122

³⁴⁷ Tabakoğlu. a.g.e. S.347

³⁴⁸ Selânikî. a.g.e. S.84

³⁴⁹ Kurtoğlu. a.g.e. S.575

³⁵⁰ Kurtoğlu Malta kaptan gemisi bandırasının hala Ayasofya camiinde bulunduğunu aktarmıştır. Bkz. Kurtoğlu. a.g.e. S.575

³⁵¹ Halaçoğlu. Y. (2014). XIV.-XVII. Yüzyıllarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı. Ankara: Türk Tarih Kurumu, S.63

³⁵² Çakır, a.g.e., BOA. MD., 10, H. 417,310, 313, 315, 356, 369, 374, 392, 393, 405, 406, 410, 413, 417, 426, 438, 453, 484

kurduğunu.³⁵³ Kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa, bu kadar büyük bir donanmanın çok kısa bir süre içinde tekrar inşa edilmesi hususundaki tereddütlerini sadrazam Sokullu Mehmet Paşa'ya ; *“Tekne icad ve ihdası mümkündür ve illa mesela iki yüz sefineye beş altı yüz lenger, palamar ve ip ve her sefineye yelken ve sairenin tedarikine imkân yoktur”* diyerek dile getirmiştir. Buna karşılık Sadrazam Sokullu Mehmet Paşa şöyle cevap vermiştir;

“Paşa hazretleri, sen henüz bu devlet-i aliyeyi bilmemişsin; bevallah böyle itikat eyle, bu devlet ol devlettir ki murad edinirse cümle donanmasının lengerlerini gümüştan, resenlerini (iplerini) ibrişimden, yelkenlerini atlastan etmekte suûbet çekmez ve her hangi geminin âlâtını ve yelkenini yetiştirmesem bu minval üzere benden al” demiştir.

Bu sözlerden müteheyyiç olan Kılıç Ali Paşa hemen yerinden kalkıp Sokullu'nun elini öpmüş ve;

“hakikaten bildim ki donanmayı siz tekmil edeceksiniz” demiştir.³⁵⁴

Osmanlı devletinin yeniden donanma inşa ettiği haberini alması üzerine II. Felipe, Osmanlıların donanma hazırlıkları ile ilgili rapor istemiştir. II. Felipe'ye sunulan raporda Osmanlıların 1572 baharına kadar 50 den fazla kadirga silahlandıramayacakları, Osmanlıların Lepanto sonrasında Akdeniz'de görülmecekleri bildirilmiştir. Ancak Lepanto savaşı öncesi Don Juan'ın denizcilikle ve Osmanlı donanması ile ilgili tecrübelerinden yararlandığı Alba Dükü, Osmanlıların donanmayı yeniden inşa etmesinin gayet mümkün olduğunu söylemiştir. Buna karşılık önlem olarak ise Türklerin kadirga yapmak için kereste temin edebileceği ormanları yakmayı böylece Osmanlıların uzun yıllar kadirga inşa edemeyeceğini ve bunun Osmanlı çatısı altındaki halkların da ayaklanmasına yol açmayı teklif etmiş ancak bu fikir fiiliyata geçirilmemiştir.³⁵⁵

Osmanlılar 1572 kışı boyunca yüz elli parça kadirga ve sekiz mavna inşa etmiştir.³⁵⁶ Rivayete göre özellikle inşa edilen 8 mavna Avrupa'da eşi görülmemiş derecede toplarla donatılmıştır.³⁵⁷ Kılıç Ali Paşa Osmanlı donanmasında bir takım değişiklikler de yaparak donanmayı Avrupa donanmalarıyla savaşmaya daha uygun hale getirmiştir. Donanmanın daha büyük bir ateş gücüne sahip olmasına önem veren paşa, gemileri daha büyük toplarla ve tüfekli askerlerle donatmıştır. Gemilerin yapımında ise Cezayir gemileri modeli örnek

³⁵³ Selânikî. a.g.e. S.85

³⁵⁴ Uzunçarşılı. a.g.e. S.22-23

³⁵⁵ Tabakoğlu. a.g.e. S.347-348-349-350

³⁵⁶ Kâtip Çelebi. a.g.e. S.117

³⁵⁷ Danişmend. a.g.e S.585

alınarak, daha hafif olmakla birlikte daha sağlam ve manevra kabiliyeti çok daha yüksek gemiler inşa ettirmiştir. Donanmada, İttifak donanmasındaki gibi mavnalarında bulunmasını sağlamıştır. Kılıç Ali Paşa, tersanede sıkı bir otorite kurmuş ve her şeyle bizzat ilgilenmiştir.³⁵⁸ Gemi yapımında gösterdiği özen ve yaptığı yeniliklerle Kılıç Ali Paşa, her ne kadar Osmanlılarda kaptan-ı deryalık makamı için denizcilik tecrübesi aranmasa da bunun önemli bir faktör olduğunu göstermiştir. Özellikle denizlerde çok başarılı devletlerin bir adım önüne geçmek isteyen Osmanlılar için denizciliğe hâkim olan kişilerin donanmayı kumanda etmesi hayati önem arz etmekteydi. Kılıç Ali Paşa'nın sadece Lepanto'da gösterdiği başarı bile bunu destekler niteliktedir.

Gemilerin inşası titizlikle yapılmış ve başarılı olmuş olsa da donanmanın yeniden teşekkülü için gerekli olan en önemli şey tecrübeli denizci temini olmuştur. Gemi yapımında maddi kaynakların olağanüstü genişliği bu açığı kapatmak için yeterli olmuş olsa da insan gücü için aynı şeyi söylemek pek mümkün değildir. Donanmadaki kürekçi eksikliği³⁵⁹ beş yolla temin edilmiştir; ocaklık kürekçiler, hod-girifte kürekçiler³⁶⁰, gebrân-ı mîri³⁶¹, satın alınan esirler, kürek cezasına çarptırılan mücrimler³⁶².³⁶³ Ancak toplanan kürekçilerin tecrübesizliği büyük bir sorun teşkil etmiştir, bu yüzden Osmanlı devleti kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa'ya, kürekçileri tamamlanmış olan gemilerin, uygun bir şekilde denize açılarak “*şimdiden küreğe idman*” ettirilmelerini emretmiştir. Ayrıca 1571 yılındaki yenilginin ardından Osmanlılar arkebüz ve top kullanmasını bilen tecrübeli denizcilerini de kaybetmişlerdir. Bunun Osmanlı donanmasının toparlanması için büyük bir sorun olacağını bilen Venedikliler, alınan esirleri serbest bırakmak yerine öldürmüşlerdir.³⁶⁴ Kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa tecrübeli denizci açığını kapatabilmek için Osmanlı devletinin batı kıyısındaki denizcileri göreve çağırmıştır. Kılıç Ali Paşa sayesinde Osmanlıların Mağribli denizcileri Lepanto savaşından büyük bir zarar görmeden kurtulmuştu.³⁶⁵

---

³⁵⁸ Tabakoğlu. a.g.e. S.355

³⁵⁹ Çakır, a.g.e., BOA. MD. 10, 477

³⁶⁰ Bu tabir kendi isteğiyle kürekçilik yapanlar için kullanılmıştır.

³⁶¹ Mîri esirler

³⁶² Hırsızlık, haydutluk, eşkıyalık, adam öldürme, birini öldürmekle itham, fermana itaatsizlik, sahte berat yazma ve tuğra taklit etme gibi suçları işleyenlere kürek cezası verilmiştir. Bu cezaya çarptırılan ülkenin diğer yerlerindeki kişiler İstanbul'a gönderilirdi. Bkz. Cenez. S.16

³⁶³ Cenez. D.S. “1571 İnebahtı Deniz Muharebesi Sonrası Osmanlı Donanmasının Yeniden Teşekkülü” S.16
Web:

https://www.academia.edu/13250498/1571_%C4%B0NEBAHTI_DEN%C4%B0Z_MUHAREBES%C4%B0_SONRASI_OSMANLI_DONANMASININ_YEN%C4%B0DEN_TE%C5%9EEKK%C3%9CL%C3%9C

³⁶⁴ Gürkan. a.g.m. S.41-42

³⁶⁵ Hess. a.g.e. S.132

Ekonomik bakımdan bir donanmaya sahip olmak devlet için oldukça büyük bir maddi yükür. Donanmanın yapımı ve bakımı yanında sefer süresince ihtiyaç olan mühimmat ve erzak direkt devlet hazinesinden çıkmaktadır. Kara ordusu ise sefer sırasında bulunduğu yerden erzak ihtiyacını karşılayabilmekte bu da devletin hazinesine daha az yük olması demektir. Bir donanma uzun vadeli ve sürekli yatırıma ihtiyaç duyduğundan dolayı devletin nakit varlığı için büyük bir darbe olup aynı zamanda ekonomik kaynakları içinde büyük bir baskı unsurudur.³⁶⁶ Osmanlıların kaybedilen donanmayı yeni sefer mevsimine kadar yeniden inşa etmiş olması Osmanlı devletinin maddi kaynaklarının ne kadar geniş olduğunun çok önemli bir göstergesidir. Bu durumu Cerbe yenilgisinden sonra İspanyolların durumu ile karşılaştıracak olursak durum daha açık bir şekilde görülecektir. Cerbe yenilgisinden sonra büyük darbe alan İspanyol donanması daha önce bahsedildiği gibi Papalığın büyük desteği ile ve ancak 10 yıl içinde Lepanto savaşında Osmanlı donanmasının karşısına çıkan İspanyol donanmasını vücuda getirmiştir. Osmanlıların inşa edilen donanmayı çok kısa sürede ve sadece kendi topraklarındaki kaynakları kullanarak vücuda getirmesi Osmanlı devletinin maddi alt yapısının ve organizasyon gücünün ne kadar yüksek seviyede olduğunu göstermiştir. Tüm bunlara rağmen Osmanlı devletinin yeniden vücuda getirdiği donanmanın devlet ekonomisini hiç sarsmadığı fikri biraz gerçek dışı olacaktır. Halil İncalcık'ın hesaplamalarına göre bir kadirganın yıllık masrafı 6000 altındır. Bu hesaba göre 200 gemilik bir donanma için gerekli olan miktar yıllık 1.200.000 altındır. Bu meblağ Osmanlı devletinin 1581-82 yıllarındaki gelirinin dörtte birinden fazlası demektir. Tahta çıktığı günden beri askeri ödemelerle ilgili sorun yaşayan II. Selim için gemileri inşa etmek ve sonra ki yıllarda sürekli faal olacak olan gemilerin masraflarını karşılamak devlet hazinesine çok büyük bir yük olmuştur.³⁶⁷

4.1.8. Kaptan-ı Derya Kılıç Ali Paşa'nın Sevk ve İdaresinde Gerçekleşen 1572 Seferi

Osmanlı donanmasının Temmuz 1572'de Kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa komutasında iki yüz otuz dört kadirga ve sekiz mavnayla³⁶⁸ çıktığı bu sefer aslında yağma ve fetihden çok bir gösteriş seferidir. Osmanlılar bu tarihte inşa edilen yeni donanmayla denize açılarak hem İspanyolların Osmanlı donanmasının birkaç yıl denizlerde görülmeyeceği beklentisini boşa

---

³⁶⁶ Tabakoğlu, a.g.e. S.2

³⁶⁷ Hess, a.g.e. S.131

³⁶⁸ Kâtip Çelebi, a.g.e. S.118

çıkarmış hem de Lepanto yenilgisinin Osmanlı için bir güç kaybı olmadığını göstermek istemiştir.

Osmanlı donanmasının Girit, Zante, Kefalonya'yı yağmaladığını öğrenen, 145 kadirga, 6 mavna, 25 kalyata, 22 gemiden oluşan İttifak donanması 29 Temmuz 1572'de Korfu'ya yelken açmıştır. Bu filoda İspanyol donanmasının önemli bir kısmı bulunmuyordu, Don Juan de Austria'ya Korfu'da sefere çıkan filo ile buluşması emri ancak 12 Temmuz'da ulaşmıştır. Venedik donanmasının Korfu'da toplandığını ve Don Juan komutasındaki donanmanın onlara yardım için yola çıktığını haber alan İstanbul, Kılıç Ali Paşa'ya eğer mümkünse İspanyol yardımı gelmeden saldırmasını emretmiştir. 7 Ağustos günü Osmanlı donanması ile çoğunluğunu Venedik gemilerinin oluşturduğu İttifak donanması Mora açıklarında karşılaşmıştır. Venedikliler, zafer kazandıkları Lepanto savaşında olduğu gibi mavnaları filonun ön kısmına yerleştirerek bir nevi siper oluşturmuşlardır. Osmanlı gemileri top ateşiyle İttifak donanmasına saldırmış ancak atışlar hedefe ulaşmamıştır. Karşı ateş açan İttifak donanmasının Osmanlı gemilerine zarar vermesi üzerine kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa topları boş olarak ateşleterek bir duman bulutu oluşturmuş ve bu duman içinden denize doğru çekilmiştir. Bu taktikle Kılıç Ali Paşa'nın amacı İttifak donanmasının, Osmanlı donanmasının kaçtığını zannederek mavnaları geride bırakıp takip etmesini sağlamak böylece mavnaların güçlü ateş gücü olmadan İttifak donanmasına saldırabilmektir. Ancak İttifak donanması savaş düzenini bozmamıştır. Mavnaları saf dışı bırakamayan Kılıç Ali'de geri çekilmiştir. Paşa filoyu ikiye bölerek filonun bir kısmını Malyasia'ya göndermiş kendisi ise 90 kadirga ile birlikte mevzisini korumuştur. Havanın kararmasını fırsat bilerek gemi fenerlerini söndürten Kılıç Ali Paşa topları tekrar ateşletmiş böylece filonun hareketlerini kamufle eden Paşa donanmanın kalanı ile buluşmaya gitmiştir. İttifak donanması komutasında bulunan Marco Antonio Colonna geri çekilen Osmanlı donanmasını takip etmek istese de askerin çok yorgun olması ve donanmanın su ihtiyacını karşılamak için Çuha adasına dönmek zorunda kalmıştır.³⁶⁹

İttifak donanması 9 Ağustos'ta Don Juan de Austria komutasındaki filo ile buluşmak için denize açılmıştır. İttifak donanmasının Don Juan'ın filosuyla birleşmesi halinde gayet güçleneceğinin farkında olan Kılıç Ali Paşa, 10 Ağustos'ta bir kere daha İttifak donanmasıyla karşılaşmıştır. Karşılıklı top ateşi ile başlayan çatışma bir müddet devam etmiş ancak Osmanlı donanmasının, İttifak donanmasının top atışlarından büyük zarar görmesi üzerine Kılıç Ali Paşa çekilme emri vermiştir. Osmanlı donanmasını Modon'a kadar

³⁶⁹ Tabakoğlu. a.g.e. S.356-359

takip eden İttifak donanması daha sonra Çuha adasına dönmüştür. İttifak donanması ancak 1 Eylül'de Korfu'da Don Juan komutasındaki filo ile birleşebilmiştir. Kılıç Ali Paşa iki donanma arasında gerçekleşen bu iki çatışmayı İstanbul'a bildirmiş, İttifak donanmasının Don Juan'ın komutasındaki filo ile birleştiğini bu birleşik filonun 250 kadirga, 8 mavna ve birçok askerden oluştuğunu haber alan İstanbul yönetimi ise Paşa'ya eğer bu durum gerçek ise önceliği donanmayı korumaya vermesini emretmiştir. Don Juan de Austria komutasında olan ve 195 kadirga, 25 kalyata, 8 mavna ve 25 gemiden oluşmuş olan İttifak donanmasının sol kanadına Sorenzo, sağ kanadına ise Alvaro de Bazan komutasına verilmiştir. Osmanlı donanmasının 218 kadirga ve 50 kalyata ile Navarin'de bulunduğunu öğrenen Don Juan de Austria ani bir gece baskını ile Osmanlı donanmasını yok etme planı yapmış bunun için harekete geçmiştir. 13 Eylül'de Kefalonya'dan su almak için duran İttifak donanması daha sonra Zante'ye doğru devam etmiştir. 15 Eylül'de Zante'nin 25 mil güneyinde bulunan Stofades adasında tüm gün bekleyen İttifak donanması gece harekete geçmiş ancak seyrüsefer hatası yüzünden Navarin'e ulaşamamış onun yerine Navarin'in 11 mil kuzeyindeki Prodano adasına varmıştır. Kılıç Ali Paşa, İttifak donanmasının Navarin'de Osmanlı donanmasına baskın yapma planını öğrenmiştir. Rivayete göre Kılıç Ali Paşa, *“gerçi gemilerimiz püryarak ve mükemmeldir, her bakımdan karşılaşmaya gücü vardır, lakin geçen yıl olan büyük kayıptan İslam ordusunun gözü korkmuştur, savaşta küçük bir saldırıyla yüz döndürmesi ihtimali vardır, yerinde olan budur ki Moton altına girüp³⁷⁰ gücümüzü donanmayı korumaya veririz”* diyerek donanmanın Modon kalesi topraklarına çekilmesini emretmiştir.³⁷¹

Modon kalesine sığınarak kendini korumaya alan Osmanlı donanmasına karşılık İttifak donanması açık denizde savunmasız halde kalmıştır. Bu durumda uzun süre kalması mümkün olmayan İttifak donanması ile Osmanlı kadirgaları arasında liman önünde birkaç küçük çatışma gerçekleşmiş olsa da tehlikeli bir durumda Osmanlı gemileri derhal Modon kalesi altına sığınmıştır. Osmanlı donanmasına bu durumda saldıramayacağını anlayan Don Juan de Austria, Osmanlıların ikmal hattını engellemek için 2 Ekim'de Navarin'i kuşatmış ancak Modon'dan takviye kuvvetlerin gelmesi ve İttifak donanmasının levazimatının azalması sonucu kuşatmayı kaldırmak zorunda kalmıştır. İttifak donanması geri çekilmeye karar vermiş ve 18 Ekim'de Korfu'ya dönmüştür. İttifak donanmasının çekildiği haberini

³⁷⁰ Top altına girmek: top ateşinin erişebileceği bir yere girmek, top ateşi altına girmek. Bkz. Kâtip Çelebi

³⁷¹ Tabakoğlu. a.g.e. S.356-359

alan Osmanlı donanması da İstanbul'a dönmüş böylece birkaç küçük çatışmadan ibaret olan 1572 harekâtı son bulmuştur.³⁷²

4.1.9. Akdeniz'de Osmanlı Donanmasının Ertesi Yıllık Faaliyetleri ve Venedik ile Osmanlı Arasında Barış Anlaşması İmzalanması

Müttefik devletlerin Lepanto zaferinin özgüveniyle 1572 seferinde Osmanlı donanmasına saldırması Osmanlı devletini bir sonraki sefer mevsiminde müttefik devletlerin kıyılarına yağma ve tahrip seferi yapmaya itmiştir. Osmanlılar tıpkı 1572'de olduğu gibi 1573 seferini de içinde bulunduğu kötü imajı yok etmek için yapmıştır.

Osmanlı donanması 3 Haziran 1573'te iki yüz elli sekiz kadirge ve on iki mavna ile Kılıç Ali Paşa kaptanlığında ve Piyale Paşa serdarlığında denize açılmıştır. Donanmanın amacı İttifak donanması ile karşılaşarak onları yenilgiye uğratmak ve Hristiyan devletlerin kıyılarını yağmalamaktır. Polya kıyılarını yağmalayan Osmanlı donanması birkaç savaş gemisini ele geçirmiştir. Venedik kıyılarına saldırmak için harekete geçen donanmaya bu sırada Venedik ile barış yapıldığı haberi gelmiş, Venedik kıyılarından uzak durmaları ancak İspanyol kıyılarının yakılıp yıkılması, mümkün olduğunca zarar verilmesi emredilmiştir.³⁷³

1 Mayıs 1572'de Papa V. Pius'un ölümüyle³⁷⁴ kutsal İttifak donanması için önemli bir kayıp gerçekleşmiş, İttifakı bir araya getirip destekleyen çok önemli bir unsur kaybedilmiştir. İttifakın kurulduğu günden beri birbirlerine karşı güvensizlik hisseden Venedik ve İspanya arasındaki anlaşmazlık böylece daha da büyümüştür. Müttefik devletler 1573 yılı seferini planlamak için 1572 Aralık ayında Roma'da bir araya gelmişler ve burada II. Felipe, Venediklilerin tereddütlerini göz önüne alarak donanmadaki İspanyol katkısını arttıracaklarını söylemiş, 1573 yılı seferi için kararlaştırılan 300 kadirge ve 60.000 askerin yarısını karşılama sözü vermiştir. Ancak Don Garcia de Toledo bu sayıda bir donanmanın yeni sefer dönemine kadar hazırlanamayacağını ve Barselona ve Sicilya'nın da gerekli sayıda gemiyi temin edemeyeceğini ifade etmiştir. Tüm bunlara rağmen müttefik devletler 27 Şubat 1573'te anlaşma imzalamışlardır. Ancak Venedik, Akdeniz'deki ticaretine büyük bir darbe indiren bu kriz ortamına daha fazla dayanamayacağını düşünerek Osmanlılar ile barış yolları aramaya koyulmuştur.³⁷⁵

---

³⁷² Tabakoğlu. a.g.e. S.356-359

³⁷³ Kâtip Çelebi. a.g.e. S.119

³⁷⁴ Danişmend. a.g.e. S.587

³⁷⁵ Tabakoğlu. a.g.e. S.350

Venedik’le Osmanlılar arasındaki savaş durumuna rağmen İstanbul’u terk etmeyerek burada görevine devam eden Venedik Balyos’u Barbaro, Osmanlı devletinin Savaşa mı yoksa barışa mı niyeti olduğunu öğrenmek için Sokullu Mehmet Paşa ile görüşmüştür. Görüşme sırasında Sokullu Mehmet Paşa, Venedik balyos’u Barbaro’ya; *“son olaydan sonra cesaretimizin ne derecede bulunduğunu kuşkusuz ki görüyorsun, ancak sizin kayıplarınızla bizimkiler arasında büyük fark vardır. Sizden bir krallık kadar yer almakla bir kolunuzu kesmiş olduk. Siz ise donanmamızı yenmekle sadece sakalımızı tıraş etmiş oldunuz. Kesilen bir kol yeniden bitmez. Ancak tıraş edilen sakal, eskisinden daha gür çıkar.”* sözlerini söylemiş ve Osmanlı devletinin büyük bir darbe yemediğini ve Akdeniz’de savaşa devam edecek güce sahip olduğunu bu sözlerle açıkça ifade etmiştir. İspanya ile arasındaki problemleri ve Akdeniz’deki büyük maddi kayıplarını göz önünde bulunduran Venedik, Osmanlı devleti ile anlaşma imzalamaya karar vermiştir. 7 Mart 1573’te yetkili Venedik elçileri, Osmanlı devleti ile 7 maddelik bir anlaşma imzalayarak Venedik ile Osmanlı arasındaki sulhu yeniden tesis etmiştir. Bu anlaşma şartları şöyledir;

- 1- Venedik yönetimi, 300.000 duka hesap edilen Kıbrıs seferi harcamalarını üç yıl içinde ödeyecektir.
- 2- Sopoto Kalesi bütün toplarıyla Osmanlılara geri verilecektir.
- 3- Zenta Adası’na sahip olmaya karşılık konulmuş olan 500 duka, 1500 duka olarak ödenecektir.
- 4- Sultan Selim, babası tarafından imzalanan ve kendi tarafından yenilenen kapitülasyonların tamamen sürdürüleceğine güvence vermiştir.
- 5- Venedik yönetimi, Kıbrıs Adası için her yıl vermekte olduğu 8000 duka vergiyi vermeyecektir.
- 6- Arnavutluk ve Dalmaçya’daki Venedik ve Osmanlı ülkelerinin sınırları eski durumlarını koruyacaktır.
- 7- İki devlet tüccarlarından savaş sırasında el konulan eşya ve gemiler ödenecektir.³⁷⁶

Anlaşmanın şartları göz önünde bulundurulursa Osmanlı devleti Lepanto savaşını savaş alanında kaybetmiş ancak diplomatik alanda kazanmıştır. Osmanlıyı zayıf yerinden yani deniz gücünden vurduğunu düşünen müttefik kuvvetlerinin Osmanlı donanmasının kısa

---

³⁷⁶ Hammer. a.g.e. S.275-276

zamanda eski kuvvetinde vücuda getirilmesinden gözleri korkmuş ve Osmanlılar bu avantajı başarılı bir şekilde kullanmıştır.

İspanyollar Osmanlı ile Venedik arasında imzalanan bu anlaşmayı utanç verici olarak nitelendirmişlerdir. Buna karşın Habsburg imparatorluğunun İstanbul elçisi, Venediklilerin Osmanlılarla barış anlaşması yaparak çok akıllıca bir iş yaptıklarını ifade etmiştir. Çünkü İspanyol donanması, Venedik donanması ile ancak sonbaharda birleşebiliyor ve kalan süre zarfında da büyük bir başarı elde edilemiyordu.³⁷⁷

Osmanlılar Venedik ile anlaşma imzalamış ancak İspanya ve Papalık ile Akdeniz'deki savaş hali hala devam etmekteydi. Bu sebeple Osmanlı devleti donanmanın yeni sefer mevsiminde Pulya sahillerine giderek tahrip ve yağma yapmasını kararlaştırmıştır.³⁷⁸ Venedik'in Osmanlılarla anlaşarak Kutsal İttifaktan ayrılmasıyla İttifak donanması, 100 gemilik bir güçten mahrum kalmış, böylece Osmanlı donanmasının durumunu ve yaptığı hazırlıkları daha yakından takip etmeye özen göstermiştir. İspanyollara Mart ayı başında gelen bir casus raporuna göre büyük miktarda denizci eksikliği olan Osmanlı donanması savaşçı ve kürekçi eksikliğini kapatılmak için ücretleri iki katına çıkarmıştır. 1573 seferi için hızla eksikleri tamamlamaya çalışan Osmanlı donanmasına kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa yanında tecrübeli denizci Piyale Paşa'nın da sefere katılacağı öğrenilmiştir. Osmanlılarda casuslar aracılığıyla İtalya'da donanma hazırlıklarıyla uğraşan İspanyol donanmasının hazırlıklarını takip etmişlerdir. Sicilya'da inşa edilen gemiler silahlanmak ve donatılmak üzere Napoli limanına getirilmiş, İtalya ve İspanya'dan toplanan tercio alayları ise Sicilya'ya götürülerek burada eğitilmiştir. Donanmanın ihtiyacı olan peksimet ve diğer istihkaklar ise Napoli'de inşa edilen değirmen ve fırınlarda hazırlanmıştır. Bu hazırlıkları yakından takip etmek isteyen Osmanlılar bölgeye çok sayıda casuslar göndermiştir. Örneğin 20 Haziran'da Napoli'de yakalanan bir Türk casusu dört kadirgaya zincirlenip dört parçaya ayrılarak idam edilmiştir.³⁷⁹

3 Haziran 1573'te 258 kadirga ve 12 mavna, kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa ve serdar Piyale Paşa komutasında İstanbul'dan ayrılmıştır. İttifak donanması ile çatışmak ve İtalya kıyılarını yağmalamayı planlayan donanma 28 Temmuz'da Preveze açıklarına demirlemiştir. Don Juan de Austria, Osmanlı donanmasına daha yakın olmak için İttifak donanmasının Napoli'den Mesina'ya gitmesine ve keşif için doğuya kadirgalar gönderilmesine karar

---

³⁷⁷ Tabakoğlu. a.g.e. S.360

³⁷⁸ Kurtoğlu. a.g.e. S.582

³⁷⁹ Tabakoğlu. a.g.e. S.361

vermiştir. Don Juan de Austria'nın bazı danışmanları İspanyolların Venediklilerin desteği olmadan da Osmanlılarla girilen bir mücadeleden başarılı çıkabileceğini Avrupalılara göstermek için Osmanlı donanmasının üzerine gidilmesini tavsiye etmiştir. Gian Andrea Doria bu fikre karşı çıkmış ve böyle bir durumdan karlı çıkacak tek tarafın Venedik olacağını söylemiştir. Osmanlı donanmasının Don Juan de Austria'yı yapacağı deniz seferinden caydırmak için sefere çıktığı ve Osmanlıların batıya doğru giderek bir Fransız limanında kışı geçireceği düşünülmüştür. Osmanlı donanması, Adriyatik sahillerindeyken İstanbul'dan Venedik ile barış imzalandığı ve Venedik kıyılarına saldırılmaması emri gelmiştir. Donanmanın İspanya topraklarına mümkün olduğunca zarar vermesi emri üzerine Kılıç Ali Paşa ve Piyale Paşa, Napoli ve Sicilya kıyılarına doğru gitmeye niyet etmişlerdir. Ancak mevsimin ilerlemesi yüzünden hava koşullarının donanmanın ilerlemesine engel olması sebebiyle Osmanlı donanması, İtalya kıyılarına yaptığı birkaç yağma sonrası İstanbul'a dönmek zorunda kalmıştır. Gerlach, Osmanlı donanmasının iki grup halinde İstanbul'a döndüğünü aktarmıştır. Buna göre 264 kadirga ve 50 kalyata'dan oluşan Osmanlı donanmasının yarısı Piyale Paşa komutasında 2 Kasım'da diğer yarısı ise Kılıç Ali Paşa komutasında 19 Kasım 1573'te İstanbul'a dönmüştür. İspanyol casus raporlarına göre ise Osmanlılar, hava koşulları el vermediği için değil donanmalarına tam olarak güvenmedikleri için Napoli ve Sicilya kıyılarına gelmeyecekleri bildirilmiştir.³⁸⁰ Kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa'nın her iki faktörü de göz önünde bulundurarak Napoli ve Sicilya kıyılarına gitmediği düşünülebilir. Sefer mevsiminin sonuna gelmiş ve denizlerde fırtınaların başlamış olması sebebiyle tecrübeli denizci donanma daha yeni toparlanmaya başlamışken filoyu tehlikeye atmak istememiş olabilir. Özellikle gemilerdeki denizci eksikliği dikkat çekici şekilde fazlayken donanmaya zarar verebilecek herhangi bir hareketten kaçınılması oldukça stratejik gözükmektedir.

4.1.10. Tunus'un Alınması

4.1.10.1. Osmanlı hâkimiyeti öncesinde Tunus

Tunus milattan önce XII. yüzyılda Tînâs (Thynes) adıyla Kartacalılar tarafından askerî üs olarak kurulmuştur. 440 yılında Vandallar tarafından işgal edilmiş, daha sonra 535 yılında ise Bizans hâkimiyetine geçerek Müslümanların burayı ele geçirmesine kadar Bizans

---

³⁸⁰ Tabakoğlu a.g.e. S.362

yönetiminde kalmıştır.³⁸¹ 701 yılında Emevi valisi Hassân bin Nu'mân, Tunus'u alarak şehrin uzun bir süre Müslümanların hâkimiyetine girmesini sağlamıştır. Burada Abbasiler, Fâtımîler, Muvahhidler gibi birçok Müslüman devlet hüküm sürmüştür. 1158'de Fas'a hâkim olan Muvahhidler tarafından Tunus alınmış, buraya ve bölgedeki diğer şehirlere akrabaları olan Berberî Hafsî ailesinden valiler atanmıştır. 1228'de Ebû Zekeriyâ el-Hafsî bağımsızlığını ilan ederek Tunus'u ve İfrikiye'nin tamamını ele geçirmiştir ve böylece bölgede uzun süren Hafsî hanedanlığının hükümdarlığı başlamıştır. Ancak bir süre sonra hanedanlıkta taht kavgaları baş göstermiş ve sonunda Ebû Hafs Ömer zamanında (1284-1295) ülke Tunus ve Bicâye olarak ikiye bölünmüştür. Taht kavgaları yüzünden güç kaybeden Hafsîler tehditlere açık hale gelmiştir. XV. yüzyılın sonunda İspanya başta olmak üzere Avrupa devletlerinin bu sahillere saldırıları yoğunlaşmış, Osmanlılar da Avrupalıları Kuzey Afrika'dan çıkarmak için bölgeye seferler yapmıştır.³⁸²

4.1.10.2. Barbaros Hayreddin Paşa'nın Tunus'a seferi

Tunus'a hâkim olan Hafsî hanedanından Mehmet bin Hasan'ın ölmesiyle geride kalan kırk beş erkek çocuğundan biri olan Sultan Hasan tahta çıkmıştır. Sultan Hasan neredeyse tüm kardeşlerini öldürmüş sadece Reşit ve Abdülmümin adlı iki kardeşi Arap kabilelerine sığınarak canlarını kurtarmayı başarmıştır. Sultan Hasan'ın zevk ve sefaya çok düşkün ve zalim bir hükümdar olması halkın onu istememesine, kardeşi Reşit'e babasının tahtına geçmesi çağrısında bulunmasına sebep olmuştur. Bu durumu öğrenen Sultan Hasan, hükümdarlığı için bir tehdit haline gelen kardeşi Reşit'i öldürme kararı almış saklandığı Arap kabilesinden kardeşinin kendisine teslim edilmesini talep etmiştir. Söz konusu Arap kabilesi Reşit'i teslim etmek yerine onun kaçmasına yardım etmiştir. Sultan Hasan'ın elinden kaçan Reşit, Cezayir'e gelerek Barbaros Hayreddin'e sığınmıştır. Reşit'in Barbaros Hayreddin'e sığındığını öğrenen Sultan Hasan, Sultan Süleyman'a elçi göndererek kardeşinin kendisine teslim edilmesini istemiştir. Bu isteğe cevaben Sultan Süleyman kardeşi Reşit'in İstanbul'da tutulacağı ve artık Tunus'a gelmesine müsaade edilmeyeceğini söylemiş ve Reşit ile Barbaros Hayreddin'i İstanbul'a çağırmıştır.³⁸³

³⁸¹ Kavas. A. (2012). *Tunus*. TDV İslam Ansiklopedisi (C.41). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi. S. 388-393

³⁸² Yiğit. İ. (2012). *Tunus*. TDV İslam Ansiklopedisi (C.41). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. S.385-388

³⁸³ Peçevi. a.g.e. S.346-348

Sultan Süleyman'ın daveti üzerine 1534'te İstanbul'a gelen Barbaros Hayreddin burada Cezayir beylerbeyliği ve kaptan-ı deryalık makamına getirilmiştir. Barbaros Hayreddin, Sultan Süleyman'a Tunus'un fethedilmesiyle, Akdeniz'deki ticaretin kontrol altına alınacağı ve Endülüs Müslümanlarına buradan kolaylıkla yardım yapılabileceğini söyleyerek bu toprakların fethinin gerekliliğini ifade etmiştir.³⁸⁴ Tahtın en güçlü varisi Resit'in İstanbul'a sığınmış olmasının Tunus halkının desteğini almasını sağlayacağını düşünen Sultan Süleyman sefer hazırlıklarının başlatılması emrini vermiştir.

Büyük bir donanmayla sefere çıkan Barbaros Hayreddin, Tunus seferine çıktığını Avrupalı devletlerin anlamaması için önce İtalyan sahillerini yağmalamış daha sonra 15 Ağustos 1534'te Tunus yakınlarındaki Benzert'e demirlemiştir. Daha sonra Tunus için stratejik bir mevkide bulunan Halkulvad (La Goletta) limanını ele geçirmiştir. Tunus'un ileri gelenlerine haber gönderip halkın sorun çıkarmaması için yardım etmelerini isteyen Barbaros Hayreddin, gerekli hazırlıklar tamamlandıktan sonra Tunus'a gelerek şehrin yönetimine el koymuştur.³⁸⁵

Osmanlıların Tunus'u ele geçirmesi üzerine İspanya'ya kaçan Sultan Hasan, V. Karl'a sığınarak Osmanlılara karşı yardım istemiş bunun üzerine V. Karl Afrika seferine çıkmaya karar vermiştir.³⁸⁶ 24.000 asker ve 300 parça gemiden oluşan bu donanmanın komutanlığına Andrea Doria getirilmiştir. İspanyol askerlerinin yanı sıra Alman, İtalyan askerleri ve St. Jean Şövalyelerinden meydana gelen donanma 29 Mayıs 1535'te Tunus seferine çıkmıştır. 15 gün sonra Halkulvad (La Goletta) a gelen İspanyol donanması burayı kuşatmış ve şehrin muhafazası ile görevlendirilmiş olan Barbaros Hayreddin'in kaptanlarından Sinan Reis yeterli askeri güce sahip olmadığı için kaleyi terk etmiştir. Halkulvad'ın kaybedilmesi üzerine elindeki 16.100 askerin Tunus'u savunmada yetersiz kalacağını anlayan Barbaros Hayreddin kuşatmanın 31. günü, kethüdası Cafer Ağa'nın emrine 5000-7000 asker bırakarak Tunus'u terk etmiştir. Böylece Tunus'un tamamen savunmasız kalması üzerine 21 Temmuz 1535'te İspanyol ordusu hücumu geçmiştir.³⁸⁷ Peçevi'ye göre ise Barbaros Hayreddin'in İspanyol ordusuna saldırı için kaleden çıktığı sırada kenti emanet ettiği kethüdası Cafer Ağa'nın ihanet ederek kırk bin esiri serbest bırakıp kaleyi ele geçirmesi ve Osmanlı ordusunu top ateşine tutması sonucunda Barbaros Hayreddin geri çekilmek zorunda kalmış ve Tunus

---

³⁸⁴ Bilgin. a.g.e. S.185-186

³⁸⁵ Bilgin. a.g.e. S.185-186

³⁸⁶ Danişmend. a.g.e. S.590

³⁸⁷ Bilgin. a.g.m. S.190

kaybedilmiştir.³⁸⁸ Tunus'un ele geçirilmesiyle İspanyol askerleri şehirde büyük bir katliam ve yağma yapmış, birçok Tunuslu öldürülmüş ve esir alınmış, buradaki cami ve medreseler tahrip edilerek nadir eserler yakılmıştır. Bu katliamdan canını kurtarabilen birçok Tunuslu ise çölde açlık ve susuzluktan ölmüştür. Tunus'ta bulunan 150 civarındaki Osmanlı gemisinin ise bir kısmı yakılmış ve bir kısmı da İspanyollar tarafından ele geçirilmiştir.³⁸⁹ İspanyolların Tunus'u ele geçirmesiyle Sultan Hasan tekrar tahta geçmiştir.

4.1.10.3. Tunus'un Kılıç Ali Paşa tarafından alınışı

Hükümdarından memnun olmayan Tunus halkı ayaklanarak Sultan Hasan'ı tahttan indirip yerine oğlu Hamit'i tahta geçmesi için ikna etmişlerdir. Sultan Hasan yine İspanya'dan destek alarak tahta geçmeyi denediyse de başarılı olamamıştır. Halk ayaklanarak Sultan Hasan'ı yakalamış ve oğlu Hamit babasının gözlerine mil çektirmiştir.³⁹⁰ Ancak Sultan Hamit'de zevk ve sefaya dalmış, babası gibi halkı rahatsız eden ahlak dışı hareketler yapmaya başlamıştır. Yirmi beş yıl Tunus'a hükmeden Sultan Hamit'in zulmüne dayanamayan halk, Cezayir-i garp beylerbeyi Kılıç Ali Paşa'ya şehri alması için haber göndermiştir.³⁹¹ Kılıç Ali Paşa 1569'da Cezayir'den Tunus'a ordu göndermeden önce seyr ü sefer mevsiminin geçmesini ve Habsburg donanmasının çekilmesini beklemiştir.³⁹² Bu sırada İspanyol orduları Hollanda'daki isyanlar ve İspanya'daki Morisko ayaklanmasıyla meşgul olduğu için Kılıç Ali zamanlamayı iyi yapmış ve küçük bir kuvvetle Tunus'u ele geçirmiştir.³⁹³ Kılıç Ali burada Sultan II. Selim adına hutbe okutmuş ve Hafsî hanedanının yüzyıllardır sahip olduğu hazineleri ganimet olarak almıştır.³⁹⁴ Ayağına gelen fırsatı iyi değerlendiren Kılıç Ali, Tunus'u ele geçirdiyse de Halkulvad (La Goletta) ı alamamıştır. Tunus kalesine göre daha korunaklı bir yapıya sahip olan Halkulvad kalesini ele geçirmek için daha fazla asker ve zamana ihtiyaç olması ve Osmanlı ordusu bu sırada Kıbrıs seferiyle meşgul bulunduğu için Kılıç Ali, Tunus'un alınmasıyla yetinmiştir. Fetihden sonra Cezayir beylerbeyliğine bağlanan Tunus'un yönetimi Kılıç Ali Paşa'ya, ona vekâleten de Ramazan Paşa'ya verilmiştir.³⁹⁵ Tunus'tan yirmi parça çektiri gemisiyle İstanbul'a giden Paşa,

---

³⁸⁸ Peçevi. a.g.e. S.348

³⁸⁹ Bilgin. a.g.m. S.190

³⁹⁰ Peçevi. a.g.e. S.349

³⁹¹ Uzunçarşılı. a.g.e. S.30

³⁹² Gürkan. a.g.e. S.18

³⁹³ Finkel. a.g.e. S.144

³⁹⁴ Peçevi. a.g.e. S.349

³⁹⁵ Bilgin. a.g.m. S.194

ganimet aldığı birçok değerli eşyayı II. Selim'e armağan etmiş ve Padişahın iltifat ve teveccühünü kazanmıştır.³⁹⁶

4.1.10.4. İspanyolların Tunus'a tekrar egemen olması

Lepanto savaşında Osmanlıyı yenilgiye uğratan Kutsal İttifak uzun ömürlü olmamış, birlik içindeki devletler arasında yaşanan fikir ayrılıkları ve çıkar çatışmaları sebebiyle gücünü yitirmiştir. Osmanlının beklenmedik bir şekilde donanmasını kısa sürede yeniden inşa etmesi Lepanto yenilgisini önemsiz bir detay gibi göstermiş ve büyük bir güç gösterisi olmuştur. Kutsal İttifakın etkisini yitirmesiyle yalnız kalan Venedik eskisi gibi Osmanlılarla dostluk ilişkileri kurmak için girişimlerde bulunmuş ve bunun sonucunda Osmanlı ile Venedik arasında bir barış anlaşması imzalanmıştır. Bu barış anlaşması Venedik için Lepanto zaferinden hiçbir kâr elde edememiş olması anlamına geldiği gibi aynı zamanda Kutsal İttifakın dağılışının da resmen gerçekleşmesi anlamına gelmiştir.

İki yıl boyunca kendisini çok uğraştıran Morisko isyanını başarıyla bastırmış olan İspanya açısından Kutsal İttifakın resmen dağılışı Kuzey Afrika'ya yapılacak bir seferin yolunu açmıştır. Öncelikle İspanyol çıkarları için çok önemli olan ve kaybının Osmanlı için büyük bir darbe olacağı düşünülen Cezayir üzerinde durulmuştur. Ancak eldeki kaynakların büyük bir sefer için yetersiz olması ve Tunus'un Sicilya'daki limanlara yakınlığı göz önünde bulundurularak Tunus'a sefer yapmaya karar verilmiştir. Böylece İspanyol donanması Halkulvad yani La Goletta garnizonunda bulunan İspanyol askerlerinden de destek almayı planlamıştır.³⁹⁷

Don Juan de Austria komutasındaki İspanyol donanması 7 Eylül'de hazırlıklarını tamamlamak için Palermo limanına girmiştir. 107 kadirga, 31 gemi, 13.000 İtalyan, 9.000 İspanyol ve 5.000 Alman askerinden oluşan İspanyol donanması 7 Ekim 1573'te Tunus'a doğru hareket etmiştir. 9 Ekim'de ordusuyla karaya çıkan Don Juan de Avustria, İspanyol askerlerinin bulunduğu La Goletta kalesine bir mil kala kamp kurmuştur.³⁹⁸ İspanyol donanmasının kuşatmasına direnecek gücü olmayan ve sefer mevsiminin geçmiş olmasıyla da desteksiz kalmış olan Ramazan Paşa şehirden çekilmiştir.³⁹⁹ Böylece hiç bir direnişle karşılaşmadan İspanyol ordusu Tunus'u ele geçirmiştir. Tunus'un teslim oluşuyla buraya

---

³⁹⁶ Peçevi. a.g.e. S.349

³⁹⁷ Tabakoğlu. a.g.e. S.363

³⁹⁸ Tabakoğlu. a.g.e. S.363

³⁹⁹ Bilgin. a.g.e. S.195

bağlı bir şehir olan Bizerte’de Don Juan’a hediyeler göndermiş ve İspanyol hâkimiyetini kabul ettiğini bildirmiştir. Don Juan de Austria, kimsenin öldürülmemesi ve esir edilmemesi şartıyla şehrin yağmalanması için askerlere izin vermiştir.⁴⁰⁰ Tunus’un bir kere daha İspanyol hâkimiyetine girmesi üzerine Tunus eski hâkimi Mevlay Hasan’ın oğlu Hamit tekrar tahta geçme ümidiyle İspanyolların yanında yer almış olsa da amacına ulaşamamıştır. Tunus alındıktan sonra Don Juan de Austria bir savaş meclisi toplayarak Tunus yönetimini İspanyol hâkimiyetindeki yerel yöneticilere mi, yoksa doğrudan İspanyol idaresinde mi olması gerektiği konusunu tartışmaya açmıştır. Tunus’ta kendi idaresinde İspanya’ya bağlı bir Hristiyan krallık kurma hayali olan Don Juan ikinci seçeneğe daha sıcak bakıyor olsa da 14 Ekim’de yönetimin İspanya Kralı’na bağlı bir valiye bırakılması kararı alınmıştır.⁴⁰¹ Sultan Hamit, çocuklarıyla birlikte Napoli’ye götürülürken kardeşi Mevlay Muhammed Tunus’ta İspanyol Hidivi yapılmıştır.⁴⁰² Böylece Hafsî hanedanının krallık dönemi sona ermiş ve hanedanlık İspanya Kralının valisi konumuna düşmüştür. Don Juan de Austria, 4.000 İtalyan ve 4.000 İspanyol askerinin oluşturduğu 8.000 kişilik askeri kuvveti Gabriel Cervellon komutasına bırakıp, Bizerte’ye 600 kişilik bir ordu göndererek 2 Kasım’da Palermo’ya dönmüş ve İspanyolların 1573 Tunus seferi başarıyla sona ermiştir.⁴⁰³

4.1.10.5. Tunus üzerine II. Felipe – Don Juan de Austria çekişmesi

Kral II. Felipe, şüpheli bir karaktere sahip olması ve etrafta dolaşan dedikodular yüzünden gayrimeşru kardeşi olan Don Juan de Austria’nın Tunus hakkındaki planlarının İspanyol çıkarlarını korumaktan çok kendi çıkarlarını koruduğu fikrine kapılmıştır. Papa V. Pius’un önderliğini yaptığı Kutsal İttifak sırasında Papa, Don Juan de Austria’ya savaşta elde edeceği ilk “kâfir” devletin kralı yapacağı sözünü vermiştir. Tunus seferinden dönen Don Juan, Papa V. Pius’un ölümü üzerine yeni Papa seçilen XIII. Gregory’e özel kâtabi Escovedo’yu göndererek kendisinin Tunus kralı olması için II. Felipe’yi ikna etmesini istemiştir. 16 Ocak 1574’te Madrid’teki Papalık elçisi Nicolas Ormanetti, II. Felipe ile görüşerek bu isteği dile getirmiş ancak kral, Tunus krallığını vermenin İspanya kralının yapabileceği bir şey olmadığını ve Don Juan’a bu tacın verilmesinin yaptığı hizmetler için uygun bir ödül olmayacağını söyleyerek reddetmiştir. Bir taca sahip olarak gayrimeşru olmanın dezavantajlarından kurtulabileceğini düşünen Don Juan de Austria’nın, Tunus krallığının

⁴⁰⁰ Tabakoğlu. a.g.e. S.363

⁴⁰¹ Tabakoğlu. a.g.e. S.363-364

⁴⁰² Aksun. a.g.e. S.362

⁴⁰³ Tabakoğlu. a.g.e. S.364

yanı sıra 1566 yılından beri İngiltere Kraliçesi Elizabeth'in esiri olan İskoç Kraliçesi Mary ile evlenerek İngiltere Kralı olması da gündeme gelmiştir. Şüphesiz Papa ve İngiliz Katolikleri bu fikrin en büyük destekçileri olmuştur.⁴⁰⁴

II. Felipe ve kardeşinin fikirleri Don Juan de Austria'nın Tunus'ta inşa etmek istediği yeni kale hakkında da çatışmıştır. II. Felipe, Tunus'u korumak için görevlendirilecek binlerce askeri finanse etmenin İspanya'nın ekonomisi için çok büyük bir yük olacağından sadece şehrin ele geçirilmesi ile yetinilmesi gerektiğini söylemiş ancak Don Juan buna karşı çıkmıştır. Kuzey Afrika'daki korsan üslerinin temizlenip buradaki kalelerin yıkılmasını isteyen II. Felipe'ye muhalif olarak kardeşi, Osmanlı tehdidine karşı Tunus'a güçlü bir şekilde yerleşilmesi gerektiğini savunmuştur. Hristiyanların gözünde Lepanto zaferinin kahramanı olan Don Juan'ın isteği üzerine kral II. Felipe, Tunus'ta güçlü bir garnizon bırakılmasına ve yeni istihkâmların inşasına izin vermek zorunda kalmıştır. Bununla beraber II. Felipe'nin Don Juan de Austria'ya yazdığı 5 Nisan 1574 tarihli mektupta daha önce Tunus'un elde tutulması ve inşa edilecek yeni kaleye dair itirazlarını belirttiği görülmektedir. Mektuba göre II. Felipe olası bir Osmanlı saldırısına karşı tedbirli olmak için şehrin tahliye edilmesi gerektiğini, böylece La Goletta kalesinin eskiden olduğu gibi ellerinde tutulabileceğini, ayrıca yeni yapılan kalenin yanlış yere yapıldığını buradaki su kaynaklarının yetersiz olduğunu, etraftaki tepelerin buraya hâkim olduğunu da söylemiştir. Yine de II. Felipe, son kararı Don Juan de Austria'ya bırakmıştır. Ancak bir Osmanlı baskını yaşanması durumunda şehri savunmaya karar verirse sadece İtalyan askerlerini kullanması, İspanyol birliklerine zarar vermemesini söylemiştir. Don Juan ise II. Felipe'ye cevaben yazdığı mektupta inşa edilen istihkâmların tecrübeli komutanlar ve askerî mühendislerin görüşleriyle yapıldığını bildirmiştir. Osmanlıların uzaklık sebebiyle Kuzey Afrika'da uzun süre kalmasının mümkün olmadığını, Tunus istihkâmlarının ve buradaki komutanların güvenilirliğini ve Tunus'un kaybedilmesi halinde burada bulunacak Osmanlı gücünün gemiyle bir günlük mesafede olan Sicilya krallığı için büyük bir tehdit olacağını belirtmiştir.⁴⁰⁵

Don Juan de Austria'nın sağlam kaleler inşa ederek Tunus'u koruma isteği İspanyolların burası için büyük çaba ve para harcaması demektir. II. Felipe'nin burayı İspanya'ya bağlı bir toprak, bir sömürge gibi görmesine karşılık Don Juan de Austria'nın tamamen İspanyol toprağı haline getirmeye çalışması onun Tunus'un Akdeniz'deki konumuna önem

---

⁴⁰⁴ Tabakoğlu. a.g.e. S.365

⁴⁰⁵ Tabakoğlu. a.g.e. S.366-367

vermesinden çok hala burada kendi idaresinde bir Hristiyan krallığı kurma hayalinin peşinde olduğunu göstermektedir.

4.1.10.6. Osmanlıların Tunus'un alınması için hazırlıkları

Tunus'un İspanyolların eline geçmesi Osmanlı'nın Kuzey Afrika'daki eyaletleri olan Cezayir ve Trablusgarp arasında güçlü bir İspanyol üssünün kurulması anlamına geliyordu. Bu durum Osmanlı'nın Kuzey Afrika'daki varlığı için büyük bir sorun teşkil etmiştir. Malta-Sicilya-Tunus eyaletlerinin İspanyolların elinde olması Cezayir'i İstanbul'dan ayırmıştır. Bu yüzden Osmanlı Tunus'un tekrar alınması için bir an evvel harekete geçmiştir.⁴⁰⁶

Vezir-i azam Mehmed Paşa sefer mevsimine kadar tam donanımlı iki yüz altmış sekiz kadirga ve kalite, on beş mavuna, on beş kalyon ve kırk sekiz bin kürekçiyi sefer için hazırlamıştır.⁴⁰⁷ Altıncı vezir Sinan Paşa'nın serdar olduğu ordunun donanmasının komutasında ise kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa görevlendirilmiştir. Bundan başka bu sefere katılanlar arasında Cezayir beylerbeyi Ramazan Paşa, Trablusgarp beylerbeyi Mustafa Paşa, Ramazan Paşadan önce Cezayir beylerbeyliği yapmış olan ve sonradan Kıbrıs Beylerbeyi olan Ahmet Paşa gibi isimler de yer almıştır.⁴⁰⁸ Ayrıca orduda bulunan Anadolu, Karaman, Maraş askerleri ile yeniçerilerin yanı sıra, padişah sağ ulûfe bölüğü⁴⁰⁹ de bu seferde vazifelendirilmiştir. Osmanlı donanması 15 Mayıs 1574 günü kapudan Kılıç Ali Paşa komutasında denize açılmıştır.⁴¹⁰ Gelibolulu Mustafa Ali ise donanmanın sefere çıkış tarihini Temmuz 1573 olarak vermiştir.⁴¹¹ Donanma Çanakkale boğazından çıktıktan sonra Ağrıboz adasına uğrayarak donanmanın yiyecek ihtiyacını tamamlamış, adaların arasını korumak için on beş – yirmi kadirga bırakılarak Mora yarımadası sahilleri takip edilmiş ve Modon limanına gelinmiştir.⁴¹² Osmanlı donanması, 22 Temmuz'da Tunus'a asker çıkarmıştır. Osmanlı ordusu ikiye bölünmüş, La Goletta kalesinin kuşatmasını Sinan Paşa bizzat idare ederken, yeni yapılan kaleyi ise Haydar Paşa kuşatma altına almıştır. Kapudan

---

⁴⁰⁶ Bilgin. a.g.m. S.196

⁴⁰⁷ Kâtip Çelebi. a.g.e. S.120

⁴⁰⁸ Bilgin. a.g.m. S.196

⁴⁰⁹ Ulûfeciler devletten aylık alan atlı kapıkulu askerleridir. Bunlar sağ ve sol olmak üzere iki bölüktür. Sağ ulûfeciler; yürüyüşlerde padişahın sağından yürüyen sipahi bölüğünün sağ tarafında, sol ulûfeciler ise padişahın solunda yürüyen sipahilerin solunda yürürlerdi. Savaş meydanında ve ordunun kamp yerinde ise padişah sancağının biri sağında öteki solunda dururdu. Hazineyi korumak dahi bu bölüğün işiydi. Bkz. Çelebi S.120

⁴¹⁰ Tabakoğlu. a.g.e. S.367

⁴¹¹ Çerçi. a.g.e. S.170

⁴¹² Kurtoğlu. a.g.e. S.585

Kılıç Ali Paşa, La Goletta'daki mücadeleye denizden top ateşiyle destek vermiş ve karaya kuşatma çalışmalarına yardım eden denizci ve kürekçileri çıkarmıştır.⁴¹³

4.1.10.7. Don Juan de Austria'nın Tunus'a yardım gönderme çalışmaları

Osmanlı'nın, Tunus'a saldırdığını öğrenen Don Juan de Austria hemen buraya yardım götürmek için hazırlıklara başlamıştır. II. Felipe, Don Juan'a Sicilya'da yapacağı hazırlıklar için 100.000 duka göndermiş, ayrıca Napoli ve Sicilya genel valilerine yardım için yapılan hazırlıklara destek olmalarını emretmiştir. Ancak II. Felipe, kardeşinin emrindeki 120 kadırga ile Osmanlı donanmasına karşı koyamayacağını biliyordu bu yüzden kardeşine kendisini hiçbir şekilde tehlikeye atmamasını tembihlemiştir. Osmanlı kuşatması devam ederken buradaki faaliyetlerin gözlemlenmesi için Gil de Andrada, Tunus kıyılarına gönderilmiş ancak sert rüzgârlar yüzünden kadırgalar Sardinya kıyılarına sürüklenmiştir. Eylül 1574'te Don Juan Trapani'de 5000 asker ve 106 gemiden oluşan bir ordu toplamış ve hazırlıklara devam etmiştir ancak bu sırada Tunus'un Osmanlılar tarafından alındığı haberi gelmiştir.⁴¹⁴

4.1.10.8. Tunus'un Osmanlılar tarafından alınışı

Osmanlı ordusu karaya asker çıkardıktan üç gün sonra Tunus alınmıştır.⁴¹⁵ Tunus ve La Goletta kalelerinin farklı komutan ve valilere sahip olması Osmanlılara karşı İspanyol komutasının bölünmesine neden olmuştur. Tunus istihkâmlarını Gabriel Cervellon, La Goletta'yı ise Pedro Portocerrero savunmuştur. Hem Tunus şehrinde hem de yeni inşa edilen kaleden sorumlu olan Gabriel Cervellon her iki kalenin de savunulmasının zor olması sebebiyle Tunus şehrinin boşaltılmasını emretmiştir. Yeni kale inşaatı tam olarak bitmemesine rağmen saldırılara dayanacak güçte yapılmış olduğu için askerler buraya çekilmiştir.⁴¹⁶ Modern yapıyla yapılmış olan La Goletta'nın ise kırk üç yıldır İspanyolların sürekli sağlamlaştırdığı ve sadece bu kale ile Arap yarım adasını ele geçirebilecek kadar güçlü ve eşi olmayan bir kale olduğu söyleniyordu.⁴¹⁷ La Goletta kalesinde askerî mühendis olarak görev yapmış olan Giacomo Zitolomini yaptığı hizmetlere karşılık beklediği ödülü

---

⁴¹³ Tabakoğlu. a.g.e. S.367

⁴¹⁴ Tabakoğlu. a.g.e. S.368

⁴¹⁵ Uzunçarşılı. a.g.e. S.30

⁴¹⁶ Tabakoğlu. a.g.e. S.368-369

⁴¹⁷ Kâtip Çelebi. a.g.e. S.121

alamayınca İstanbul'a gitmiş ve Müslüman olarak Mustafa ismini almıştır. Kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa'nın Tunus'a gelirken yanında getirdiği bu mühtedi Osmanlılara istihkâmlar hakkında önemli bilgiler vermiştir. Kaleye yapılan top atışları yıldız şeklinde inşa edilen kalede etkisiz kalmış, bu yüzden kale duvarlarının altına lağım kazılmasına karar verilmiştir.

Sinan Paşa'nın bizzat kumanda ettiği La Goletta kuşatması otuz gün sürmüştü ve 24 Ağustos'ta yapılan hücumla kale ele geçirilmiştir. Kalenin alınmasıyla 200 top ve 33 bayrak ele geçirilmiştir. Bu kuşatma esnasında 5000 kişi ölmüş birçok kişi de esir alınmıştır.⁴¹⁸ Esirler arasında Osmanlıların Tunus'u almasıyla beraberindeki yedi bin asker ile kaçarak La Goletta'ya sığınan Tunus Hidivi Mevlay Muhammed de bulunuyordu.⁴¹⁹ Hafsî hanedanlığının son sultanı olan Mevlay Muhammed, İstanbul'a götürülmüş ve ölene kadar orada hapiste tutulmuştur.⁴²⁰

La Goletta'nın alınmasıyla Osmanlı ordusu bütün gücünü yeni yapılan kaleye yoğunlaştırmış, Sinan Paşa ve Kılıç Ali Paşa komutasındaki kuvvetlerin desteği ile kale 13 Eylül'de teslim olmuştur. İspanyolların bir önceki yıl yaptıkları yığınak sayesinde Osmanlıların eline büyük miktarda silah ve cephane geçmiştir.⁴²¹ Sanat değeri olan 500 adet top İstanbul'a götürülmek üzere gemilere yüklenmiştir.⁴²² La Goletta kalesi ise güçlülükte eşi benzeri olmayan bir kale olmasına karşın Osmanlıları Tunus'un fethinde en fazla zorlayan istihkâm olması sebebiyle buranın tekrar kaybedilmesi durumunda İspanyolların ellerinde direnebilecekleri güçlü bir kale olmaması için buranın olduğu gibi bırakılmasının zararlı olduğu düşünülmüştür. Bütün paşaların kalenin ortadan kaldırılmasında hemfikir olmasıyla, otuz yerden kalenin kuleleri altına lağım kazılıp içi boşaltılmış ve donanma gemileri alarga edildikten sonra ateş verilmiş kale büyük bir gürültüyle yıkılmıştır.⁴²³

Fethi tamamlanan Tunus bir Osmanlı eyaleti haline gelmiş Tunus'a ilk beylerbeyi olarak kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa'nın Cezayir kaymakamı Ramazan Paşa tâyin edilmiştir.⁴²⁴ Daha sonra İstanbul'a dönmek için yola çıkan Osmanlı donanması 1574 Ekim başlarında tersane-i amireye girmiştir.⁴²⁵ Peçevi'ye göre ise donanmanın İstanbul'a geliş tarihi 16 Haziran 1574 tür.⁴²⁶ Donanma İstanbul'da büyük bir coşkuyla karşılanmış, Tunus'un

---

⁴¹⁸ Hammer. a.g.e. S.277

⁴¹⁹ Peçevi. a.g.e. S.355

⁴²⁰ Bilgin. a.g.e. S.197

⁴²¹ Tabakoğlu. a.g.e. S.369

⁴²² Kurtoğlu. a.g.e. S.585

⁴²³ Kâtip Çelebi. a.g.e. S.121

⁴²⁴ Danişmend. a.g.e. S.595

⁴²⁵ Kâtip Çelebi. a.g.e. S.121

⁴²⁶ Peçevi. a.g.e. S.356

fethiyle görevlendirilen paşalar padişahın iltifatını görmüşlerdir. Padişah II. Selim, Kılıç Ali Paşa'ya başarısından ötürü içinde üç bin duka altın kıymetinde murassa bir kılıcın da bulunduğu birçok hediye vermiştir.⁴²⁷ Gelibolulu Mustafa Ali'ye göre ise Tunus seferinde bütün sıkıntıyı kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa'nın çekmiş olmasına rağmen vezir Sinan Paşa bütün başarıyı kendisine mal etmiş ve Tunus fatihi olmuştur.⁴²⁸

Akdeniz'de kalıcı bir güç haline gelmek Habsburglar ve Osmanlılar için büyük önem arz etmiştir. Tunus, stratejik bir konuma sahip olduğundan bu amaca ulaşmak için ele geçirilmesi gereken bir yer olmuştur. Özellikle Lepanto savaşından sonra İspanyollar ve Osmanlılar için Tunus'a sahip olmak belli bir gücü ifade ettiğinden bilhassa Osmanlılar buranın alınmasına büyük önem vermiştir. Osmanlılar Lepanto'da kaybettiği donanmanın yerine yenisini inşa ederek güç kaybetmediğini göstermiş olsa da ezeli rakibi olan İspanyolları Akdeniz'de yenilgiye uğratarak bunu ispat etmek istemiştir. Yenilmez imajı sarsılan Osmanlı devleti bu durumu düzeltmeye çalışırken İspanyollar ise Lepanto'da kazanılan zaferin özgüveniyle Osmanlıları tekrar yenilgiye uğratabilecekleri inancına sahip olmuşlardır. Özellikle İspanyol donanma komutanı Don Juan, Tunus'ta Osmanlıları yenilgiye uğratarak hem şahsi planlarına bir adım daha yaklaşacağına hem de Lepanto'da elde ettiği muzafferliği devam ettireceğine inanmıştır. Ancak Osmanlılar Tunus'u ele geçirerek Akdeniz'den kolay kolay çekilmeye razı gelmeyeceklerini net bir şekilde göstermişlerdir.

4.1.10.9. Tunus seferinden sonra Akdeniz'de Osmanlıların ve İspanyolların durumu

Cerbe yenilgisinden sonra Akdeniz'de büyük bir deniz gücü olmak için büyük çaba sarf eden İspanya, Tunus yenilgisinden sonra bu stratejiyi terk etmek zorunda kalmıştır. 1574 yılında 146 kadirgaya sahip olarak çok güçlü bir donanmaya sahip olmasına rağmen Osmanlılarla mücadelede başarılı olamayacağını anlamıştır. İspanya 300-350 gemilik büyük bir donanma inşa edecek bir güce sahip olsa da Osmanlı devletinin buna karşılık 400 veya 500 gemilik bir donanma vücuda getirmeyeceğinin bir garantisi olmadığını ifade eden Sicilya filosu komutanı Juan de Cardona, Osmanlı ile silahlanma yarışının kazanılamayacağını açıkça ortaya koymuştur.⁴²⁹

---

⁴²⁷ Danişmend. a.g.e. S.595

⁴²⁸ Çerçi. a.g.e. S.190

⁴²⁹ Tabakoğlu. a.g.e. S.370

Büyük bir ekonomik bunalım içinde bulunan İspanyol monarşisi kaynak bakımından Osmanlılar kadar sağlam bir altyapıya sahip değildi. İspanya yaşadığı maddi sıkıntılar sebebiyle yeterli sayıda asker yetiştirememiş ve kadirga donatamamıştır. Buna karşılık Osmanlı devleti donanmasını her yıl daha da büyütüştür. Bu çapta büyük filoya ve taşıdığı asker miktarına karşı durabilecek güce sahip olmak için sağlam bir altyapıya ihtiyaç vardı. Tüm bu ekonomik sorunların yanında İspanya 1571-1576 yılları arasında Akdeniz’de Osmanlılarla mücadelenin yanında Flandra isyanlarıyla da meşgul olmuştur. Venedik’in Kutsal ittifaktan ayrılmasıyla Akdeniz savunmasında yalnız başına kalan İspanya’nın donanma harcamaları da artmıştır. İki cephede savaşmak için yeterli kaynağa sahip olmayan İspanya’da 1572-1576 yıllarında İspanyol devlet adamları arasında kaynakların hangi cepheye aktarılması gerektiği sıklıkla tartışılmıştır. Ağırlığın Akdeniz’e verilmesi gerektiğini düşünen Don Juan de Austria, Venedik elçisi Lippomano’nun 1575 tarihli raporuna göre II. Felipe’yi “Türk meselesi” nin halledilebilmesi için güçlü bir donanmaya sahip olunması gerektiğine ikna etmeye çalışmıştır. Buna karşılık II. Felipe, Don Juan de Austria’yı 1576 yılında Felemenk probleminin çözümü için Flandra genel valisi olarak atamıştır. 1574 Tunus seferinden sonra Akdeniz’de güçlü bir donanmaya sahip olma stratejisinden vazgeçen II. Felipe, 1576’da İspanyol donanmasını küçültme kararı almıştır. Flandra ve Akdeniz’de aynı anda mücadele etmek İspanya maliyesine gelirin iki katı yük getirmiştir. Bu mali yükün altından kalkabilmek için İspanyol devleti borçlanmış ancak devletin borç ve faiz yükünün sürekli artması sonucu 1575’te İspanya maliyesi iflasını ilan etmiştir. Flandra’daki isyanlarla mücadele edebilmek için Akdeniz’deki iddiasından vazgeçen İspanyollar, Osmanlı devletiyle anlaşma yolları aramaya başlamıştır.⁴³⁰

1577 yılında kral II. Felipe, Don Martin de Acuna’yı anlaşma zeminini oluşturması için İstanbul’a göndermiştir. Sokullu Mehmet Paşa ile görüşen Acuna, sadrazamdan 1577 yılı için Osmanlı donanmasının denize açılmayacağına sözünü almıştır. Daha sonra Acuna yerine Osmanlı ile görüşmeler için görevlendirilen Giovanni Margliani, İspanya adına 7 Şubat 1578 yılında bir ateşkes imzalamıştır. II. Felipe, Osmanlılarla anlaşma görüşmelerini gizli tutmuş, daha sonra ise anlaşmanın imzalanması için İstanbul’da itibarına zarar verilecek davranışlarda bulunulması ihtimaline karşılık II. Felipe’yi temsilen tam yetkili bir elçi gönderilmemiştir. Anlaşmadan sonra İspanyolların Akdeniz’deki yeni stratejisi Akdeniz’in güvenliğini sağlamak olmuştur. Atlantik’teki İspanyol çıkarlarının korunması için Batı Akdeniz’in ve Cebelitarık Boğazının güvenliği büyük önem arz etmiştir. Bu yüzden

---

⁴³⁰ Tabakoğlu. a.g.e. S.370-371

İspanyollar, Osmanlıları Batı Akdeniz'den ve Fas'tan uzak tutmak için büyük çaba sarf etmişlerdir.⁴³¹

Osmanlı - İspanya anlaşması bir görüşe göre kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa'nın taraftarı olmadığı bir anlaşma olmuştur. Kılıç Ali Paşa'nın bu anlaşmayı istememesinin sebebi tamamen maddi kaygılarıydı. Cezayir'den gelirken kapı halkını da yanında getiren Kılıç Ali Paşa'nın 3000'e yakın kölesi ve kendisinden sürekli mansıp isteyen korsanları vardı. Kapudan Paşa kendisine bağlı kölelerini doyurmak için tersanede ve donanmada gedik bulmak zorundaydı bunun içinde her yıl Akdeniz'e sefere çıkılması gerekiyordu. Ayrıca Akdeniz'e yapılan seferlerden elde ettiği ganimet ile İstanbul'daki konumunu güçlendirmeyi amaçlamıştır. Yeni görevinde İstanbul'daki masrafların ağır gelmesi üzerine Kılıç Ali, Kuzey Afrika'ya dönmeye niyetlenmiş, III. Murat'tan, Tunus ve Trablusgarp beylerbeylerinden daha üstün bir konumda olacak şekilde tekrar Cezayir beylerbeyliğine atanmayı bile istemiştir. Kapudan Paşa'nın bunun için kendince geçerli nedenleri vardır. Öncelikle korsanlıktan yetişme olan Paşa, İstanbul'daki teşrifattan ve kendisinden kıdemli olan bir sürü insana saygı göstermekten bıkmıştır, bir başka neden ise Cezayir'den gelirken yanında getirdiği 3000 köleyi geçindirmek zorunda kalmasıdır. Bu kölelerden ancak 600 tanesine tersanede günde 10 akçe ile gedik bulabilmiştir. Tüm bunların yanında İstanbul'daki devlet büyüklerine vermek zorunda olduğu hediyelerin maddi yükü Kılıç Ali Paşa'nın tekrar gaza seferlerine dönmek istemesine sebep olmuştur. Rivayete göre Osmanlı-Habsburg ateşkesi gündeme geldiğinde Kılıç Ali Paşa, Habsburglara casusluk yapmak ve kendisiyle pazarlık etmek için Paşa ile görüşmeye gelen eski kölesi Jamie Losada'ya, eğer bir ateşkes imzalanırsa Cezayir'e dönmeyi düşündüğünü ve Cezayir'de bulunan sabık Fas Kralı Abdülmelik'i tahta geçirmeyi düşündüğünü söylemiştir. Kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa, bir Habsburg-Osmanlı anlaşmasına engel olmak için son çareyi padişah III. Murat'ı bu genç yaşında kendisini kâfirle savaştan mahrum etmemesi gerektiğine ikna etmeye çalışmakta bulmuştur. Ancak bu çabaları Paşa'nın istediği gibi sonuç vermemiştir.⁴³² Mütareke süresinin bitiminin ardından Osmanlılar Habsburglarla bir barış anlaşması imzalamışlardır. Bu anlaşmadan sonra Osmanlı donanması yıllarca denizlerde savaşmamıştır. Kılıç Ali Paşa adaların vergisini toplamak, Malta korsanları ve diğer korsanların Osmanlı sahillerine zarar

---

⁴³¹ Tabakoğlu. a.g.e. S.372-373-374

⁴³² Gürkan. a.g.m. S.33

vermesini ve ticaret gemilerine saldırmasını engellemek üzere sefer mevsimi başlangıcında denizlere açılmış, kış mevsiminin yaklaşmasıyla İstanbul'a geri dönmüştür.⁴³³

Kılıç Ali Paşa'nın, Habsburg – Osmanlı anlaşmasını istememesi gaza, cihat isteğinden çok maddi kaygılar yüzünden olduğu açıkça bellidir bu sebeple Paşa, yağma yaparak iyi ganimet elde ettiği korsanlık günlerini özlemiş Cezayir'e geri dönmek istemiştir. Bu Osmanlı korsanlarının İslam için savaşıyor levendler olduğuna dair olan imajı sarsan bir durum olmakla birlikte tarafsız bir gözle bakıldığında daha realist bir tespittir. Osmanlı denizcilerinin hiçbir maddi çıkar gütmeyen sadece İslam için savaşıyor kişiler olduğu fikri fazla idealize edilmiş bir yaklaşımdır. Özellikle Kılıç Ali Paşa'nın sahip olduğu köle sayısı düşünülürse maddi kaygılarının birçok şeyden önce gelmesi gayet tabiidir. Ancak onun kendi mülahazaları doğrultusundaki çabaları sonuç vermemiş ve Osmanlılarla Habsburglar arasında kendisinin hiç hoşlanmadığı anlaşma imzalanmıştır. Böylece Paşa için bol ganimet elde edilen seferler son bulmuştur.

4.1.11. Kılıç Ali Paşa'nın Kaptan-ı Deryalığı Döneminde Donanma-yı Hümayun'un Karadeniz'deki Faaliyetleri

4.1.11.1. Faş kalesinin yapımı

İsmi farklı kaynaklarda Farş, Fasis, Faşe olarak da geçen Faş⁴³⁴ Gürcistan'ın Karadeniz sahilindedir. Batum'a 100 mil mesafede olan Faş limanı Riyon (Faş) nehrinin Karadeniz'e döküldüğü yerdir. Asya ve Avrupa kıtaları arasında bir boğaz gibi olan Kafkasya'nın sadece Avar, Daryal ve Derbend geçitleri sayesinde ulaşım yapılabiliyor olması nedeniyle bölgede bulunan kara geçitleri kadar limanlarında önemi artmıştır. Gürcistan içlerine uzanan ve denizciliğe uygun olan Riyon nehri ile birlikte iyi bir limana sahip olan Faş stratejik bir öneme sahip olmuştur.⁴³⁵ İstanbul'un fethinden sonra 1461'de Karadeniz'in doğu kıyılarının tamamını hâkimiyeti altına alan Osmanlılar bu sırada Faş kıyılarını da kendilerine bağlamışlardır. Ancak bu dönemde Osmanlılar Faş'ta bir kale yaptırmamış ve bölgede tam olarak kontrolü sağlayamamışlardır. III. Murat döneminde Osmanlılar Faş üzerinde tam bir egemenlik sağlamış ve burada bir kale inşa etmişlerdir.⁴³⁶

⁴³³ Kurtoğlu. a.g.e. S.589

⁴³⁴ Bugünkü ismi Poti dir.

⁴³⁵ Aydın. M. (1986). "Faş Kalesi". *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, VI, 67- 138

⁴³⁶ Aydın. M. (2016). *Faş*. TDV İslam Ansiklopedisi (C. Ek-1) İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. S.443-445

1578'de Şirvan seferine çıkan Osmanlı ordusuna Lala Mustafa Paşa serdar tayin edilmiştir. Mustafa Paşa, Karadeniz kıyısında bulunan Güril, Dadyan, Açıkbaş'ta, Faş ve Batum gibi kaleler olduğunu, yıkılmış olan bu kalelerin istenirse tamir edilebilecek durumda olduğunu İstanbul'a bildirmiştir. 40 – 50 parça gemilik bir filo ile Faş'a gelen kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa, merkeze gönderdiği arızasında söz konusu kalelerin tamir edilmesi halinde Gürcistan ve Şirvan'ın kolaylıkla ele geçirilebileceğini ayrıca Şirvan ve Tiflis'e yol açılarak mal-ı mirinin tahsilini sağlayacağını belirtmiştir. Böylece burada yeniden bir kale inşasına karar verilmiştir. 1579 baharında Şirvan seferinden dönen Osmanlı ordusu Erzurum'da toplanmıştır. Bu sırada kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa 60 parça donanma ile Gürcistan sahillerine hareket etmiştir. Gürcü beylerinden olan Georgi'nin topraklarında karaya çıkan Paşa, bölgede keşif yaptıktan sonra Faş boğazında bir kale inşa edilmesinin uygun olduğuna karar vermiştir. Donanma askerleri ile beraber inşa edilmeye başlanan Faş kalesi 1579'da tamamlanmıştır. Ancak bölgede kale yapımı için taş bulunmadığından kalenin yapı malzemesi olarak sadece ağaç ve çim kullanılmıştır. Ancak yapı malzemesinin çok sağlam olmaması nedeniyle Faş kalesi, bölgenin bol yağış alması yüzünden çürümüş bu sebeple ilerleyen yıllarda kalenin tamir edilmesi gerekmiş ve bu kez kale yapımı için buraya taş taşınarak kale taştan inşa edilmiştir.⁴³⁷

4.1.11.2. Kılıç Ali Paşa komutasında Osmanlı donanmasının Kırım seferi

4.1.11.2.1. I. Süleyman döneminde Kırım Hanları ile ilişkiler

Kırım'da iktidar olan Giray ailesi, Karadeniz, Kafkasya ve Doğu Avrupa siyasetinde Osmanlı devleti için önemli desteklerden birisi olmuştur. Fakat Osmanlı yönetimi bu hanların siyasi ihtiraslarını da daima göz önünde bulundurmak zorunda kalmıştır.⁴³⁸ Kırım hanları Macaristan ve Boğdan seferlerinde Osmanlılara destek kuvvet sağlamışlardır ancak onlar sürekli olarak Kazan ve Astrahan'ın iç işlerine karışıp kendi adamlarını buraların yönetimine getirmeye çalışmışlardır. I. Süleyman için bu durum vassallarının sayısını arttırıyor gibi görünse de, Padişah Kırım hanlarının Altınorda devletinin eski toprakları üzerinde söz sahibi olarak bu toprakları bir araya getirmesi halinde İstanbul'dan bağımsız olmaları tehlikesini de göz önünde bulundurmuştur. Çünkü Kırım hanları bu minvalde ellerine geçen fırsatları mümkün olduğunca değerlendirmeye çalışmışlardır. Örneğin; I.

⁴³⁷ Aydın. a.g.e. S.69-70

⁴³⁸ BOA. MD. 7, H. 88

Süleyman'ın hiçbir zaman güvenmediği I. Mehmet Giray, kardeşini 1521'de Kazan'a yerleştirmiş, 1523'te Astrahan'ı fethetmiştir. I. Mehmet Giray bir suikast sonucu ölmüş ve planlarını gerçekleştirememiş olsa da daha sonra tahta geçen hanlar, Osmanlıdan bağımsız olma yönündeki planlarına devam etmişlerdir. I. Süleyman gün geçtikçe bu konuda daha fazla tehdit arz eden Sahip Giray'ı 1551'de tahttan indirmiştir. Kırım hanlarının bölgede egemenlik kurmak istemesi sadece Osmanlı'dan bağımsız olmak için değil aynı zamanda bölgede Rusların kendilerine karşı büyük bir tehdit haline geldiklerinin⁴³⁹ farkında olmalarından kaynaklanıyordu. Bu sebeple Kırım hanları, Rus topraklarına sıkça akınlar düzenlemişlerdir. Ancak ilginçtir ki yapılacak olan bu akınları Moskova devlet adamları, İstanbul ya da Kefe'deki Osmanlı Paşalarından haber almışlardır.⁴⁴⁰

4.1.11.2.2. Osmanlı donanmasının Kırım'a seferi

1576'da Şah Tahmasb'ın ölümünden sonra İran'da iç karışıklıklar başlamış ve Kızılbaş faaliyetleri yeniden ortaya çıkmıştır. Rus devletinin bu karışıklıktan faydalanarak Kafkaslar'a girmesini engellemek için bölgede Osmanlı varlığı kendini göstermeliydi. Böylece Osmanlılar 1578'de kendilerini Kafkaslar'da İran ile savaşın içinde bulmuşlardır. Bütün gücünü İran savaşına vermek isteyen Osmanlı'nın 1580'deki Habsburg-Osmanlı anlaşması bunu kolaylaştırmıştır.

İran'a yapılacak sefer için üs olarak Erzurum kullanılmış, 1578 yazında Osmanlı ordusu Erzurum'dan harekete geçmiştir. Safeviler ve Kafkaslardaki vassal devletlerin içinde bulunduğu büyük karmaşa sayesinde Osmanlı ordusu Gürcistan'a girerek Tiflis'i işgal etmiştir. Buradan kuzeydeki beylere müdahale edebilen Osmanlıya beylerin bazıları teslim olmuştur. Yaz sonuna kadar Şirvan bölgesinin bir kısmı ele geçirilmiş ve bu eyaletin yönetimine Özdemiroğlu Osman Paşa getirilmiştir. Paşa, Tatar desteğiyle yerel beylerin ve Safevilerin direnişini kırmış olsa da Tiflis'teki Osmanlı kuvvetleriyle ikmal hatlarının kesilmesi sonucu kış geçirmek için Derbent'e çekilmek zorunda kalmıştır.⁴⁴¹

Devlet Giray'ın ölümünden sonra hanın on sekiz oğlundan en büyüğü olan Semiz Mehmet Giray tahta geçmiş, kardeşi Adil Giray'ı kalgay yani vezir ve veliaht atamıştır. Adil Giray'ın ölümünden sonra bu makama Alp Giray getirilmiş, kardeşi Saadet Giray'a ise ikinci

⁴³⁹ BOA. MD. 7, H. 75

⁴⁴⁰ Pitcher, D.E. (2007). Osmanlı İmparatorluğunun Tarihsel Coğrafyası. (3. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, S.176

⁴⁴¹ Finkel. a.g.e. S.154-155

veliahtlık makamı olan nurettinlik görevini vermiştir. Mehmet Giray'ın kendi kendine icat ettiği bu makam Osmanlı padişahı tarafından hoş karşılanmamıştır.⁴⁴² Bunun üstüne bir de Gürcistan – Şirvan seferine çıkan Osmanlıların asker talebine rivayete göre “*ben, Osmanlının ümerasından mıyım ki bana böyle teklifler yaparlar*” diyerek asker vermek istememiştir. Ertesi yıl ise Osman Paşa'ya destek için gittiğinde savaşa karşı isteksiz hareketlerde bulunmuştur. Kırım hanının üçüncü yılda da Padişahın emrine rağmen Şirvan'a gitmekte direnmesi durumun ciddiyetini göstermiş ve Padişahın dikkatini bu konuya vermesine neden olmuştur. III. Murat kışı Kefe'de geçiren Osman Paşa'ya, Kırım hanını cezalandırmasını emretmiştir. Ancak Özdemiroğlu Osman Paşa, Mehmet Giray'ın üstüne gitmek için uygun bir zaman olmadığını ifade etmek için bu emre, “*Acem Şahı ile olan düşmanlık sona erdirilmeden bu emre uymak münasip değildir*” diye cevap vermiştir. Ancak padişahın “*eğer bu meselenin üzerine gidilmeyecek olursa oradaki fitne ateşi ülkeme sirayet eder ve bu yüzden savaş kaçınılmaz olur*” sözlerine karşılık kış mevsimi nedeniyle askerin çoğuna izin vermiş olan Osman Paşa mecburen savaş hazırlıklarına başlamıştır.⁴⁴³

Osmanlıların savaş hazırlıklarına başladığını öğrenen Mehmet Giray, Kefe'ye gelerek 40.000 kişiyle Kefe kalesinde bulunan Osman Paşa'yı kuşatmıştır. Bunun üzerine Osman Paşa İstanbul'dan yardım istemiştir. Osmanlıların elinde tutsak olan İslam Giray Kırım hanı ilan edilmiş, hanlık alameti olarak kendisine bir at bir kılıç, altın kitabeli bir Alsancak verilmiştir. İslam Giray 24 Nisan 1584'te 35 gemilik bir filo ve 10.000 askere komuta eden kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa ile Kefe'ye gönderilmiştir. Bu sırada Mehmet Giray'ın Kırım hanlığından azledildiği ilan edilmiş ancak Mehmet Giray buna karşı çıkarak, “*Ben azl-i padişahi ile ma'zul olmazın, sahib-i sikke ve hutbe bir han-i Zişan iken mülk-i mevrusundan feragat bulmazın.*” demiştir. Hanın azledildiğini öğrenen Mehmet Giray'ın komutanları Osmanlı devletine karşı gelmek istemeyip bir süre sonra Osman Paşa'ya katılmaya başlamışlardır. Yeni Kırım hanı tayin edilen İslam Giray'ı ve Osmanlı donanmasını halkın sevinçle karşılaması ve askerlerini kaybetmesi üzerine kuşatmanın başarılı olamayacağını anlayan Mehmet Giray kaçmaya çalışmış ancak kardeşi Alp Giray onu yakalayarak yay kirişiyle boğarak öldürmüştür.⁴⁴⁴

28 Haziran'da Kılıç Ali Paşa ve Osman Paşa, kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa'nın Kefe'ye geldiği filo ile birlikte İstanbul'a geri dönmüştür. Ancak bir süre sonra Rus topraklarına

---

⁴⁴² Hammer. a.g.e. S.310

⁴⁴³ Çerçi. a.g.e. S.199-200

⁴⁴⁴ Aksun. a.g.e. S.395-396-397

kaçan Mehmet Giray'ın oğulları Saâdet, Safâ ve Murat Giray'lar, Kıpçak ve Dağıstan'dan 10.000'e yakın kuvvet toplamışlardır. Bu kuvvetin içinde Kırımlılar, Nogaylar ve hatta Rusların bulunduğu dair rivayetler vardır. Kırım prensleri bu kuvvetle amcaları İslam Giray'ı tahttan indirmek için Bahçe Saray'a yürümüşler ve burayı yağmalamışlardır. İslam Giray yaralanarak Kefe'ye kaçmış, Kırım prensleri burada da İslam Giray'ı kuşatmışlardır. Bunun üzerine han, İstanbul'dan yardım istemiştir. İslam Giray'ın yardım isteği üzerine padişah, sadrazamı serdar tayin ederek 10.000 yeniçeri ve altı bölük umumen ağalarıyla, ulufeli müteferrikagan ve bin tane çavuştan oluşan bir orduyla Kılıç Ali Paşa komutasında bir filo hazırlamıştır. Osman Paşa kumandasındaki kara ordusu Üsküdar'dan Kastamonu'ya geçmek, Kılıç Ali Paşa kumandasındaki filo ise Sinop'tan Kırım'a geçmek için hareket etmiştir. Ancak Kastamonu'ya varan ordu kışın sert geçmesinden dolayı birçok insan ve hayvan kaybına uğrayınca kışın Kastamonu'da geçirilmesi kararı alınmıştır. Veziri azamın maiyetinde bulunan sabık Bosna beylerbeyi Ferhat Paşa'ya pişdarlık vazifesi verilerek gereken tedbirleri alması için Kılıç Ali Paşa komutasındaki donanma ile Kefe'ye gönderilmiştir. Osmanlı donanmasında Kefe'deki kuvvetleri takviye edecek asker, top ve mühimmattan başka Mustafa, Ömer ve Ali Paşalar gibi komutanlar da bulunuyordu. Osmanlı kuvvetlerinin Kefe'ye gelmesiyle Kırım hanı İslam Giray, Osmanlı askerlerinin desteğiyle Kırım prenslerini "Andal" ovasında yenilgiye uğratmış böylece Vezir-i azamın Kırım'a sefer yapmasına gerek kalmamıştır.⁴⁴⁵

4.1.11.3. Kılıç Ali Paşa'nın İbrahim Paşa ile Trablus'tan İstanbul'a dönüşü ve İbrahim Paşa'nın sağdıcı olması

İsmi Fatimi Halifesi Hâkim Biemrillah'a bağlı bir şeyhin adından almış olan Dürziler eski ve savaşçı olan dağlı bir kavmin ardıllarıdır. Dürziler Teymaniler ve İbni Maniler olarak ikiye ayrılırlar. İbni Maniler zamanla daha da güçlenmişlerdir.⁴⁴⁶

1583'te Mısır'daki karışıklıkları düzeltmek için Mısır beylerbeyliğine tayin edilen Damad İbrahim Paşa bu görevini başarıyla gerçekleştirmiş ve padişahın takdirini kazanmıştır. 1585 yılında padişah III. Murat'ın kızı Ayşe Sultanla evlenmek için Suriye üzerinden İstanbul'a gitmek için hareket eden İbrahim Paşa bu sırada Lübnan'da çıkan Dürzi isyanını bastırmakla

⁴⁴⁵ Danişmend. a.g.e. S. 102-108-110

⁴⁴⁶ Hammer. a.g.e. S.319

görevlendirilmiştir.⁴⁴⁷ Şam'a gelen İbrahim Paşa isyan eden iki Dürzi lider olan Şerefeddin ve Maanoğlu'nu yanına çağırmıştır. Şefereddin, İbrahim Paşa ile görüşmeye gelmiş ancak Maanoğlu gelmemiştir. Bunun üzerine İbrahim Paşa, Maanoğlu'na bağlı yerlere saldırmıştır. Paşa, Maanoğlu ile görüşmesi için Halep Valisi Ali Paşa ile Mansur'un adamlarından Goymeyda'yı göndermiştir. Ancak Maanoğlu ile görüşmeye giden elçiler birçok armağan ile dönmüş olsalar da Maanoğlu'nu Osmanlılar tarafına çekmeyi başaramamışlardır. Bu sırada Osmanlı donanması Sayda'ya 4000 asker çıkarmış, sahili yağmalamış ve 3000 tane de esir almışlardır. Tekrar Şam'a dönen İbrahim Paşa, Lübnan emirliğini İbni Harkuş'a vermiştir. Beyrut'ta, Trablus ve Beyrut iltizamcısı İbn Mansur'u görüşmeye çağırarak yıllık iltizam bedeli olarak devlete 160.000 altın vermesini teklif etmiştir. İbrahim Paşa ile görüşmesinde anlaşmaya varamayan İbn Mansur, Şerefeddin gibi zincire vurulmuş ve İbrahim Paşa'nın İstanbul'a dönüşünde halka gösterilmek üzere bir kadırgaya bindirilmiştir.⁴⁴⁸ İbrahim Paşa, kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa'nın emrindeki 25 gemilik filo ile Eylül 1585'te İstanbul'a dönmüştür.⁴⁴⁹ İbrahim Paşa, İstanbul'a beraberinde getirdiği birçok armağan ile dönmüştür. Getirdiği armağanlar saray halkının çok ilgisini çekmiş özellikle altından yapılmış, mücevherlerle süslü taht armağanlarının en değerlisi olmuştur. Daha sonraki yıllarda padişahların ilk tahta çıkış gününde kullandıkları bu tahtın yalnızca altını 80.000 duka değerindeydi. Getirdiği armağanların toplan değerinin 2.000.000 altın değerinde olduğu tahmin edilen Paşa, birçok değerli kılıç, kumaş, göz kamaştıran hediyeler ve köleler de getirmiştir.⁴⁵⁰

Bu başarılı hizmetlerinden dolayı üçüncü vezirliğe yükseltilen Paşa⁴⁵¹, 20 Mayıs 1586'da, III. Murat'ın kızı olan Ayşe Sultan ile evlenmiştir. Gelenek itibariyle 100.000 altın üzerine kıyılan sultanların nikâhı bu sefer özel bir izin alınarak 300.000 altın ile kıyılmıştır. Düğünde İbrahim Paşa'nın sağdıcı kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa olmuş ve gelin olan Ayşe Sultan'a 50.000 altın değerinde armağanlar vermiştir.⁴⁵²

Ömrünün son zamanlarında sadece Osmanlı sahillerini muhafaza etmek ve orduya denizden destek vermek için sefere çıkan Kılıç Ali Paşa, 1585 Trablus seferinden sonra herhangi bir

---

⁴⁴⁷ Aykut. N. (1993). *Damad İbrahim Paşa*. TDV İslam Ansiklopedisi (C.8). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. S. 440-441

⁴⁴⁸ Hammer. a.g.e. S.319-320

⁴⁴⁹ Aykut. a.g.e. S.440

⁴⁵⁰ Hammer. a.g.e. S.320

⁴⁵¹ Aykut. a.g.e. S.440-441

⁴⁵² Hammer. a.g.e. S.320

sefere çıkmamıştır. Ömrünün sonuna kadar kaptan-ı deryalık makamında bulunan paşa 25 Haziran 1587 tarihinde ölmüş ve Tophanede inşa ettirdiği türbesine gömülmüştür.

5. SONUÇ

On altıncı yüzyıl siyasetini şekillendiren en önemli unsur ticaret olmuştur. Ticari çıkarlar karşısında dini ve kültürel kutuplaşmalar önemsiz kalmış ve devletler siyasi çıkarlara odaklanarak askeri ve siyasi faaliyetlerini sürdürmüştür. Çünkü ticaret yollarına hâkim olmak büyük bir maddi güce sahip olmak, bu ise dünyaya egemen olmak anlamına geliyordu. Bu ticaret savaşında en önemli yerlerden biri Akdeniz olmuştur. Bu sebeple Akdeniz hâkimiyeti mücadelesinde Osmanlılar da varlığını göstermeye başlamıştır. Preveze Deniz Savaşından sonra Akdeniz hâkimiyetini kaybeden Avrupalıların buradaki etkinlikleri azalmıştır. Osmanlı devletinin Akdeniz hâkimiyetinin başlatan Preveze deniz zaferinden sonra Osmanlı devleti donanmaya daha fazla önem vermeye başlamıştır.

Osmanlı denizciliğinin yükselişe geçtiği on altıncı yüzyılda dikkat çeken detay Osmanlı donanmasında daha çok tecrübeli kişiler ve levend geleneğinden yetişen kaptanların görev alması olmuştur. Levend geleneğiyle yetişen kaptanlar, asker olarak yetişen kaptanlardan farklı olarak denizleri çok daha iyi tanıdıkları için coğrafyanın avantajlarını kendi lehlerine kullanmayı başarabiliyorlardı. Ayrıca bu denizciler uzun süreler denizlerde kalmaya alışık oldukları için her türlü zorlukla mücadele edebiliyorlar, hızlı bir şekilde önlem alarak tehlikeli durumlardan sıyrılmayı başarabiliyorlardı. Levend geleneğinden yetişen Kılıç Ali Paşa denizlerdeki başarıları sebebiyle dikkat çekmiş ve fener verilerek Osmanlı donanmasına dâhil edilmiştir. Fener aldıktan sonra Osmanlı donanması ile birlikte seferlere katılan Paşa, katıldığı seferlerde büyük yararlılıklar göstermiştir. Ancak katıldığı seferler içerisinde Osmanlı denizcilik tarihinde ve Kılıç Ali Paşa'nın kariyerinde önemli yere sahip olan savaş Lepanto Deniz Savaşıdır. Paşa, bu savaşta gösterdiği yararlılıktan ötürü kaptan-ı deryalık ile onurlandırılmıştır. Lepanto Deniz Savaşından sonra donanmanın yeniden inşasına büyük katkıları olmuş, Osmanlı donanması ve gemilerine yeni bir soluk vermiştir. Neredeyse tamamen yok olan donanmanın tekrardan vücuda getirilmesinde Osmanlı devletinin sınırsız denilebilecek büyüklükteki maddi kaynaklarının yanında Kılıç Ali Paşa'nın denizcilikteki deneyiminin etkisi de göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Donanmanın yeniden inşa edilmişinden sonra çıkılan seferlerde bir kayıp yaşanmamasını sağlamış böylece Osmanlı donanmasının maddi ve manevi açıdan eski gücüne ulaşmasını hedeflemiştir. Osmanlı donanmasına birçok savaşta komuta eden Paşa, bu savaşlardan başarı ile dönmüştür.

Ancak on altıncı yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı devletinin politikası değişmiştir. Sokullu Mehmet Paşa'nın büyük destekçisi olduğu Batı Akdeniz'e hâkim olma politikası, Paşa'nın nüfuzunu kaybetmesiyle önceliğini yitirmiştir. Dönemin padişahı olan III. Murat zamanında Sokullu'nun rakiplerinin güç kazanmasıyla Osmanlı devleti Batı Akdeniz hâkimiyetinden vazgeçmiştir. Bu sırada Osmanlı donanmasının kaptan-ı deryalığı görevinde bulunan Kılıç Ali Paşa, III. Murat'ı bu fikrinden vazgeçirmeye çalışmışsa da başaramamıştır.

Bu dönemde tüm dünyada kendini gösteren maddi bunalım Osmanlı devletini de hatırı sayılır biçimde etkilemiştir. Amerika'dan gelen gümüş tüm dünya ekonomisini alt üst etmiş Osmanlı ekonomisine de büyük bir darbe vurmuştur. Sürekli nakit para ihtiyacı ve kara ordusuna nazaran çok daha masraflı olan donanma ikinci plana atılmaya başlanmıştır.

İki cephede birden savaşmak için yeterli maddi kaynağa ve güce sahip olmadığının farkında olan Osmanlılar yüzünü doğuya çevirerek İran'a sefer hazırlıklarına başlamıştır. İran Seferinin çok masraflı olması ve maddi sıkıntılar sebebiyle nakit ihtiyacının karşılanabilmesi için Osmanlı parası tağşiş edilmiştir. İran Seferi hazırlıkları Osmanlı hazinesi için büyük bir yük olmuş bu nedenle donanmaya yapılan yatırımlar azaltılmıştır. Osmanlılar büyük deniz savaşlarına son vermiştir. Donanma daha çok sahilleri güven de tutmak ve kara harekâtlarına destek vermek üzere kullanılmaya başlanmıştır.

Kıbrıs, Lepanto ve Tunus seferi gibi savaşlarda büyük başarılar gösteren Kılıç Ali Paşa, ömrünün sonuna kadar kaptan-ı deryalık görevinde bulunmuştur. Ancak Tunus seferinden sonra Kılıç Ali Paşa'nın komuta ettiği önemli bir deniz seferi olmamıştır. Osmanlıların denizlerdeki aktif siyasetinden vazgeçmesi sebebiyle Paşa'nın son yılları gelenek olduğu üzere sefer mevsimi geldiğinde sahilleri korumak için denize açılmakla ya da Osmanlı ordusuna donanma ile denizden destek vermekle geçmiştir. 1500'lü yılların başında İtalya'da doğan ve Kalabriyeli mühtedi bir denizci olan Kılıç Ali Reis, Osmanlı donanması kaptan-ı deryası olarak yaşı doksana yaklaşmışken 25 Haziran 1587'de İstanbul'da ölmüştür. Kılıç Ali Paşa'nın ölümünden sonra Paşa'nın yetiştirdiği Kılıç Hasan Paşa Kaptan-ı deryalık makamına getirilmiştir. Ancak Uluç Hasan Paşa bu görevde uzun süre kalmamış dört yıl sonra ölmüş ve yerine Cigalazâde Sinan Paşa getirilmiştir.

Öncülündeki başarılı kaptanlar ve son dönemde Kılıç Ali Paşa'nın başarıları sebebiyle Akdeniz hâkimiyetini XVI. yüzyıl boyunca devam ettiren Osmanlılar bu dönemden sonra donanmayı ikinci plana atarak kara ordusunu merkeze almış ve askeri faaliyetlerine böyle devam etmeye çalışmıştır. Ancak donanmadaki zayıflık karadaki başarıları da etkilemeye başlamıştır.

XVII. yüzyıldan itibaren Avrupalıların denizcilikte ve gemi teknolojisinde gösterdikleri büyük ilerlemeyi takip etmemiş olan Osmanlı devleti hatasını fark ederek ilerleyen yıllarda bu açığı kapatmak için donanmada yenileşmeye gitmiş olsa da bu durum denizlerdeki başarılı zamanlarının geri gelmesi için yeterli olmamıştır. Özellikle deniz ticaretinin Akdeniz'den Atlantik'e kaymış olması ve Osmanlıların denizlerde uzun süreler kalacak gemilere sahip olmaması XVI. yüzyıldaki başarılı günlere dönmesini neredeyse imkânsız kılmıştır. Bu sebeple deniz ticareti için oluşan Hollanda, İngiliz, Fransız rekabetinin içine Osmanlı devletinin dâhil olması mümkün olmamıştır.

KAYNAKLAR

- 12 Numaralı Mühimme Defteri (978-979/1570-1572) -Özet-Transkripsiyon ve İndeks- C. I, II, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1996, H. C16, C18, C27, C28, C46, C49, 15, 178, 183, 184, 186, 206, 211, 302, 317, 367, 394, 396, 518, 1088, 1121, 1122, 1154.
- 7 Numaralı Mühimme Defteri (975-976/ 1567-1569) –Özet- Transkripsiyon ve İndeks- C. I,II, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1999, H. 75, 88, 1625.
- Aksun, Z. N. (1994) *Osmanlı Devletinin Tahlili, Tenkidi, Siyasi Tarihi*. C.I.
- Atauz, A.D. (2012). Haçlı Korsanlar: Saint Jean Şövalyeleri ve Akdeniz’de Haydutluk, *Kebikeç*. C.33 S.205-230
- Aydın. M. (1986). “Faş Kalesi”. *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, C.VI. S.67-138
- Aydın. M. (2016) “Faş” *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. Ek 1. S.443-445
- Aykut. N. (1993) “Damad İbrahim Paşa” *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. 8. S.440-441
- Ayvansarâyî, H. (1985) *Mecmuâ-i Tevârih* (haz. Fahri Ç. Derin – Vâhid Çabuk). (1. Basım) İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Ballı, F. (2004). *İnebahtı Deniz Seferi'nin Akdeniz Dünyasındaki Önemi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. H. 98/211, 173/376, 299/563, 197/296, 602/1154
- Bicheno, H. (2003). *Crescent And Cross The Battle of Lepanto 1571*. (1. Baskı). Londra: Cassell & Co.
- Bilgin. F. (2015). “Kıbrıs’ın Fethi için Yapılan Hazırlıklar (Arşiv Belgelerine Göre)”. *Mukaddime*, C.6(1). S.79-100
- Black J. (Editör). (2004). *Top, Tüfek ve Süngü Yeniçağda Savaş Sanatı 1453-1851*. (1. Baskı) İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Bostan, İ. (2010). *Osmanlı Denizcilik Tarihi İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Tarih Lisans Programı Ders Notları*, İstanbul.
- Bostan, İ. (2014) *İstanbul’un 100 Denizcisi*. (1. Baskı). İstanbul: Dörtbudak Yayınları.
- Bostan. İ. (2000) “İnebahtı Deniz Savaşı”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.22 S.287-289
- Bostan. İ. (2006). *Beylikten İmparatorluğa Osmanlı denizciliği*. (1. Baskı). İstanbul: Kitap Yayınevi.

- Bostan. İ. (2012). “Turgut Reis”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.41 S.417-418
- Bostancı, M. (2002) *19 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil-Metin)*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, H. 41, 255, 264, 668.
- Calabresi İllustri. (31 Marzo 2012). *Sabato*. S.6-7
- Cenez. D.S. “1571 İnebahtı Deniz Muharebesi Sonrası Osmanlı Donanmasının Yeniden Teşekkülü”
https://www.academia.edu/13250498/1571_%C4%B0NEBAHTI_DEN%C4%B0Z_MUHAREBES%C4%B0_SONRASI_OSMANLI_DONANMASININ_YEN%C4%B0DEN_TE%C5%9EEKK%C3%9CL%C3%9C Adresinden 11.05.2019 tarihinde alınmıştır.
- Çakır, E.T. (2006). *10 Numaralı Mühimme Defteri'nin (179-356) Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum. H. 307, 310,313, 315, 356, 369, 374, 379, 392, 393, 405, 406, 410, 413, 417,426, 438, 453, 484, 477.
- Çerçi. F. (2000). *Gelibolulu Mustafa Âli ve Kühü'l-Ahbâr'ında II. Selim, III. Murat ve III. Mehmet Devirleri*. (1. Baskı). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Matbaası.
- Danişmend, İ.H. (2011). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*. (2. Baskı). İstanbul: Doğu Kütüphanesi, C.III.
- Emir, A.H. (1931). Kılıç Ali ve Lepanto. *Deniz Mecmuası*, C.322. S.1-78
- Erünsal. İ.E. (2002) “Kılıç Ali Paşa Kütüphanesi” *TDV İslam Ansiklopedisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.25 S.415
- Evliya Çelebi, (2004). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi*. İstanbul. C.1. (3. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Eyice. S. (2002). “Kılıç Ali Paşa Külliyesi” *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.25 S.412-414
- Finkel. C. (2007). *Rüyadan İmparatorluğa Osmanlı*. (3. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Gedik. N. (2017). “Gemici Dili ile Kılıç Ali Paşa Hicviyesi”. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, C.37. S.137-176
- Goffman. D. (2014). *Osmanlı Dünyası ve Avrupa*. (4. Baskı). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Gökyay. O.Ş. (1982). *Kâtip Çelebi Yaşamı, Kişiliği ve Yapıtlarından Seçmeler*. (1. Baskı). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gürkan, E.S. (2012). Batı Akdeniz’de Osmanlı Korsanlığı ve Gaza Meselesi, *Kebikeç*, C.33. S.173-204
- Gürkan. E.S. (2016). Habsburg Gizli Servisinin Hedefinde Bir Osmanlı Paşası Calabria’lı Uluç Ali. *Deniz Mecmuası*. C.1 S.113-120

- Halaçoğlu, Y. (2014). *XIV – XVII. Yüzyıllarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*. (7. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Hammer, J.V. (2008). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*. (3. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Hess, A. (2010). *Unutulmuş Sınırlar 16. Yüzyıl Akdeniz 'inde Osmanlı-İspanyol Mücadelesi*. (1. Baskı). İstanbul: Küre Yayınları.
- Kâtip Çelebi. (2007). *Deniz Savaşları Hakkında Büyüklere Armağan (Tuhfetü'l-Kibâr fi Esfâri'l-Bihâr)*. (1. Basım) İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Kavas, A. (2003). “Mehdiye”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.28. S.386-387
- Kavas, A. (2012). “Tunus”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.41. S.393-397
- Kılıç Ali Paşa Vakfiyesi, 572 numaralı defter, Sıra 48, Sayfa 124, H. 984 / M. 1576-77, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi.
- Kılıç Ali Paşa Vakfiyesi, 574 numaralı defter, Sıra 21, Sayfa 48, H. 989 / M. 1581-82, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi.
- Kiel, M. (200) “İnebahtı”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.22. S.285-287
- Kurtoğlu, F. (1935). *Kılıç Ali Paşa*. (1.Baskı) İstanbul: Sebat Matbaası.
- Osmanlı Arşivinde Şeyhülislam Fetvaları. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, İstanbul, 2015. A. NŞT. d.,1066.
- Özcan, A. (1993). “Cerbe”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.7. S.391-392
- Özdemir, M. (2005). “Moriskolar”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.30. S.288-291
- Özsayiner, Z.C. “ Tophane Kılıç Ali Paşa Camisi Yazıları”. Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği
web:<http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/2547/001580528010.pdf?sequence=3&isAllowed=y>. Adresinden 09.05.2019 tarihinde alınmıştır.
- Peçevi, İ. (1981). *Peçevi Tarihi*. (1. Baskı). Ankara: Başbakanlık Matbaası.
- Pitcher, D.E. (2007). *Osmanlı İmparatorluğunun Tarihsel Coğrafyası*. (3. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Selânikî, M.E. (1999). *Tarih-i Selânikî*. (2. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Sola, E. (1993). Cervantes Döneminde Magripli, Mürted ve İspanyol Gizli Ajanları. *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*. C.4. S.687-695.

- Süreyya, M. (1996). *Sicilli Osmanî*. (Çev. S.A. Kahraman, Haz. N. Akbayer). (1. Basım) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- T.C. Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı. (2002). *Kitab-ı Bahriye Pirî Reis Book of Navigation*. Ankara.
- Tabakoğlu. H.S. (2016). *Akdeniz’de Osmanlı-İspanya Rekabeti, 1560-1574 Teşkilat, Deniz gücü ve Savaş*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tabakoğlu. H.S. (2017, 4-5 Mayıs). Savaş Ekonomisi: *İnebahtı’ya Giden Yolda İspanyol Monarşisi’nin Mali Hazırlıkları*. Uluslararası IX. Türk Deniz Ticareti Tarihi Sempozyumunda Sunuldu, İstanbul.
- Tuncel. M. (2003) “Malta”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.27. S.538-539
- Uzunçarşılı, İ.H. (1988). *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*. (3. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Uzunçarşılı, İ.H. (2016) *Osmanlı Tarihi*. (11. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları C.II.
- Uzunçarşılı, İ.H. (2016). *Osmanlı Tarihi*. (11. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu yayınları, C. III.
- Yiğit. İ. (2012). “Tunus”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.41. S.385-388
- Zekeriyyazade. (1975). *Ferah Cerbe Fetihnamesi*. İstanbul: Hilâl Matbaacılık.

EKLER

EK-1. İstanbul Deniz Müzesinde Kılıç Ali Paşa'nın yağlı boya tablosu

EK-2. Kılıç Ali Paşa'nın Le Castella kasabesindeki büstü

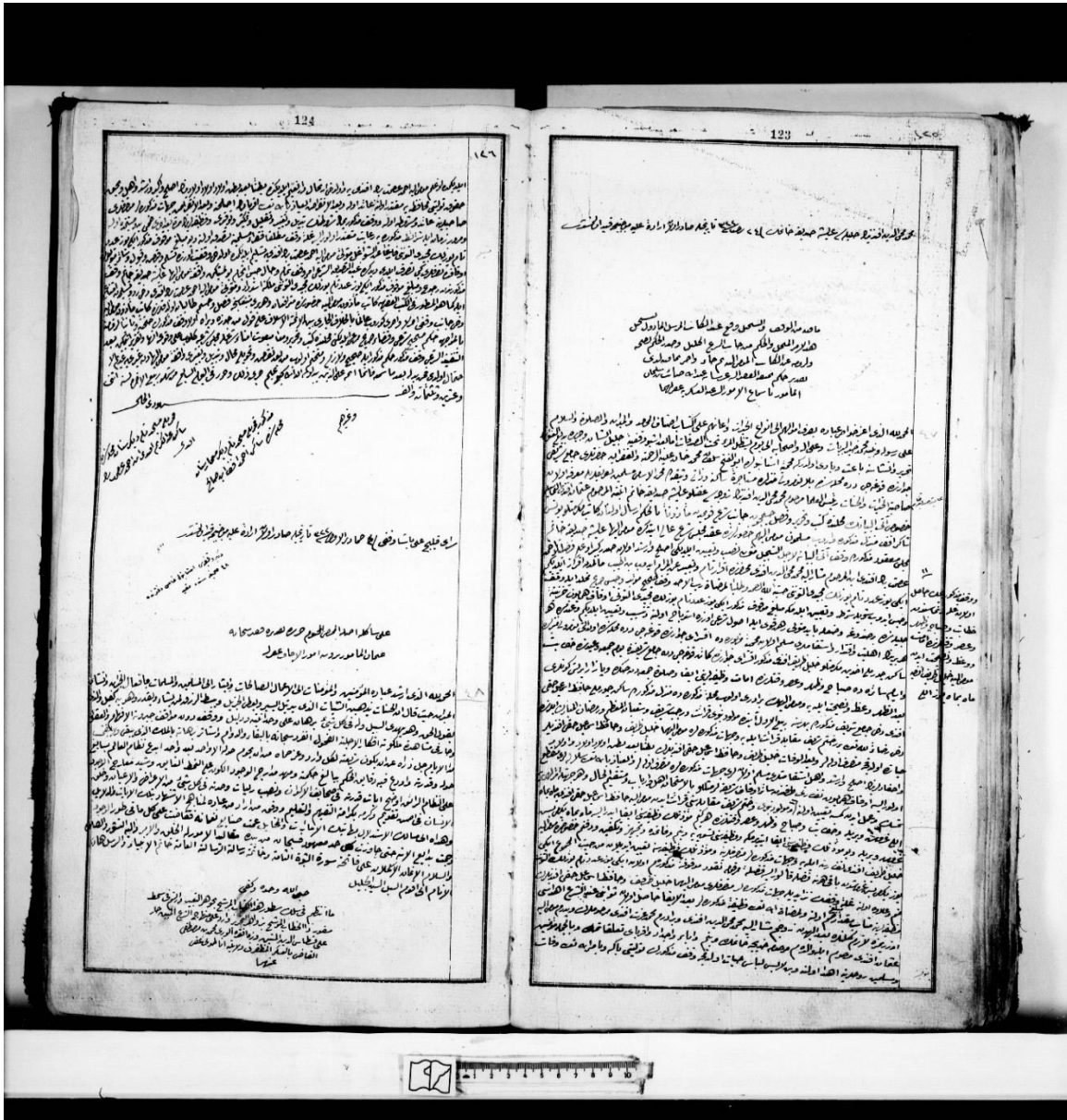
EK-3. Kılıç Ali Paşa Camii'nin XIX. yüzyıl ortalarında çizilen gravürü

EK-4. Kılıç Ali Paşa Camii'nin günümüzdeki hali

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله
والصالحين أما بعد فقد حضرنا في يومنا هذا...

ما بعد ما لو تعبدت
والله اعلم بالصواب
والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله
والصالحين

الحمد لله الذي جعلنا من ذرية نبيه وآله الطاهرين
الذين هم رؤسنا في الدنيا والآخرة...
والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله
والصالحين

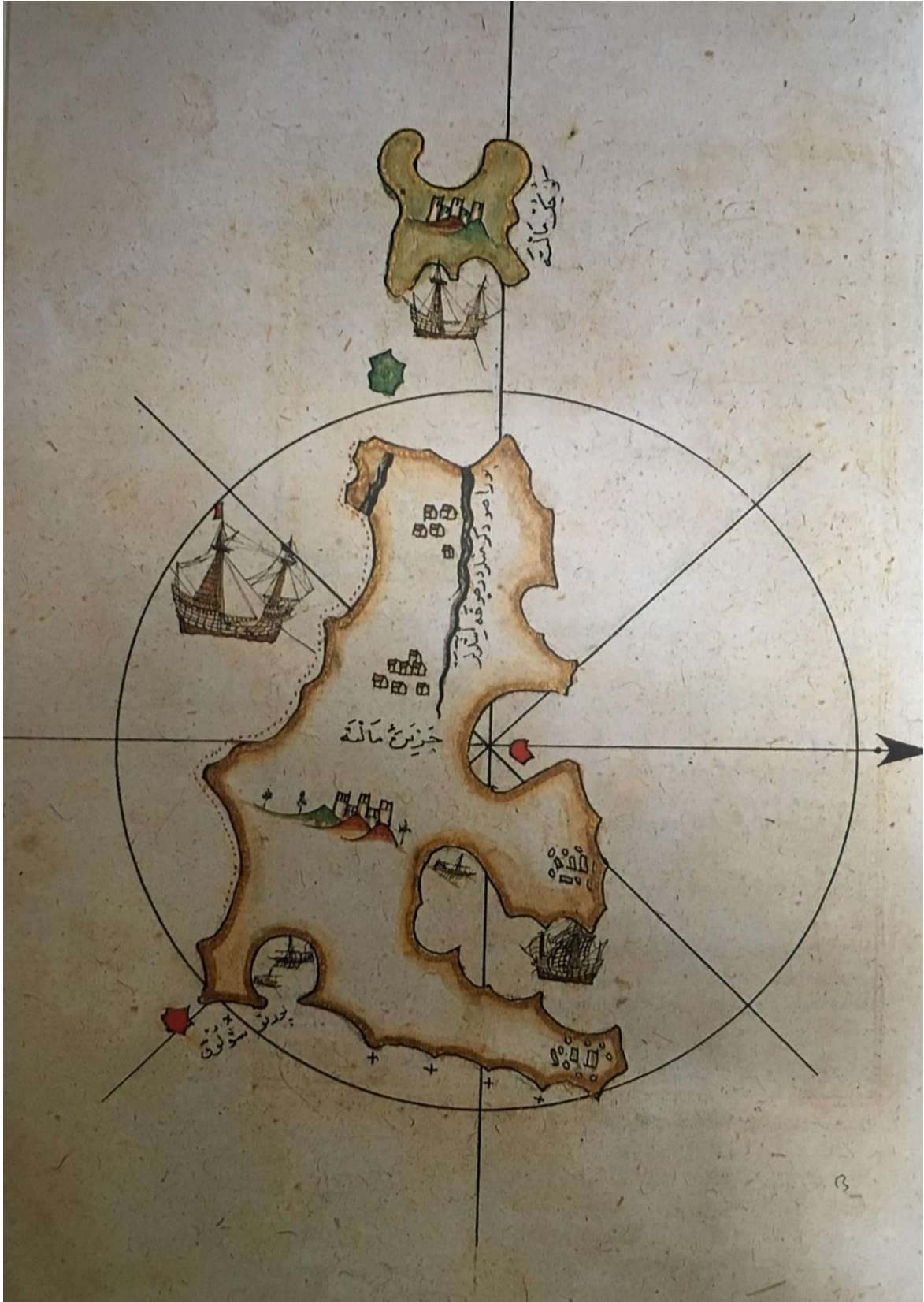
الحمد لله الذي جعلنا من ذرية نبيه وآله الطاهرين
الذين هم رؤسنا في الدنيا والآخرة...
والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله
والصالحين

الحمد لله الذي جعلنا من ذرية نبيه وآله الطاهرين
الذين هم رؤسنا في الدنيا والآخرة...
والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله
والصالحين

الحمد لله الذي جعلنا من ذرية نبيه وآله الطاهرين
الذين هم رؤسنا في الدنيا والآخرة...
والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله
والصالحين

EK-7. Pirî Reis Kitab-1 Bahriyesinde Malta

EK-8. Pirî Reis Kitab-ı Bahriyesinde Moton ve Koron Kaleleri

EK-9. Pirî Reis Kitab-1 Bahriyesinde Kıbrıs Adası

EK-10. Piri Reis Kitab-ı Bahriyesinde Lepanto Sahili

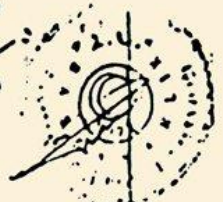

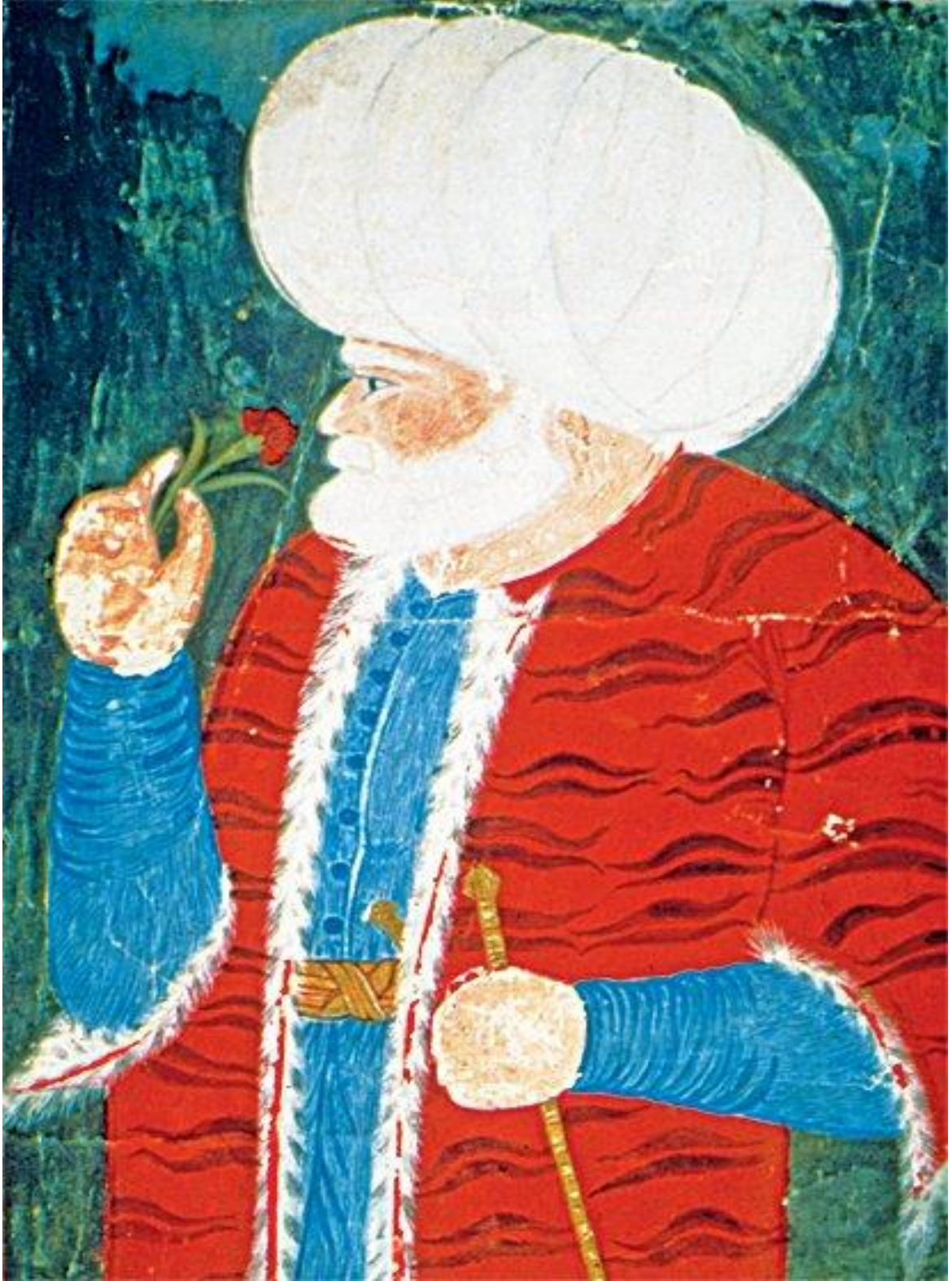
سورگونه حکمی وری

بسم الله الرحمن الرحیم

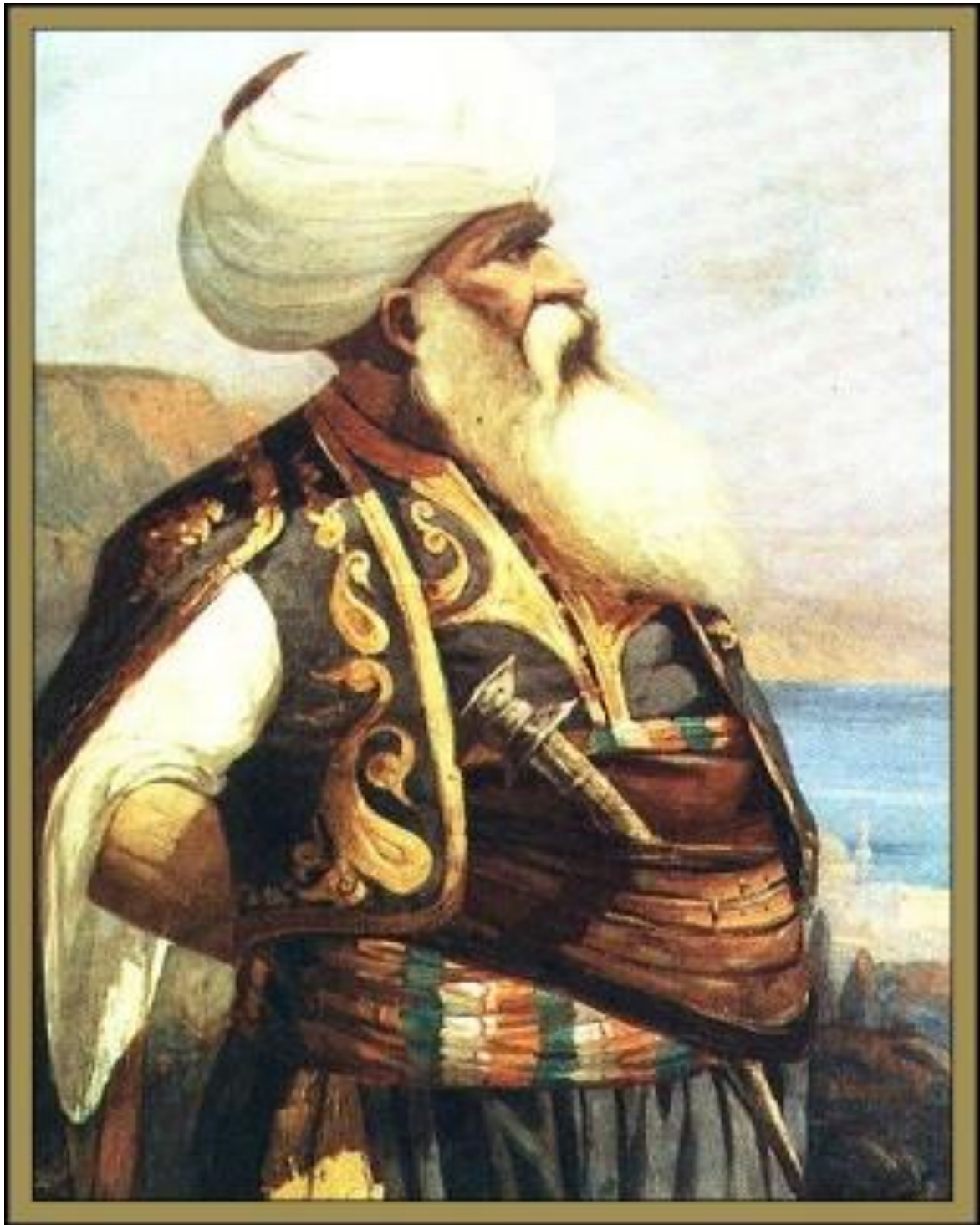
اینا طریقه دختاره دروغ و ذوالنفا و زبانه و لایق اولاده نامیاریه کماله قریب بیکریمین سینه
ولم ابتدئ بنسب بنسبته مکتوب کتیر وین بزیم جوئیسی عکرنوش انتر استبله سبله غلبه بر لری
قراب اولوب و قراب اولاده بر لزر لعه و بانجه و بانجه و شکشته صالحه بر اولوب قتی
طبر لخت و ذلعت اولونه جو بیکر بر کله منته الله اللمن کید حاصره و بر ورتو بر لری
اولوب لکر نقیسات و لکر قرایی و سایر لرضی و بغای مور و اباوله اولمن لایق لیر و کتیر
بلر منیش اعیبه جویم اولوب منیش این دیو آسین تمام لعه لاله اولوب لایق و لایق
اولاده لایق و منیش لایق و مستری عکرتن اولوب اعمله عکس رفته بیانه لعه قیام
بر و چله حفظ و اولوب اولوب اصلاح و حفظ اعمالیه فالجور تمام لرضی و لایق حاصره اولوب
و بالیه لاله و یار سیر لایق لکه سمور و اباوله لویکی مهمته اولمینی اوله جویم و لایق
اکتیل و کتیر و عفو لایق لایق عفو لایق لایق لایق لایق لایق لایق لایق لایق لایق
مکتوب اولوب بر هوسنست بیانه لایق اولاده رعایا و رعایا آر کتیر شرتن و شفا بله مودق
اولمندی و اولمینی کتیر کتیر با زلیبوت قلده رعایا و رعایا اولمینی و مکانه لایق لایق لایق
منو طن اولمینی و کتیر لایق اولوب لایق لایق لایق لایق لایق لایق لایق لایق
بر و یابدق و بانجه و بانجه و بانجه و بانجه و بانجه و بانجه و بانجه و بانجه
ولس قریبه لایق لایق لایق لایق لایق لایق لایق لایق لایق لایق لایق لایق
لکر نقیسات و لکر قرایی و شهر لایق لایق لایق لایق لایق لایق لایق لایق
و نقیسات لایق لایق لایق لایق لایق لایق لایق لایق لایق لایق لایق
و کتیر و مودق و خلاجه و قرآز دایق و بانجه و بانجه و بانجه و بانجه

EK-12. Barbaros Hayrettin Paşa

EK-13. Turgut Reis

Der Hakk-ı Kapudan-ı Sabık A'ni Uluç Ali Aleyhi Ma Yestehikku

I

1. Garka-i bahr-i gama Hızr yetiş şâd eyle
Yüri dermandelerin destin al irşad eyle
2. Rüzgarun n'ola el virdiyise derya ol
Keremi pişe iden vüs'ati mu'tad eyle
3. Mürdeler nam-ı nigü ile olurlar ihya
Öl diril sen de cihanda bir eyü ad eyle
4. Olma şemşir-i zeban-ı şu aradan gafil
Kesmesünler seni ardınca anı yâd eyle
5. Şa'irin olmaya bir beyti kadar bünyadı
Sen gerekse götüri âlemi bünyad eyle
6. Ne olur taş-ıla toprağı bina itmekden
Var gönül yap dil-i viraneler abad eyle
7. Dilde kin bağlama zinhar günahın bilene
Kayd virme kulun ise dahı azad eyle
8. Telh-kam olmasun acıtma sakın kimseleri
Hâsılı zulm u sitem eyleme var dad eyle
9. Kimsenün malına kasd eyleme dünyadır bu
Kimsenün alma gözi yaşını deryadır bu

II.

1. Kanı ol milket-i Fas üzre azimet kılıcı
Şürefa zümresine buğz'u adavet kılıcı
2. Kanı ol kimini nesl-i ömrün bey kılup
Kimini habse salup zecr ü ihanet kılıcı
3. Kanı ol hane-i dinin yıkan ilhak kılan
Dar-ı dünyasını ihyâ vü'imaret kılıcı
4. Kanı ol ah ne şeytan beni azdurdı diyü
Cami'in yapduğuna hayf u nedamet kılıcı
5. Kanı ol şah-ı cihana çekilen piş-keşi
Cümle kendüye çeküp hırs u hıyanet kılıcı
6. Kanı Turgud Begün ol kendü veli-ni'metinün
Hanumanun yıkup emvalini garet kılıcı
7. Kanı ol cengde yüzi suyını yire döküp
Geçinen bir kurı nam-ıla şeca'at kılıcı
8. Rüzgâr ahır anun cevherini hak itdi
Kanı dünyada kesüp biçmek o hiddet kılıcı
9. Kanı ol bağrumı hün kalbümi mecruh kılan
Hişm u hiddet idici şerr ü şekavet kılıcı

10. Âlemi gerçi harab eyledi viren itdi
Akıbet kalmayup ol dahı yıkıldı gitdi

III.

1. Yire geçdi ola Kâruna karin ukbada
Mal cem'inde naziri yoğ idi dünyada
2. Rüzgâr-ıla hele gitdi yıkıldı ahır
Gerçi kim yapusu benzerdi heman Şeddada
3. Rüzgâr ulucını mulıcını tağıtdı
Benzedi halleri kıssa-i kavm-i Ada
4. Tershane ocağın yıkdı harab itdi idi
Cümle alatı anun kalmış-ıdı yağmada
5. Hey felek hey ne aceb kec-rev imişsin sen de
Neydi virmek bu kadar devleti bir ırgada
6. Karada alet onarurdu heman gen yakadan
Yohsa hiç yoğ-ıdı anun hüneri deryada
7. Cengden yüzi dönerdi gelicek meydana
Kılıç idi söze gelseydi kaçan tenhada
8. İtmedi kâfir-i bi-dine gaza ömrinde
Müslüman-ıla idi cengi heman dünyada
9. Bir muhanneslige namını Kılıç takmışlar
Bir ağaçdan kılıç idi kılıç idiyse eğer

IV.

1. Akl u dininde kemalinde iken noksanı
Akl-ı evvel geçünürdü o Ebû Cehl-i şanı
2. Müslümandur diyeler diyü bina itdi heman
Cami'in hayrına mı yaptı sanursın anı
3. Kendü başına meğer kim bir iki taşı düşse
Alsalar haklu hakın haşr olıcak hasmanı
4. Na-müselman diyeler diyü kaçardı dilden
Dil ucından idi el-hâsıl anun imanı
5. Eyle bir div-sıfat idi ki mel'unlukda
Ana nisbetle melek dimelidür şeytanı
6. Yüzünün karasın arıtmaz iken deryalar
Geçinürdi yine korsan denizün korsanı
7. N'ola dirdiyse zamanında menem diğeri nist
Katı hali vü tehi bulmuş-ıdı meydanı
8. Pehlevan idi acayib kıçını komakda
Bâ-husus önine kataydı kaçan oğlanı
9. Koyilup keşti-i tabuta alarga oldu heman
Lût deryasına çekdürdi meğer ki kim kapudan

V.

1. Rüzgâr ahır anı bir dem-i subh oynatdı
Haberı yoğ-ıdı ol dahı uyurdu sandı
2. Rüzgâr-ıla olup garka-i derya-yı fena
Kalmadı nam u nişanı adı şanı batdı
3. Kapudanlıkda kalup gerçi bırakmışdı demür
Ahır emvac-ı fena ile karaya atdı
4. Rüzgarun çekerek furtınasın ahır-ı kâr
Düşdi limana bugün tenteyi kurdı yatdı
5. Lengeri fonda idüp gice yaturken gafil
Nagehan geldi ecel fûrkatesidür çatdı
6. Çekdürür forsa gemi idi vücudı amma
Kıçı tayanmadı kankı tarafa kim çatdı
7. Hayli çalkandı yürüdi anun eyyamında
Ya'ni deryaları hep biri birine katdı
8. Kuydu gaziler ocağına su hayf ol zalim
Çok fesad itdi cihan fitnelerin kaynatdı
9. Dest-i zulmeti uzatmakda idi gitdükçe
İrdüğine sitem eylerdi güci yetdükçe

VI.

1. Sâlik-i râh-ı cefâ idi egerçi bi-şekk
Yolına geldi hep itdükleri amma giderek
2. Afıtab-ı artuk idenler o kadar bulmadılar
Ahşam oldu bu kadar devlet ü fer niceye dek
3. Hidmeti artuk idenler o kadar bulmadılar
Her kime âlem emek idi ise ana yemek
4. Alur-ıdı kimisinden virür-idi kimine
Ama gelmişdi heman hâsılı almak virmek
5. Gerçi yelken toruda yürür-idi bi-pervâ
Mayna itdürdi veli na-geh ana fülk-i felek
6. Bilmeyicek dilini olmayıcak hem-cinsi
Paçariz idi katı anun ile söyleşmek
7. Bu kadar zalim iken andan esedd idi yine
Gerçi Şeddâd dahı zalim idi gayet pek
8. Sadıkü'l-kavl geçerdı söze gelseydi kaçan
Bilmeyen kimse inanurdu sanurdu gerçek
9. Kalmaya kimse yabanda umaruz rüz-ı ceza
Dâhil olursa eger dar-ı cihana o köpek
10. Tevbesüz gitdi cenabetle o ved-kar öldi
Ol tonuz hortlayası katı murdar oldu

VII.

1. Zahiri batınınun neydüğünü müş'ir idi
Hele keyfiyyet-i ahvali katızahir idi
2. Kimse yumuşadamaz-ıdı no didükten sonra
Katı zalim katı bi-rahm kâfir idi
3. Hak için olan işi işlemesi gayıb idi
Kendü hakkına olan maslahata hazır idi
4. Kime lutf itmeğe ahd itse vefâ itmez-idi
Ne vefâ eylemek ikrarına da münkir idi
5. Kangı yerden ki yüzi karalığıyla dönse
Dökilürdi yine akçeyle yüz ağardur-ıdı
6. Karalar geydi ana acıdı anı kâfir
Müslümanlar degül andan keferre şakir-idi
7. Şöhret afet idi kurı kalafat adı heman
Gerçi donatmağa bin kadırgayı kadir idi
8. Sağ degüldi n'ola mürd oldı ise ol murdar
Ölecek zalim idi öldürecek kâfir idi
9. Müslümanlıkda karar itmez idi olsa bir an
Hâsılı fırsat esiri idi ol forsa heman

VII.

1. Yoğ-ıdı hiç görececek gözleri ehl-i hüneri
Sınrı cahil idi nadana iderdi nazarı
2. Ne kuş olduğunu biz de bilürüz kon gitsün
Uçururlarsa n'ola anı kerem-dideleri
3. Kanı ol fırtınalar eyleyici bed-ı bela
Sakin oldı ola mı kalmadı şimdi eseri
4. Kanı ılkı ki gözi tutsa alâka itse
Ardın ohşamağ-ıçun anı çekerdi ileri
5. Bir güzel kancalasa kim ola karpuz kıçlu
Kapudan eyler-idi ana takardı feneri
6. Otururdu bilesince olur olmaz eşhas
Ocağ oğlı olanun yoğ ıdı yanında yiri
7. Balsa yürütmez-idi kimseleri deryada
Yelkeni altına alup bir alay der-be-deri
8. Tershane ocağında kim adı döne döne
Nâr-ı cevri-ile kebâb olmamış-ıdı ciğeri
9. Tershane ocağın düzaha döndermişdi
Arabistabı azabı ile yandırmışdı

IX.

1. Gerçi evvel niçe yavuz sağanak savdı veli
Akıbet işledi mazlumların ahı yili
2. İtdi meşgul o kadar kelleme dünya dirdi

EK-14.(devam) Kılıç Ali Paşa Hicviyesi

- Başını kaşımağa değmez-idi hergiz eli
3. Olmadı kâbil-i insaf o saki kâbil olup
Kararurdu içi ne denlü ağarsa sakalı
4. Laf-ı da'vâ-yı ulühiyyeti urmazdı heman
Yohsa gayrı didügi küfri degüldür dimeli
5. Kâfire memleketi aldurur-ıdı bulsa
Tek donanma çıkarup alabileydi bedali
6. Kâfire gitdi niçe kadırgalar kalyeteler
Tershane basılur oldı ol ayak basalı
7. Bir keditür ki o arslan ola hem adı anun
Haşa kim ola o na-merde sezâ nam-ı Ali
8. Rüzgâr urdı giderken bocalandı ahır
Saldı girdab-ı fenaya anı bad-ı eceli
9. Kıçı tayanmaz idi çatmağa bir fûrkateye
Aldurur-ıdı heman uğrasa bir kalyeteye

X.

1. Olsa ger yüz hüneri dahi birer oğlı erün
Yüzine bakmaz-ıdı merdüm-i sahib-nazarun
2. Depesi üstine alurdu aman virmez-idi
Başını almağa kâd eyledügi kiselerün
3. Mal teftişlein eyler-idi magribde
Zulm ile altını üstine çevürdi oranun
4. Gözi yaşı ile ardınca kalan gözü idi
Çogı el hakkı idi virdügi ol sim ü zerün
5. Bed olan beddür eger gevher-i mahz ise dahı
Çekme bihude yire cevri her bed-güherün
6. İltifat eyle ise mültefit olma zinhar
Nazarına varıcı olma sakın kec-nazarun
7. Aşağa kodı zamanında ocağ oğlı anun
Yelkeni suda idi merdüm olan derbederün
8. İtdi ahdinde Fireng ehl niçe reng
Kir getürdi o leke yüzlerine merdlerün
9. Sanma on pare gemiyle bire karşı vara
Kâfire çatmaz-ıdı olsa eger bin pare

XI.

1. İltifatı yine kendü gibi nadana idi
İ'tibarı idi hep cahil ü nadane idi
2. Evvel-i halde kendin bileni sevmez idi
Meyli hep kendüsini bilmeyen oğlana idi
3. Hep yaban oğlanına eyler idi ihsanı
Ol seha kim anı derler idi yabane idi
4. Kendü can-içün okurlardı du'a-yı kadehi

EK-14.(devam) Kılıç Ali Paşa Hicviyesi

- Tolu pay-zenler-ile türbesi meyhane idi
5. Merhamet eyler-idi kâfire kâfirce veli
Ne kadar kinesi var-ısa Müselmana idi
6. Bilürem aşlı ile köki kırılısun göreyin
Bir pelid adı ocağın anıcak yana idi
7. Bir alay süret-i İslamda kâfirler-idi
Tershane ocağında olan a'da ne idi
8. Yiyecek komadı kurutdı adı deryayı
Beglerün çekdügi ya ol kurı gavga ne idi
9. İki üç dirliğe bir kulın iderdi mâlik
Kimseye kalmamış-ıdı ol ocakda dirlik

XII.

1. Rüzgâr ahır anı garka-i tufan itdi
Ahumı sarsar idüp eşkümi umman itdi
2. Niçe viran olacak yirleri ma'mur kılup
Niçe ma'mur olacak yirleri viran itdi
3. Niçe ocaklara ol seyl-i sitem su kuydı
Niçe cem'iyeti tağıtdı perişan itdi
4. Anı götürmeyüp ahır şütür-i çarh-ı felek
Yirlere çaldı bugün hak-ile yeksan itdi
5. Götürüp gide sanurdı getüri dünyayı
Akıbet anı götürdi göre dünya n'itdi
6. Göreyim dar-ı bekada yolına gelsün anun
Gözümün yaşlarını seyl-i firavan itdi
7. Ey ser-efraz inanma felek-i gaddara
Ki niçe kelleleri bi-ser ü saman itdi
8. Kanda bir kıçı ile kozkoparan buldı ise
Götine bir feneri dakdı kapudan itdi
9. Var-ıdı şan u şeni'inde niçe noksanı
Hak tamam itdi kemal-i kereminden anı

XIII.

1. Nâ-mahal olana haşr itmiş idi himmetini
Görmedi kimse anun biri ile şefkatini
2. Tarumar eyledi Turgudlularun dırnağını
Pay-mal eyledi eytam-ı veli-ni'metini
3. Kiminün malını alurdı kiminün de başın
Ana sarf itmiş idi dini ie devletini
4. Aldı hem malını hem başını amma yiderek
Anda buldurmış-ıdı zulmünün en gayetini
5. Kimse men'itmesün ol zalime lev m itdügümi
Siper-i la'net olur men'kıla kim [la'netümi]

EK-14.(devam) Kılıç Ali Paşa Hicviyesi

6. İleti ..... Öldürmek idi anı ilaç
Ger su'al eyler-isen benden anun sıhhatini
7. Göçdi öte yakaya keşti-i tabuta binüp
İtdi evvel yatağın düzahun ahır katını
8. Bir belâ [idi] müselmanlığa savuldu hele
İşitenlerden ırağ ola taş altında kala

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ERGİNSOY, Zeynep
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 01.08.1991 Üsküdar/İstanbul
Medeni hali : Bekar
Telefon : 0538 975 11 60
e-posta : zynperginsoy@gmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü	Devam ediyor
Lisans	Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü	2015
Lise	Yusuf Çapraz Anadolu Lisesi	2009

le.ahbv.edu.tr